

**Verkenning van de
financiële evolutie van
de sociale zekerheid
2000 - 2050**

De vergrijzing en de leefbaarheid
van het wettelijk pensioensysteem

M. Englert
N. Fasquelle
M.-J. Festjens
M. Lambrecht
M. Saintrain
C. Streel
S. Weemaes

Januari 2002

Federaal Planbureau

Het Federaal Planbureau (FPB) is een instelling van openbaar nut.

Het FPB voert beleidsrelevant onderzoek uit op economisch, sociaal-economisch vlak en op het vlak van leefmilieu.

Hiertoe verzamelt en analyseert het FPB gegevens, onderzoekt het aanneembare toekomstscenario's, identificeert het alternatieven, beoordeelt het de gevolgen van beleidsbeslissingen en formuleert het voorstellen.

Het stelt zijn wetenschappelijke expertise onder meer ter beschikking van de regering, het Parlement, de sociale gesprekspartners, nationale en internationale instellingen.

Het FPB zorgt voor een ruime verspreiding van zijn werkzaamheden. De resultaten van zijn onderzoek worden ter kennis gebracht van de gemeenschap en dragen zo bij tot het democratisch debat.

Internet

URL: <http://www.plan.be>

E-mail: contact@plan.be

Publicaties

Terugkerende publicaties:

De economische vooruitzichten

De economische begroting

De "Short Term Update"

Planning Papers (de laatste nummers)

Het doel van de "Planning Papers" is de analyse- en onderzoekswerkzaamheden van het Federaal Planbureau te verspreiden.

89 *Internationale samenwerking en instrumenten voor de besluitvorming in het klimaatbeleid*

T. Bernheim - Augustus 2001

90 *De groene nationale rekeningen - Werktuig van een beleid inzake duurzame ontwikkeling*

Sophie van den Berghe, Juliette de Villers - September 2001

Working Papers (de laatste nummers)

7-01 *Implications of Eastern EU - Enlargement for Belgium*

Dominique Simonis, Micheline Lambrecht - December 2001

8-01 *General and selective wage cost reduction policies in a model with heterogeneous labour*

Peter Stockman - December 2001

9-01 *Evaluatie van de impact van fiscale en niet-fiscale maatregelen op de CO₂-uitstoot*

F. Bossier, I. Bracke, I. Callens, H. de Beer de Laer, F. Vanhorebeek, W. Van Ierland, ECONOTEC - December 2001

Overname wordt toegestaan, behalve voor handelsdoeleinden, mits bronvermelding.

Drukwerk: Ministerie van Economische Zaken.

Verantwoordelijke uitgever: Henri Bogaert

Wettelijk Depot: D/2002/7433/3

De auteurs houden eraan alle personen die aan deze publicatie hebben meegewerkt hartelijk te bedanken, en in het bijzonder de equipe “arbeidsmarkt”, de informaticacel en de vertalers van het Federaal Planbureau.

Inhoudstafel

I	Inleiding en synthese	1
II	Het systeem MALTESE: een analyse-instrument	9
	A. Een modellensysteem voor verkenningen op lange termijn	9
	B. Het MALTESE-systeem	10
	1. De ontwikkeling	10
	2. Methodologie en overzicht	12
	C. Modelling	17
	1. Demografische projectie	17
	a. De demografische modellen	
	b. De demografische variabelen	
	2. Sociaal-economische projectie	19
	a. Potentiële activiteitsgraad en inactiviteitsgraad	
	b. Aantal gepensioneerden	
	c. Volledige sociaal-economische projectie	
	3. Projectie van de sociale uitkeringen	34
	a. Macro-economische projectie: lonen en winsten	
	b. Gemiddeld pensioen in de werknemersregeling	
	c. Het gemiddeld pensioen in de regeling van het openbaar ambt	
	d. Gemiddeld pensioen in de algemene regeling voor zelfstandigen	
	e. Overige gemiddelde vervangingsinkomens	
	f. Kraamgeld en kinderbijslag	
	g. Uitgaven voor gezondheidszorg	
	4. Projectie van de overheidsrekeningen en budgettaire strategie	56
III	De verkenningen 2000 - 2050 van september 2001	59
	A. De demografische projectie	59
	1. De hypothesen over de Bevolkingsvooruitzichten 2000 - 2050	59
	2. De belangrijkste resultaten van de Bevolkingsvooruitzichten 2000 - 2050	60
	B. De macro-economische projecties en het sociaal-beleidsscenario	61
	1. Macro-economische omgeving	61
	2. Sociaal-beleidsscenario	64

C. De sociaal-economische projectie	66
1. Potentiële beroepsbevolking	67
2. Inactieve bevolkingsgroep	70
a. Gepensioneerden	
b. Overige inactieve bevolkingsgroepen	
3. Opsplitsing van de potentiële beroepsbevolking	75
a. Werkgelegenheid en werkloosheid	
b. Oudere werklozen en bruggepensioneerden	
c. Officiële versus potentiële beroepsbevolking	
D. De sociale uitgaven	80
1. Evolutie van het gemiddeld pensioenbedrag en van de vervangingsratio in de werknemersregeling	80
2. Evolutie van het gemiddeld pensioenbedrag en van de vervangingsratio in de regeling der zelfstandigen	92
3. Evolutie van het gemiddeld pensioenbedrag en van de vervangingsratio in de overheidssector	94
4. Andere gemiddelde uitkeringen en hun vervangingsratio	98
5. Overheidsuitgaven voor gezondheidszorg	102
6. Onderwijsuitgaven	103
7. Afhankelijkheidsratio's en budgettaire kost van de veroudering	103
a. Afhankelijkheidsratio's	
b. De budgettaire kost van de veroudering	
E. Het begrotingsbeleid en het geheel van de overheidsfinanciën	107
1. Het budgettaire-beleidsscenario	107
2. De rekening van de sociale zekerheid	107
3. De openbare financiën	108
a. Begrotingsstrategie en projectie van het begrotingssaldo 'bij ongewijzigd beleid'	
b. De rekening van de overheid	
IV De verkenningen 2000 - 2050 met andere hypothesen	113
A. De basissimulatie gerealiseerd voor de internationale organisaties	113
1. De bevolkingsprojectie	113
a. De hypothesen van het basisscenario van de bevolkingsvooruitzichten van Eurostat (revisie 1999)	
b. De belangrijkste resultaten van de bevolkingsvooruitzichten van Eurostat (revisie 1999)	
2. Macro-economische projectie en sociaal-beleidsscenario	115
a. Macro-economische resultaten	
b. Sociaal-beleidsscenario	
3. De sociaal-economische projectie	116
a. Potentiële beroepsbevolking	
b. Inactieve bevolking	
c. Sociaal-economische opsplitsing van de potentiële beroepsbevolking	

4. De budgettaire kost van de veroudering	123
5. Het budgettaire beleid en de openbare financiën	125
a. Het budgettaire-beleidsscenario	
b. De rekening van de sociale zekerheid	
c. De rekening van de overheid	
B. Sensitiviteitsanalyses	128
1. De gemeenschappelijke scenario's van de OESO en de EU	128
a. Variant 1: hogere productiviteitsgroei	
b. Variant 2: een lagere werkloosheidsgraad op lange termijn	
c. Variant 3: een hogere reële rentevoet	
d. Variant 4: lagere activiteitsgraden van de ouderen	
e. Variant 5: lagere activiteitsgraden van de vrouwen	
2. De specifieke scenario's van de OESO	142
a. Variant 6: een grotere vruchtbaarheid	
b. Variant 7: een hogere levensverwachting	
c. Variant 8: grotere migratiestroom	
d. Variant 9: uitgestelde pensionering	
e. Variant 10: een vermindering van de uitgaven voor gezondheidszorgen	
f. Variant 11: een vermindering van de sociale uitgaven	
g. Variant 12: een lager pensioen	
3. De specifieke scenario's van de EU	161
a. Variant 13: een minder omvangrijke bevolking	
b. Variant 14: een omvangrijkere bevolking	
c. Variant 15: het "Lissabon-scenario"	
4. Samenvatting	175
V Woordenlijst	179
VI Bibliografie	189

Inleiding en synthese

Het probleem van de financiële houdbaarheid van de wettelijke pensioenstelsels duikt op aan het einde van de jaren 80

Het probleem van de financiële houdbaarheid op lange termijn van de wettelijke pensioenstelsels dook op in het Belgisch sociaal-politieke debat aan het einde van de jaren 80. De verschillende beleidsmaatregelen voor pensioenen, die tijdens de voorafgaande periode werden doorgevoerd, wijzen erop dat die bekommernis vroeger ofwel niet bestond, ofwel ongeschikt was aan dwingende kortetermijnprioriteiten.

Tijdens de jaren 60 en 70 werd de algemene pensioenregeling van de werknemers, die vlak na de oorlog was gereorganiseerd, aangepast om het pensioenbedrag fors op te trekken¹: de snelle groei van de levensstandaard (zelfs na de oliecrisis van 1973) zou anders geleid hebben tot een belangrijk verschil in levensstandaard tussen de beroepsbevolking en gepensioneerden. Zo'n verschil zou sociaal moeilijk te aanvaarden geweest zijn, vooral in een context waarin gedacht werd dat economische groei en sociale vooruitgang moeten samengaan. De demografische en sociaal-economische ontwikkelingen ondersteunden toen nog sterk het arbeidsaanbod. De budgettaire weerslag van de tragere economische groei na de eerste oliecrisis was immers nog niet voluit voelbaar en werd dikwijls beschouwd als een probleem van voorbijgaande aard.

In de jaren 80, kwam er, om de begroting te saneren, een volledige ommezwaai in de genereuze aanpassingen van de pensioenbedragen. Nochtans was het destijds niet de bedoeling om die maatregelen in een langetermijnperspectief in te passen, waarbij de wettelijke pensioenstelsels op lange termijn financieel houdbaar zouden zijn. Want om arbeidsplaatsen vrij te maken voor jongeren, werden er maatregelen ontwikkeld die de beroepsbevolking verminderden via aantrekkelijke formules van vervroegde pensionering. In een context van massale werkloosheid zorgen dergelijke formules beslist voor een daling van de jongerenwerkloosheid en vangen ze de sociale gevolgen van bepaalde herstructureringen op. Op lange termijn leiden zij echter tot een verhoging van de overheidsuitgaven, zeker als de werkloosheidsgraad een minimumpercentage benadert (structurele werkloosheidsgraad). Een typevoorbeeld van zo'n formule is het stelsel van het brugrustpensioen, waardoor de pensioenleeftijd voor mannen met vijf jaar wordt verlaagd met behoud van de volledige pensioenrechten. Dat stelsel werd in 1990 afgeschaft.

Door de snelle groei van de overheidsschuld, de hogere levensverwachting en het besef dat het dalend geboortecijfer blijvend zou zijn, groeide geleidelijk de vraag of de wettelijke pensioenstelsels op lange termijn financieel houdbaar zouden zijn. Het probleem van de toenemende vergrijzing was aan de orde tijdens de voorbereiding van de verschillende pensioenhervormingen sinds het einde van de jaren 80.

1. M. DELHUVENNE, M.-J. FESTJENS e.a. [1988]; M.-J. FESTJENS [1992].

Ontwikkeling van een analyse-instrument bij het FPB: MALTESE

Het FPB werd – in het kader van zijn wettelijke opdracht om bij te dragen tot de economische besluitvorming – dan ook verschillende keren gevraagd om het volgende te onderzoeken: enerzijds de langetermijntoename van de pensioenuitgaven en hun financiering en anderzijds, de weerslag van verschillende voorontwerpen van pensioenhervorming op die ontwikkeling. Dat was het geval bij de invoering van de flexibele pensioenleeftijd voor mannelijke werknemers tussen 60 en 65 jaar in de werknemersregeling¹, ter vervanging van het stelsel van het brugrustpensioen en van het bijzonder brugpensioen. Ook bij de studie van de verschillende formules voor de gelijkstelling van de pensioenbepalingen voor mannelijke en vrouwelijke gepensioneerden² werd de hulp van het FPB ingeroepen. Die verschillende studies, die onder de verantwoordelijkheid van het FPB werden gepubliceerd, zijn op wetenschappelijke colloquia voorgesteld³ en officieel meegedeeld aan parlementaire commissies en de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven. Ze kwamen tot stand met behulp van het modellensysteem MALTESE⁴, dat daartoe werd ontwikkeld.

Een globaal kader voor de overheidsfinanciën

Hoewel MALTESE ontwikkeld werd om te testen of de pensioenuitgaven van het algemeen stelsel van de sociale zekerheid voor loontrekkenden en zelfstandigen financieel houdbaar zouden blijven op lange termijn, werd het model meteen uitgebreid tot alle takken van de sociale zekerheid. Het praktisch beheer van de sociale zekerheid in de jaren 80 had immers financiële doorsijpelingsmechanismen tussen de verschillende takken van de sociale zekerheid ingevoerd, waardoor het financieringsprobleem globaal moest worden bekeken.

Rekening houden met de sociale zekerheid in haar geheel is trouwens onontkoombaar geworden sinds in 1995 het beginsel van het “globaal beheer” van de sociale zekerheid is ingevoerd. Hierdoor hebben de bijdragen en de overdrachten van de federale overheid niet langer een toewijzing per tak volgens de organieke wetten, maar worden ze jaarlijks verdeeld naargelang de behoeften in de verschillende takken van de sociale zekerheid. Die globale aanpak is bijzonder nuttig gebleken bij de pensioenhervorming van 1996, die belangrijke verschuivingen van toelagen tussen de takken met zich meebrengt.

De globale aanpak van de sociale zekerheid – in de institutionele betekenis van het woord – heeft er vanzelfsprekend toe geleid dat haar financiële ontwikkeling ingepast werd in het kader van de openbare financiën. Hierdoor kunnen de uitgaven voor sociale bescherming, die niet onder de sociale zekerheid vallen, ook in beschouwing worden genomen, zoals die voor de statutaire overheidsambtenaren. Verder kan de analyse worden uitgebreid tot het verdere verloop van het tekort en de schuld van de globale overheid.

Het modellensysteem MALTESE identificeert de belangrijkste wettelijke parameters op het vlak van toegankelijkheid en berekening van de sociale uitkeringen. De impact van die parameters op de dynamiek van de sociale uitgaven kan geanalyseerd worden aan de hand van demografische, sociaal-economische en macro-economische scenario's, die grotendeels uit hypothesen bestaan.

De methodologie van het MALTESE-systeem wordt besproken in hoofdstuk II.

-
1. Voorstellen van Vanderbiest-Detiège (1989 - 1990). Zie PB [1990]; M.-J. FESTJENS [1992]; M. ENGLERT, N. FASQUELLE, S. WEEMAES [1994].
 2. Voorstellen van Willockx (1993 - 1994) en de hervorming-Colla (1995-1996). Zie M. LAMBRECHT [1997]; M.-J. FESTJENS [1994, 1995, 1996, 1997]; N. FASQUELLE, S. WEEMAES [1997].
 3. O.a. “Vooruitzichten op lange termijn van de sociale zekerheid (1990 - 2040)”, georganiseerd door het Planbureau, Brussel, 29-30 mei 1990; “Verrijzing en financiering van de sociale zekerheid: een haalbare uitdaging?”, georganiseerd door het Federaal Planbureau, Brussel, 2-3 december 1997.
 4. Model for Analysis of Long Term Evolution of Social Expenditure.

Analyses uitgevoerd door diverse instellingen

Andere instellingen dan het FPB hebben voor verschillende landen meerdere projecties van de sociale uitgaven opgesteld. Hoewel die oefeningen ook steunen op demografische, sociaal-economische en macro-economische scenario's, die meestal uitgaan van exogene hypothesen, blijven er onderling belangrijke methodologische verschillen bestaan, die te maken hebben met de globalisatiegraad van de aanpak. Soms wordt er enkel rekening gehouden met de pensioenuitgaven, of met alle leeftijdsgebonden sociale uitgaven, of met alle sociale uitgaven. Soms worden de demografische, sociaal-economische en macro-economische ontwikkelingen samen in aanmerking genomen, of wordt er rekening gehouden met een evolutie van de vervangingsratio al dan niet in overeenstemming met de reglementaire parameters. Die verschillen, meer nog dan de verschillende hypothesen, verklaren de verscheidenheid van de besluiten¹.

De studies over de budgettaire gevolgen van de vergrijzing, die de internationale organisaties, met name die van de Europese Commissie² en de OESO³, in het midden van de jaren 90 uitvoerden, verdienen bijzondere aandacht. De eerste studie steunde op een compilatie van nationale projecties namelijk op projecties die destijds al voor België waren uitgevoerd met behulp van het MALTESE-systeem. De tweede studie was gebaseerd op projecties, die de OESO met behulp van een standaardmodel voor elk van de lidstaten uitvoerde. Beide studies waren een opmerkelijke poging tot internationale vergelijking en synthese van de problematiek, maar ze hadden elk hun eigen tekortkomingen. Enerzijds konden de nationale projecties, die rekening hielden met de institutionele kenmerken van de verschillende stelsels, moeilijk vergeleken worden door de heterogeniteit van de hypothesen. Anderzijds steunden de projecties, die met behulp van het standaardmodel van de OESO werden verwezenlijkt, weliswaar op homogene hypothesen, maar zij hielden niet voldoende rekening met de specifieke kenmerken van de verschillende pensioenstelsels.

2000: een internationale studie met nationale teams...

Via twee werkgroepen die ter zake werden opgericht onder toezicht van het Comité voor Economisch Beleid (CEB) van elk van beide organisaties, hebben de Ecofin-Raad van de Europese Unie en de OESO in 2000, een nieuwe studie opgestart over de budgettaire gevolgen van de vergrijzing. Hierdoor konden projecties worden gemaakt met betrekking tot de pensioenuitgaven, eventueel aangevuld met projecties over de andere leeftijdsgebonden overheidsuitgaven (sociale uitgaven en uitgaven voor onderwijs). Hierbij werd een beroep gedaan op de verschillende nationale modellen, maar gemeenschappelijke hypothesen werden behouden voor de demografische, sociaal-economische en economische ontwikkeling. De nadelen van beide hierboven vermelde studies konden op die manier worden omzeild. De resultaten voor de verschillende landen werden in verschillende versies verspreid⁴.

... waarvan de resultaten in deze publicatie worden voorgesteld

Een van de doelstellingen van deze publicatie is een gedetailleerde voorstelling geven van de hypothesen en de resultaten van de projecties die het FPB in dat kader heeft verwezenlijkt voor België. Hoofdstuk IV is hier volledig aan gewijd.

De oefening omvat niet alleen een basisprojectie – de hiervoor vermelde rapporten steunen op de resultaten daarvan – maar ook een reeks projecties die met variërende demografische, sociaal-economische en macro-economische scenario's zijn gemaakt. De OESO vroeg bijkomende projecties over de impact van bepaalde sociale beleidsmaatregelen met betrekking tot de reglementering van de sociale zekerheid.

1. Zie M. ENGLERT, "Le cas belge: risques et marges de manoeuvre" in FPB [1999], p. 129-142.
 2. D. FRANCO ET T. MUNZI [1997].
 3. D. ROSEVEARE e.a. [1996].
 4. Rapport van het CEB; Economic Outlook van de OESO; T.T. DANG e.a. [2001].

Bij de opstelling van de hypothesen van de basisprojectie waren er discussies tussen het economisch departement van de OESO en de meeste nationale delegaties (de overeenkomstige werkgroep van de Europese Unie had beslist zich grotendeels te baseren op de hypothesen die in het OESO-kader waren vastgelegd).

De moeilijkste discussie ging over de macro-economische hypothesen. Het secretariaat van het economisch departement van de OESO leek ervan overtuigd dat de productiviteitswinsten op lange termijn zouden convergeren naar een zeer laag niveau als gevolg van de vergrijzing. Bovendien meende het secretariaat dat (bij ongewijzigd beleid) de structurele werkloosheidsgraad hoog zou blijven in de landen waar de hervorming van de arbeidsmarkt, naar zijn mening, onvoldoende was¹. Bepaalde nationale delegaties stelden daarentegen voor om, gelet op de onzekerheden, de productiviteitshypothesen te gebruiken, die het meest de trendmatige cijfers benaderden en om op lange termijn een belangrijke daling van de werkloosheidsgraad toe te laten. De naar voren gebrachte argumenten sloegen ofwel op de impact van de ingevoerde hervormingen, ofwel op het feit dat het behoud van een hoge werkloosheidsgraad in een demografische context waarin de beroepsbevolking daalt, weinig waarschijnlijk wordt geacht. Er moest dus een compromis worden uitgewerkt, waardoor de uiteenlopende opties leidden tot de uitwerking van varianten.

Er waren ook discussies over de projectie van de ontvangsten van de overheden en van hun primaire uitgaven² die niet aan de leeftijd gebonden zijn. Dat was een belangrijk element, in die zin dat de werkgroep de analyse van de ontwikkeling van de aan leeftijdsgebonden uitgaven wou aanvullen met een weliswaar gestileerde weergave van de ontwikkeling van het tekort en van de overheidsschuld. Het secretariaat stond erop die ontvangsten en de niet aan de veroudering gekoppelde primaire uitgaven constant te laten evolueren in procent van het bbp, terwijl verschillende institutionele overwegingen (bijvoorbeeld de fiscaliteit van de pensioenen) of specifieke overwegingen (bijvoorbeeld de ontwikkeling van de opbrengsten gekoppeld aan de uitbating van energiebronnen) sommige landen ertoe aanzetten aparte evoluties op dit vlak te voorzien.

Hoewel de landen van de Europese Unie het vrij snel eens waren om, i.v.m. de demografische hypothesen, Eurostat te vragen een reeks samenhangende bevolkingsvooruitzichten te laten voorstellen, hadden bepaalde landen bezwaren tegen een of ander element van het door Eurostat weerhouden demografisch scenario.

Enkele delegaties weigerden ook het gemeenschappelijk methodologisch kader te aanvaarden en verkozen hun eigen projecties, alhoewel die op bepaalde punten moeilijk te vergelijken waren met de projecties van de meeste landen. De meeste landen probeerden het gemeenschappelijk kader na te leven. Zo ook België.

Een nationale oefening met andere hypothesen

Er lag immers niets in de weg om op nationaal vlak andere projecties te maken met hypothesen die de nationale experts het meest geschikt achtten, vooral omdat er in dat kader des te meer rekening kon worden gehouden met de begrotingsdoelstellingen van de nationale overheden op middellange termijn.

1. Zie in het bijzonder de studies van de OESO [1994, 1995, 1996, augustus 2001].
2. Zie woordenlijst.

Het FPB heeft een dergelijke oefening voor België gemaakt. Die oefening wordt voorgesteld in hoofdstuk III van deze publicatie.

Budgettaire kost van de vergrijzing in de basisprojecties: 2,7 tot 4,2 % van het bbp...

De resultaten van de oefening met de hypothesen die de nationale experts gebruikten, evenals die van de basisprojectie voor de internationale organisaties, geven de grootteorde weer van de waarschijnlijke toename van de sociale uitgaven en van de uitgaven voor onderwijs, wat wij “budgettaire kost van de vergrijzing” noemen¹: tussen 2000 en 2050 zouden die kosten 2,7 % tot 4,2 % van het bbp bedragen. Als wij alleen maar rekening houden met de pensioenuitgaven, dan zou de groei voor dezelfde periode tussen 2,4 % en 3,2 % van het bbp liggen, ofwel maximum 1 % van het bbp minder. De uitgaven voor gezondheidszorg zouden met 3 % van het bbp toenemen tegen 2050, terwijl de uitgaven die specifiek aan de jonge en middelbare leeftijdsklassen gekoppeld zijn (kinderbijslag, onderwijs, werkloosheid), ten minste met 2 % van het bbp dalen.

... omwille van de stijging van de demografische afhankelijkheidscoëfficiënt...

De groei van de pensioenuitgaven, hoe gevoelig ook, lijkt gematigd ten opzichte van het demografisch probleem, waar de demografische afhankelijkheidscoëfficiënt van de ouderen² toeneemt met 71 % tussen 2000 en 2050. Die schijnbare paradox hangt enerzijds samen met een kleinere groei van de sociaal-economische afhankelijkheidscoëfficiënt van de ouderen³ die toeneemt met “slechts” 62 % en anderzijds, met de daling van het gemiddeld pensioen in procent van het gemiddelde loon (- 19 %).

...hoewel die wordt gecompenseerd door de hogere vrouwelijke activiteitsgraad...

De kleinere groei van de sociaal-economische afhankelijkheidscoëfficiënt van de ouderen weerspiegelt vanzelfsprekend de toename van de werkgelegenheidsgraad als gevolg van de hogere vrouwelijke activiteitsgraad en de gedaalde werkloosheid. De groter wordende groep pensioentrekkers binnen de oudere bevolking is minder uitgesproken dan de toename van de werkgelegenheidsgraad, berekend ten opzichte van de bevolking op arbeidsleeftijd. De pensioenhervorming, die de wettelijke pensioenleeftijd voor vrouwen op 65 jaar brengt in de algemene regeling van werknemers en zelfstandigen, draagt ook bij tot dat resultaat.

... en door een vertraging van het gemiddeld pensioen t.o.v. het gemiddelde loon

De relatieve vertraging van het gemiddeld pensioen t.o.v. het gemiddelde loon is hoofdzakelijk te wijten aan volgende factoren (in de werknemersregeling en die van de zelfstandigen; zie hoofdstuk III):

- Omwille van de toenemende participatiegraad van de vrouw zal de komende decennia het traditionele koppel met één gezinspensioen (berekend aan 75 %) steeds vaker worden afgelost door de nieuwe generaties dubbelpensioentrekkers (berekend aan 60 % van ieders loon). Alhoewel dit laatste koppel samen een hoger pensioen heeft dan het gezinspensioen van de enige kostwinner, uitgedrukt per pensioengerechtigde, daalt het gemiddeld pensioen: het pensioen van de man wordt berekend aan 60 % i.p.v. 75 % en het pensioen van de vrouw is meestal relatief lager omwille van een kortere loopbaan en/of de lagere bezoldiging.
- Het pensioen wordt berekend aan de hand van het loon verdiend tijdens de loopbaan, evenwel begrensd tot *de loongrens die gold op het moment dat het loon verdiend werd*. Omdat tijdens de periode 1982 - 1998 de bedoelde loongrens enkel aangepast werd aan de levensduurte maar niet aan de reële loonsverhogingen, zullen de toekomstige generaties de invloed van die geblokkeerde loongrens in hun

1. In zekere zin onterecht: de analyse houdt bijvoorbeeld rekening met de trendmatige groei van de uitgaven voor gezondheidszorg in de verschillende leeftijdscategorieën, wat een extra-demografische groeifactor van de sociale uitgaven is.
 2. Bevolking van 60 jaar en ouder in procent van de bevolking van 20 tot 59 jaar. Zie woordenlijst.
 3. Gepensioneerde bevolking in procent van de werkgelegenheid. Zie woordenlijst.

loopbaan blijven meedragen. De pensioenwet herstelt vanaf 1999 de koppeling van de loongrens aan de conventionele¹ lonen - zonder inhaaloperatie - waardoor enkel de aftopping van het wettelijk pensioen niet langer wordt uitgebreid. Er blijft nochtans een lichte aftopping omdat de conventionele lonen en dus ook de loongrens geen rekening houden met de verschuiving in de tewerkstelling naar hoger geschoolde en beter betaalde jobs.

- Omwille van de ‘gedeeltelijke’ welvaartsaanpassing t.o.v. de loonevolutie vertraagt het pensioen - uitgedrukt in procent van het loon - naarmate de gepensioneerde veroudert; aldus wordt het gemiddeld pensioen beïnvloed door de leeftijdsstructuur van de gepensioneerden. Gelet op de aanhoudende toename van de levensverwachting op hogere leeftijden, zal het gewicht van de hoogbejaarden in het totaal aantal gepensioneerden toenemen, waardoor het gemiddeld pensioen structureel vertraagt t.o.v. de loontoename. Naast die structurele veroudering veroorzaakt de babyboomgeneratie schokken in de leeftijdsstructuur van de gepensioneerden: vanaf 2010 wanneer die omvangrijke generaties worden gepensionéerd (waardoor de gemiddelde pensioenleeftijd verjongt) en 15 jaar later wanneer diezelfde generatie in grote getale de vierde leeftijd bereikt.

De toename van de overige vervangingsinkomens (arbeidsongeschiktheid, werkloosheid, brugpensioen) is ook kleiner dan de loonstijging.

Soliditeit van de resultaten bevestigd door de sensitiviteitsanalyse...

De sensitiviteitsstudie, uitgevoerd met talrijke varianten, heeft de soliditeit van de resultaten aangetoond. Buiten de varianten, die qua werkgelegenheidsgraad sterk van de basisprojectie afwijken, verschillen de budgettaire kosten van de vergrijzing in de getoetsde varianten maar weinig (minder dan 1 % van het bbp) van die in de overeenkomstige basisprojectie.

... en door eerdere studies

Die evaluaties bevestigen grotendeels de resultaten uit een eerdere studie², behalve voor de uitgaven voor gezondheidszorg waarvan de groei op lange termijn tegen het einde van de periode met 1,2 % van het bbp naar boven is herzien. Die herziening wordt verklaard doordat nauwkeurigere en vollediger gegevens zijn gebruikt – die destijds nog niet beschikbaar waren – over de verdeling van de uitgaven voor gezondheidszorg per leeftijdsklasse en per geslacht.

Wij moeten echter opmerken dat de projecties over pensioenuitgaven en de projecties over gezondheidszorg qua betrouwbaarheid niet op eenzelfde niveau kunnen gezet worden. De ontwikkeling van de gepensioneerde bevolking en van haar rechten kan immers zeer precies in model worden gebracht, maar dat geldt niet voor de uitgaven voor gezondheidszorg die beïnvloed worden door wisselvallige factoren, zoals de vooruitgang in de medische technologie, het sociaal-economisch gedrag en de gezondheid van de bevolkingsgroepen. Bovendien is het model voor de pensioenuitgaven bijzonder verfijnd, op het vlak van de toetreding tot het pensioen van de verschillende sociaal-economische categorieën en op het vlak van de opsplitsing van die categorieën per leeftijdsgroep.

Besluit inzake economisch beleid: budgettaire marges in reserve houden

Wat de financiering van de budgettaire kosten van de vergrijzing betreft, stemmen de besluiten van deze studie overeen met die van de vorige studies: de verwachte daling van de rentelasten zou tegen 2030 of 2050 groter moeten zijn dan de budgettaire kost van de ver-

1. Zie woordenlijst.

2. N. FASQUELLE, S. WEEMAES [1997].

grijzing. Die laatste zou dus gefinancierd kunnen worden met de middelen die vrijkomen door de afbouw van de schuld.

De resultaten van het saneringsbeleid van de begroting in de jaren negentig kwamen sneller tot uiting dan verwacht werd in de studie van 1997, vooral dankzij de sindsdien sterke macro-economische groei. Het begrotingsevenwicht is reeds vanaf 2000 bereikt, wat verschillende jaren eerder is dan in vroegere studies werd aangegeven. De daling van de rentelasten zal dus over de volledige periode ook sneller verlopen dan eerder aangenomen werd, maar zal zich vooral op middellange termijn voordoen (2000 - 2010), namelijk in een periode waarin de gevolgen van de vergrijzing nog niet voluit tot uitwerking zullen gekomen zijn.

Dat nieuwe element rechtvaardigt de toepassing van mechanismen - zoals het “Zilverfonds”¹ - waardoor de budgettaire marges, die op korte en middellange termijn vrijkomen, opgespaard worden om in een latere periode gebruikt te kunnen worden.

1. De wet van 5 september 2001 tot waarborging van een voortdurende vermindering van de overheidsschuld en tot oprichting van een Zilverfonds.

Het systeem MALTESE: een analyse-instrument

A. Een modellenstelsel voor verkenningen op lange termijn¹

De langetermijnvooruitzichten: een verkennende taak

Zoals de meeste langetermijnoefeningen hebben de projecties, die met het MALTESE-systeem worden gemaakt en die vooral gericht zijn op de financiële houdbaarheid van het sociaal beleid, een verkennende taak. Zij bestaan erin de actuele gedragingen en wettelijke mechanismen in te voeren in bepaalde demografische, sociaal-economische en macro-economische scenario's, om de toekomst te schetsen en de voornaamste determinanten van de socialezekerheidsrekening te identificeren binnen het globale kader van de overheidsfinanciën.

MALTESE: een stelsel van onderling afhankelijke modellen

MALTESE vormt een systeem van onderling afhankelijke modellen of modules. De demografische projectie vormt het uitgangspunt (eerste stap). De projectie van de rekening van de sociale zekerheid en van de overheid, met inbegrip van de tekorten, rentelasten en budgettaire marges, vormt het eindpunt (vierde stap). De overheidsontvangsten worden globaal berekend. De uitgaven van elke tak van de sociale zekerheid maken deel uit van een specifieke modellering die:

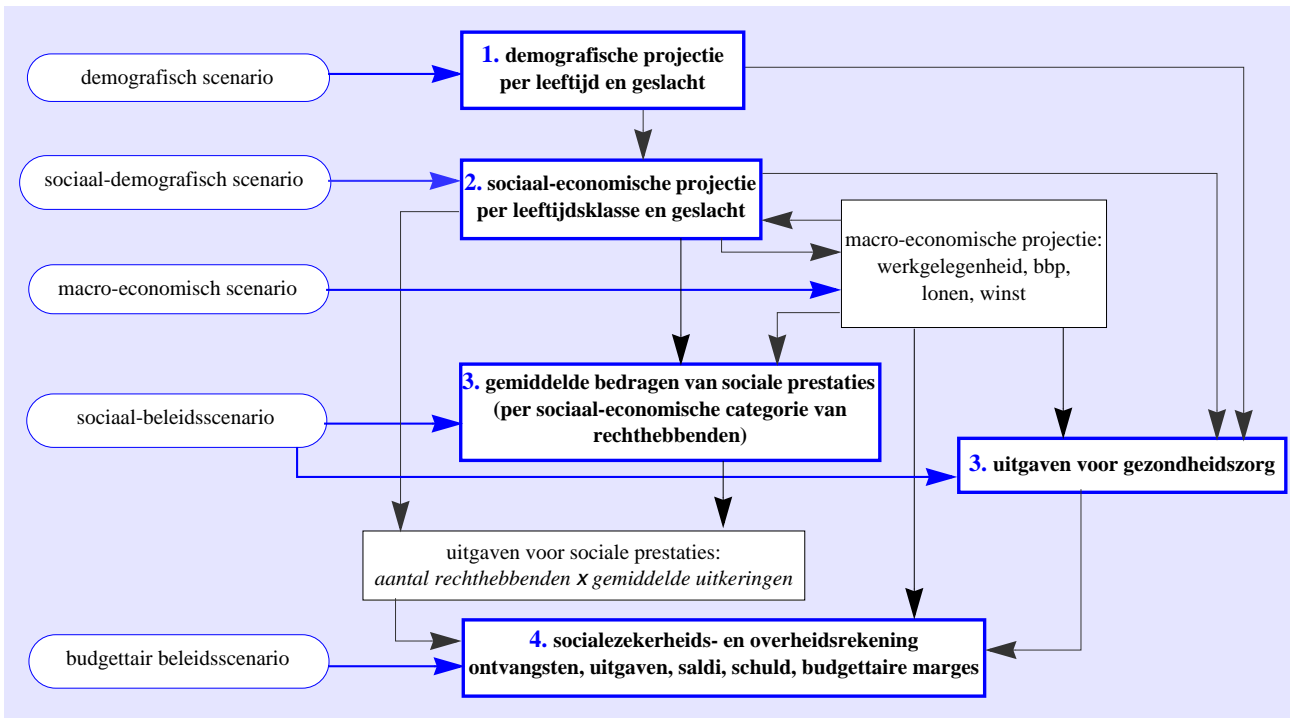
- enerzijds, het aantal rechthebbenden berekent in functie van de demografische projectie, de macro-economische projectie (werkgelegenheid, productiviteit, inkomen) en het sociaal-economisch scenario (tweede stap);
- anderzijds, de gemiddelde uitkeringen berekent, waarbij voor elke cohorte van rechthebbenden, de voornaamste parameters van de wetgeving, zoals de loongrenzen, de forfaitaire bedragen, het referenteloon, de indexeringsregels, zo getrouw mogelijk gereproduceerd worden (derde stap).

De modellering van de uitgaven voor gezondheidszorg is enigszins anders. De overheidsuitgaven voor gezondheidszorg, uitgedrukt per inwoner, zijn berekend in functie van de leeftijd, het geslacht, de macro-economische groei en de verdeling per regeling van rechthebbenden.

Dit hoofdstuk is gewijd aan, enerzijds, de gedetailleerde structuur van elk van de modellen waaruit het MALTESE-systeem is opgebouwd (punt II.C) en, anderzijds, het globaal overzicht van de onderlinge wisselwerking (punt II.B).

1. Model for Analysis of Long Term Evolution of Social Expenditure.

FIGUUR 1 - Het systeem MALTESE: vereenvoudigd schema

De lezer, die meer interesse heeft in de resultaten van de oefeningen gerealiseerd in 2000 dan in de beschrijving van het instrument waarmee die verkregen werden, kan zonder probleem rechtstreeks naar hoofdstuk III en IV van dit document gaan.

B. Het MALTESE-systeem

1. De ontwikkeling

Eind jaren 70: een veront-rustende demografische evo-lutie voor de financiering van de sociale uitgaven in de toekomst

Hoewel de demografische factor voor de wetgever nog geen bekommernis was, werd op het einde van de jaren 70 geleidelijk een dubbele ontwikkeling vastgesteld die op termijn zou leiden tot een forse toename van het aantal ouderen in de bevolking. Aan de ene kant daalde sinds 1965 het geboortecijfer - dus ook het aantal jongeren - waardoor het aantal personen op arbeidsleeftijd verminderde en ook het aantal bijdrageplichtigen aan de sociale zekerheid. Aan de andere kant zou de aanhoudend hogere levensverwachting, dankzij een betere hygiëne en de vooruitgang van de geneeskunde, gecombineerd met het opschuiven van de naoorlogse “babyboomgeneraties” naar de pensioenleeftijd, leiden tot een sterke toename van het aantal gepensioneerden.

Een uitgesproken vergrijzing van de bevolking in de eerste helft van de 21ste eeuw is een belangrijke bekommernis van burgers en regeringen; kan de overheid op middellange en lange termijn, de socialezekerheidsprestaties blijven financieren, in het bijzonder de pensioenen en de hogere uitgaven voor gezondheidszorg van de ouderen?

Jaren 80: andere parameters en ontstaan van MALTESE

Sinds het begin van de jaren 70 werkt het Planbureau, bij de opstelling van de bevolkingsvooruitzichten, samen met het Nationaal Instituut voor de Statistiek. De diverse verkennende werkzaamheden, die het Planbureau tijdens de jaren 80 heeft uitgevoerd in

opdracht van de opeenvolgende regeringen, hebben geleid tot de verdere uitbouw en verfijning van modellen en tot het ontstaan van het MALTESE-systeem met onderling afhankelijke modellen.

De vraag, die van in het begin gesteld werd, was de volgende: in hoeverre zijn de wettelijk pensioenstelsels, gebaseerd op het repartitiesysteem, financieel houdbaar bij een toenemende vergrijzing van de bevolking op lange termijn? Naast de bevolkingsevolutie werden er geleidelijk andere factoren in het analyse-instrument opgenomen: het sociaal-economisch gedrag, een macro-economisch kader, de wettelijke en reglementaire bepalingen.

Jaren 90: verfijning van de analyse en herhaaldelijk gebruik van MALTESE

In 1990 werd, met behulp van het MALTESE-systeem, een eerste verkennende analyse uitgevoerd die leidde tot de langetermijnprojectie voor de periode 1987 - 2040¹. Daarin werd de problematiek van de financiering van de pensioenen niet alleen geplaatst binnen de sociale zekerheid als geheel, maar ook in het bredere kader van de overheidsfinanciën. Op die manier kon er rekening gehouden met, enerzijds, alle uitgaven gekoppeld aan de sociale bescherming - dus ook de uitgaven die niet onder de sociale zekerheid vallen - en anderzijds, met de ontwikkeling van de overheidsschuld en de rentelasten.

Van in het begin werd het MALTESE-systeem voortdurend verrijkt met ontwikkelingen, om de analyse te verfijnen, vooral op het vlak van de pensioenuitgaven², maar ook op dat van de andere overheidsuitgaven die aan de leeftijdsstructuur van de bevolking gekoppeld zijn (kinderbijslag, gezondheidszorg,...).

Na een tweede studie in 1994³ werd de derde verkennende langetermijnprojectie voor de periode 1996 - 2050 voorgesteld op een colloquium in december 1997⁴. Bij die gelegenheid werd de financiële weerslag van de pensioenhervorming in de werknemersregeling en in de regeling voor zelfstandigen in detail geanalyseerd.

In 2000 nam het Federaal Planbureau deel aan de internationale oefeningen die door de Ecofin-Raad en de OESO werden gerealiseerd en werd het MALTESE-systeem verder verfijnd. Zo is er nu een nieuwe langetermijnanalyse voor de periode 2000 - 2050 beschikbaar.

1. PB [1990]; M. ENGLERT [1991].

2. M.-J. FESTJENS [1990, 1992, 1994, 1995, 1996].

3. M. ENGLERT, N. FASQUELLE, S. WEEMAES [1994].

4. M. LAMBRECHT [1997]; M.-J. FESTJENS [1997]; N. FASQUELLE, S. WEEMAES [1997]; FPB [1999].

Kort overzicht van de jongste ontwikkelingen in het MALTESE-systeem

De voornaamste wijzigingen in het MALTESE-systeem, ten opzichte van het instrument dat gebruikt werd om de vooruitzichten van 1997 op te stellen, hebben betrekking op de projectie van de sociaal-economische groepen, het aantal gepensioneerden in het bijzonder.

Volgens de oude methodologie werden de sociaal-economische categorieën berekend per geslacht en per leeftijdsklasse van 5 jaar op basis van één enkele projectie van de verdelingspercentages van de bevolking (demografisch concept) over haar verschillende componenten (het vroegere model MALTEDEMO). De demografische projectie van het aantal gepensioneerden (ongeacht de regeling) werd geëxtrapoleerd uit het aantal gepensioneerden volgens het boekhoudkundige concept^a (een gepensioneerde kon in de verschillende regelingen meermaals worden geteld). Twee modules (HOR2040 en HORBIS) zorgden voor de verdeling van alle gepensioneerden over de verschillende regelingen op basis van de voorbije evolutie van de werkgelegenheidsverdeling over de beroepsstatuten. Het was dus een 'top-down'-benadering, die de overgang maakte van het totaal aantal gepensioneerden naar het aantal gepensioneerden in elke regeling, zonder rekening te houden met inkomende of uitgaande stromen. Met die aanpak was het niet mogelijk de weerslag van schommelingen in de beroepsbevolking en de inactieve bevolking, noch van haar structuur, op het aantal gepensioneerden per regeling, goed te analyseren.

De nieuwe methodologie steunt op een "bottom-up"-aanpak. Het aantal gepensioneerden wordt nu rechtstreeks berekend per regeling (werknemers, zelfstandigen, ambtenaren en bijzondere regelingen in overheidsbedrijven) volgens het boekhoudkundige concept op basis van de bestaande stocks, de inkomende en uitgaande stromen. Er wordt echter nog steeds (voorlopig) een "top-down"-aanpak gebruikt voor de verdeling van de gepensioneerden van de overheidssector tussen de administratie, het onderwijs en defensie.

Het gebruik van die nieuwe methodologie heeft geleid tot diepgaande wijzigingen in sommige delen van het systeem MALTESE en vooral in de wisselwerkingsmechanismen. Het model MALTEDEMO is volledig herwerkt: de sociaal-demografische projecties zijn nu gericht op de 'potentiële' activiteitsgraad^b per geslacht en per leeftijdsklasse. Het nieuwe model HORBLOK, dat voortaan het aantal gepensioneerden per regeling berekent volgens de "bottom-up"-aanpak, en de HORmini-module, vervangen de modules HOR2040 en HORBIS (die vroeger dezelfde functie hadden). Bovendien verzekert het nieuwe model HORBLOK de verdeling van de gepensioneerden per categorie^c van de gepensioneerden, in deze nota categorieën genoemd, zie infra tabel 2 (vroeger gebeurde die opsplitsing in de modellen PENSION en PUBLIC). Het centrale model van MALTESE, de kern van het systeem, werd eveneens aanzienlijk gewijzigd, waarbij nu een aantal sociaal-economische categorieën binnen het systeem berekend worden, onder meer op basis van de resultaten, jaar per jaar, van het HORBLOK-model. Die nieuwe wisselwerking tussen de componenten van het systeem heeft er ten slotte voor gezorgd dat de simulatieprocedure van het systeem voortaan in meerdere opeenvolgende stappen gebeurt.

- a. Meer bepaald volgens het 'zuiver' boekhoudkundige concept. Zie woordenlijst.
- b. I.e. de som van de beroepsbevolking, die een job heeft of werkloos is, en de bruggepensioneerden.
- c. In de algemene regeling gaat het over de verdeling per familiaal statuut van de gepensioneerden. In de regeling van het openbaar ambt worden de gepensioneerden verdeeld tussen "normale" en "lichamelijk ongeschikte" gepensioneerden.

2. Methodologie en overzicht

De "MALTESE-projecties" steunen op scenario's

Het MALTESE-systeem genereert de voornaamste determinanten van de langetermijnevolutie van de ontvangsten en de uitgaven van de sociale zekerheid en de staat, volgens bepaalde scenario's. Die scenario's - met daarin de exogene hypothesen¹ op basis waarvan de projecties gemaakt worden - hebben betrekking op:

- de demografie (vruchtbaarheidsgraad, levensverwachting, migratiesaldo);
- de sociale demografie (beroepsgedrag, parameters van de wetgeving);
- de macro-economische context (groei van de werkgelegenheid, productiviteitswinst, rentevoeten, structurele werkloosheidsgraad², loonstijgingen,...);
- het sociaal beleid (of anders gezegd, de wetgeving op basis waarvan de uitkeringen berekend worden: welvaartsaanpassing van de sociale toelagen en evolutie van de loongrenzen, groei van de forfaitaire toelagen, terugbetalingstarief van de gezondheidszorg,...);

1. In de referentieprojectie zijn de scenario's gebaseerd op de langetermijntrends van de Belgische economie en/of op de meest recente wettelijke regels, die in de projectie constant gehouden worden.
 2. M.a.w. de niet-samendrukbare werkloosheidsgraad. Zie woordenlijst.

- het begrotingsbeleid (percentage van de verplichte afhoudingen, niet aan de leeftijdgebonden primaire uitgaven, raming van de budgettaire marges,...).

Macro-economische projectie en de sociaal-economische projectie: scenario's met hypothesen of modellering van het gedrag

Op internationaal vlak zijn de methodologieën die de weerslag van de demografische vergrijzing op de overheidsfinanciën evalueren, zeer uiteenlopend omdat de parameters, die de sociaal-economische en de macro-economische context genereren, niet noodzakelijk, zoals in het MALTESE-systeem, door "exogene" hypothesen (i.e. buiten het model gedefinieerd) op gang gebracht zijn. Sommige modellen proberen bepaalde mechanismen endogeen te maken, daar waar de vergrijzing rechtstreeks of onrechtstreeks een weerslag zou kunnen hebben op de economische prestaties. In dat verband kunnen twee voorbeelden gegeven worden: de mogelijke impact van de leeftijdsstructuur op de productiviteit en de weerslag van de verschillende fiscale en parafiscale druk op het gedrag van de economische agenten.

Het eerste type mechanisme slaat niet op de rechtstreekse weerslag van de leeftijd van een werknemer op zijn productiviteit per uur, want daarover zijn slechts weinig doorslaggevend empirische evaluaties gemaakt. Het gaat hier om de weerslag van het "levenscyclusmodel" op het micro-economische verbruiks- en spaargedrag^d. Dit zou betekenen dat, op macro-economisch niveau, de spaarquote zou dalen bij de veroudering van de bevolking en dat, bijgevolg, de kapitaalintensiteit van de groei en dus van de productiviteitswinst zou verminderen^b.

In een kleine open economie zoals de Belgische, is de band tussen sparen en investeren nogal zwak, omdat die laatste gefinancierd kan worden met buitenlandse spaargelden (en omgekeerd, zoals in de huidige toestand, waar een belangrijk gedeelte van het nationale spaargeld gebruikt wordt om investeringen in het buitenland te financieren). De toekomstige vergrijzing is echter een algemeen verschijnsel, vooral in de ontwikkelde economieën. Vandaar dat men, bij wijze van prognose, via bepaalde mondiale langetermijnmodellen, beslist rekening mag houden met een negatieve weerslag van de vergrijzing op de investeringen op wereldvlak. Hierbij wordt ook gerekend op een grotere financiering van de investeringen in de verouderde gewesten met de spaargelden van de regio's met een jongere bevolking.

In België is er vooral een probleem op het vlak van de empirische verificatie bij het levenscyclusmodel. Met de in België beschikbare gegevens kan dit model zich geen solide empirische basis verschaffen^c: die gegevens suggereren immers dat de spaarneiging bij de derde leeftijd in België zeer hoog zou blijven.

Het tweede type mechanisme vindt men in de algemene evenwichtsmodellen, waarin endogene mechanismen opgelegd worden voor het herstel van het evenwicht van de overheidsrekening – eventueel op basis van een vaste schuldgraad. Die modellen voorzien een toename van de fiscale en/of parafiscale druk zodra de overheidsuitgaven stijgen als gevolg van de vergrijzing. Omwille van die stijging zou het verwachte nettoloon van een werkuur verminderen, wat in een algemeen evenwichtskader zou uitmonden in een daling van het arbeidsaanbod en het bbp, met gecumuleerde negatieve gevolgen voor de overheidsfinanciën^d.

De kans op een dergelijke dynamiek is beslist reëel. Anderzijds wordt het beroepsgedrag ook door andere factoren beïnvloed (zoals de trendmatige stijging van de vrouwelijke beroepsdeelname) waarmee in een projectie rekening moet worden gehouden, dus in oefeningen die verkenningen willen maken en niet alleen in oefeningen die enkel de weerslag van bepaalde veranderingen willen bestuderen.

Bovenvernoemde twee mechanismen zijn hoe dan ook zeer moeilijk te kwantificeren: de evaluaties, die ermee rekening houden, hoe uiterst interessant zij ook mogen zijn, zijn zeer gevoelig voor de waarde van de gebruikte parameters. Daarom worden er meerdere oefeningen inzake de budgettaire kost van de vergrijzing uitgevoerd, in verschillende sociaal-economische en macro-economische omgevingen, die via grotendeels exogene hypothesen worden gegenereerd.

a. Zie A. ANDO and F. MODIGLIANI [1960].

b. Zie bijvoorbeeld A.J. AUERBACH and L.J. KOTLIKOFF [1987].

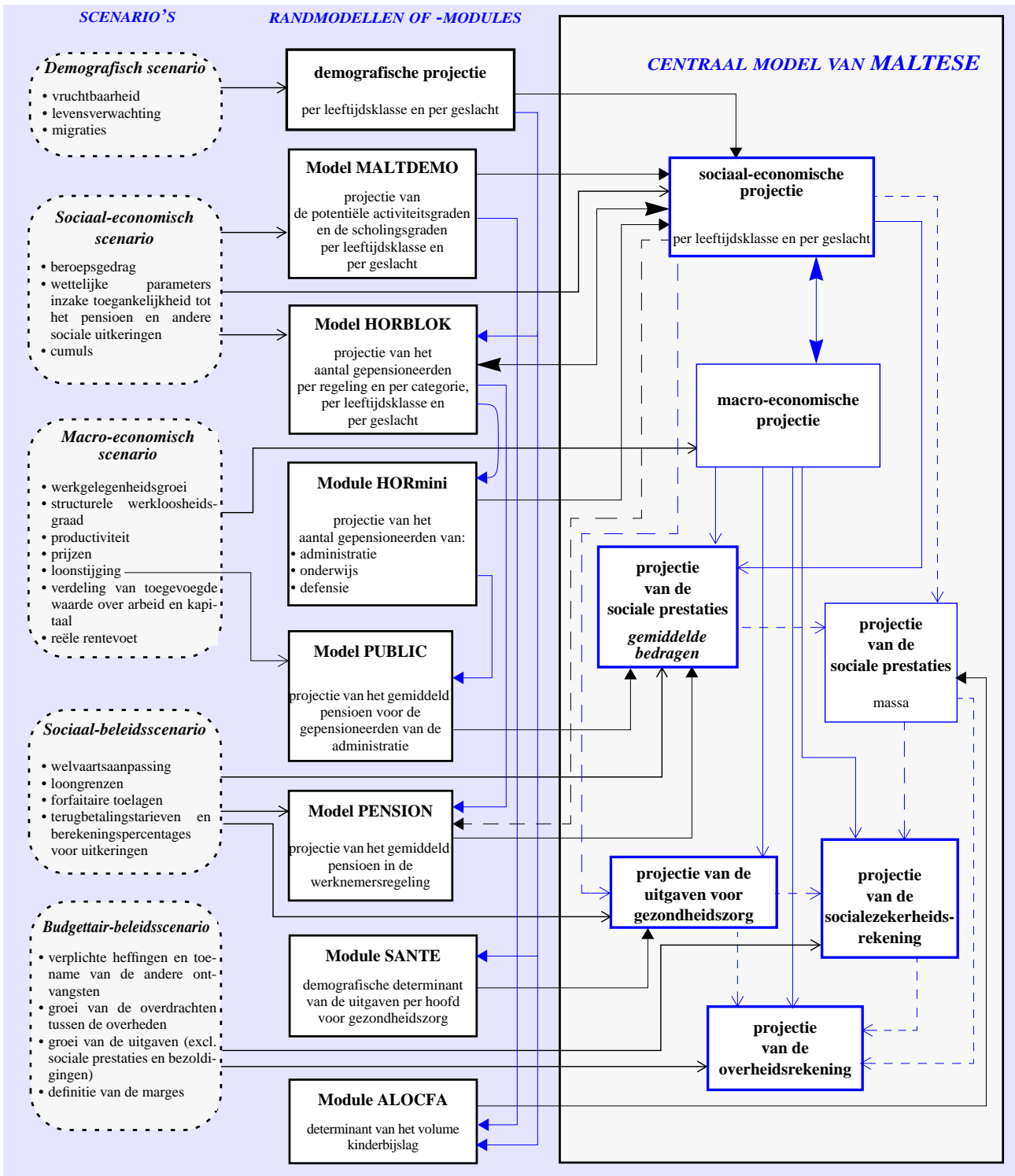
c. Zie H. DEVOS, K. VAN DENDER, J. PACOLET [1991], [1996].

d. Zie PH. LIEGEOIS, V. GINSBURGH [2000].

Finale output: de overheidsrekening

De projecties uitgevoerd met het MALTESE-systeem - dat een reeks modellen of randmodules omvat, waarmee de gegevens worden berekend die onontbeerlijk zijn voor de kern van het systeem, namelijk het centrale model van MALTESE - maken het mogelijk de volledige overheidsrekening op te stellen. Aan de ontvangstenzijde vindt men vooral de bijdragen en de verplichte afhoudingen. Aan de uitgavenzijde gaat het voornamelijk om, enerzijds de ontwikkeling van het aantal rechthebbenden op sociale uitkeringen, en anderzijds, de evolutie van het gemiddeld bedrag van de sociale uitkeringen.

FIGUUR 2 - MALTESE: een systeem van onderling afhankelijke modellen

i. Het aantal rechthebbenden

Eerste stap: bevolkingsvooruitzichten

Het uitgangspunt van het MALTESE-systeem is een bevolkingsprojectie, die steunt op een exogeen scenario inzake vruchtbaarheid, levensverwachting en migratie.

Tweede stap: sociaal-economische vooruitzichten

De bevolking wordt vervolgens verdeeld over de sociaal-economische categorieën die van belang zijn voor de raming van het aantal rechthebbenden per soort uitkering. Het uit-

gangspunt van die raming is de sociaal-economische samenstelling van de bevolking in het jaar t-1. Op basis van een sociaal-demografisch gedragsscenario m.b.t. toetreding tot en uittreding uit het beroepsleven, en in functie van het macro-economisch werkgelegenheidsscenario, is de sociaal-economische projectie (volgens het boekhoudkundige of administratieve concept¹) het resultaat van de wisselwerking tussen vier modellen of modules, die in punt II.C.2. in detail worden besproken.

Scholingsgraad en potentiële activiteitsgraad

Het MALTDEMO-model wordt vooral gebruikt om de scholingsgraad en de potentiële activiteitsgraad per geslacht en per leeftijdsklasse van 5 jaar te ramen. Die graden dienen om de schoolbevolking te berekenen en vormen het uitgangspunt voor de berekening van de beroepsbevolking en de inactieve bevolking, evenals van hun samenstellende componenten, binnen het centrale model van MALTESE.

Pensioneringsgraad

Het HORBLOK-model raamt, samen met de HORmini-module, het aantal gepensioneerden per regeling (werknemers, zelfstandigen, overheidsbedrijven en overheid per functie - administratie, onderwijs, defensie) en per categorie van gepensioneerde binnen elke regeling.

Samenstelling van de potentiële beroepsbevolking

Alle sociaal-economische componenten van de bevolking - waarvan de som het mogelijk maakt de demografische samenhang te verifiëren - worden in het centrale model van MALTESE bijeengebracht of berekend. Dit geeft, jaar per jaar, de sociaal-economische projectie per geslacht en per leeftijdsklasse of per leeftijd: werkgelegenheid per beroepsstatuut, werkloosheid met afzonderlijk de werkloosheid op oudere leeftijd, invaliden per regeling, bruggepensioneerden, gepensioneerden per regeling en per soort, overige inactieven.

ii. De sociale uitkeringen en de overheidsrekeningen

Derde stap: berekening van de gemiddelde sociale uitkeringen

Zodra het aantal rechthebbenden op sociale uitkeringen bepaald is door de sociaal-economische projectie, worden de overeenstemmende gemiddelde sociale prestaties berekend. Hierbij zijn vijf modellen of modules betrokken.

Een methodologie op basis van wettelijke parameters

De gemiddelde bedragen van de sociale prestaties worden per regeling en per tak berekend – grotendeels in het centrale model van MALTESE – op basis van de elementen die gehandhaafd worden bij de wettelijke berekening van het bedrag: het aandeel nieuwe rechthebbenden met hun referloon (rekening houdend met het aandeel rechthebbenden wiens loon de loongrens overschrijdt), de groeivoet van de uitkeringen aan de oudere rechthebbenden, het aandeel rechthebbenden met een forfaitair bedrag en/of aan de loongrens, de structuur van de rechthebbenden per geslacht en/of leeftijdsklasse.

De pensioenuitgaven behoren tot de kern waarrond het MALTESE-systeem werd uitgewerkt. Zij zijn inderdaad een zeer belangrijke post van de sociale uitgaven. De complexiteit en het belang van de berekening van het gemiddeld pensioenbedrag hebben terecht geleid tot de ontwikkeling van twee specifieke modellen, één voor de algemene regeling van de werknemers en één voor de gepensioneerden uit de administratie. De raming van het gemiddeld pensioenbedrag in de andere regelingen wordt tot nu toe op een eenvoudige manier berekend in het centrale model van MALTESE.

1. Zie woordenlijst.

Pensioen van de werknemers: het model PENSION

Het model PENSION berekent het gemiddeld pensioenbedrag in de regeling voor werknemers. Dit gemiddeld pensioen hangt af van de pensioenbedragen van de nieuwgepensioneerden, van de pensioenbedragen die omwille van een overlijden wegvallen of worden omgezet in een overlevingspensioen en van de evolutie van het pensioenbedrag van de vroeger gepensioneerden die overleven. Het pensioen van de nieuwgepensioneerden wordt berekend op basis van types loopbaanprofielen, die bepaald worden door de evolutie van de begrensde lonen in het verleden, de werkgelegenheid en de lengte van de loopbaan in functie van de activiteitsgraad. Het pensioen van de overlevende gepensioneerden geniet een welvaartskoppeling. Het pensioen vervalt bij het overlijden, behalve als de betrokken gepensioneerde gehuwd was. Dan opent diens overlijden een nieuw recht op overlevingspensioen (80 % van het rustpensioen), dat al dan niet gecumuleerd wordt met het rustpensioen van de overlevende echtgeno(o)t(e) (wijziging in de categorieën van gepensioneerden).

Pensioen van de ambtenaren uit de administratie: het model PUBLIC

Volgens hetzelfde principe raamt het model PUBLIC het gemiddeld pensioen van de ambtenaren uit de administratie op basis van het pensioen van de nieuwgepensioneerden en van de evolutie van het pensioen van de overlevende gepensioneerden. Het pensioen van de nieuwgepensioneerden houdt rekening met de evolutie van de lonen op het einde van de loopbaan en met die van de vroegere verdeling van de statutaire werkgelegenheid over de verschillende administratieve niveaus, die eigen zijn aan het statuut van de ambtenaren. Het pensioen van de overlevende gepensioneerden wordt aangepast (perequatie) in functie van de loonstijgingen, die in het kader van een algemene baremaherziening of een sociale programmatie worden toegekend, met uitzondering van de variaties van het gemiddelde loon als gevolg van verschuivingen van de werkgelegenheid tussen de niveaus.

Uitgaven voor gezondheidszorg

De uitgaven voor gezondheidszorg zijn een andere belangrijke tak van de sociale uitkeringen. De SANTE-module berekent de weerslag van de verschuivingen in de bevolkingsstructuur per geslacht en per leeftijd, op de uitgaven voor gezondheidszorg per hoofd. Op basis van die indicator, de evolutie van de totale bevolking, de toename van het inkomen per hoofd en de evolutie van de structuur per regeling van de rechthebbenden, raamt het centrale model van MALTESE de overheidsuitgaven voor gezondheidszorg raamt.

Kinderbijslag

De weerslag van de demografie en de sociale demografie op de uitgaven voor geboortepremies en kinderbijslag, ten slotte, wordt behandeld in een specifieke module: ALOCF.

Onderwijsuitgaven

In MALTESE worden alleen maar de loonuitgaven voor het onderwijspersoneel expliciet gedefinieerd. De evolutie van hun aantal is rechtstreeks gekoppeld aan de evolutie van de schoolbevolking, afgeleid uit de sociaal-demografische projectie. Hun loon evolueert zoals dat van de andere werknemerscategorieën (*zie* macro-economisch scenario).

Boekhoudkundig kader van de MALTESE-projecties

Het boekhoudkundig kader van de MALTESE-projecties is dat van het Europees Systeem van Rekeningen (ESR), dat, gelet op de controle die Eurostat op de uitwerking van die rekeningen uitoefent, het strengste kader biedt voor de omschrijving van het begrip overheidsuitgave. De gegevens uit die boekhouding, kunnen verschillen van de gegevens die gebruikt zijn in de studies en analyses door de internationale instellingen. De SOCX-databank, bijvoorbeeld, (die door de OESO wordt gebruikt) is opgebouwd aan de hand van de cijfers verstrekt door de verschillende administraties, met elk hun eigen interpretatie van de definities. Zo omvatten, in de SOCX-gegevens voor België, de pensioenen omwille van het begrip 'old age pension' een groot gedeelte van de pensioenen van de tweede pijler en omvatten de uitgaven voor brugpensioen en alle uitkeringen voor arbeidsongeschiktheid.

Het ESR werd onlangs geherdefinieerd: het systeem van '79 (dat tot 1998 werd gebruikt) is vervangen door het systeem van '95, dat sedert 1999 wordt gebruikt. Wat de sociale uitkeringen en de overheidsfinanciën betreft, hebben de voornaamste wijzigingen betrekking op de boekhoudkundige verwerking van de sociale uitgaven in natura voor gezondheidszorg, die verrekend worden als publieke consumptie en niet als particuliere consumptie. Verder zijn er ook wijzigingen met betrekking tot de verschuiving van de vrijwillige bijdragen of uitkeringen van de rekening van de sociale zekerheid naar de rekening van de bedrijven en op een veranderde verrekening van bepaalde sociale uitkeringen (pensioenen en kinderbijslagen van de RSZ-PPO zijn voortaan opgenomen in de rekening van de sociale zekerheid).

Vierde stap: opstelling van de overheidsrekeningen

In het centrale model van MALTESE bepaalt de combinatie van verschillende scenario's de inkomensoptiek van het bbp, wat dan de macro-economische groei oplevert. In dit model worden de resultaten gecentraliseerd en de rekening van de sociale zekerheid wordt opgesteld binnen het algemene kader van de openbare financiën: sociale prestaties die voortvloeien uit de sociaal-economische projectie en uit de berekening van de gemiddelde bedragen per soort uitkering, ontvangsten van verplichte heffingen, inkomensoverdrachten tussen de sociale zekerheid en de andere overheden, evolutie van de lonen en de overheidswedden, rentelasten en raming van de budgettaire marges.

C. Modellering

Het vervolg van dit methodologische hoofdstuk is gewijd aan de bespreking van de opbouw van elk van de modellen of modules waaruit het MALTESE-systeem bestaat. Zij worden beschreven volgens de volgorde waarin zij in de simulatieprocedure van het MALTESE-systeem optreden, gaande van de demografische naar de sociaal-economische projectie om dan via de berekening van de gemiddelde sociale uitkeringen uit te monden in de opstelling van de overheidsrekening.

1. Demografische projectie

a. De demografische modellen

Voor de in dit document besproken oefeningen zijn de bevolkingsvooruitzichten buiten het Federaal Planbureau opgesteld, maar het Planbureau heeft wel degelijk actief meegewerkt voor wat de Belgische bevolkingsvooruitzichten betreft.

i. De bevolkingsvooruitzichten NIS-FPB

De Belgische bevolkingsvooruitzichten: het resultaat van een samenwerking

Sinds het begin van de jaren 70 zijn de Belgische bevolkingsvooruitzichten het resultaat van een nauwe samenwerking tussen het Nationaal Instituut voor de Statistiek, het Federaal Planbureau en de daarmee nauw verbonden wetenschappelijke wereld en eventuele gebruikers van overheidsinstellingen.

Het Nationaal Instituut voor de Statistiek heeft een iteratief model ontwikkeld dat, uitgaande van de laatste waarneming per leeftijd, geslacht en grote nationaliteitsgroep (per 1 januari), de hypothesen toepast inzake vruchtbaarheid, sterfte en migratie, die gemeenschappelijk zijn bepaald met het Federaal Planbureau en de uitgenodigde wetenschappers. Zo worden per jaar de verschillende componenten van de loop van de bevolking - geboorten, overlijdens en migraties - gegenereerd, die op het einde van het jaar leiden tot een raming van de bevolking, die dan de basis vormt voor de volgende iteratie.

Die vooruitzichten - Bevolkingsvooruitzichten 2000 - 2050 (PP00) - zijn gemaakt voor het rijk, de gewesten en per arrondissement. Zij zijn gebruikt in de vooruitzichten 2000-2050, beschreven in hoofdstuk III. Bevolkingsvooruitzichten kunnen meerdere scenario's omvatten. Gelet op de complexiteit die een fijne geografische dimensie per arrondissement met zich meebrengt, is er deze keer echter gekozen voor een centraal scenario (PP00).

ii. De bevolkingsvooruitzichten van Eurostat

De bevolkingsvooruitzichten van Eurostat, een gemeenschappelijk instrument voor de internationale oefeningen

De werkgroepen die door de Comités voor Economisch Beleid van de OESO en de Eco-fin-Raad van de Europese Gemeenschap belast werden met het bestuderen van de budgettaire implicaties van de vergrijzing, hebben besloten één enkele operator te gebruiken voor het opstellen van de bevolkingsvooruitzichten van de 15 lidstaten. Zij hebben zich tot Eurostat gewend die, eerder dan de Verenigde Naties, geacht wordt in staat te zijn hypothesen uit te werken die dichter bij de werkelijkheid van de lidstaten aanleunen.

De aanmaak van een nieuwe reeks vooruitzichten, namelijk de herziening van die van 1999 (PPEU99), werd door Eurostat aan het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) uit Nederland toevertrouwd. Die vooruitzichten zijn gebruikt in de projecties voor de internationale instellingen die in hoofdstuk IV worden beschreven.

Uitgaande van de gegevens per leeftijd en per geslacht op 1 januari 1999 van elk van de EU-landen, zonder onderscheid van nationaliteitsgroep, gebruikt het CBS zijn eigen model. Er wordt een iteratieve methode toegepast, die lijkt op de Belgische methode, en er wordt met hypothesen gewerkt, die het CBS voor de verschillende landen heeft opgesteld aan de hand van zijn eigen waarnemingsbronnen, maar erover wakend dat er voor het geheel een uniforme methodologie wordt gebruikt. Naast een basisscenario zijn er verschillende eenvoudige (wijziging van één parameter) en complexere varianten (wijziging van alle parameters) uitgewerkt.

b. De demografische variabelen

Bevolking per leeftijd en per geslacht, loop van de bevolking, overlevingscoëfficiënten en levensverwachting

De verschillende demografische scenario's, ongeacht of het nu Belgische of Europese zijn, maken het mogelijk de demografische variabelen te leveren, die het MALTESE-systeem voeden. Zij hebben steeds betrekking op de hele bevolking van het rijk.

Voor elk demografisch scenario worden de volgende variabelen benut:

- de bevolking per leeftijd en per geslacht op 30 juni van 0 tot 105 jaar;
- de loop van de bevolking (geboorten, overlijdens, migraties) met onderscheid per leeftijd (van de moeder voor de geboorten);
- de overlevingscoëfficiënten per geslacht en per leeftijd of per leeftijdsklasse van vijf jaar (om de overleving na vijf jaar te meten van een leeftijdsklasse van vijf jaar);
- de levensverwachting per geslacht op de verschillende leeftijden via de opstelling van sterftetafels.

2. Sociaal-economische projectie

De geïdentificeerde sociaal-economische categorieën

Het doel van de sociaal-economische projectie is de beroepsbevolking en de inactieve bevolking per geslacht en per leeftijdsklasse te ramen, evenals de verschillende categorieën van rechthebbenden op sociale uitkeringen. Tabel 1 toont aan dat er meerdere definities van het begrip beroepsactiviteit naast elkaar bestaan, die men op basis van de geïdentificeerde categorieën in het MALTESE-systeem kan terugvinden.

TABEL 1 - De sociaal-economische categorieën van het MALTESE-systeem¹

Categorieën	Observatiebron	Projectiemodel(len)
Potentiële beroepsbevolking	<i>Som</i>	MALTEDEMO (+ <i>centraal model voor de ouderen</i>)
<i>beroepsbevolking in ruime zin^a</i>	Officiële beroepsbevolking ^b	Centraal model van MALTESE
	Loontrekkenden	
	Werkgelegenheid in overheidssector	
	Zelfstandigen	
	Officiële werkloosheid ^c	
Niet-werkzoekende oudere werklozen	RVA ^E	
Bruggepensioneerden	RVA ^E	
Inactieve bevolking	<i>Saldo</i>	MALTEDEMO (+ <i>centraal model voor de ouderen</i>)
Schoolbevolking	EAK ^C + volkstellingen ^g	MALTEDEMO
Invaliden	EAK ^C + volkstellingen ^f + RIZIV ^h	MALTEDEMO + centraal model
Gepensioneerden	EAK ^C + volkstellingen ^f + RVP + AP + Pensioenkadaster ⁱ	HORBLOK + HORmini + centraal model
Overige inactieven ^j	<i>Saldo</i>	MALTEDEMO (+ <i>centraal model voor de ouderen</i>)
Totale bevolking (demografisch concept)	Nationaal Instituut voor de Statistiek	Demografische projectie

- a. Overeenkomstig de definitie van het FPB.
- b. Volgens de definitie van het Federaal Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid (*zie* woordenlijst).
- c. FMTA = Federaal Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid.
- d. EAK = Enquête naar de Arbeidskrachten (NIS voor Eurostat).
- e. M.a.w. uitkeringsgerechtigde volledig werklozen + de vrij en verplicht ingeschreven niet-werkende werkzoekenden exclusief de niet-werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen, volgens de definitie van het Federale Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid.
- f. RVA = Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening.
- g. Tienjaarlijkse volkstellingen, Nationaal Instituut voor de Statistiek.
- h. RIZIV = Rijksinstituut voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering.
- i. RVP = Rijksdienst voor Pensioenen; AP = Administratie der Pensioenen (Ministerie van Financiën); Pensioenkadaster (bij het RIZIV).
- j. M.a.w. geen enkele sociale uitkering genietend.

1. Er moesten aan de geobserveerde gegevens bepaalde aanpassingen worden aangebracht opdat de som van de potentiële beroepsbevolking en de inactieve bevolking gelijk zou zijn aan de totale bevolking (demografisch concept).

De sociaal-economische projectie is opgesteld op basis van de demografische projectie, vertrekkend van de sociaal-economische opdeling van de bevolking bij het startpunt, met toepassing van het waarschijnlijke gedrag op het vlak van verschuivingen van één categorie naar een andere, en rekening houdend met het sociaal-demografisch en het macro-economisch scenario. Bij de berekeningen worden drie modellen ingezet: vooreerst het MALTDEMO-model, daarna, op iteratieve wijze, het HORBLOK-model en ten slotte het centrale model van MALTESE dat, jaar per jaar, de volledige opdeling van de bevolking afrondt.

a. Potentiële activiteitsgraad en inactiviteitsgraad

Het MALTDEMO-model berekent de potentiële activiteitsgraden en de graden waarmee de verschillende componenten van de inactieve bevolking aan de overeenstemmende totale bevolking gekoppeld worden. De samenstelling van de potentiële beroepsbevolking (werkgelegenheid per beroepsstatuut, officiële werkloosheid¹, werkloosheid op oudere leeftijd² en de bruggepensioneerden) gebeurt rechtstreeks in het centrale model van MALTESE.

Merk op dat, vanaf 60 jaar, de door MALTDEMO berekende graden slechts als uitgangspunt worden gebruikt: de volledig afgeronde verdeling van de bevolking vanaf 60 jaar over de verschillende sociaal-economische categorieën gebeurt in het centrale model van MALTESE, om zo rekening te kunnen houden met de macro-economische projectie en die in wisselwerking met de pensioneringsgraden (geleverd door het HORBLOK-model³) de andere inactieven berekent.

Graden per geslacht en per leeftijdsklasse

De berekeningen van MALTDEMO hebben betrekking op de graden van de sociaal-economische categorieën, zich verhoudend tot de overeenstemmende bevolking, per geslacht en per leeftijdsklasse van vijf jaar.

De som van de graden is gelijk aan 100 %.

Het basisprincipe is met cohorten van 5 jaar werken: een wijziging in het gedrag van een generatie tegenover de vorige (in dezelfde leeftijdsklasse maar 5 jaar vroeger in de tijd) wordt behouden naarmate zij ouder wordt⁴.

De projectie wordt in stappen van 5 jaar gemaakt. Omdat het laatst geobserveerde jaar 1998 is, zal het eerste projectiejaar 2003 zijn en het laatste 2048. De tussenliggende jaren worden door lineaire interpolatie verkregen; de graden van 2049 en 2050 worden op het peil van 2048 gehouden.

-
1. M.a.w. de werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen, de verplicht ingeschreven niet-werkende werkzoekenden, de vrij ingeschreven niet-werkende werkzoekenden, volgens de definitie van het Federale Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid. *Zie woordenlijst.*
 2. M.a.w. de niet-werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen. *Zie woordenlijst.*
 3. De pensioneringsgraad, volgens het zuiver boekhoudkundig concept voor de leeftijdsgroepen jonger dan 60 jaar, wordt eveneens met HORBLOK berekend.
 4. Bijvoorbeeld, indien het beroepsgedrag van de 30-34-jarigen vandaag anders is dan dat van de 30-34-jarigen 5 jaar geleden, dan zal het beroepsgedrag van de 50-54-jarigen binnen 20 jaar anders zijn dan dat van de 50-54-jarigen binnen 15 jaar.

i. Potentiële activiteitsgraad

*Jonge leeftijdsgroepen:
van 15 tot 29 jaar*

Voor de leeftijdsklasse van de 15-19-jarigen wordt de potentiële activiteitsgraad bij hypothese bepaald. Voor de twee volgende leeftijdsgroepen, nl. de 20-24-jarigen en de 25-29-jarigen, worden de potentiële activiteitsgraden per saldo verkregen, waarbij de scholingsgraad de bepalende factor is.

Leeftijdsgroepen “in het volle beroepsleven”: van 30 tot 59 jaar

Voor de leeftijdsgroepen in het volle beroepsleven of aan het begin van de terugtrekking uit het beroepsleven, *i.e.* de leeftijdsgroepen van 30-35 jaar tot 55-59 jaar, worden de potentiële activiteitsgraden berekend op basis van enerzijds het gedrag van de cohorten in het verleden (naarmate de opeenvolgende generaties opschuiven met het ouder worden, blijft gedragsverandering, te wijten aan de overgang van elke generatie, behouden), en anderzijds op basis van de kans dat men vijf jaar later nog steeds deel uitmaakt van de potentiële beroepsbevolking.

$$TPASL_{s, (I+1), (t+5)} = TPASL_{s, I, t} \times ptpasl_{s, (I+1), t}$$

waarin s = geslacht
 I = leeftijdsklasse van 5 jaar
 $TPASL$ = potentiële activiteitsgraad
 $ptpasl$ = kans dat de leeftijdsklasse I , vijf jaar later nog in de potentiële beroepsbevolking zit

ii. Inactieven: scholingsgraad

De scholingsgraden worden tot de leeftijdsklasse van 25-29 jaar per geslacht bij hypothese bepaald.

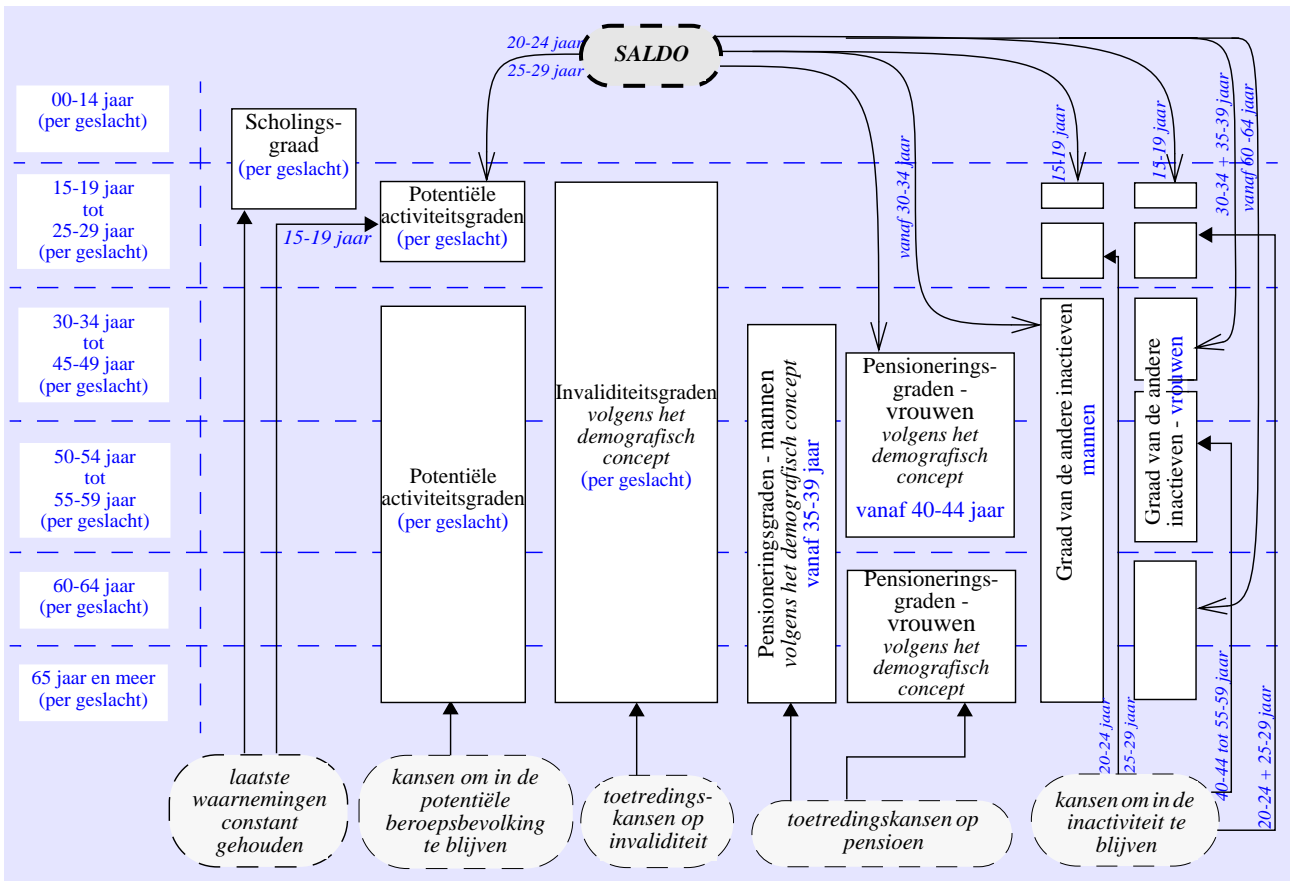
iii. Inactieven: invaliditeitsgraad volgens het “demografisch” concept

De invaliditeitsgraden, waarbij de demografische samenhang wordt gerespecteerd, worden per geslacht en per leeftijdsklasse berekend, op basis van de toetredingskansen op invaliditeit.

$$IF_{s, (I+1), (t+5)} = TPASL_{s, I, t} \times ptipasl_{s, (I+1), t}$$

waarin IF = invaliditeitsgraad
 $ptipasl$ = toetredingskansen op invaliditeit 5 jaar later, komende uit de potentiële beroepsbevolking

FIGUUR 3 - Het MALTDEMO-model: berekening van de potentiële activiteitsgraad en van de graden voor inactieven

iv. Inactieven: pensioneringsgraad volgens het “demografisch” concept

De pensioneringsgraden, die in het MALTDEMO-model worden berekend en alleen gebruikt worden om de simulatie op gang te brengen, worden berekend op basis van de toetredingskans op pensioering – volgens hetzelfde beginsel om de invaliditeitsgraad te ramen – waarbij rekening wordt gehouden met alle sociaal-economische categorieën die in aanmerking komen voor pensioering¹.

v. Graad van de andere inactieven

De meeste graden van de andere inactieven worden per saldo verkregen. Voor de vrouwen uit de leeftijdsgroepen van 40 - 44 tot 55 - 59 jaar zijn die graden nog tamelijk hoog. Zij worden opgesteld op basis van de veronderstelling dat ‘men’ in de inactiviteit blijft, rekening houdend met de potentiële beroepsbevolking van de ‘betreffende’ generatie.

1. De ontwikkeling van dit beginsel ligt aan de basis van het HORBLOK-model waarmee de pensioneringsgraad volgens een ‘zuiver’ boekhoudkundig concept wordt berekend (zie infra).

Het MALTESE-model: een volledige herziening in 2000

In de vroegere versies van het MALTESE-systeem, leverde MALTESE bijna volledig de sociaal-economische projectie (behalve de verdeling van de beroepsbevolking over werkgelegenheid en werkloosheid). Het knelpunt van het model lag in de 'enige' projectie van 'beredeneerde' graden volgens het demografische concept, per geslacht en per leeftijdsklasse, voor de verschillende sociaal-economische categorieën. De extrapolatie van die graden steunde op ontwikkelingen in het verleden, op internationale vergelijkingen voor de activiteitsgraad, op het fenomeen van de cohorten, op hypothesen inzake scholings- en invaliditeitsgraad, en rekening houdend met recente wetswijzigingen die bepaalde graden beïnvloedden. De demografische aantallen werden verkregen door de projectie van de verschillende graden toe te passen op de bevolkingsvooruitzichten per geslacht en per leeftijdsklasse. Per hypothese, kregen de 'zuiver' boekhoudkundige^a aantallen eenzelfde evolutie als die van de demografische aantallen.

Behalve voor de scholingsgraad en de potentiële activiteitsgraad (die nu volgens het boekhoudkundig concept worden berekend) dient het nieuwe MALTESE-model eerder om de sociaal-economische projectie op gang te brengen. Alle componenten van de potentiële beroepsbevolking worden berekend binnen het centrale model van MALTESE. Daar worden eveneens de activiteitsgraden - die overeenstemmen met de definitie van de Enquête naar de Arbeidskrachten^b, die door de internationale instellingen wordt gebruikt - op een eenvoudige wijze per geslacht en per leeftijdsklasse berekend. Ook de opdeling van de inactieve bevolking gebeurt uiteindelijk in het centrale model van MALTESE; de evolutie van het aantal gepensioneerden wordt door het HORBLOK-model geleverd en de ontwikkeling van de invaliditeitsgraad komende van MALTESE (demografische concept) moet dienen om de ontwikkeling van het aantal invaliden van minder dan 60 jaar volgens het boekhoudkundig concept te ramen. De sociaal-economische projectie voor de leeftijdsgroepen 'ouder dan 60 jaar' - potentiële beroepsbevolking, aantal invaliden en andere inactieven (per saldo) - gebeurt in het centrale model van MALTESE, op basis van de door HORBLOK geleverde uitredingen uit het beroepsleven naar het pensioen.

a. (Zuiver) boekhoudkundig concept: zie woordenlijst of kader p. 42.

b. Zie woordenlijst.

b. Aantal gepensioneerden*Een bottom-up aanpak*

Het HORBLOK-model¹, waarmee de pensioneringsgraad kan worden geraamd, steunt op een 'bottom-up' aanpak. Het aantal gepensioneerden wordt berekend per regeling (werknemers, zelfstandigen, overheid, overheidsbedrijven) en per type (rustpensioen, overlevingspensioen, rust- en overlevingspensioen). Bovendien worden de verschillende categorieën rustpensioenen opgesplitst (zie tabel 2). De totale stock van gepensioneerden is gelijk aan de som van de stocks van elke categorie.

*i. Stocks**De stocks worden berekend op basis van de stromen*

De stock van elke categorie gepensioneerden wordt berekend op basis van de stock die reeds bestond, de uitstroom als gevolg van overlijden, de stroom toetreders tot het pensioen en eventueel stromen tussen de categorieën onderling. Alle stromen worden bepaald door de stocks vanwaar zij afkomstig zijn. De berekeningen gebeuren per geslacht en per leeftijd:

$$\text{Spens}_{s,r,i,t} = \text{Spens}_{s,r,(i-1),(t-1)} - \text{Opens}_{s,r,(i-1),(t-1)} + \text{Npens}_{s,r,i,t} \pm \text{Fpens}_{s,r,i,t}$$

waarin	s	=	mannen of vrouwen
	r	=	regeling, type en categorie van pensioen
	i	=	leeftijd i
	Spens	=	stock van gepensioneerden
	Opens	=	overleden gepensioneerden (uitgaande stroom)
	Npens	=	nieuwgepensioneerden (inkomende stroom)
	Fpens	=	stroom van gepensioneerden naar (-) of van (+) een andere categorie

1. Het HORBLOK-model is een nieuwe component van het MALTESE-systeem; samen met de HORMINI-module vervangt het een gedeelte van het vroegere MALTESE-model, de modules HOR2040 en HORBIS die een top-down aanpak hadden (gebruikt in de vroegere versies van het MALTESE-systeem), en ook een gedeelte van de vroegere ramingen die binnen de modellen PENSION en PUBLIC werden uitgevoerd. Zie kader p. 12.

TABEL 2 - Het HORBLOK-model: geïdentificeerde groepen van gepensioneerden

REGELING TYPE geslacht	ALGEMENE REGELING						REGELING VAN HET OPENBAAR AMBT					
	WERKNEMERS			ZELFSTANDIGEN			OVERHEIDSBEDRIJVEN			STAAT		
	RUST		OVER- LEVING	RUST		OVER- LEVING	RUST		OVER- LEVING	RUST		OVER- LEVING
	Mannen	Vrouwen	Vrouwen ¹	Mannen	Vrouwen	Vrouwen ¹	Mannen	Vrouwen	Vrouwen ¹	Mannen	Vrouwen	Vrouwen ¹
o r o e c u	gehuwd, gezinsbedrag leeftijden: 39 tot 104en+ ^{3,4}			gehuwd, gezinsbedrag leeftijden: 60 tot 104en+ ⁴			voor lichamelijke ongeschiktheid leeftijden: 20 tot 99en+	voor lichamelijke ongeschiktheid leeftijden: 20 tot 99en+		voor lichamelijke ongeschiktheid leeftijden: 20 tot 99en+	voor lichamelijke ongeschiktheid leeftijden: 20 tot 99en+	
	gehuwd, bedrag alleenstaande leeftijden: 39 tot 104en+ ³	gehuwd, bedrag alleenstaande leeftijden: 60 tot 104en+	leeftijden: 20 tot 104en+	gehuwd, bedrag alleenstaande leeftijden: 60 tot 104en+	gehuwd, bedrag alleenstaande leeftijden: 60 tot 104en+	leeftijden: 20 tot 104en+						
	niet gehuwd, bedrag alleenstaande leeftijden: 39 tot 104en+ ³	niet gehuwd, bedrag alleenstaande leeftijden: 60 tot 104en+		niet gehuwd, bedrag alleenstaande leeftijden: 60 tot 104en+	niet gehuwd, bedrag alleenstaande leeftijden: 60 tot 104en+				“normaal” leeftijden: 60 tot 99en+	“normaal” leeftijden: 60 tot 99en+		“normaal” leeftijden: 35 tot 99en+ ²
	rust+overleving leeftijden: 60 tot 104en+ ⁵	rust+overleving leeftijden: 60 tot 104en+		rust+overleving leeftijden: 60 tot 104en+ ⁵	rust+overleving leeftijden: 60 tot 104en+							

1. Er zijn zeer weinig mannen met een overlevingspensioen. Daarom wordt die categorie van gepensioneerden niet apart geïdentificeerd; zij zijn opgeteld bij de niet-gehuwde mannen met een rustpensioen aan het bedrag van alleenstaande (omwille van de ongeveer gelijke hoogte van hun pensioenbedrag).
 2. De gepensioneerden van minder dan 60 jaar zijn de gepensioneerden van defensie.
 3. De gepensioneerden van minder dan 60 jaar zijn de gewezen mijnwerkers en vanaf 55 jaar, de gewezen lijnpiloten.
 4. Er zijn zeer weinig vrouwen met een rustpensioen aan gezinsbedrag. Die categorie gepensioneerden is niet apart geïdentificeerd, maar opgeteld bij de vrouwen met een rust- en overlevingspensioen (omwille van de ongeveer gelijke hoogte van hun pensioenbedrag).
 5. Alle gepensioneerden van deze categorie worden geacht uit een andere categorie in dezelfde regeling te komen.
- Bonnen:** Rijksdienst voor Pensioenen (in Jaarlijkse statistiek van de pensioengerechtigden) + eigen berekeningen voor de algemene regeling, Administratie der Pensioenen van het Ministerie van Financiën (in Jaarlijkse statistiek van de pensioenen van de openbare diensten) + Pensioenkadaster (RIZIV) + eigen berekeningen voor de regeling van het openbaar ambt.
- Volgens het ‘zuiver’ boekhoudkundig concept: de cumuls van pensioenen uit de algemene regeling en uit de regeling voor het openbaar ambt worden niet weggewerkt. Het aantal gepensioneerden binnen de algemene regeling, enerzijds, en de regeling voor het openbaar ambt, anderzijds, is daarentegen zuiver: de cumuls intra-RVP, intra-AP en inter AP-Kadaster zijn weggewerkt. Zie kader p. 42.

ii. Uitstromen

De overlijdens: uitstroom...

Ten opzichte van de stock gepensioneerden van het voorgaande jaar, stemt de uitstroom van gepensioneerden overeen met het aantal overlijdens gedurende het jaar ‘t - 1’. De overlijdens worden voor elke categorie per geslacht en per leeftijd berekend, op basis van de overlevingscoëfficiënten uit de demografische projectie.

$$Opens_{s,r,(i-1),(t-1)} = Spens_{s,r,(i-1),(t-1)} \times (1 - V_{s,(i-1),(t-1)})$$

waarin V = overlevingscoëfficiënt

iii. Instroom in het overlevingspensioen

... of instroom

Het recht op een overlevingspensioen is niet aan de leeftijd van de rechthebbende gekoppeld. Het is het overlijden van de partner (of van de ouder in de regeling van het openbaar ambt) dat het recht op het overlevingspensioen opent, onder bepaalde voorwaarden die door de regeling worden opgelegd, nl. de afwezigheid van een ander voldoende inkomen. In de praktijk betekent dit meestal, dat het recht op een overlevingspensioen gebonden is aan de inactiviteit van de overlevende partner.

De evolutie van het netto aantal¹ toetredingen tot het overlevingspensioen hangt af van de evolutie van de inactiviteitsgraad van vrouwen² (voor de instroom tussen 20 en 59 jaar) en, per regeling, van de evolutie van het aantal overlijdens bij gehuwde mannen met een job of een sociale uitkering binnen die regeling³. Er is rekening gehouden met een leeftijdsverschil tussen echtgenoot en echtgenote van 3 jaar⁴.

$$NpensSF_{R,i,t} = NpensSF_{R,i,(t-1)} \times \frac{DecesH_{R,(i+3),t}}{DecesH_{R,(i+3),(t-1)}} \times \frac{1-TPACTF_{(i-1),(t-1)}}{1-TPACTF_{(i-1),(t-2)}}$$

waarin NpensSF = aantal nieuwe overlevingspensioenen voor vrouwen
 DecesH = aantal overleden gehuwde mannen
 TPACTF = activiteitsgraad voor vrouwen
 R = regeling

iv. Instroom in het rustpensioen

Instroom afhankelijk van de toetredingskans op pensioenering

De instroom in het rustpensioen wordt berekend per geslacht en per leeftijd, door de toetredingskans op pensioenering toe te passen op de sociaal-economische categorieën waartoe de toekomstig gepensioneerden behoren in het jaar dat vooraf gaat aan het jaar waarin zij de wettelijke pensioenleeftijd van 65 jaar⁵ bereiken, of van 60 tot 64 jaar, indien het om een vervroegd pensioen gaat (in de regeling voor het openbaar ambt, of ‘indien aan de loopbaanvoorwaarde is voldaan’ in het kader van de flexibele pensioenleeftijd in de algemene regeling voor werknemers en zelfstandigen). Deze categorieën, die wij hierna oorspronkelijke groepen⁶ zullen noemen, komen uit de sociaal-economische projectie, vervolledigd in het centrale model van MALTESE (zie *infra* punt II.C.2.c, p. 31). De instroom in het rustpensioen wordt gespecificeerd per regeling op basis van de relevante oorspronkelijke groepen per regeling (zie figuur 4).

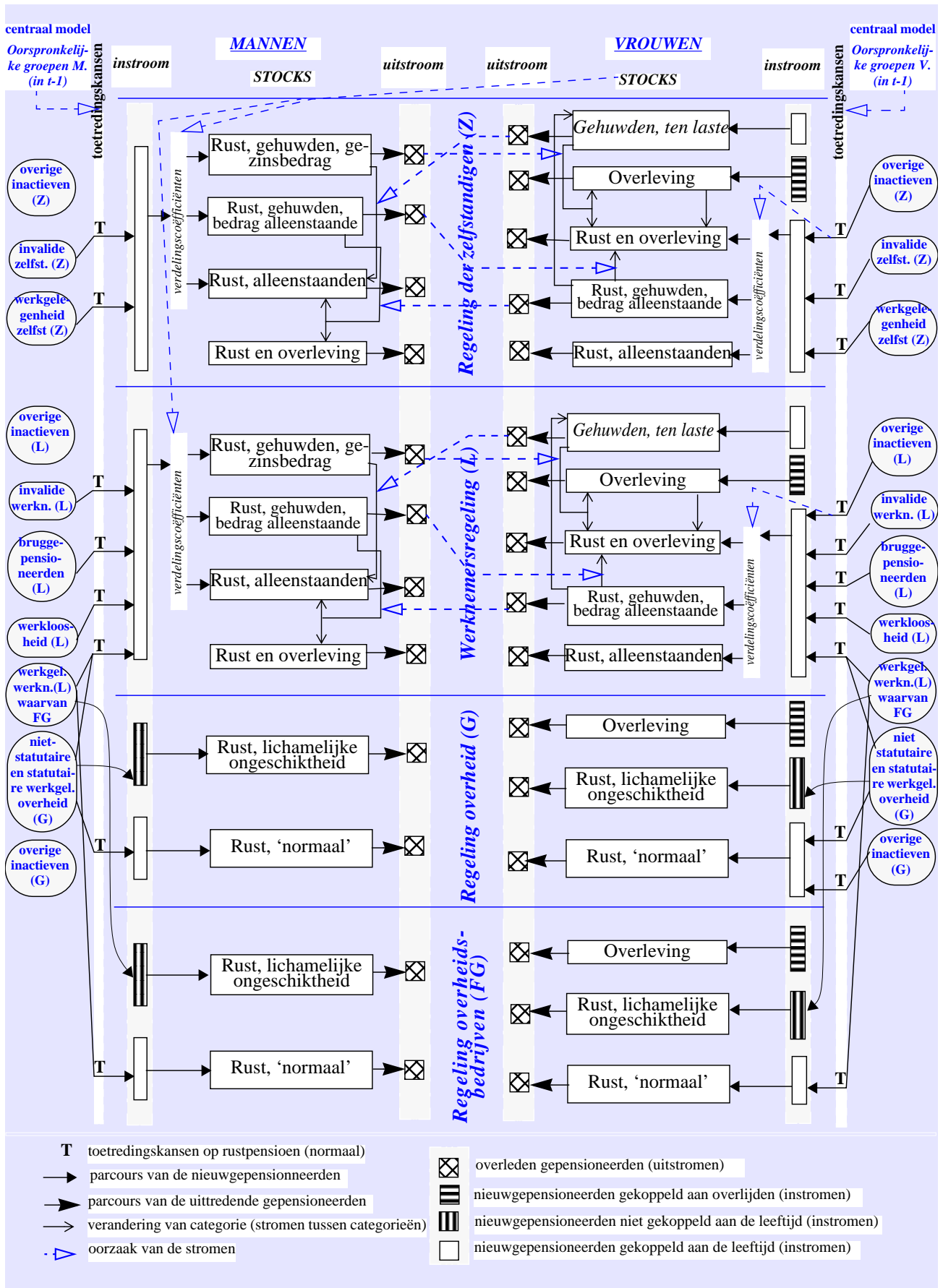
$$NpensR_{s,R,i,t} = \sum_{aR} TASS_{aR,s,(i-1),(t-1)} \times ASS_{aR,s,(i-1),(t-1)} \times V_{s,(i-1),(t-1)}$$

waarin NpensR = aantal nieuwe rustpensioenen
 ASS = oorspronkelijke groep
 TASS = toetredingskans op pensioenering
 aR = relevante oorspronkelijke groep voor de betrokken regeling (zie figuur 4)

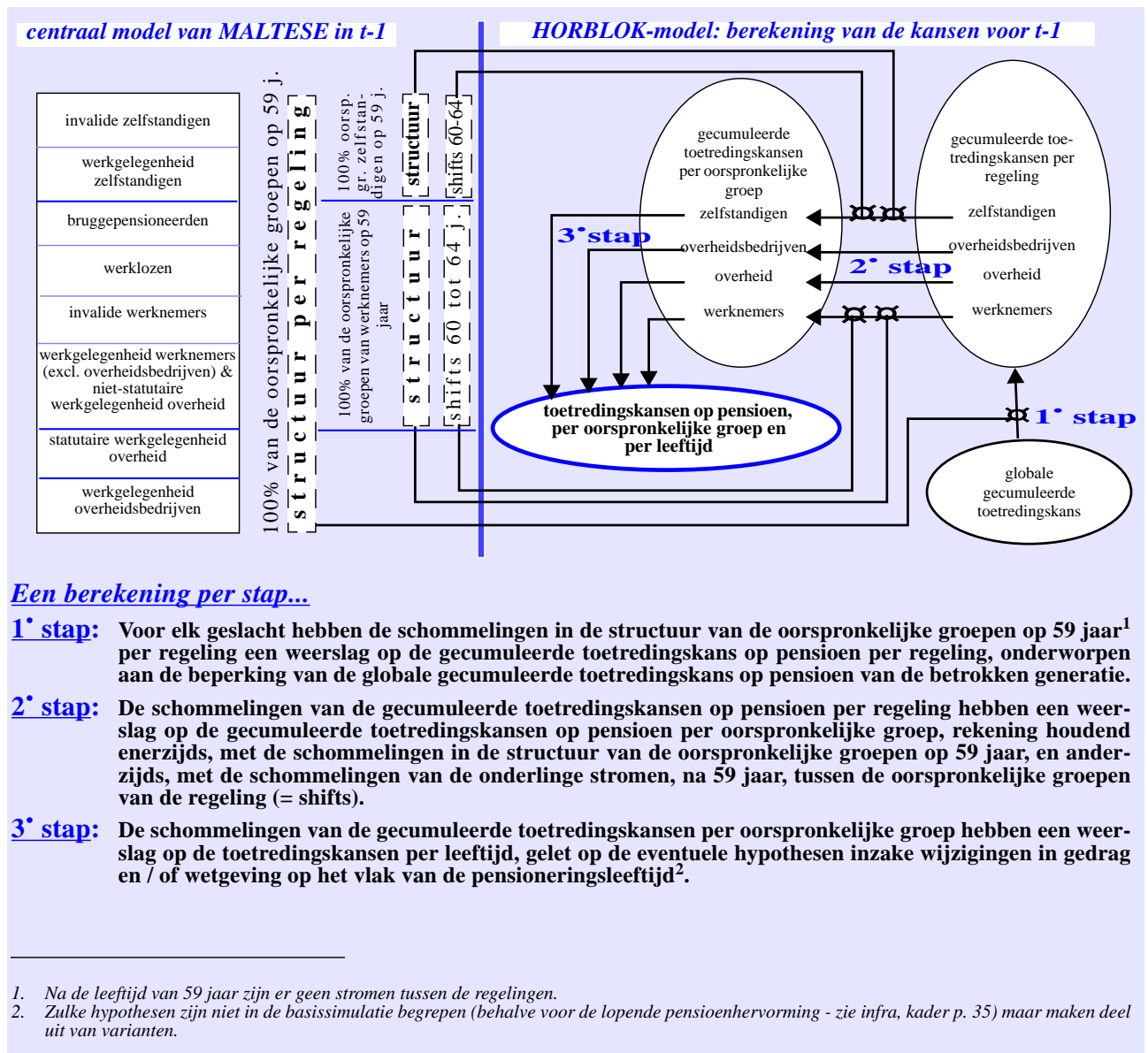
Die algemene formule geldt voor de “normale”⁷ nieuwe rustpensioenen uit de regeling van het openbaar ambt en de overheidsbedrijven en voor de gehele instroom in het rustpensioen van de algemene regeling voor werknemers en zelfstandigen.

1. De instroom naar het overlevingspensioen is verminderd met de uitstroom te wijten aan andere redenen dan overlijden (hertrouwen of beginnen met een beroepsbezigheid). De instroom in het overlevingspensioen kan dus op bepaalde leeftijden negatief zijn of negatief worden.
NB. Die formule geldt niet voor de toetredingen tot het overlevingspensioen in de algemene regeling na de wettelijke pensioenleeftijd. In dat geval gaat het om gehuwde vrouwen ten laste van een gepensioneerd gezinshoofd, dus impliciet zijn die vrouwen reeds verrekend in het systeem via het ‘gezinsbedrag’, vandaar dat hun intrede in het overlevingspensioen gebeurt met een stroom tussen de categorieën onderling (zie *infra*).
2. Het schaarse aantal mannen met een overlevingspensioen wordt niet apart berekend in HORBLOK.
3. Bij hypothese wordt het gedrag inzake het al of niet gehuwd zijn van de gepensioneerden constant gehouden.
4. Zie opgetekend demografisch gemiddelde. Er is geen rekening gehouden met de verdeling per leeftijd van dit leeftijdsverschil. Daar de berekening per jaar gebeurt, is de fout die door deze vereenvoudiging ontstaat zeer klein.
5. En voor de vrouwen, vóór de leeftijd van 65 jaar, tijdens de overgangperiode van de pensioenhervorming in de algemene regeling voor werknemers en zelfstandigen (zie geleidelijke invoering van de hervorming - zie *infra*: kader p. 35).
 Een klein aantal gepensioneerden gaat met pensioen na de wettelijke pensioenleeftijd van 65 jaar: tot 70 jaar in de regeling van de werknemers en in de regeling van het openbaar ambt en de overheidsbedrijven, tot 80 jaar in de regeling der zelfstandigen. Alle pensioneringen op 65 jaar en ouder worden in één keer berekend; dit totaal wordt dan over de verschillende leeftijden van de betrokken generatie verdeeld, rekening houdend met hun overlevingscoëfficiënten.
6. Verwijzend naar de toetredingskans op pensioen, die van toepassing is op elk van die groepen.
7. Zie woordenlijst.

FIGUUR 4 - Het HORBLOK-model: berekening van het aantal gepensioneerden

FIGUUR 5 - Het HORBLOK-model: projectie van de toetredingskansen op pensionering per leeftijd

Berekening van de toetredingskansen tot het rustpensioen

In alle simulaties berust de berekening van de toetredingskansen op het rustpensioen per oorspronkelijke groep en per leeftijd op de volgende elementen:

- de toetredingskansen op pensioen evenals de overeenkomstige uitredingskansen vanuit de overige sociaal-economische categorieën, worden berekend per geslacht, voor 't' die staat voor het laatste observatiejaar, per oorspronkelijke groep in t-1 en per leeftijd (59 tot 64 jaar), op basis van de geobserveerde instroom in elke regeling in 't' en van de schommelingen in de overeenkomstige oorspronkelijke groepen in 't' ten opzichte van t-1 (na eliminatie van de onderlinge stromen tussen de oorspronkelijke groepen). Bij die ramingen wordt er rekening gehouden met de gemengde loopbanen "algemene regeling - regeling van het openbaar ambt"¹.

1. HORBLOK raamt het aantal gepensioneerden volgens het 'zuiver' boekhoudkundig concept (zie woordenlijst).

- Het aantal pensioneringen per leeftijd, dat bij het startpunt is geobserveerd, maakt het mogelijk, voor een generatie de zogenaamde “gecumuleerde” toetredingskansen te berekenen, die voor elke oorspronkelijke groep op 59 jaar het aantal gepensioneerden van 65 jaar geeft, 6 jaar later. Zo bekomt men per geslacht de gecumuleerde toetredingskansen per oorspronkelijke groep, per regeling (*i.e.* alle oorspronkelijke groepen van de regeling samen) en globaal (*i.e.* alle regelingen samen).

De globale gecumuleerde toetredingskansen overschrijden de eenheid omdat het aantal gepensioneerden volgens het ‘zuiver boekhoudkundig’ concept¹ geschat is. Zonder de statistische dubbeltellingen, toe te schrijven aan gemengde loopbanen in de privé- en overheidssector en zonder de emigraties van de ouderen, zouden de globale gecumuleerde toetredingskansen inderdaad gelijk zijn aan 1. In dat geval is het aantal personen dat in aanmerking komt voor pensionering gelijk aan het aantal gepensioneerden *in fine* (rekening houdend met de overlijdens die zich intussen voordoen).

Bovenstaande berekeningen houden geen rekening met de pensionering van de “overige inactieven”², die deel uitmaakt van een specifieke modellering en aan de evolutie van de onvolledige loopbanen³ wordt gekoppeld.

De recentste geobserveerde waarden, van de globale gecumuleerde toetredingskansen⁴ en de toetredingskansen per sociaal-economische categorie en per leeftijd, liggen aan de basis van de projectie van de toetredingskansen per leeftijd. Bij de in figuur 5 beschreven methode wordt er rekening gehouden met de pensioenhervorming, die de wettelijke pensioenleeftijd voor loontrekkende en zelfstandige vrouwen geleidelijk verhoogt van 60 tot 65 jaar (*zie kader p. 35*). Met die methode kunnen ook alternatieve scenario’s gesimuleerd worden waarin de effectieve pensioneringsleeftijd wordt gewijzigd.

Bijzondere gevallen van instroom in het rustpensioen

Er zijn een paar bijzondere gevallen van instroom in het rustpensioen:

Werknemersregeling: mijnwerkers, lijnpiloten

- In de werknemersregeling zijn de gepensioneerden van minder dan 60 jaar ofwel gewezen mijnwerkers, ofwel gewezen lijnpiloten. Momenteel zijn er geen mijnwerkers meer en is er dus ook geen instroom. De instroom van lijnpiloten op 55 jaar wordt berekend in verhouding tot het aantal mannelijke werknemers van 50 - 54 jaar.

Regeling van het openbaar ambt: defensie

- In de regeling van het openbaar ambt, namelijk voor de functie ‘defensie’, is er een instroom in het “normale” rustpensioen vóór 60 jaar. Die instroom wordt voor de overeenkomstige leeftijdsklassen berekend in verhouding tot de werkgelegenheid bij defensie. Momenteel worden de pensioneringen vanaf 60 jaar niet

1. *Zie woordenlijst.*

2. Van de overige inactieven kunnen alleen diegenen met pensioen gaan die tijdens hun leven gedurende een zekere periode een beroepsbezigheid uitgeoefend hebben. Bovendien komen onvolledige loopbanen vooral bij vrouwen voor en zijn er slechts heel weinig inactieve mannen zonder sociale uitkering. Men mag dus besluiten dat alleen vrouwen een pensioen kunnen aanvragen indien zij tot de “overige inactieven” behoren.

3. De toetredingskansen op pensionering van de overige inactieven (op de jongst mogelijke pensioneringsleeftijd) evolueert naargelang het verschil tussen de activiteitsgraad - van de betreffende generatie - op 30 - 34 jaar (of op 40 - 44 jaar voor de vrijwillige deeltijdse werkgelegenheid) en op 55 - 59 jaar.

4. In alle in dit document besproken simulaties, wordt de globale gecumuleerde toetredingskansen op pensionering op de waarde gehouden, die op het startpunt is geobserveerd: 1,32 voor de mannen en 1,16 voor de vrouwen. Andere hypothesen inzake de evolutie van de gecumuleerde toetredingskansen kunnen alleen maar worden gesimuleerd na een aanpassing van de berekeningsmethode van het gemiddeld pensioenbedrag, in zoverre een verandering van de gecumuleerde toetredingskansen een wijziging in de intensiteit van gemengde loopbanen inhoudt.

geïsoleerd per functie van de staat bij gebrek aan gegevens omtrent de werkgelegenheid per leeftijd voor elk van die functies afzonderlijk.

Regeling van het openbaar ambt: pensioen wegens lichamelijke ongeschiktheid

- De rustpensioenen wegens lichamelijke ongeschiktheid in de regeling voor het openbaar ambt¹ zijn niet onderworpen aan een leeftijdsvoorwaarde. Bovendien veranderen zij niet van categorie wanneer zij de wettelijke pensioenleeftijd bereiken. Net als voor de berekening van de invaliditeitsgraad in de algemene regeling voor werknemers en zelfstandigen (zie supra) wordt de instroom in deze categorie van gepensioneerden berekend op basis van de toetredingskans vanuit de statutaire werkgelegenheid bij de overheid of vanuit de werkgelegenheid in de overheidsbedrijven, in de overeenkomstige leeftijdsgroepen.

v. Pensioenkeuze van de nieuwgepensioneerden in de werknemersregeling en in de regeling voor zelfstandigen

De pensioenkeuze hangt af van de gezinstoestand van de gepensioneerde...

In tegenstelling tot de regeling voor het openbaar ambt, hangt het pensioenbedrag in de algemene regeling af van de gezinstoestand van de gepensioneerde: dekt het pensioen de behoeften van één persoon of van een koppel? Het komt er dus op aan het aantal gehuwde gepensioneerden te bepalen, die het gezinsbedrag verkiezen boven het bedrag van alleenstaande voor beide echtgenoten (i.e. 75 % van het referenteloon van het gezinshoofd tegenover 60 % van het referenteloon van elke partner afzonderlijk).

... en van de activiteitsgraad van vrouwen

De evolutie van de verdeling van de instroom in het rustpensioen tussen de categorieën hangt af van de pensioenkeuze van de gehuwde koppels². De gehuwde vrouw zal haar eigen pensioenrechten opvragen wanneer haar (zelfs onvolledige) loopbaan recht geeft op een pensioen dat groter is dan het verschil tussen het pensioen aan het bedrag alleenstaanden en het pensioen aan gezinsbedrag van haar echtgenoot. In de praktijk stijgt dus het aantal gehuwde vrouwen dat een eigen rustpensioen aanvraagt in verhouding tot de toename van de activiteitsgraad van vrouwen in het verleden³. Tegelijkertijd daalt het aandeel van de gehuwde mannen met een rustpensioen aan gezinsbedrag, omgekeerd evenredig met het toenemend aandeel van gehuwde vrouwen met een eigen rustpensioen⁴.

vi. Stromen tussen categorieën

De instroom en de uitstroom kunnen leiden tot stromen tussen de categorieën onderling

In de algemene regeling voor werknemers en zelfstandigen, waar het pensioenbedrag afhangt van de gezinstoestand van de gepensioneerde, kan een verandering van die toestand - in het geval van gepensioneerden die gehuwd zijn of gehuwd geweest zijn - leiden tot een verandering van categorie. Die onderlinge stromen tussen categorieën van gepensioneerden zijn meestal verbonden met het overlijden van de echtgeno(o)t(e), en soms met een wijziging in het sociaal-economische statuut van een van beide echtgenoten - zie tabel 3.

1. Er bestaat geen invalidenstatuut in de regeling voor het openbaar ambt.
 2. Bij hypothese wordt het gedrag inzake het al of niet gehuwd zijn van de gepensioneerden constant gehouden.
 3. In de praktijk is de ontwikkeling van het aantal vrouwen dat met pensioen gaat in de categorie van de gehuwden met het bedrag voor alleenstaande, gekoppeld aan de ontwikkeling van de activiteitsgraad van de betrokken generatie op 30 - 34 jaar (of op 40 - 44 jaar in het geval van vrijwillige deeltijdse arbeid). Die berekeningen zijn per leeftijd uitgevoerd.
 4. Bij de berekening wordt rekening gehouden met een leeftijdsverschil van 3 jaar tussen de partners (i.e. geobserveerd demografisch gemiddelde). De man en zijn echtgenote behoren niet noodzakelijk tot dezelfde pensioenregeling. Het percentage verrekende vrouwen op 65 jaar (i.e. hetzij ten laste van het gepensioneerde gezinshoofd of zelf gepensioneerd, hetzij beroepsactief of genietend van een ander vervangingsinkomen) wordt op het laatst waargenomen niveau gehouden.

TABEL 3 - Het HORBLOK-model: stromen tussen categorieën in de algemene regeling voor werknemers en zelfstandigen

Oorzaak van de stroom		Vorige categorie (t-1)	Huidige categorie (t)
Wijziging van het sociaal-economisch statuut van één van de echtgenoten	pensionering van de man	gehuwde vrouw, bedrag alleenstaande	gehuwde vrouw ten laste
	pensionering van de vrouw	weduwe met overlevingspensioen ^a	weduwe met rust- en overlevingspensioen
Overlijden van de echtgeno(o)t(e)	overlijden van de man	gehuwde vrouw, bedrag alleenstaande	weduwe met rust- en overlevingspensioen
		gehuwde vrouw ten laste	weduwe met overlevingspensioen
		gehuwde man, gezinsbedrag ^b	gehuwde man, bedrag alleenstaande ^b
	overlijden van de vrouw	gehuwde man, gezinsbedrag	alleenstaande man, bedrag alleenstaande
		gehuwde man, bedrag alleenstaande	alleenstaande man, bedrag alleenstaande
		gehuwde man, bedrag alleenstaande	weduwenaar, rust- en overlevingspensioen

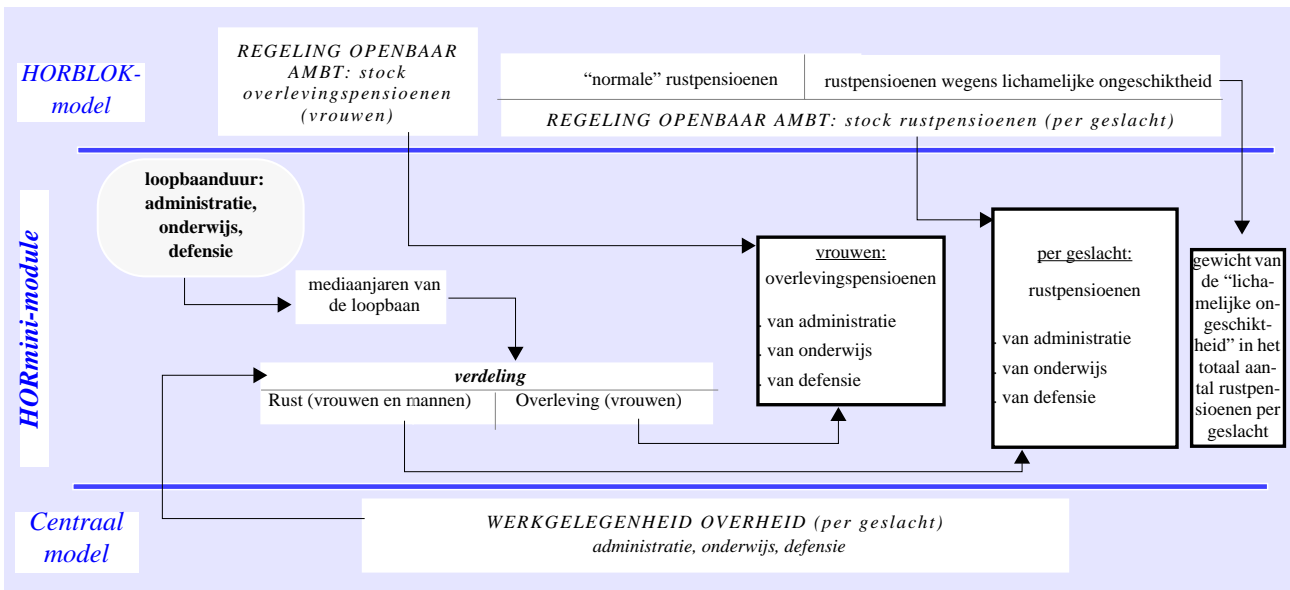
^a In dit geval is de vrouw al gepensioneerd (dus inactief) en heeft ze in het verleden gedurende een beperkte periode een beroepsbezigheid uitgeoefend.
^b Die stroom bestaat alleen maar indien de vrouw voor haar pensionering inactief was (zonder sociale uitkering). Die stroom wordt niet als dusdanig geïdentificeerd (behalve voor wat de weerslag van de pensioenhervorming betreft- zie infra) maar is impliciet verrekend in de verdelingscoëfficiënten van de mannen die met pensioen gaan.

vii. Verdeling per functie van de gepensioneerden van de overheidssector

Verdeling per functie van de gepensioneerden van de overheidssector: een top-down aanpak

Met de gegevens van het MALTESE-systeem is het nog niet mogelijk – via de instroom en de uitstroom volgens de HORBLOK-methodologie – de gepensioneerden van de overheid per functie (administratie, onderwijs, defensie) rechtstreeks te ramen. De HORMINI-module, die steunt op een top-down aanpak¹, zorgt dus voor de verdeling van de door HORBLOK berekende totale stock van gepensioneerden van de overheidssector, over die drie groepen.

FIGUUR 6 - De HORMINI-module: verdeling per functie van de gepensioneerden van de overheidssector

1. Analooq aan die van de HOR2040- en de HORBIS-modules, die vroeger in het MALTESE-systeem werden gebruikt.

De totale stocks aan gepensioneerden met een rust- en een overlevingspensioen van de overheid, worden over de functies verdeeld op basis van de evolutie van de verdeling van de werkgelegenheid van de toekomstige gepensioneerden, of van hun echtgenoot, tussen die functies. Die verdeling is op een vrij ruwe wijze benaderd, door te verwijzen naar een jaar in het verleden dat als representatief beschouwd wordt, namelijk het mediaanjaar¹ van de loopbaan van de nieuwgepensioneerden.

c. Volledige sociaal-economische projectie

Om alle sociaal-economische categorieën te kunnen identificeren, moet eerst de werkgelegenheid per geslacht en per leeftijdsgroep kunnen worden geëvalueerd, die afhangt van de evolutie van de totale werkgelegenheid en van die per beroepsstatuut (zie centraal MALTESE-model). De werkgelegenheidsprojectie wordt opgelegd door het gesimuleerde macro-economisch scenario².

i. Macro-economische projectie: werkgelegenheid en groei

De toename van de werkgelegenheid beperkt door de structurele werkloosheidsgraad...

De langetermijnprojectie van de totale werkgelegenheid vloeit voort uit het macro-economisch scenario, dat de toename van de werkgelegenheid in elk beroepsstatuut bepaalt. Die toename wordt echter beperkt door de beschikbare beroepsbevolking, gelet op de structurele werkloosheidsgraad. Die structurele werkloosheidsgraad – bepaald per hypothese volgens het officiële FMTA-concept, d.w.z. exclusief oudere werklozen – is de minimale werkloosheidsgraad op lange termijn. Die omvat onder andere de frictiewerkloosheid, als gevolg van de verandering van baan, en de werkloosheid van de laagst geschoolden (zie woordenlijst).

... bepaalt de groei

De toename van de totale werkgelegenheid, namelijk de som van de werkgelegenheid in alle beroepsstatuten, bepaalt rechtstreeks de groei van het bbp, samen met de exogene hypothese inzake de productiviteitstoename. De parameters die het macro-economisch scenario samenstellen, kunnen het voorwerp zijn van alternatieve simulaties.

ii. Projectie van de sociaal-economische categorieën

Beroepsbevolking

Tot 59 jaar en per geslacht: gekoppeld aan de potentiële beroepsbevolking

De beroepsbevolking tot 59 jaar resulteert rechtstreeks uit de toepassing van de potentiële activiteitsgraden van MALTESE op de bevolking per leeftijdsgroep, die vanaf 50 jaar wordt verminderd met de bruggepensioneerden - om de beroepsbevolking te vormen in ruime zin - en met de oudere werklozen - om de officiële beroepsbevolking te bekomen (zie *infra* voor de raming van het aantal bruggepensioneerden en oudere werklozen).

Vanaf 60 jaar en per geslacht: gekoppeld aan de reeds bestaande beroepsdeelname en de overstap naar het pensioen

De potentiële beroepsbevolking vanaf 60 jaar wordt berekend – in interactie met de berekening van het aantal gepensioneerden in HORBLOK – op basis van hun componenten waarvan de raming hieronder in detail wordt weergegeven; zij resulteren uit de reeds bestaande sociaal-economische categorieën rekening houdend met de toetredingskansen op inactiviteit (pensioen of invaliditeit)³.

1. De mediaanjaren van de loopbaan van elk van de drie functies binnen de overheid, worden op het startpunt geraamd op basis van een gemiddelde loopbaanduur en de gemiddelde leeftijd van de gepensioneerden in elke functie.
2. In dit stadium zijn enkel de macro-economische resultaten in volume van belang. De overige elementen van de macro-economische projectie (hoofdzakelijk de lonen) worden tegelijk behandeld met de berekening van de gemiddelde sociale uitkeringen (in punt II.C.3).
3. Zie fenomeen van de cohorten.

Werkgelegenheid en officiële werkloosheid

Werkgelegenheid per geslacht tot 59 jaar

De werkgelegenheid per beroepsstatuut, geraamd op basis van het macro-economisch scenario (zie *supra*), wordt per geslacht opgesplitst volgens het volgende principe:

- de mannelijke werkgelegenheid in elk beroepsstatuut is altijd het saldo van de totale werkgelegenheid - en de vrouwelijke werkgelegenheid in het overeenkomstig beroepsstatuut;
- de schommelingen van de vrouwelijke werkgelegenheid in elk beroepsstatuut komen overeen met verhoudingen, die constant worden gehouden ten opzichte van het vertrekpunt, toegepast op de schommeling van de totale vrouwelijke werkgelegenheid (deze laatste is gelijk aan de vrouwelijke beroepsbevolking verminderd met de vrouwelijke werkloosheid).

$$EF_{R,t} = EF_{R,t-1} + \left([(PACTF_t - UF_t) - (PACTF_{t-1} - UF_{t-1})] \times \frac{EF_{R,t-1}}{PACTF_{t-1} - UF_{t-1}} \right)$$

- waarin
- EF = vrouwelijke werkgelegenheid
 - PACTF = vrouwelijke beroepsbevolking in ruime zin (definitie FPB¹)
 - UF = vrouwelijke werkloosheid (inclusief werkloosheid op oudere leeftijd - zie definitie FPB²)
 - R = beroepsstatuut: werknemers, zelfstandigen of werkgelegenheid in de overheidssector³

Werkloosheid per geslacht tot 59 jaar

De werkloosheid wordt op dezelfde wijze behandeld.

- De officiële werkloosheid wordt eerst berekend per saldo: van de potentiële beroepsbevolking, verminderd met de bruggepensioneerden en de oudere werklozen, wordt de totale werkgelegenheid afgetrokken.
- Zolang de structurele werkloosheidsgraad niet is bereikt, wordt de officiële werkloosheid verdeeld per geslacht volgens de bovenstaande formule, rekening houdend met een convergentie van de mannelijke en vrouwelijke werkloosheidsgraden naar de structurele werkloosheidsgraad. Wanneer de structurele werkloosheidsgraad een beperking vormt, is het op basis van deze graad dat de officiële werkloosheid per geslacht wordt bepaald.

Vanaf 60 jaar

De werkgelegenheid per beroepsstatuut en de officiële werkloosheid per geslacht en per leeftijd worden - vanaf de leeftijd van 60 jaar - rechtstreeks berekend op basis van het fenomeen van de cohorten en de toetredingen tot de inactiviteit (werkloosheid op oudere leeftijd, brugpensioen, invaliditeit of pensioen); men noteert geen toetredingen meer in de werkgelegenheid, noch wijzigingen in het beroepsstatuut.

Opsplitsing per leeftijdsklasse tot 59 jaar

De werkgelegenheid in elk beroepsstatuut en de officiële werkloosheid per geslacht, worden verdeeld tussen de verschillende leeftijdsgroepen van 15 - 19 jaar tot 55 - 59 jaar, op basis van de verhouding van de werkgelegenheid in het beroepsstatuut of van de werkloosheid in de beroepsbevolking van het betreffende geslacht en per leeftijdsgroep gedurende het voorgaande jaar.

1. Zie woordenlijst.
 2. Zie woordenlijst.
 3. Voor de vrouwelijke werkgelegenheid in defensie wordt er rekening gehouden met een toename van de vrouwelijke vertegenwoordiging in deze overheidsfunctie. Die toename gebeurt ten nadele van de vrouwelijke vertegenwoordiging in de administratie. In totaal wordt de vrouwelijke vertegenwoordiging binnen de werkgelegenheid in de overheidssector niet beïnvloed.

$$E_{R,I,t} = PACT_{I,t} \times \frac{E_{R,I,t-1}}{PACT_{I,t-1}} \times \frac{E_{R,t}}{E_{R,t-1} + \sum_I \left((PACT_{I,t} - PACT_{I,t-1}) \times \frac{E_{R,I,t-1}}{PACT_{I,t-1}} \right)}$$

waarin I = leeftijdsklasse

Categorieën inactieven

Het aantal **oudere werklozen** wordt geraamd per geslacht en per leeftijd, van 50 tot 64 jaar. Het wordt geraamd via de toetredingskansen op werkloosheid op oudere leeftijd, die worden toegepast op de officiële werkloosheid van het jaar dat de werkloosheid op oudere leeftijd voorafgaat. Het aantal oudere werklozen volgt dus uit het fenomeen van de cohorten.

Het aantal **bruggepensioneerden** per geslacht en per leeftijd, van 50 tot 64 jaar volgt eveneens uit het fenomeen van de cohorten: de toetredingskansen op brugpensioen vermenigvuldigd met het aantal werknemers van het jaar dat aan de brugpensioering voorafgaat.

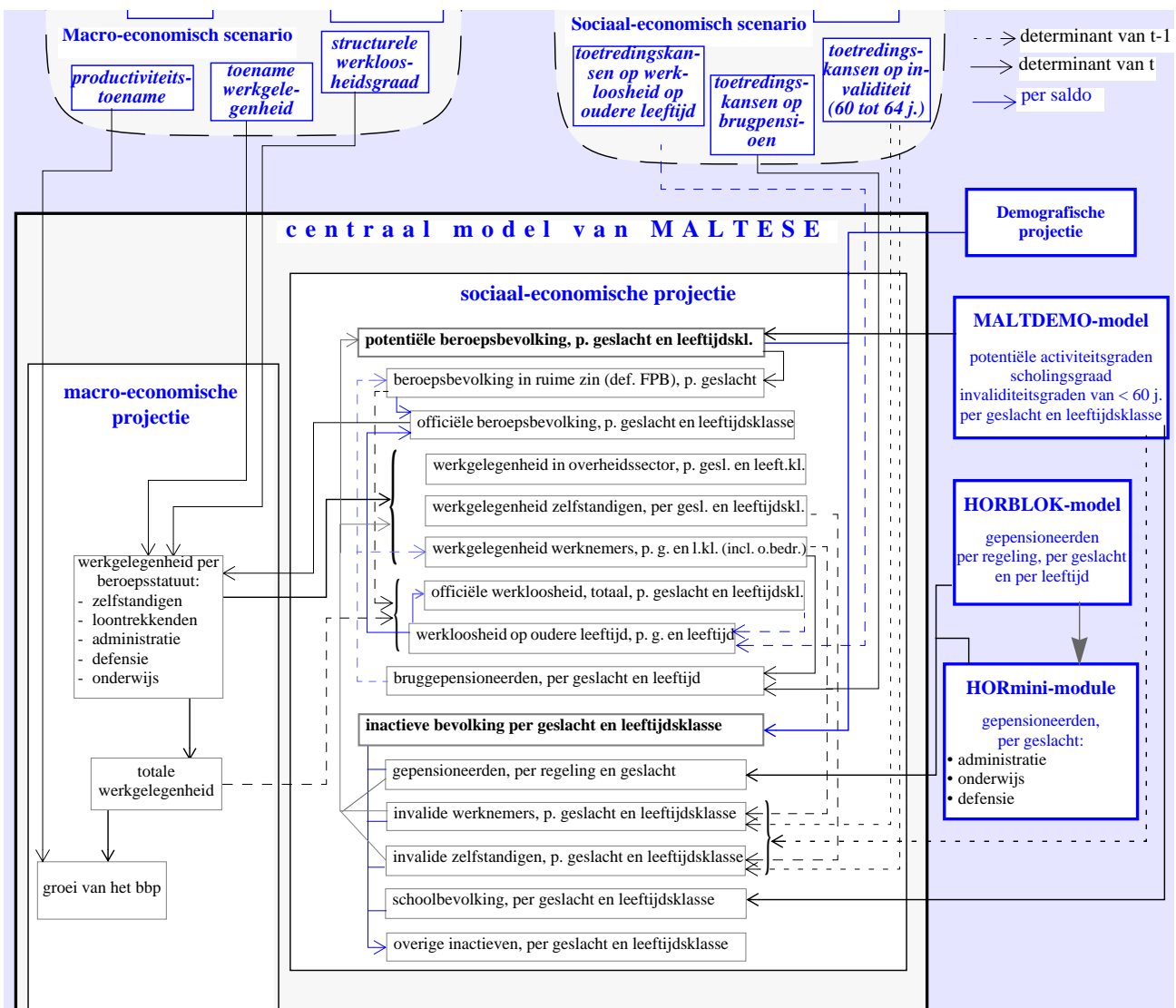
De evaluatie van de overige componenten van de inactieve bevolking per leeftijdsgroep volgt vooral uit de berekeningen die zijn uitgevoerd met de overige modellen van het MALTESE-systeem.

- De **schoolbevolking** volgt rechtstreeks uit de toepassing van de scholingsgraden van MALTDEMO op de bevolking per leeftijdsgroep (demografisch concept).
- De **gepensioneerde bevolking** is rechtstreeks afkomstig van HORBLOK volgens het 'zuiver' boekhoudkundig concept¹.
- De **invalide bevolking** volgt tot 59 jaar uit de toepassing van de invaliditeitsgraden van MALTDEMO op de bevolking per leeftijdsklasse (demografisch concept); zij worden verdeeld tussen de werknemersregeling en de regeling der zelfstandigen à rato van de evolutie van de verdeling van de werkgelegenheid in die beroepsstatuten. Het aantal invaliden van 60 jaar en ouder, wordt berekend binnen het centrale MALTESE-model. Dat aantal vloeit voort uit, de toetredingskansen op invaliditeit toegepast op de loontrekkende - en zelfstandige werkgelegenheid tijdens het voorafgaande jaar en de uittredingskans naar het pensioen.

De **overige inactieven** worden berekend per saldo voor elke leeftijdsklasse of leeftijd: de inactieve bevolking (demografisch concept) wordt verminderd met alle andere sociaal-economische categorieën van inactieven.

1. Zie woordenlijst.

FIGUUR 7 - Volledige sociaal-economische projectie

3. Projectie van de sociale uitkeringen

De wettelijke parameters voor de berekening van de gemiddelde uitkeringen...

Om de sociale uitgaven te evalueren moeten, naast het aantal gerechtigden uit de sociaal-economische projectie, de gemiddelde bedragen van de verschillende uitkeringen worden berekend. Die worden geraamd voor elke soort van sociale uitkering door zo exact mogelijk de belangrijkste parameters van de wetgeving voor de opeenvolgende cohorten gerechtigden te reproduceren.

... bepaald in het sociaal-beleidsscenario

Die parameters hebben betrekking op de loongrenzen en de forfaitaire bedragen¹, hun evolutie in reële termen (naast de prijsindexering die inherent is aan het Belgische sociaal-zekerheidssysteem) en de berekeningspercentages van de uitkeringen toegepast op het refereteloon. De gemiddelde uitkeringen worden dus beïnvloed door de resultaten van de macro-economische projectie via de loonevolutie (zie centraal MALTESE-model).

1. Zie woordenlijst.

De pensioenhervorming in de werknemersregeling en de regeling der zelfstandigen^a

De Kaderwet van 26 juli 1996 heeft met ingang van 1 juli 1997 een pensioenhervorming ingevoerd in de werknemersregeling en de regeling der zelfstandigen, zowel wat de rustpensioenen als hun afgeleide rechten (de overlevingspensioenen) betreft. De pensioenen met ingangsdatum voor 1 juli 1997 worden enkel beïnvloed door eventuele selectieve welvaartsaanpassingen.

Belangrijkste kenmerken van de hervorming

Geleidelijk wordt de gelijke behandeling van mannen en vrouwen ingevoerd (met een overgangperiode van 13 jaar) door, wat de vrouwen betreft, de berekeningsbreuk en de wettelijke pensioenleeftijd te verhogen. In dezelfde overgangperiode en aan hetzelfde tempo verhoogt de leeftijd waarop de vrouwen rechten hebben in de overige takken van de sociale zekerheid:

- tot 30 juni 1997	wettelijke pensioenleeftijd van de vrouw =	60 jaar	berekeningsbreuk =	40 ^{sten}
- van 1 juli 1997 tot 31 december 1999		61 jaar		41 ^{sten}
- van 1 januari 2000 tot 31 december 2002		62 jaar		42 ^{sten}
- van 1 januari 2003 tot 31 december 2005		63 jaar		43 ^{sten}
- van 1 januari 2006 tot 31 december 2008		64 jaar		44 ^{sten}
- vanaf 1 januari 2009		65 jaar		45 ^{sten}

De pensioenleeftijd blijft flexibel vanaf 60 jaar behalve voor de gerechtigden op een voltijds conventioneel brugpensioen - mits de loopbaanvoorwaarde over alle stelsels heen vervuld is. Er is ook een beschrijving van de voorwaarden om als kalenderjaar in aanmerking te worden genomen, zowel in de werknemersregeling als in de regeling der zelfstandigen (i.e. voor diverse vormen van arbeidsherverdeling worden bonusjaren toegekend).

- in 1997	loopbaanvoorwaarde = tenminste	20 kalenderjaren
- in 1998		22 kalenderjaren
- in 1999		24 kalenderjaren
- in 2000		26 kalenderjaren
- in 2001		28 kalenderjaren
- in 2002		30 kalenderjaren
- in 2003		32 kalenderjaren
- in 2004		34 kalenderjaren
- vanaf 2005		35 kalenderjaren

De reële loonsverhoging - 3,6 % voor de hervorming - van toepassing op de loopbaanjaren van 1955 tot 1974 wordt geleidelijk afgebouwd voor de pensioenen met ingang van 1997 tot 2004. Vanaf 2005 bevat de herwaarderingscoëfficiënt - van toepassing op de loopbaanjaren van het verleden - enkel een aanpassing aan het indexcijfer der consumptieprijzen.

Een minimumrecht per loopbaanjaar - gekoppeld aan de evolutie van het minimumloon - wordt ingevoerd, op voorwaarde dat de loopbaan tenminste 15 kalenderjaren bedraagt.

De loongrens, die bij de berekening van het rustpensioen wordt gehanteerd, wordt vanaf 1999 opnieuw gekoppeld aan de conventionele loonsverhogingen.

Ook selectieve welvaartsaanpassingen worden voorzien voor de reeds gepensioneerden, afhankelijk van de hoogte en/of de ingangsdatum van het pensioen.

Weerslag van de hervorming op de gedragingen van de gepensioneerden

Omdat de gepensioneerden niet voldoen aan de loopbaanvoorwaarde, of omdat zij hun loopbaan wensen te verlengen, leidt de stijging van de wettelijke pensioenleeftijd van 60 naar 65 jaar in 2009 tot een daling van het aantal vrouwen met een rustpensioen of met een rust- en overlevingspensioen. Een belangrijk deel van de vrouwen in de leeftijdsklasse 60 - 64 jaar moet of wenst hun pensionering uit te stellen en blijft intussen voortwerken, of geniet een ander vervangingsinkomen, of blijft inactief.

Vermits de loopbaanvoorwaarde leidt tot een daling van het aantal vrouwen dat aanspraak kan maken op het wettelijk rustpensioen, zal het aantal overlevingspensioenen toenemen; namelijk de gehuwde vrouw die intussen weduwe wordt, heeft enkel recht op een overlevingspensioen en kan slechts vanaf de wettelijke pensioenleeftijd haar eigen rustpensioen cumuleren met het overlevingspensioen. Hetzelfde geldt voor de vrouwen ten laste, waarvan de gepensioneerde echtgenoot met gezinsbedrag overlijdt; ook zij kan pas vanaf 65 jaar haar overlevingspensioen cumuleren met haar eigen rustpensioen.

De stijging van de wettelijke pensioenleeftijd van 60 naar 65 jaar in 2009 leidt tot een periode - of een verlenging van de periode - waarin de gehuwde gepensioneerde man - wiens vrouw intussen haar pensionering moet uitstellen en inactief is (maar in het verleden heeft gewerkt) - een pensioen aan gezinsbedrag kan genieten, totdat zijn vrouw haar rustpensioen aan bedrag alleenstaande kan opvragen.

Weerslag van de hervorming op de pensioenberekening

De verandering in het pensioneringsgedrag van de vrouw is symmetrisch vertaald in een opsplitsing van de loopbaanprofielen.

- De vrouw die op 60 jaar wordt gepensioneerd met haar eigen rustpensioen heeft een toenemend loopbaanprofiel, vermits zij voldoet aan de loopbaanvoorwaarde die mettertijd strenger wordt (tot 2005).
- De vrouw die haar pensionering moet uitstellen, zal haar loopbaanprofiel ofwel behouden omdat zij langer ten laste blijft van het gezinshoofd, ofwel verlengen met gewerkte loopbaanjaren, ofwel verlengen met loopbaanjaren in gelijkstelling.
- Voor de gehuwde mannen, die omwille van het pensioneringsuitlet van hun echtgenote tijdelijk in aanmerking komen voor een rustpensioen aan het gezinsbedrag, is er een apart loopbaanprofiel gemaakt, dat rekening houdt met het specifieke loopbaangedrag van de gehuwde tweeverdieners.

Niettegenstaande de pensioenbreuk verhoogt, leiden die aanpassingen tot een verhoging van het gemiddeld pensioenbedrag.

De geleidelijke afbouw van de reële verhogingen toegekend aan de lonen verdiend tijdens de periode 1955 - 1974, samen met de invoering van het minimumrecht per loopbaanjaar, vermindert tijdelijk (tot 2010) het gemiddeld pensioen van de man, maar verhoogt vooral het gemiddeld pensioen van de vrouw.

De koppeling van de loongrens aan de conventionele lonen verhoogt het pensioenbedrag van de nieuwgepensioneerde mannen en mettertijd dat van de nieuwgepensioneerde vrouwen. Geleidelijk zal de instroom van die nieuwgepensioneerden met een hoger pensioenbedrag het gemiddeld pensioen verhogen.

a. Voor meer details, zie M.-J. FESTJENS [1997], hoofdstukken 7 en 8.

a. Macro-economische projectie: lonen en winsten

Projectie van de lonen en de winsten

De hypothese over de productiviteitsgroei, vastgesteld in het macro-economisch scenario, maakt het mogelijk de groei van het bbp (*zie* punt II.C.2.c.i., p. 31) te bepalen. Ze dient eveneens om op basis van de hypothese “constante verdeling van de toegevoegde waarde over lonen en winsten” een raming te maken van de langetermijnevolutie van die lonen en winsten, die dus parallel evolueren met het bbp (*zie* p. 50, figuur 10 *infra* – punt II.C.3.d). De hypothese met betrekking tot de productiviteitsgroei is een belangrijke parameter, die het voorwerp uitmaakt van alternatieve scenario's, omdat ze een invloed heeft op zowel de evolutie van de ontvangsten uit verplichte heffingen (*via* de lonen en de winsten) als op de evolutie van de gemiddelde sociale uitkeringen (*via* de lonen).

Hypothese inzake prijzen

Het hele MALTESE-systeem is opgemaakt bij constante prijzen. De hypothese over de inflatie wordt slechts gebruikt bij het formuleren van de hypothese over de rentevoeten en speelt dus enkel een rol bij de berekening van de rentelasten en de overheidsschuld.

b. Gemiddeld pensioen in de werknemersregeling

Het gemiddeld pensioen in de werknemersregeling: een gewogen gemiddelde van het gemiddeld pensioen van de diverse groepen gepensioneerden

Het PENSION-model berekent het gemiddeld pensioen voor elk van de acht geïdentificeerde categorieën van gepensioneerden in de werknemersregeling (*zie* tabel 2, p. 24), gekenmerkt door enerzijds de wettelijke berekeningspercentages voor elke categorie en anderzijds door de specifieke historiek van hun loopbaanprofiel. Het (algemeen) gemiddeld pensioen¹ in de werknemersregeling komt overeen met het gemiddeld pensioenbedrag per categorie, gewogen met het aandeel van elke categorie² in het totaal aantal gepensioneerden van de werknemersregeling.

Het gemiddeld pensioen van elke categorie wordt berekend door de van kracht zijnde juridische berekeningsregels van een pensioen zo volledig mogelijk te reproduceren. Die “mechanische” aanpak maakt het mogelijk de beleidsinstrumenten in te brengen als – exogene en discretionaire – sleutelparameters met een duidelijke en goed omlijnde betekenis. Dergelijke aanpak leent zich gemakkelijk tot het analyseren van de impact van elk van die sleutelparameters op de pensioenuitgaven en dus tot het simuleren van een alternatief sociaal-beleidsscenario.

De evolutie van het gemiddeld pensioen van elke categorie afzonderlijk wordt bepaald door de evolutie van het pensioen van de overlevende gepensioneerden, het pensioen van de gepensioneerden die uit een andere categorie komen en het pensioen van de nieuwgepensioneerden. Het ‘aantal’ gepensioneerden (stocks en stromen) is afkomstig van de sociaal-economische projectie (berekeningen van het HORBLOK-model - *zie supra*).

1. Het algemeen gemiddeld pensioen bevat ook het vakantiegeld en de renten uit het vroegere kapitalisatiestelsel, overeenkomstig de pensioenmassa zoals die in de ESR is omschreven. Elk van die uitkeringen wordt geraamd met een specifieke methodologie volgens de geldende berekeningsregels.

2. *Zie* berekeningen van het HORBLOK-model, punt II.C.2.b, p. 23.

$$MPL_t = \frac{1}{Spens_t} \times \sum_{c=1..8} \left[((Spens_{c,(t-1)} - OFpens_{c,t}) \times (MPL_{c,(t-1)} \times COR_{c,t} \times TMAS_t)) + \left(NFpens_{c,t} \times \left(MPL_{c,(t-1),(t-1)} \times COR_{c,(t-1),t} \times \frac{TR_{c,t}}{TR_{c,(t-1),(t-1)}} \times TMAS_t \right) \right) + (Npens_{c,t} \times NMPL_{c,t}) \right]$$

- waarin
- MPL = gemiddeld pensioen (werknemersregeling)
 - NMPL = gemiddeld pensioen van de nieuwgepensioneerden
 - c = categorie (4 voor de mannen, 4 voor de vrouwen, zie tabel 2 p. 24)
 - Spens = stock gepensioneerden
 - OFpens = overleden gepensioneerden en de gepensioneerden die naar een andere categorie overgaan
 - Npens = nieuwgepensioneerden
 - NFpens = stromen van gepensioneerden afkomstig van een andere categorie
 - TMAS = welvaartsaanpassing
 - TR = berekeningspercentages (75 %, 60 % of 66 %)
 - COR = coëfficiënt voor het jaarlijks opschuiven van de opeenvolgende generaties

Berekening per categorie van de coëfficiënt voor het jaarlijks opschuiven van de opeenvolgende generaties

Voor elke categorie gepensioneerden, wordt er een coëfficiënt berekend die de invloed meet van ‘het jaarlijks opschuiven van de opeenvolgende generaties naar een hogere leeftijdsgeneratie’ op het gemiddeld pensioen van de betrokken categorie (COR). Elke generatie heeft inderdaad een verschillend gemiddeld pensioen als gevolg van de historiek die haar eigen is. De coëfficiënt die rekening houdt met het opschuiven van de generaties is afgeleid uit de volgende formule, waar het pensioen wordt uitgedrukt “in de loop van zijn vergrijzing” ten opzichte van het pensioen van een nieuwgepensioneerde:

$$B_t = \frac{1}{A_t} \times \left\{ [B(0, t) \times A(0, t)] + \sum_a \left[B(0, t) \times \frac{\prod_{i=0}^{a-1} 1 + c_{t-i}}{\prod_{i=0}^{a-1} 1 + m_{t-i}} \times A(0, t-a) \times \prod_{i=0}^{a-1} V(1+i, t-i) \right] \right\}$$

- waarbij
- a = 0 voor een nieuwgepensioneerde
 - a = 40 is reeds 40 jaar op pensioen, ingangsdatum = t - 40
 - A(a, t) aantal gepensioneerden per leeftijd
 - B(a, t) het gemiddeld pensioenbedrag van de gepensioneerden die a jaren vroeger dan t werden gepensioneerd
 - V overlevingscoëfficiënt
 - 1+c toename van het pensioen door de welvaartsaanpassingen
 - 1+m toename van het pensioenbedrag van de nieuwgepensioneerden

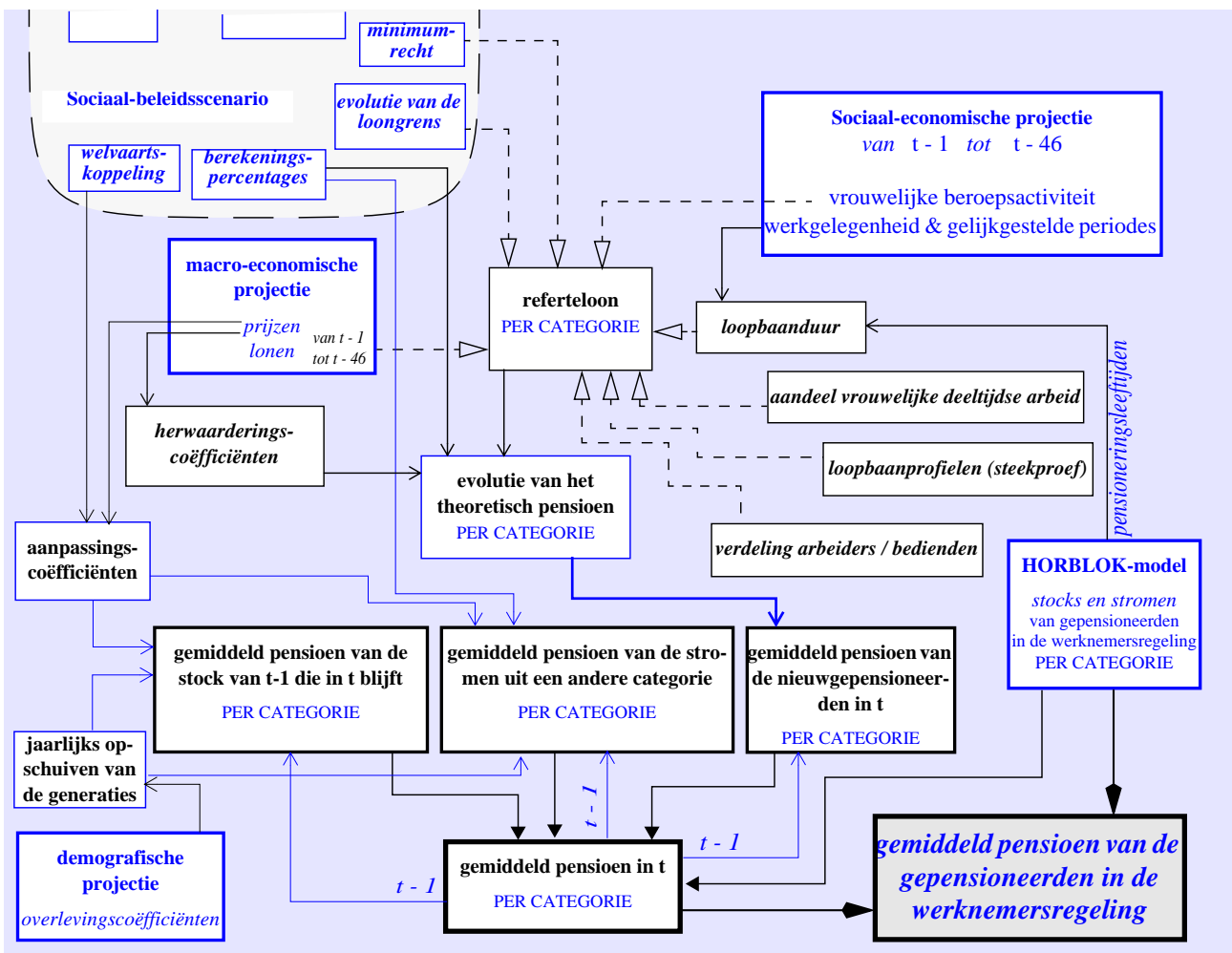
De formule bevat 3 delen: de instroom van de nieuwgepensioneerden met hun pensioenbedrag, het pensioenbedrag van de gepensioneerden in het bestand in overeenstemming met elke leeftijd (uitgedrukt t.o.v. het pensioen van de nieuwgepensioneerde) en het aantal gepensioneerden in het bestand verdeeld volgens hun leeftijdsstructuur. De werking van die formule kunnen we als volgt omschrijven.

Veronderstellen we even, voor de eenvoud, dat de leeftijdsstructuur gedurende 50 jaar niet verandert, en dat ‘m’ en ‘c’ constant blijven. Het pensioen van de nieuwgepensioneerde neemt toe met ‘m’. Het pensioen van de één jaar vroeger gepensioneerde ontvangt een welvaartsaanpassing van ‘c’ maar t.o.v. de nieuwgepensioneerde loopt hij een achterstand op van ‘m - c’. In de mate dat ‘c’ kleiner is dan ‘m’ vertraagt het pensioen naarmate de leeftijd van de gepensioneerde toeneemt. Op kruissnelheid - *wanneer het pensioen voor elke leeftijd telkens ‘m - c’ lager is dan dit van de 1 jaar jongere gepensioneerde* - zal het gemiddeld pensioenbedrag (over alle leeftijden) groeien aan het tempo van ‘m’: ‘c’ van de welvaartsaanpassing en ‘m - c’ door de vernieuwing van de opeenvolgende generaties.

Wanneer het stijgingsritme van het pensioen van de nieuwgepensioneerden verandert in de tijd (m_t), dan is de invloed op het gemiddeld pensioenbedrag aanvankelijk heel klein, maar exponentieel toenemend in de tijd naarmate de jongere generaties de oudere steeds meer vervangen. Daarentegen heeft een verandering van de jaarlijkse welvaartsaanpassing (c_t) een onmiddellijke en belangrijke invloed, omdat alle generaties die veranderde welvaartsaanpassing krijgen. Die invloed zal metertijd versneld uitdeinen naarmate opnieuw de kruissnelheid wordt bereikt - *wanneer het pensioen van elke leeftijdsgeneratie, gedurende alle jaren van hun verblijf in het pensioenbestand, de veranderde welvaartsaanpassing hebben genoten.*

Het laatste deel van de formule bevat de invloed, op het gemiddeld pensioen, van het volume van de nieuwe generaties die doorgroeien naar een hogere leeftijd, volgens de overlevingskans per leeftijd die zelf metertijd toeneemt. De toenemende overlevingskans, zelfs op hogere leeftijden, vergroot het aandeel van de oudere gepensioneerden en veroorzaakt een structurele vertraging van het gemiddeld pensioen. Naast de structurele veroudering veroorzaakt de babyboomgeneratie schokken in de leeftijdsstructuur van de gepensioneerden en in de structurele vertraging van het gemiddeld pensioen. Naargelang de omvangrijke naoorlogse generaties tot de jongere - of oudere gepensioneerden behoren, zal de gemiddelde leeftijd van de gepensioneerden dalen respectievelijk stijgen, waardoor de structurele vertraging van het gemiddeld pensioen wordt afgeremd respectievelijk versterkt.

FIGUUR 8 - Het PENSION-model: berekening van het gemiddeld pensioen in de algemene werknemersregeling

i. Gemiddeld pensioen van de gepensioneerden van 't - 1' die in 't' overblijven

Het gaat hier over de samenstelling van de groep gepensioneerden, die bij de overgang van het jaar t - 1 naar het jaar t, tot dezelfde categorie blijven behoren: het aantal gepensioneerden van het vorige jaar, verminderd met het aantal gepensioneerden die ondertussen overlijden en verminderd met het aantal gepensioneerden dat de categorie verlaat om een pensioen in een andere categorie te ontvangen.

De evolutie van het gemiddeld pensioen van die gepensioneerden is afhankelijk van de prijsindexering, de koppeling aan de welvaart en het jaarlijks opschuiven van de opeenvolgende generaties met elk een verschillend gemiddeld pensioen wegens de specifieke historiek van elke generatie – zie *supra*¹.

ii. Gemiddeld pensioen van de gepensioneerden die van categorie veranderen

Ook de nieuwe rechthebbenden op een overlevingspensioen (eventueel gecumuleerd met een rustpensioen) naar aanleiding van het overlijden van het gepensioneerde gezinshoofd, worden beschouwd als gepensioneerden van die categorie. Die vrouwen waren inderdaad reeds impliciet verrekend in het systeem, namelijk als 'vrouw ten laste'.

Het pensioen van de gepensioneerden die van categorie veranderen, als gevolg van een overlijden of een verandering van het sociaal-economisch statuut van hun partner (zie p. 29, punt II.C.2.b.vi), is afhankelijk van de volgende elementen:

- het pensioen van de overleden echtgenoot in het geval van een overlevingspensioen (eventueel gecumuleerd met het rustpensioen), het pensioen dat werd toegekend in de categorie van waaruit de gepensioneerde afkomstig is in het geval van een wijziging in het sociaal-economisch statuut, dus telkens rekening houdend met de specifieke historiek van het pensioen dat de rechten opent en verbeterd met de invloed van het opschuiven van de generaties op het gemiddeld pensioen van de betreffende categorie (zie COR - *supra*);
- de prijsindexering;
- de welvaartsaanpassing;
- de wijziging van het berekeningspercentage van het pensioen als gevolg van de verandering van categorie. Het percentage bedraagt 75 % van het referterloon voor het rustpensioen aan gezinsbedrag, 60 % van het referterloon voor het rustpensioen bedrag alleenstaande, 60 % (= 75 % x 80 %) van het referterloon² van de overleden echtgenoot voor het overlevingspensioen, maximum 66 % (= 60 % x 110 %) van het referterloon³ van de overleden echtgeno(o)t(e) voor het overlevingspensioen gecumuleerd met het rustpensioen.

iii. Gemiddeld pensioen van de nieuwgepensioneerden

Voor elke categorie afzonderlijk, wordt het pensioen van de gepensioneerden, die voor de eerste keer tot het systeem toetreden⁴, berekend door het laatst geobserveerde gemiddelde pensioenbedrag van de nieuwgepensioneerden in de betreffende categorie te koppelen aan de evolutie van het 'theoretisch' pensioen van de overeenkomstige categorie (NMPLS_C –

1. Omdat de gemiddelde pensioenbedragen nog niet zijn opgesplitst per leeftijd, wordt impliciet de hypothese gemaakt dat de uitstromen uit een categorie van gepensioneerden - andere dan die wegens overlijden van de gepensioneerde of zijn partner - de inkomensverdeling binnen de categorie niet veranderen (zie *supra*: coëfficiënt die rekening houdt met het opschuiven van de opeenvolgende generaties).

2. Op basis van een fictieve volledige loopbaan indien de echtgenoot nog niet gepensioneerd was.

3. Op basis van een fictieve volledige loopbaan van de overleden echtgenoot of de overleden echtgenote.

4. D.w.z. zonder het ingaan van het overlevingspensioen (zelfs eventueel gecumuleerd met een rustpensioen) vermits de betreffende weduwen voorheen verrekend werden als 'vrouw ten laste' – zie *supra*.

zie hieronder). De evolutie van dat theoretisch pensioen houdt rekening met de sleutelparameters die bij de feitelijke berekening van het individuele pensioen worden gebruikt:

- het specifieke berekeningspercentage van elke categorie (*zie supra*);
- de pensioenbreuk: elk loopbaanjaar wordt geteld voor 1/45 (voor de vrouw vanaf 2009¹) vermits een volledige loopbaan maximum 45 loopbaanjaren bevat;
- de som van de gemiddelde geplafonneerde lonen of het minimumrecht per loopbaanjaar, over de hele loopbaan². De geplafonneerde lonen worden verhoogd met een herwaarderingscoëfficiënt die de geplafonneerde lonen uit het verleden aanpast voor het behoud van de koopkracht en die nog tijdelijk reële verhogingen toepast tot 2005 (*zie hervorming - kader supra*). Indien het loon - geherwaardeerd op de ingangsdatum van het pensioen, desgevallend omgerekend naar het equivalent van een voltijdse bezoldiging - lager blijft dan het minimumrecht³, wordt het pensioen voor het beschouwde loopbaanjaar berekend op basis van dat minimumrecht. Dat minimumrecht wordt geproratiseerd overeenkomstig de bewezen duur van de tewerkstelling tijdens het beschouwde loopbaanjaar. *Het minimumrecht per loopbaanjaar wordt slechts toegekend op voorwaarde dat de betrokken rechtzhebbende tewerkgesteld was als bezoldigde werknemer, gedurende minimum vijftien kalenderjaren, in een betrekking van tenminste één derde van een fulltime arbeidsrooster, inclusief de gelijkgestelde periodes.* Het aldus verkregen pensioenbedrag mag een bepaalde grens niet overschrijden.

$$NMPLS_{c,t} = T_c \times \sum_{i=t-LT_c}^t [(\beta_{t-30} \times WRP_{(f=arbeider),i}) + ((1-\beta_{t-30}) \times WRP_{(f=bediende),i})]$$

- waarin $NMPLS_c$ = theoretisch pensioen van de nieuwgepensioneerden van een categorie c
 T_c = berekeningspercentage voor het pensioen van categorie c
 LT_c = loopbaanduur die overeenstemt met de loopbaanprofielen per categorie c⁴, die rekening houdt met de pensioneringsleeftijden (*zie instroom in de sociaal-economische projectie - HORBLOK-model*) en met de historische evolutie van de vrouwelijke activiteitsgraad (afkomstig van de macro-economische projectie voor de komende jaren)
 β = verdeling arbeiders / bedienden, per geslacht
 $WRP_{f,i}$ = gemiddeld referteloon voor f= arbeider, bediende respectievelijk mannelijk of vrouwelijk gedurende het jaar i
 $= \frac{1}{LC_c} \times [(\alpha_{f,i} \times Wp_{f,i} \times r_{i,t}) + ((1-\alpha_{f,i}) \times Wmin_t)]$
 waarin LC_c = pensioenbreuk (ook in 45ste voor de vrouw vanaf 2009)
 $Wp_{f,i}$ = gemiddeld geplafonneerd loon voor het beroepsstatuut f gedurende het jaar i
 $r_{i,t}$ = herwaarderingscoëfficiënt van het loon van het jaar i voor de gepensioneerden die tot het pensioen toetreden in t
 $Wmin_t$ = het minimumrecht op de ingangsdatum van het pensioen, dus in t
 $\alpha_{f,i}$ = het aandeel van het aantal werknemers (met beroepsstatuut f gedurende het jaar i) waarvan het geherwaardeerde geplafonneerde loon hoger is dan het minimumrecht⁵.

1. De recente pensioenhervorming verlengt geleidelijk de duur van een volledige loopbaan van de vrouw: van 40 jaar eind juni 1997 tot 45 jaar vanaf 2009 (*zie kader pagina 35*).

2. Maximum 45 jaar (vanaf 2009 voor de vrouwen – *zie lopende pensioenhervorming*).

3. Het bedrag van het minimumrecht komt overeen met het minimumloon op de leeftijd van 21 jaar.

4. Basisgegevens uit steekproeven, uitgevoerd door de RVP in 1988 en 1992 (1000 dossiers inzake het pensioneringsgedrag: 200 vrouwen van 60 jaar, 200 mannen van 60 jaar, telkens 100 mannen van 61, 62, 63, 64 jaar en 200 mannen van 65 jaar). In de projectie is er rekening gehouden met de toenemende scholing en beroepsdeelname van de opeenvolgende leeftijdsgeneraties vrouwen.

5. De berekening van bedoelde coëfficiënt is gebaseerd op de verdeling van de inkomensklassen in 1958, 1965, 1974, 1986, 1997 (bron: RIZIV). Er wordt rekening gehouden met de voorwaarden: minimum 15 loopbaanjaren in een uurrooster van tenminste één derde van een fulltime job.

De gemiddelde geplafonneerde lonen per geslacht en afzonderlijk voor arbeiders en bedienden (W_{pfi}), die rekening houden met het feit dat de pensioenberekening de lonen in aanmerking neemt tot een bij wet bepaalde loongrens, zijn berekend op basis van de volgende elementen:

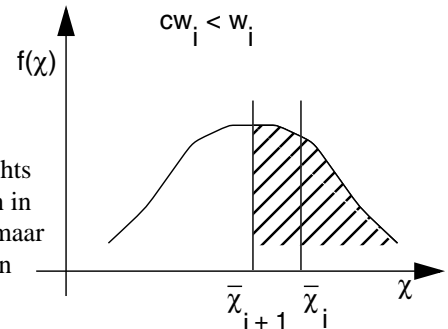
- de historische evolutie van de lonen per geslacht en afzonderlijk voor arbeiders en bedienden (afkomstig van de macro-economische projectie voor de toekomstige jaren);
- de historische evolutie van de werkgelegenheid en de gelijkgestelde periodes¹ per geslacht en afzonderlijk voor arbeiders en bedienden (afkomstig van de macro-economische projectie voor de toekomstige jaren);
- de historische evolutie van de deeltijdse werkgelegenheid zonder aanvullende werkloosheidsvergoeding (waardoor het niet mogelijk is de verworven deeltijdse pensioenrechten aan te vullen met gelijkgestelde dagen);
- de historische evolutie van de loongrens, haar binding aan de prijsindex en aan de conventionele loonsverhoging (zie sociaal-beleidsscenario) voor de komende jaren;
- het aandeel werknemers waarvan het verdiende loon hoger is dan het geplafonneerde loon per geslacht en afzonderlijk voor arbeiders en bedienden.

Berekening van het “geplafonneerde loon” per geslacht en afzonderlijk voor arbeiders en bedienden

Indien ‘ $f(\chi)$ ’ de verdeling van de werknemers per verdienstenschijf ‘ χ ’ is, ‘ $\bar{\chi}$ ’ het niveau van de loongrens en ‘ η ’ het aantal werknemers wiens verdiende loon hoger is dan de loongrens, dan geldt de volgende formule:

$$\eta = \int_{\bar{\chi}} f(\chi) d\chi$$

De oppervlakte onder de curve ‘ $f(\chi)$ ’ en rechts van $\bar{\chi}$ geeft het aantal werknemers, waarvan in het loopbaanjaar i , niet het verdiende loon maar de loongrens, in aanmerking wordt genomen voor de pensioenberekening in het jaar t .

In $i + 1$ hebben we:

$$\bar{\chi}_{i+1} = \bar{\chi}_i \cdot (1 + w_{i+1}) \quad \text{ieder verdienstenschijf is gestegen met de groeivoet van het loon 'w'}$$

$$\bar{\chi}_{i+1} = \bar{\chi}_i \cdot (1 + cw_{i+1}) \quad \text{de loongrens } \bar{\chi} \text{ is gekoppeld aan de groeivoet van het conventionele loon 'cw'}$$

Die twee vergelijkingen tonen dat de curve ‘ $f(\chi)$ ’ zich naar rechts verplaatst aan het groeiritme van de lonen ‘ w ’ terwijl de loongrens ‘ $\bar{\chi}$ ’ zich naar rechts verplaatst aan het groeiritme van de conventionele lonen ‘ cw ’. Indien ‘ cw_i ’ lager is dan ‘ w_i ’ dan zal de op-

1. D.w.z. periodes met een recht op een brugpensioen, een werkloosheidsuitkering, een ziekte- of uitkering voor arbeidsongeschiktheid in de werknemersregeling.

pervlakte onder de curve 'f(χ)' rechts van de loongrens 'χ̄' (namelijk het gearceerde gedeelte op de figuur) toenemen.

In de veronderstelling dat de vorm van de curve niet wijzigt in de loop van de tijd, dan kan het toekomstig toenemend aantal werknemers - wiens verdiende loon hoger is dan de loongrens - berekend worden door de loongrens 'χ̄' naar links te verplaatsen. Die verschuiving van 'χ̄' gebeurt conform de volgende vergelijking, met name afhankelijk van de mate waarin de conventionele loonevolutie is losgekoppeld van de loonevolutie.

$$\bar{\chi}_i = \bar{\chi}_{1996} \times \prod_{l=1997}^i \frac{1 + cw_l}{1 + w_l}$$

$$\eta_i = \int_{\bar{\chi}_i} f(\chi) d\chi$$

'η' levert dus het toenemend aantal werknemers waarvan de werkelijke verdiensten worden vervangen door de loongrens bij de berekening van het pensioen. Die techniek maakt het mogelijk de evolutie van het "geplafonneerde loon" te berekenen, dat een gewogen gemiddelde is van het reëel ontvangen loon en van de loongrens in het loopbaanjaar i.

Raming van het aantal gepensioneerden en de gemiddelde pensioenen volgens het 'zuiver' boekhoudkundig concept: methodologie

De gegevens in het 'zuiver' boekhoudkundig concept worden geraamd op basis van administratieve gegevens van de Rijksdienst voor Pensioenen (RVP) voor de algemene regeling en van de Administratie der Pensioenen (AP) voor de regeling in het openbaar ambt. Zij omvatten de pensioenen die betaald worden aan de niet-ingezetenen (dus niet geteld in de ingezetene bevolking) en tellen twee keer de gepensioneerden die tegelijk behoren tot de administratieve statistieken van de RVP en de AP (of een ander betalings-organisme van de overheidssector voor bepaalde lokale besturen en sommige overheidsbedrijven). De dubbeltellingen binnen een zelfde regeling daarentegen zijn geëlimineerd. Binnen elke regeling zijn de gegevens dus 'zuiver'.

Algemene werknemersregeling en regeling der zelfstandigen

De 'Jaarlijkse statistiek van de pensioengerechtigden' die jaarlijks door de RVP wordt gepubliceerd, onderscheidt de 'zuivere' pensioenen van de 'gemengde' pensioenen. Een gepensioneerde wordt als 'zuiver' bestempeld wanneer hij slechts één enkel pensioen geniet dat door de RVP wordt betaald. Omgekeerd, een 'gemengde' gepensioneerde cumuleert een werknemerspensioen met een zelfstandigenpensioen en/of het gewaarborgd inkomen. Het totaal aantal door de RVP betaalde pensioenen is dus groter dan het totaal aantal gepensioneerden voor wie zij bestemd zijn, dat eveneens door de RVP wordt gepubliceerd.

De statistische verwerking van die gegevens door het FPB bestaat uit het opsplitsen van deze - in 'zuivere equivalenten' omgezette 'gemengde pensioenen' - tussen de drie regelingen die de RVP behandelt. Om dat te realiseren, worden de pensioenbedragen die toegekend worden als 'gemengde' pensioenen en de aantallen gepensioneerden die er betrekking op hebben, omgezet in 'zuivere equivalenten', op basis van het pensioenbedrag van de 'zuivere' gepensioneerden.

Regeling van de overheidssector

De AP publiceert elk jaar een "Jaarlijkse statistiek van de pensioenen van de openbare diensten" waarin de gegevens over de rust- en overlevingspensioenen van de overheidssector worden voorgesteld volgens twee criteria: het aantal dossiers (per geboortjaar en per overheidsfunctie) en het aantal gerechtigden (per geboortjaar). De vergelijking van die gegevens maakt het mogelijk binnen de AP een 'cumuleringscoëfficiënt' te berekenen om het aantal dossiers aan te passen per overheidsfunctie.

De resultaten van die berekeningen worden nog bijgestuurd enerzijds op basis van een raming van de pensioenen van het openbaar ambt die niet van de AP afhangen en anderzijds een raming van de cumuleringscoëfficiënten tussen deze pensioenen en de pensioenen die afhangen van de AP. Die evaluaties werden gemaakt voor het FPB op basis van gegevens van het Pensioenkadaster (RIZIV).

c. Het gemiddeld pensioen in de regeling van het openbaar ambt

Rustpensioenen

Het gemiddeld rustpensioen wordt, zoals het pensioen in de werknemersregeling, beïnvloed door verschillende elementen: niet enkel de nieuwgepensioneerden hebben een impact op het niveau van het gemiddeld rustpensioen, ook het niveau van het bedrag dat uitdooft (door overlijden) en het bedrag van de 'blijvers' (nl. de stock) bepalen de evolutie van het gemiddeld rustpensioen.

Het aantal gepensioneerde ambtenaren

De instroom van nieuwgepensioneerden

De relatie tussen de nieuwgepensioneerden en de stocks, doet zich als volgt voor:

$$A_{s,t} = A_{s,t-1} - OA_{s,t-1} + NA_{s,t}$$

met	NA	=	nieuw aantal gepensioneerden (= instroom)
	A	=	totaal aantal
	OA	=	aantal overleden gepensioneerden (= uitstroom)
	t	=	jaar t
	s	=	geslacht

De instroom van het aantal nieuwgepensioneerden wordt berekend in de sociaal-economische projectie met het model HORBLOK (zie II.C.2.b.).

Een afzonderlijke categorie: de gepensioneerden wegens lichamelijke ongeschiktheid

In tegenstelling tot de privé-sector kan een ambtenaar niet invalide verklaard worden. De ambtenaar die definitief ongeschikt verklaard wordt om zijn loopbaan verder te zetten, kan op eender welke leeftijd en na eender welke dienstanciënniteit, op rust gesteld worden. Vandaar dat er onderscheid gemaakt wordt tussen:

- gepensioneerden die vervroegd in pensioen gaan (tussen 60 en 62 jaar) of die op rust gaan wegens het bereiken van de wettelijke pensioenleeftijd (65 jaar) - *categorie I in figuur 9*;
- gepensioneerden wegens lichamelijke ongeschiktheid - *categorie II in figuur 9*.

Het gemiddeld pensioenbedrag

Het gemiddeld pensioenbedrag van een nieuwgepensioneerde

Het pensioenbedrag, waarmee een nieuwgepensioneerde het pensioenbestand binnestroomt, wordt berekend in functie van drie parameters:

$$\text{nieuw pensioenbedrag} = \text{refertewedde} \times \frac{\text{aanneembare diensten}}{\text{tantième}}$$

Eerste parameter: de referentewedde

Het pensioen van een ambtenaar wordt berekend in functie van de gemiddelde wedde van de laatste 5 jaar van de loopbaan. Voor defensie wordt enkel de wedde van het laatste loopbaanjaar in aanmerking genomen voor de berekening van het rustpensioen.

De wedden die in aanmerking genomen worden om de *refertewedde* te bepalen, komen niet noodzakelijk overeen met de wedden die de betrokkene werkelijk ontvangen heeft. Wanneer enkele jaren of juist vóór de pensioenberekening nog nieuwe weddeschalen in werking treden (als gevolg van een algemene baremaherziening of sociale programmatie), dan is het op basis van die nieuwe weddeschalen, dat het pensioenbedrag berekend wordt.

Tweede parameter: de aanneembare diensten

Het aantal aanneembare diensten komt in grote mate overeen met de werkelijk gepresteerde diensten. Ook bepaalde bezoldigde afwezigheidsperiodes (zoals bvb. gewone vakantiedagen, uitzonderlijk verlof voor huwelijk en dergelijke,...) en onbezoldigde afwezigheidsperiodes (zoals verlof voor dwingende redenen of van familiaal belang) die gelijkgesteld zijn met dienstactiviteit, zijn aanneembaar. Bovendien worden er bonificaties toegekend voor de legerdienst, het behalen van het diploma nodig voor het uitoefenen van de functie, enz.

Derde parameter: het tantième

Het tantième is de noemer van de loopbaanbreuk. Het basistantième bedraagt 60. Hoewel dat de algemene regel is, wordt het voornamelijk toegepast op het overheidspersoneel van de administratie en defensie. Een groot deel van het overheidspersoneel kan nochtans aanspraak maken op een preferentieel tantième. Die wordt toegekend hetzij voor specifieke ambten zoals leraars, magistraten, provinciegouverneurs hetzij voor specifieke diensten zoals actieve diensten (douanepersoneel, postbodes, ingenieurs van bruggen en wegen, mijningenieurs,...).

Perequatie: welvaartsvastheid voor de gepensioneerden van de overheid

Het principe van *perequatie* zorgt voor welvaartsvastheid van de overheidspensioenen, in tegenstelling tot de pensioenen in de algemene regeling, die tussen 1982 en 1998 nagevoeg geen welvaartsaanpassingen hebben gekend. Pas in 1999 kwam daar verandering in (zie III.B.2. *sociaal-beleidsscenario*, p. 64).

Een automatische pensioenperequatie betekent dat een verhoging van het loon van de actieve ambtenaar gepaard gaat met een evenredige verhoging van het rustpensioen van de gepensioneerde ambtenaar.

Overlevingspensioenen

Een overlevingspensioen van de overheid wordt berekend in functie van drie parameters:

$$\text{nieuw pensioenbedrag} = 60\% \times \text{refertewedde} \times \frac{\text{aanneembare diensten}}{\text{referteperiode}}$$

Eerste parameter: de referentewedde

De referentewedde wordt op analoge wijze berekend als bij de rustpensioenen. Het overlevingspensioen is eveneens gebaseerd op de gemiddelde wedde(schalen) van de laatste 5 jaar van de overleden ambtenaar.

Tweede parameter: de aanneembare diensten

De aanneembare diensten (in maanden) worden bepaald zoals bij de rustpensioenen.

Derde parameter: de referenteperiode

De referenteperiode bedraagt het aantal maanden tussen de eerste dag van de maand volgend op de 20ste verjaardag van de overleden echtgenoot en de laatste dag van de maand van zijn overlijden, met een maximum van 480 maanden.

De loopbaanbreuk mag in geen geval de eenheid overschrijden.

i. Het gemiddeld overheidspensioen in de administratie

In navolging van het model PENSION (zie *supra*, punt II.C.3.b), dat de evolutie van het gemiddeld pensioen in de werknemersregeling simuleert, werd het model PUBLIC gecreëerd om de evolutie van het gemiddeld overheidspensioen te berekenen op lange termijn. De verschillen in de pensioenberekening (o.a. de verschillen in tantième, zie *supra*) tus-

sen de diverse overheidsfuncties, maakt het onmogelijk alle pensioenuitgaven van de overheid in eenzelfde model onder te brengen. Dit heeft ertoe geleid dat in een eerste fase een model werd ontwikkeld om enkel de pensioenuitgaven van de administratie te schatten. In een volgende fase dienen gelijkaardige modellen voor de functies onderwijs en defensie uitgebouwd te worden, rekening houdend met hun specifieke kenmerken. De pensioenen van defensie en van het onderwijs worden momenteel op een eenvoudige wijze binnen het centraal model van MALTESE zelf, geschat (zie *ii*, p. 48).

Eindresultaat

Uit alle pensioenmassa's (rustpensioenen, vervroegd of wegens het bereiken van de wettelijke pensioenleeftijd, rustpensioenen wegens lichamelijke ongeschiktheid, overlevingspensioenen) en hun overeenkomstige aantallen, wordt een globaal gemiddeld pensioenbedrag berekend, waarvan de groeiwoet wordt ingevoerd in het centraal model van MALTESE.

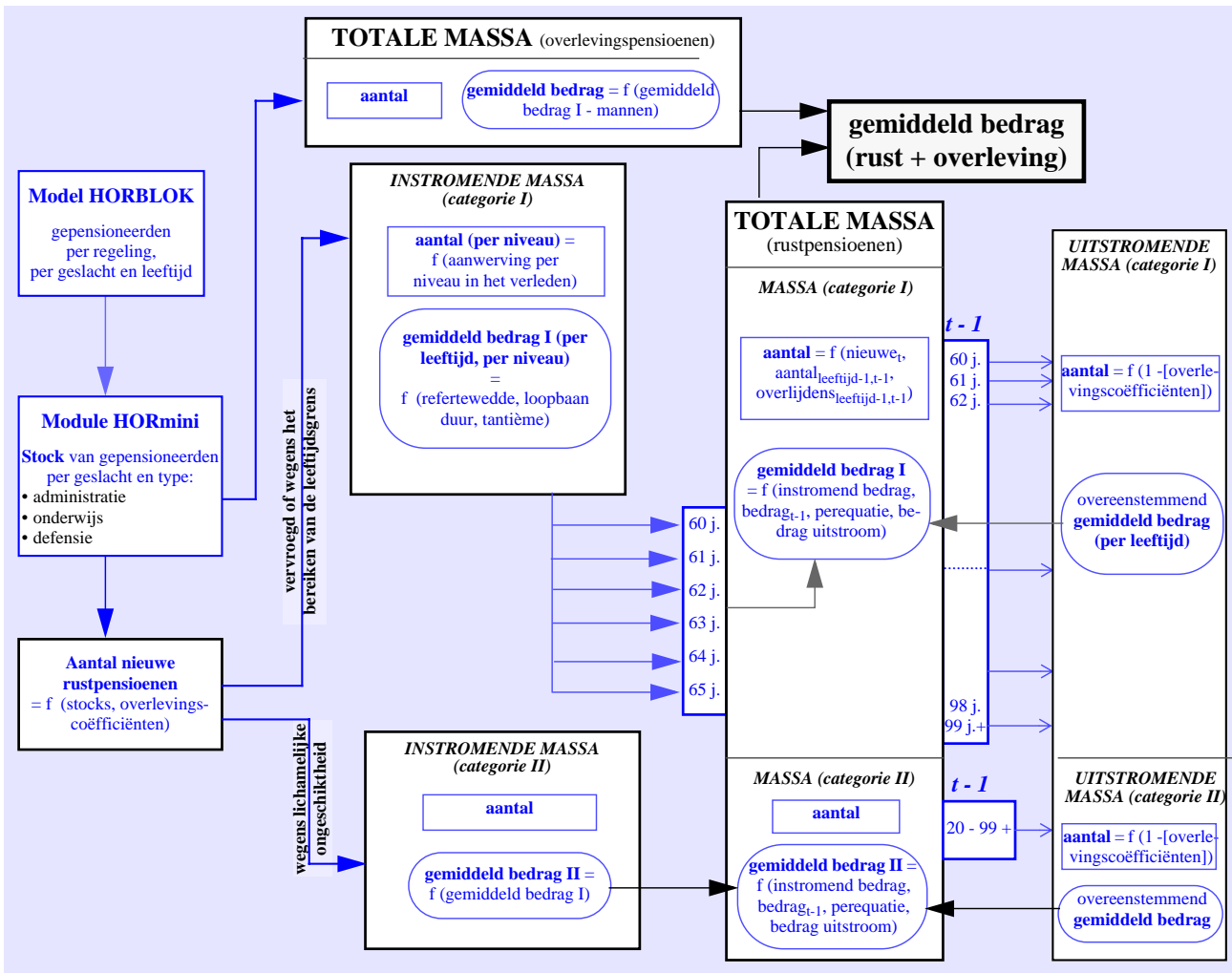
Het aantal gepensioneerden dat het pensioenbestand binnenstroomt, is voor het model PUBLIC exogeen en wordt geleverd door het model HORBLOK en de module HORMINI (zie punt II.C.2.b). Die modellen voeren het aantal gepensioneerden in per geslacht en type (rust- en overlevingspensioenen) voor de hele projectieperiode.

Rustpensioenen

Zoals figuur 9 toont, wordt er een onderscheid gemaakt tussen twee categorieën rustpensioenen: de rustpensioenen wegens lichamelijke ongeschiktheid (categorie II in figuur 9), en de rustpensioenen omwille van vervroegde pensionering of wegens het bereiken van de wettelijke leeftijdsgrens (categorie I in figuur 9).

De instroom van gepensioneerden wegens lichamelijke ongeschiktheid wordt berekend op basis van het aandeel van het aantal gepensioneerden wegens lichamelijke ongeschiktheid in het aantal rustpensioenen in het totaal van de overheidssector. Dat aandeel wordt berekend door HORBLOK (zie tabel 2) op basis van een constante toetredingskans vanuit de statutaire werkgelegenheid in de overheidssector (zie *supra* punt II.C.2.b.iv, p. 25).

FIGUUR 9 - Het model PUBLIC: berekening van de overheidspensioenen in de administratie

Categorie I: rustpensioen “normaal”

De gepensioneerden stromen binnen vanuit verschillende administratieve niveaus

De instroom van gepensioneerden wegens vervroegde pensionering of wegens het bereiken van de wettelijke pensioenleeftijd, wordt - in functie van de aanwervingen in de verschillende administratieve niveaus in het verleden - verdeeld volgens leeftijd (tussen 60 en 65 jaar), niveau (4 tot 1 volgens kwalificatie...¹) en geslacht.

Het gemiddeld pensioenbedrag van een nieuwgepensioneerde

Voor de berekening van het pensioenbedrag van de nieuwgepensioneerden houdt het model PUBLIC rekening met de drie parameters: de refertewedde, de aanneembare diensten en het tantième (zie supra).

De loonstijging beïnvloedt de refertewedde

Bij de refertewedde speelt de loonstijging een belangrijke rol. In het model wordt rekening gehouden met een gemiddelde jaarlijkse algemene loonstijging bepaald door het macro-economisch scenario in het centraal model van MALTESE. Die loonstijging omvat naast de verhoging van de weddenscalen, ook wel barema's genaamd, ook andere elementen die het gemiddeld pensioenbedrag beïnvloeden, zoals de verandering van het gemiddeld bedrag als gevolg van verschuivingen tussen de administratieve niveaus bij de

1. Ambtenaren van niveau 4 zijn het minst gekwalificeerd, ambtenaren van niveau 1 zijn het meest gekwalificeerd.

nieuwgepensioneerden. Dat element (buiten de verhoging van de weddenscalen) wordt als een *wage drift* beschouwd. De conventionele loonstijging (verhoging van de barema's) die eveneens een stijging van het pensioenbedrag met zich meebrengt (onder de vorm van perequatie, *zie supra*), wordt dan bepaald als het verschil tussen de algemene geprojecteerde loonstijging en de *wage drift*.

Naast de verhoging van de weddeschalen en de *wage drift* als gevolg van de verschuivingen tussen de niveaus, zijn er nog elementen, die het gemiddeld pensioenbedrag beïnvloeden, zoals het verdwijnen van hoge/lage pensioenbedragen (door overlijden). Dat element komt uitvoerig aan bod bij de resultaatbespreking van PUBLIC (*zie III.D.3*)

De aanneembare diensten in functie van een gemiddelde loopbaanduur

Om rekening te houden met de tweede parameter, nl. de aanneembare diensten, gaat het model uit van een gemiddelde totale loopbaanduur per geslacht¹ op basis van recent gedrag hieromtrent.² Aan de hand van gegevens over de loopbaanduur blijkt de doorsnee ambtenaar die tussen 60 en 65 jaar op pensioen gaat, een carrière te hebben doorlopen van gemiddeld 37 jaar (38 jaar voor mannen; 35 jaar voor vrouwen). Die geobserveerde gemiddelde loopbaan wordt geassocieerd met de gemiddelde pensioenleeftijd van de nieuwgepensioneerden in elk niveau.

Het tantième in de administratie bedraagt 60

Voor de berekening van een rustpensioen wordt ieder aanneembaar dienstjaar in aanmerking genomen ten belope van 1/60 van de refertewedde³.

Dat nieuwe pensioenbedrag wordt in het model PUBLIC berekend per geslacht, niveau en leeftijd.

Categorie II: rustpensioen wegens lichamelijke ongeschiktheid

Het gemiddeld pensioenbedrag van een gepensioneerde wegens lichamelijke ongeschiktheid

Het aantal gepensioneerden van categorie II wordt enkel per geslacht berekend. Het gemiddeld pensioenbedrag van een nieuwgepensioneerde wegens lichamelijke ongeschiktheid, per geslacht, evolueert in functie van het gemiddeld bedrag van de nieuwgepensioneerden van categorie I.

De berekening van de totale rustpensioenmassa na in- en uitstroom

De pensioenmassa van de gepensioneerden van categorie I wordt als volgt verkregen:

$$\text{Massa}_{s,i,t} = \text{Nieuwe massa}_{s,ii,t} + [(\text{Aantal}_{s,i-1,t-1} - \text{Overlijdens}_{s,i-1,t-1}) \times \text{gemidd.bedrag}_{s,i-1,t-1} \times \text{perequatie}_t]$$

waarin i = leeftijd, van 60 jaar tot 99+
ii = leeftijd, van 60 tot 65 jaar

Het element *perequatie* is de stijging van het pensioen als gevolg van een loonstijging in de vorm van een algemene baremaherziening of sociale programmatie (*zie supra*).

1. Administratie der Pensioenen en eigen berekeningen.
2. Een man uit niveau 1, zo blijkt, gaat gemiddeld op 62 jaar op pensioen. Aan de nieuwgepensioneerde mannen van 62 jaar uit niveau 1 wordt bijgevolg een loopbaan van 38 jaar gekoppeld. De 61-jarige mannen uit niveau 1 worden dan verondersteld slechts een loopbaan van 37 jaar te hebben doorlopen, een 63-jarige één van 39 jaar enz. Zo bekomt men een gemiddeld pensioenbedrag voor de nieuwgepensioneerden per geslacht, per leeftijd (60 tot en met 65 jaar) en per niveau.
3. Hierop bestaan, binnen de administratie, een aantal uitzonderingen, o.a. voor de magistratuur, maar hun aandeel in de totale administratie is dusdanig klein, dat er in het model geen rekening mee wordt gehouden.

Uit bovenstaande gegevens kan ook een globaal gemiddelde van alle rustpensioenen berekend worden.

Overlevingspensioenen

Dit gedeelte van het model PUBLIC is nog in ontwikkeling. In deze oefening wordt uitgegaan van een eenvoudige hypothese waarbij het overlevingspensioen een constante verhouding heeft tot het gemiddeld rustpensioen. De koppeling van het overlevingspensioen aan het rustpensioen kan verantwoord worden door het feit dat het overlevingspensioen een functie is van o.a. de refertewedde van de overleden echtgenoot.

ii. Het gemiddeld overheidspensioen in het onderwijs, defensie en de overheidsbedrijven

Momenteel is er nog geen model ontwikkeld dat het gemiddeld pensioen van de gepensioneerden uit het onderwijs, defensie en de overheidsbedrijven kan berekenen op basis van parameters die kenmerkend zijn voor die categorieën (o.a. voor wat de tantièmes betreft). De evolutie van het gemiddeld pensioen voor de gepensioneerden van de regeling van het openbaar ambt, buiten de gepensioneerden uit de functie administratie, wordt dus binnen het centrale model van MALTESE gemodelleerd, in functie van de evolutie van het gemiddeld loon in de overheidssector, volgens het perequatieprincipe.¹

$$MP_{Rg,t} = MP_{Rg,t-1} \times \frac{MEG_t}{MEG_{t-1}}$$

met MP_{Rg} = gemiddeld pensioen in Rg = onderwijs, defensie of overheidsbedrijven
 MEG = gemiddelde bezoldiging in de overheidssector

d. Gemiddeld pensioen in de algemene regeling voor zelfstandigen²

Momenteel bestaat er nog geen model dat, op een gedetailleerde wijze, het gemiddeld pensioen in de regeling voor zelfstandigen kan berekenen op basis van in- en uitstromen en de evolutie van de leeftijdsstructuur van deze gepensioneerden. De modellering van de evolutie van dit gemiddeld pensioen komt globaal tot stand binnen het centrale model van MALTESE, op basis van het sociaal-beleidsscenario - voor wat de koppeling van het forfaitaire pensioenbedrag aan de welvaart betreft -, de evolutie van het gemiddeld bedrijfsinkomen van de zelfstandigen en de wijzigingen in de wetgeving. Het pensioen van de zelfstandigen wordt immers berekend op basis van het forfaitair pensioen voor de loopbaanjaren tot 1983 en op basis van de aangiften van de bedrijfsinkomsten voor de loopbaanjaren vanaf 1984. Verder heeft de pensioenhervorming van 1996 een invloed op de berekening van het gemiddeld pensioen van de zelfstandigen (meer details hierover in hoofdstuk III onder punt D.2 op p. 92).

1. Voor een andere bijzondere regeling van overheidsgepensioneerden, nl. de gewezen kaders in Afrika (die door hun overlijden geleidelijk verdwijnen), werd eveneens een gemiddeld pensioen berekend, dat op een analoge wijze geraamd werd zoals voor de gepensioneerden in de regeling van het openbaar ambt buiten de functie administratie.

2. Een gemiddeld pensioen wordt ook berekend voor de rechthebbenden van de Inkomensgarantie voor Ouderen (IGO) - waarvan het aantal parallel evolueert met het totale aantal gepensioneerden - volgens een methodologie die analoog is met de methodologie om het pensioen van de zelfstandigen te berekenen. Het verloop hangt af van het sociaal-beleidsscenario voor wat de welvaartsaanpassingen van de forfaitaire bedragen betreft en van de loongrens - in negatieve zin - voor wat de Inkomensgarantie voor Ouderen betreft ter aanvulling van het pensioen (bij korte loopbanen).

$$MPI_t = MPI_{t-1} \times \left[\left(\frac{MEI_t}{MEI_{t-1}} \times \delta \times \alpha \right) + (TAS_t \times \beta) + PENRE \right]$$

waarin	MPI	=	gemiddeld pensioen in de regeling voor zelfstandigen
	MEI	=	gemiddelde bedrijfsinkomsten van de zelfstandigen
	TAS	=	coëfficiënt voor de welvaartsaanpassing van het forfaitaire gedeelte van het pensioen
	α, β	=	wegingscoëfficiënten; α is gelijk aan 0/45 tot en met 1983, 1/45 in 1984 en 45/45 vanaf 2028; β is gelijk aan 45/45 tot en met 1983, 44/45 in 1984 en 0/45 vanaf 2028.
	δ		bevat de invloed van de nieuwe correctiecoëfficiënt (ten gevolge van de pensioenwet van 1996) bij de berekening van het proportioneel pensioen voor de loopbaan jaren vanaf 1997.
	PENRE		bevat de invloed van de verhoging van de pensioenbreuk voor vrouwen en de loopbaanvoorwaarde op het gemiddeld pensioenbedrag (ten gevolge van de pensioenwet van 1996).

e. Overige gemiddelde vervangingsinkomens

Factoren die de evolutie van de overige vervangingsinkomens bepalen.

Naast het eventuele verband met het referteloon, voorziet de wetgeving voor de andere gemiddelde vervangingsinkomens een prijsindexering en welvaartsaanpassingen.

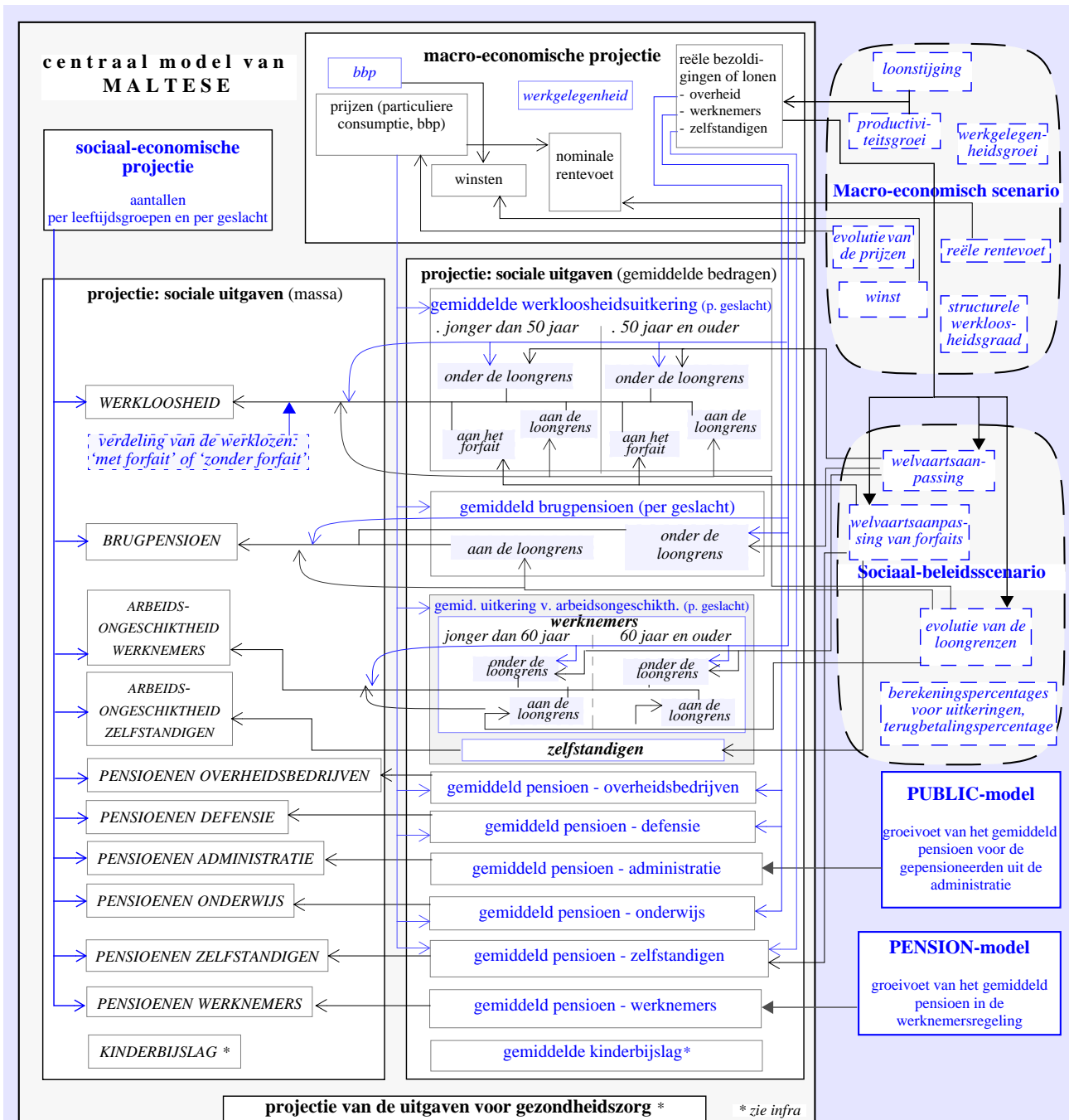
De meeste gemiddelde vervangingsinkomens worden berekend in het centrale model van MALTESE op basis van hetzelfde algemene principe: hun verloop houdt rekening met de loonevolutie, met het sociaal-beleidsscenario (loongrenzen, forfaitaire bedragen en welvaartsaanpassing)¹ en met de evolutie van het aantal rechthebbenden aan of boven de loongrens² (dat afhangt van de relatieve variatie van de loongrenzen ten opzichte van het loon in de privé-sector).

$$M_{g,t} = f \left[(M_{g,t-1}), \left(\frac{MEF_t}{MEF_{t-1}} \right), (TMAS_t), (TPLAF_t), (PPP_{g,t}), (PP_{g,t}), (\gamma_{g,t}), (\lambda_{g,t}) \right]$$

waarin	M_g	=	gemiddeld bedrag van de uitkering van de betreffende groep
	MEF	=	gemiddeld loon
	TMAS	=	coëfficiënt van de welvaartsaanpassing van de uitkeringen
	TPLAF	=	groeiwoet van de loongrenzen
	PP_g	=	aandeel rechthebbenden die aan de loongrenzen zitten
	PPP_g	=	aandeel rechthebbenden die niet aan de loongrenzen zitten
	γ_g, λ_g	=	coëfficiënten die op lange termijn verschillend zijn ten opzichte van de middellange termijn voor de welvaartsaanpassing en de groeiwoet van de loongrenzen - zie de overgangperiode gekoppeld aan de gemiddelde verblijfsduur van de rechthebbenden in de betreffende groep uitkeringsgerechtigden

1. Alternatieve scenario's inzake sociaal beleid kunnen dus getest worden.
2. Zie woordenlijst.

FIGUUR 10 - Macro-economische projectie en projectie van de sociale uitgaven

i. Uitgaven voor werkloosheid en uitgaven voor loopbaanonderbreking

Gemiddelde werkloosheidsuitkering: per geslacht en per leeftijdsklasse...

De gemiddelde bedragen voor werkloosheidsuitkeringen worden berekend per geslacht. Voor elk geslacht wordt er een onderscheid gemaakt volgens de leeftijdsklasse van de werklozen: jonger dan 50 jaar of 50 jaar en ouder. De laatste groep bestaat vooral uit oudere werkloze. Voor elk van de vier groepen die op basis van de kruising van de twee criteria 'geslacht' en 'leeftijd' geïdentificeerd zijn, worden twee gemiddelde bedragen voor werkloosheidsuitkeringen berekend:

... rekening houdend met de evolutie van het forfait...

- het forfait dat toegekend wordt aan samenwonenden in 'de derde periode van werkloosheid'¹. Een constant percentage van de samenwonende werklozen (zie

1. Namelijk minstens 15 maanden werkloos, eventueel langer.

hypothese over constant gedrag op het vlak van samenwonen) ontvangt het forfait, waarvan de evolutie gekoppeld is aan de welvaart (zie sociaal-beleidsscenario).

$$MU1_{s,I,t} = MU1_{s,I,t-1} \times TAS_t$$

waarin MU1 = gemiddeld bedrag van de werkloosheidsuitkeringen tegen het forfait
 s = geslacht (mannen of vrouwen)
 I = leeftijdsklasse ('jonger dan 50 jaar' of '50 jaar en ouder')
 TAS = coëfficiënt van de welvaarts koppeling (gedefinieerd per hypothese naargelang de loonstijging)

... en de evolutie van de uitkeringen aan werklozen die 'niet aan het forfait' zitten.

- een gemiddelde werkloosheidsuitkering – voor de overige werklozen (i.e. niet aan het forfait) – die op basis van de algemene formule voor de berekening van de vervangingsinkomens geraamd wordt (zie hiervoor).

Uitkeringen voor loopbaanonderbreking

Ook de RVA-uitkeringen voor voltijdse of deeltijdse loopbaanonderbrekingen worden berekend op basis van het aantal en de gemiddelde uitkering per hoofd. Het aantal loopbaanonderbrekingen evolueert op lange termijn zoals de vrouwelijke werkgelegenheid (privé- en overheidssector). De gemiddelde uitkering ontwikkelt zich volgens het sociaal-beleidsscenario inzake welvaarts koppeling van de forfaits (hoofdstuk III, kader p. 67).

ii. Uitgaven voor brugpensioenen

Gemiddeld brugpensioen: per geslacht

De gemiddelde bedragen voor brugpensioenen worden berekend per geslacht volgens de algemene formule voor de berekening van de vervangingsinkomens (zie hiervoor).

iii. Uitgaven voor arbeidsongeschiktheid

Gemiddelde vergoeding voor arbeidsongeschiktheid voor loontrekkenden

De gemiddelde bedragen voor invaliditeitsvergoedingen in de werknemersregeling worden berekend op basis van de algemene formule, per leeftijdsklasse van de invaliden: jonger dan 60 jaar of 60 jaar en ouder. Voor de personen jonger dan 60 jaar wordt een onderscheid gemaakt per geslacht.

Gemiddelde vergoeding voor arbeidsongeschiktheid voor de zelfstandigen

Ook in de regeling voor zelfstandigen wordt de vergoeding voor arbeidsongeschiktheid berekend per geslacht. Zoals voor het forfait van de werkloosheidsuitkering, evolueert de invaliditeitsvergoeding in functie van het sociaal-beleidsscenario inzake welvaarts koppeling.

$$MIZ_{s,t} = MIZ_{s,t-1} \times TAS_t$$

waarin MIZ = gemiddeld bedrag van de vergoedingen voor arbeidsongeschiktheid in de regeling der zelfstandigen

Andere gemiddelde vergoedingen: voor primaire arbeidsongeschiktheid, moederschap, zeelieden, mijnwerkers

Ook vergoedingen, uitbetaald door de ZIV, voor primaire arbeidsongeschiktheid, moederschap en voor arbeidsongeschiktheid van zeelieden en mijnwerkers berusten op een eenvoudige berekening. De vergoedingen voor primaire arbeidsongeschiktheid volgen de evolutie van de vergoedingen voor arbeidsongeschiktheid in de werknemersregeling. De moederschapsuitkeringen hangen af van het aantal geboortes (van de demografische projectie) en van het gemiddeld bedrag, in functie van de vergoedingen voor arbeidsongeschiktheid in de werknemersregeling voor invalide vrouwen jonger dan 60 jaar. De uitkering voor arbeidsongeschiktheid aan zeelieden en mijnwerkers volgt het verloop van hun aantallen, die mettertijd bijna verdwijnen.

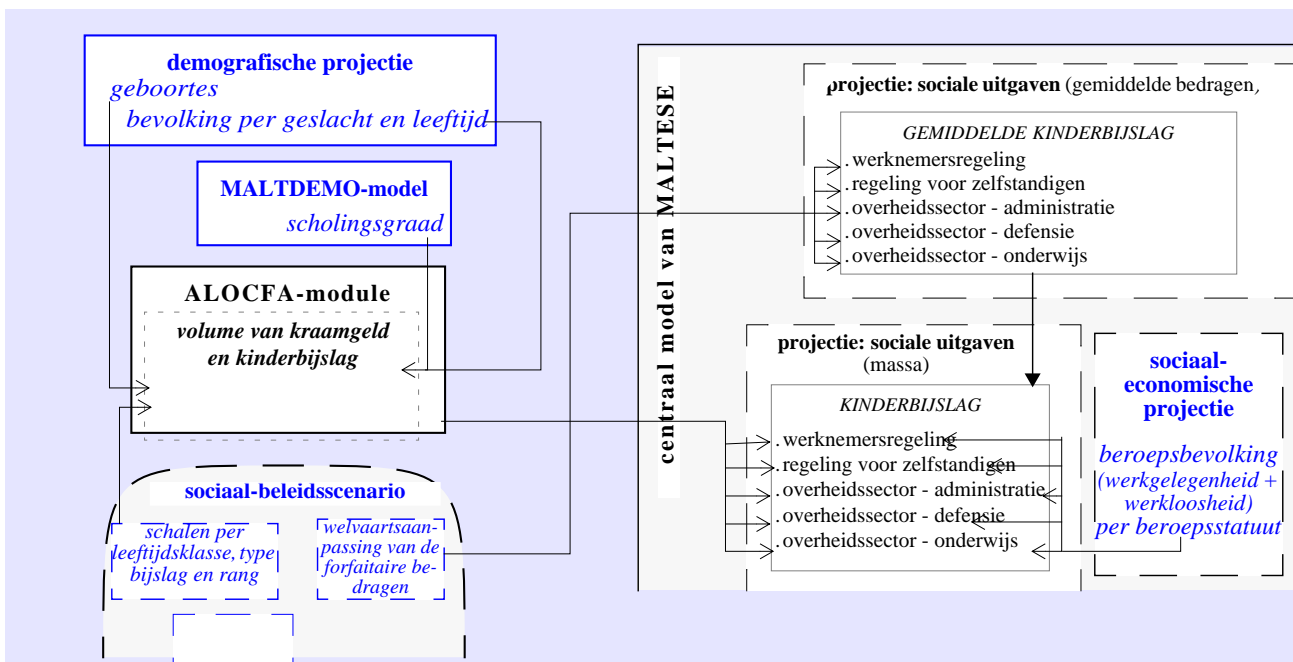
f. Kraamgeld en kinderbijslag

De ALOCFA-module berekent de evolutie van het volume kraamgeld en kinderbijslag...

De ALOCFA-module berekent de evolutie van het volume kraamgeld en kinderbijslag, rekening houdend met de evolutie van het aantal rechtgevendende kinderen in de verschillende regelingen (werknemers, zelfstandigen en de openbare sector) die per leeftijdsklassen zijn verdeeld (0 - 5 jaar, 6 - 11 jaar, 16 - 25 jaar, ouder dan 25). Bij die berekening worden volgende parameters verondersteld constant te blijven:

- de verdeling, over de verschillende leeftijdsklassen, van de rechtgevendende kinderen *per type kinderbijslag* naargelang de sociale situatie van de bijslagtrekkende: normaal, invalide, wees, werkloze, gepensioneerde;
- de *rang van het kind*, per leeftijdsklasse en type kinderbijslag;
- de *schalen* van kraamgeld en kinderbijslag per leeftijdsklasse, type bijslag en rang van het kind (in constante prijzen); er is een *correctiemechanisme* voorzien dat de weerslag opvangt van de diverse maatregelen - daterend van 1996 - die de kinderbijslag gedurende de periode 1997 - 2022¹ geleidelijk verminderen.

FIGUUR 11 - De ALOCFA-module en het centraal model van MALTESE: berekening van de uitgaven voor kraamgeld en kinderbijslag

De ALOCFA-module is van toepassing op de volgende elementen:

- de bevolkingsvooruitzichten per leeftijd en geslacht
- het bestand van de loop van de bevolking dat de geboortes levert
- het aantal nog schoolgaande kinderen tussen 16 en 24 jaar, bepaald met het MALTEMO-model.

1. Ter herinnering: die maatregelen bevatten onder andere de leeftijdstoelag die opgetrokken wordt van 16 naar 18 jaar, een vermindering met 50 % van de leeftijdstoelag van het eerste kind, het blokkeren van de indexering van de leeftijdstoelag.

Op die manier wordt voor elk demografisch scenario de evolutie verkregen van het volume kraamgeld en kinderbijslag, tegen constante prijzen en voor alle regelingen door elkaar.

... die vervolgens berekend en verdeeld worden per regeling

In het centrale model van MALTESE worden de uitgaven voor kraamgeld en kinderbijslag berekend aan de hand van de evolutie van het volume kraamgeld en kinderbijslag en aan de hand van de parameters uit het sociaal-beleidsscenario inzake welvaarts koppeling van de forfaitaire bedragen. Vervolgens wordt de bekomen massa uitgaven opgedeeld per regeling, naargelang de evolutie van de verdeling van de beroepsbevolking per beroepsstatuut.

De gewaarborgde kinderbijslag die ook deel uitmaakt van de sociale zekerheid, volgt de evolutie van de kinderbijslag van de werknemersregeling en de regeling voor zelfstandigen.

g. Uitgaven voor gezondheidszorg

Uitgaven voor gezondheidszorg

De uitgaven voor gezondheidszorg vormen een andere belangrijke tak binnen de sociale prestaties. De projectie van die uitgaven (module SANTE) vloeit voort uit de demografische evolutie. Hierbij wordt rekening gehouden met een welbepaald profiel van de kosten voor gezondheidszorg per leeftijd en geslacht en met een extrapolatie van hun trendmatige groei in relatie tot het bbp.

De toekomstige langetermijnevolutie van de uitgaven voor gezondheidszorg is moeilijk te voorspellen. Men kan zich verwachten aan een belangrijke impact van de vergrijzing van de bevolking op die uitgaven omdat de kosten voor gezondheidszorg relatief veel hoger zijn bij oudere personen. De analyse van de historische evolutie van de uitgaven voor gezondheidszorg wijst nochtans op een overwegende invloed van twee andere determinanten: de medisch-technische vooruitgang en de relatieve voorrang van de gezondheidszorg in de inkomensbesteding¹. Een econometrische schatting blijkt bijgevolg de meest geschikte methode om zowel demografische als niet-demografische determinanten te bepalen.

Effect van de vergrijzing

De impact van de vergrijzing op de uitgaven voor gezondheidszorg wordt geraamd op basis van steekproefgegevens over de kosten voor gezondheidszorg per leeftijd (i) en geslacht (s). De profielen die uit die representatieve steekproef voortvloeien voor een jaar t_0 , worden gestandaardiseerd opdat ze toegepast zouden kunnen worden op de volledige bevolking:

$$CSR_{s,i} = \frac{CS_{s,i}/n_{s,i}}{\sum_{s,i} CS_{s,i} / \sum_{s,i} n_{s,i}}$$

waarin $CS_{s,i}$ = uitgaven voor gezondheidszorg per leeftijd en geslacht in de steekproef
 $n_{s,i}$ = bevolking van de steekproef per leeftijd en geslacht
 $CSR_{s,i}$ = standaardprofiel: relatieve kost per leeftijd en geslacht (de som van die relatieve kost over alle leeftijden, geslachten en soorten zorgen is gelijk aan één)

Op basis van de standaardprofielen wordt voor elk projectiejaar een indicator (S) berekend, zodanig dat de evolutie van 'S' overeenkomt met de toename van de uitgaven voor gezondheidszorg die enkel en alleen toe te schrijven is aan de veranderingen in de demo-

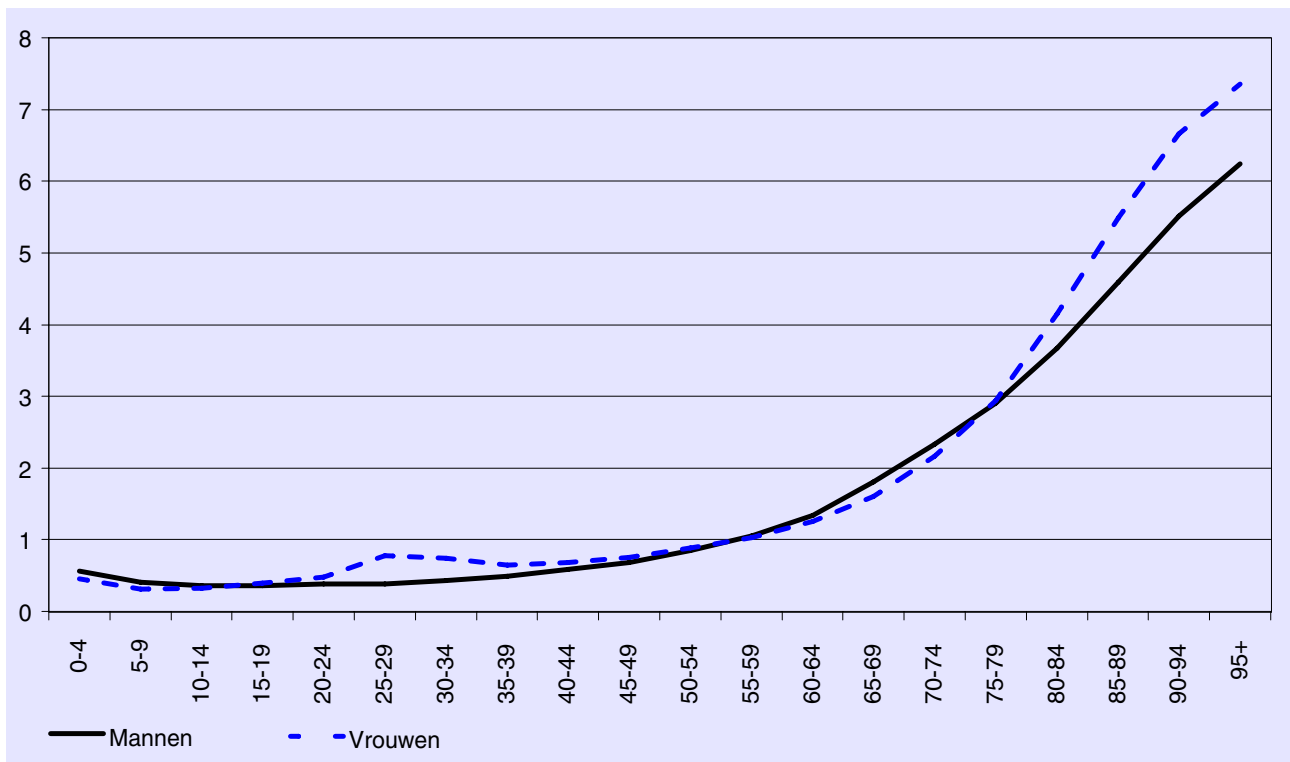
1. S. Jacobzone [2001].

grafische structuur; dit in de veronderstelling dat de profielen van de kosten per leeftijd en geslacht constant blijven in de tijd¹:

$$S_t = \frac{\sum_{s,i} (csr_{s,i} \times N_{s,i,t}) / N_t}{\sum_{s,i} (csr_{s,i} \times N_{s,i,t_0}) / N_{t_0}}$$

waarin S_t = index voor de impact van de vergrijzing op de uitgaven voor gezondheidszorg
 N_t = totale bevolking

FIGURE 12 - Profielen per geslacht en leeftijdsklasse van de uitgaven voor gezondheidszorg in 1997
 gestandaardiseerde profielen (in verhouding tot een gemiddelde uitgave van 1, alle leeftijden en geslachten door elkaar)²

Historische trendmatige evolutie van de uitgaven voor gezondheidszorg

De historische trendmatige evolutie bevat het deel van de toename van de uitgaven voor gezondheidszorg - in relatie met het bbp - dat niet voortvloeit uit de demografische factor die hierboven is beschreven. Die trendmatige evolutie komt voort uit een dynamiek die de factoren aanbod³, vraag en beleidsdoelstellingen inzake gezondheidszorg combineert. Ze bestaat uit zowel volume-effecten als prijseffecten: in de nationale rekeningen wordt aangetoond dat de consumptieprijs van gezondheidszorg sterker toeneemt dan de prijsstijging van het bbp.

1. Die hypothese van constante profielen in de tijd (omdat de historische gegevens terzake ontbreken) moet met de nodige voorzichtigheid benaderd worden. Die profielen kunnen bijvoorbeeld veranderen omwille van technisch-medische ontwikkelingen die in het bijzonder gericht zijn op welbepaalde leeftijdsklassen. Bovendien kunnen ze gevoelig zijn voor de hogere levensverwachting, voor zover bepaalde uitgaven enkel zouden samen gaan met het overlijden of zich enkel voordoen tijdens de jaren die aan het overlijden voorafgaan.
2. Berekeningen FPB op basis van steekproefgegevens.
3. Namelijk de vooruitgang in de medische technologie die zich vertaalt in nieuwe hypergespecialiseerde apparatuur, een hoger technisch karakter van de verstrekkingen, vakkundigere zorgverstrekkers, een uitgebreider gamma aan therapieën,...

Na verscheidene econometrische testen is gekozen voor een eenvoudige en globale functie. De te verklaren variabele is de uitgaven voor de gezondheidszorg per hoofd, gedefleerd met de prijs van het bbp (om rekening te houden met het verschil tussen de prijsevolutie van de gezondheidszorg en die van het bbp¹) en met de index voor de impact van de vergrijzing die hierboven is omschreven (om zo de consumptie van gezondheidszorg te verkrijgen overeenkomstig een “ongewijzigde leeftijdsstructuur”). Die te verklaren variabele hangt af van het reëel inkomen per hoofd en van een autoregressieve term². De langetermijnelasticiteit is groter dan 1 (1,2 in het begin van de projectieperiode).

$$\left(\frac{CS}{N \times S \times P}\right)_t = \beta_1 + \beta_2 \times \left(\frac{PIB/P}{N}\right)_{t-1} + \beta_3 \times \left(\frac{CS}{N \times S \times P}\right)_{t-1} + \mu_t$$

waarin CS_t = uitgaven voor gezondheidszorg
 P_t = prijsindex van het bbp

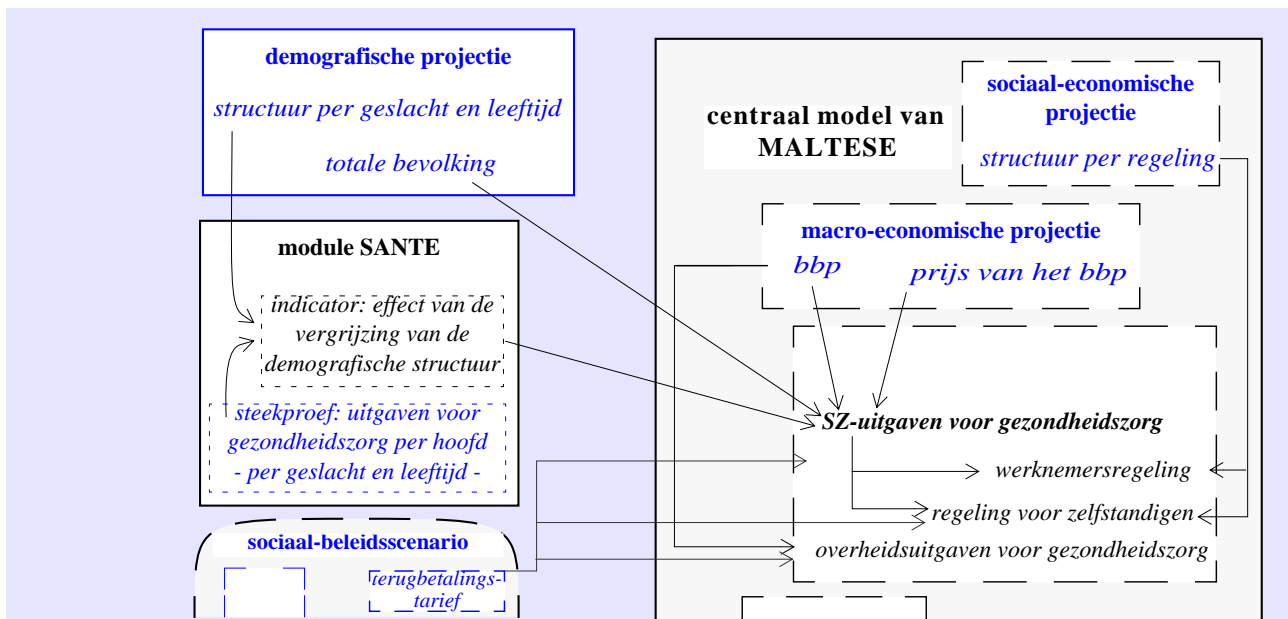
De aldus bekomen uitgaven voor gezondheidszorg, worden vervolgens verdeeld over de werknemersregeling en de regeling voor zelfstandigen à rato van de verdeling van de gerechtigden per regeling (beroepsbevolking en inactieven die een sociale uitkering trekken).

De overheidsuitgaven voor gezondheidszorg bevatten de uitgaven van de sociale zekerheid met betrekking tot de geneeskundige verzorging (regeling van werknemers en zelfstandigen, DOSZ en andere regelingen), bepaalde uitgaven van de federale overheid (vooral de tussenkomst in de ligdagprijzen in de ziekenhuizen), van de gewesten (sociale voorzieningen aan gehandicapten) en van de lokale overheden (medische prestaties van OCMW's aan behoeftigen inclusief verblijfskosten in bejaardentehuizen).

De overheidsuitgaven voor gezondheidszorg die niet ten laste zijn van de sociale zekerheid (volksgezondheid, tegemoetkoming voor gehandicapten, OCMW, ...) volgen in het algemeen de evolutie van het bbp.

-
1. De moeilijkheid voor de nationale boekhouding om zowel volume- als prijseffecten apart af te lijnen, in een sector waar de technologische ontwikkelingen snel gaan en waarvan de output in goederen en diensten dus weinig homogeen is in de tijd, rechtvaardigt een aggregatie van beide effecten.
 2. Andere verklarende variabelen zoals de productiviteit of het gemiddeld terugbetalingstarief door de ziekteverzekering bleken weinig significant te zijn.

FIGUUR 13 - De module SANTE en het centraal model van MALTESE: berekening van de uitgaven voor gezondheidszorg

4. Projectie van de overheidsrekeningen en budgettaire strategie

Uitgaven voor onderwijs

Naast de uitgaven voor sociale uitkeringen, zijn de uitgaven voor onderwijs ook gekoppeld aan de demografische evolutie van de bevolking, zowel wat volume als leeftijdsstructuur betreft. In tegenstelling tot de andere categorieën van de werkgelegenheid, is de evolutie van de werkgelegenheid in het onderwijs rechtstreeks gekoppeld aan de evolutie van de schoolbevolking (resultaat van de demografische en sociaal-economische projecties, zie supra). De bezoldigingen in het onderwijs volgen de algemene loonstijging. Er werd dus geen specifieke hypothese opgesteld voor de langetermijnevolutie van die bezoldigingen. De overige overheidsuitgaven voor onderwijs (aankoop van goederen en diensten, investeringen) zijn niet geïsoleerd, maar maken deel uit van de overige uitgaven van de overheid. De geïdentificeerde uitgaven voor onderwijs in de langetermijnprojecties van het systeem MALTESE hebben aldus enkel betrekking op de uitgaven voor de bezoldigingen van het onderwijspersoneel.

Budgettaire kost van de vergrijzing...

De budgettaire kost van de vergrijzing wordt vaak beschouwd als de impact van de demografische factor alleen, op de sociale uitgaven en het onderwijs. De aanpak van het FPB is algemener. Het houdt immers rekening met de impact van belangrijke extra-demografische factoren, zoals de trendmatige groei van de uitgaven voor gezondheidszorg voor een bepaalde leeftijdsklasse en geslacht. Voor de eenvoud noemen we 'de toename van de sociale uitgaven en van het onderwijs in procent van het bbp over de beschouwde periode' de 'budgettaire kost van de vergrijzing'.

Andere analyse-indicatoren worden bovendien uitgewerkt op basis van de sociaal-economische projecties en de sociale uitgaven: afhankelijkheidscoëfficiënten en 'macro-economische' vervangingsratio's (i.e. gemiddelde uitkeringen ten opzichte van de gemiddelde arbeidsinkomens).

... en overheidsrekening

Om de impact van de budgettaire kost van de vergrijzing op de budgettaire marges te kunnen bestuderen, bevat het MALTESE-model een blok dat het verloop van de ontvangsten en de uitgaven raamt die niet gekoppeld zijn aan de sociale bescherming en het onderwijs.

TABEL 4 - Overheidsrekening

Componenten van de overheidsrekening	Langetermijnprojectie: determinanten
ONTVANGSTEN	
Effectieve bijdragen aan de sociale zekerheid: werknemers	bijdragevoet x loonmassa (= [werknemers x loon] + [niet-statutaire werkgelegenheid bij de overheid x bezoldiging per hoofd])
Effectieve bijdragen aan de sociale zekerheid: zelfstandigen	bijdragevoet x inkomens (= zelfstandigen x bedrijfsinkomen per hoofd)
Effectieve vrijwillige bijdragen aan de sociale zekerheid (DOSZ)	bijdragevoet x inkomens
Effectieve bijdragen aan de sociale zekerheid: (1) bruggepensioneerden + werklozen + invaliden (2) gepensioneerden	bijdragevoet x overeenkomstige uitkeringen
Effectieve bijdragen aan de federale en lokale overheden	bijdragevoet x loonmassa (= statutaire werkgelegenheid bij de overheid x bezoldiging per hoofd)
Fictieve bijdragen	rechtstreekse uitkeringen van de overheidssector
Belastingen	op de inkomsten uit arbeid: loonstijging (werknemers, zelfstandigen, overheidssector) op de inkomsten uit kapitaal: groei van het bbp
Inkomen uit vermogen	sociale zekerheid: optellen van eventuele overschotten en rentevoet andere overheden: loonstijging bij de overheid
Consumptieve bestedingen van de overheid: bezoldigingen	administratie, defensie, onderwijs: werkgelegenheid x gemiddelde bezoldiging
Consumptieve bestedingen van de overheid: aankopen en aflossingen	hypothese (groei van het bbp)
Consumptieve bestedingen van de overheid: sociale overdrachten in natura	(1) gezondheidszorg (sociale zekerheid): zie supra (2) volksgezondheid, oorlogsinvaliden, OCMW (gezondheid en ouderen): hypothese (groei van het bbp) (3) tegemoetkomingen voor gehandicapten en kinderdagverblijf: hypothese (groei van het bbp)
Subsidies en inkomensoverdrachten aan vennootschappen	
subsidies aan bedrijven niet gekoppeld aan de pensioenen ^a	hypothese (groei van het bbp)
subsidies aan bedrijven gekoppeld aan de pensioenen ^a + pensioenen van de NMBS en De Post (voor 1997)	toename van de pensioenen van de overheidsbedrijven
Sociale overdrachten aan de gezinnen in geld: uitkeringen van de sociale zekerheid	(1) sociale uitkeringen voor pensioenen, brugpensioenen, werkloosheid, loopbaanonderbreking, kinderbijslag, arbeidsongeschiktheid: zie supra (2) bestaanszekerheid, beroepsziekten en arbeidsongevallen: loongroei van werknemers en niet-statutaire werkgelegenheid bij de overheid (3) betalingen aan socialezekerheidsinstellingen van het buitenland: hypothese (groei van het bbp)
Sociale overdrachten aan de gezinnen in geld: uitkeringen van de overige overheden	(1) rechtstreekse uitkeringen van de overheidssector voor pensioenen en kinderbijslag: zie supra (2) sociale uitkeringen in geld voor gehandicapten en pensioenen van de Tweede Wereldoorlog: toename van de pensioenen van de Inkomensgarantie voor Ouderen (IGO) en van de gewezen kaders in Afrika (3) rechtstreekse uitkeringen van de overheidssector voor arbeidsongevallen en invaliditeit van de militairen + sociale uitkeringen in geld voor bestaansminimum en overlevingspensioenen van de gemeenschappen en gewesten: hypothese (groei van het bbp)
Andere uitgaven (<i>schadeverzekeringspremies, lopende overdrachten en overdrachten in kapitaal, netto-investeringen in vaste activa, veranderingen in voorraden, nettoaankoop van de niet-financiële activa</i>)	hypothese (groei van het bbp)
RENTELASTEN VAN DE OVERHEIDSSCHULD	accumulatie van de overheidssaldi en rentevoet

a. Raming.

De ontvangsten worden berekend op basis van een constante fiscale en parafiscale druk op lange termijn na eventuele wijzigingen meegerekend te hebben die al in de wetgeving zijn opgenomen. De ontvangsten zijn dus gekoppeld aan de evolutie van de meest pertinente macro-economische grondslag (loonmassa, winst of bbp).

De uitgaven die gekoppeld zijn aan de werkgelegenheid bij de overheid volgen uit de projectie van de werkgelegenheid en de lonen. De andere primaire uitgaven - sociale uitgaven niet meegerekend - zijn over het algemeen gekoppeld aan de evolutie van het

bbp. De rentelasten hangen af van de langetermijnrentevoet (zie macro-economisch scenario) en van de schuldprojectie die voortvloeit uit de accumulatie van de overheidssaldi.

Modellering van de budgettaire marges

In het algemeen houdt het centraal model van MALTESE rekening met de begrotingsstrategie van de Belgische overheid. In het kader van de internationale oefeningen¹ (OESO en Europese Unie) werd echter overeengekomen om de evolutie van de globale overheidsfinanciën en de schuldafbouw te simuleren aan de hand van een constante beleidshypothese, zonder rekening te houden met de nationale begrotingsstrategie. Die methodologie leidt tot weinig realistische projecties van de overheidsschuld, maar heeft het voordeel een internationale vergelijking mogelijk te maken.

In de nationale oefeningen² daarentegen, wordt wel rekening gehouden met de Belgische begrotingsstrategie. In de langetermijnverkenningen van 1997³, was de begrotingsstrategie gebaseerd op het Europese Stabiliteits- en Groepact, gericht op het respecteren van het begrotingsevenwicht. De doelstellingen van het Belgische stabiliteitsprogramma liggen hoger en zijn gericht op toenemende begrotingssurplussen voor zover de demografische veroudering nog niet zijn volledige budgettaire effect bereikt.

Die strategie probeert te vermijden dat het geheel van de vrijgemaakte budgettaire middelen in het begin van de periode gebruikt zou worden voor een stijging van de uitgaven of een daling van de ontvangsten. Hierdoor wordt het risico beperkt om het budgettaire beleid opnieuw te moeten inbinden op het moment dat de budgettaire kost van de vergrijzing sterk toeneemt. De beschikbare budgettaire marges vloeien bijgevolg voort uit het verschil tussen het budgettaire saldo bij constant beleid en het begrotingspad dat door de regering vooropgesteld wordt.

1. Waarvan de resultaten in hoofdstuk IV aan bod komen.
2. Waarvan de resultaten in hoofdstuk III aan bod komen.
3. N. FASQUELLE, S. WEEMAES [1997].

De verkenningen 2000 - 2050 van september 2001

De verkenning van de financiële evolutie van de sociale zekerheid van 2000 tot 2050 van september 2001 is enerzijds gebaseerd op de Bevolkingsvooruitzichten 2000 - 2050, die werden opgemaakt door het Nationaal Instituut voor de Statistiek (NIS) en het Federaal Planbureau, en anderzijds op het macro-economisch scenario, het sociaal-economisch scenario en het sociaal-beleidsscenario van het Federaal Planbureau. Er worden twee macro-economische scenario's voorgesteld, die een verschillende hypothese over arbeidsproductiviteit hebben. Er wordt rekening gehouden met de beslissingen in het kader van de begroting 2001 en met de begrotingsstrategie op middellange termijn waar-toe de regering heeft besloten.

Eenvoudigheidshalve werd een van beide macro-economische scenario's 'referentiescenario' genoemd en het andere 'alternatieve scenario'. Met die benamingen wordt geen grotere voorspellende waarde toegekend aan het ene of het andere scenario.

Dit hoofdstuk geeft een volledige voorstelling van de hypothesen en de demografische, macro-economische en sociaal-economische projecties die aan de basis liggen van de resultaten met betrekking tot de overheidsfinanciën. De determinanten van de budgettaire kost van de vergrijzing worden in detail geanalyseerd. Ook de impact van die kost op de budgettaire marges en de langetermijnevolutie van de rekeningen van de sociale zekerheid en de overheid worden hier voorgesteld.

A. De demografische projectie

Zoals in het verleden, vormen de Belgische bevolkingsvooruitzichten¹ de basis voor de nationale oefening i.v.m. de financiële langetermijnverkenningen van de sociale zekerheid.

1. De hypothesen over de Bevolkingsvooruitzichten 2000 - 2050

Tabel 5 vat de hypothesen samen in verband met de Bevolkingsvooruitzichten 2000 - 2050 van het NIS en het FPB.

De vruchtbaarheidsgraad zou iets stijgen van 1,61 in 2000 tot 1,75 in 2050, omdat de vrouwen een deel van de uitgestelde geboorten op oudere leeftijd zouden inhalen.

1. Nationaal Instituut voor de Statistiek, Federaal Planbureau, *Bevolkingsvooruitzichten 2000 - 2050 per arrondissement*, Brussel, 2001.

De levensverwachting zou blijven stijgen maar in een minder sterk tempo dan tijdens de voorbije decennia. Met een winst van respectievelijk 8,84 en 7,34 jaar over de periode 2000 - 2050, zouden mannen gemiddeld 83,9 jaar worden, rekening houdend met de sterftcijfers van 2050, terwijl vrouwen 88,87 jaar zouden worden. Door de overeenkomstige waarden van 1950 weer te geven, toont tabel 5 aan dat de levensverwachting een grote vooruitgang heeft gekend. In één eeuw, van 1950 tot 2050, zou de gemiddelde levensduur van mannen en vrouwen met 22 jaar toenemen.

De hypothesen over de internationale migraties houden rekening met een blijvende immigratiedruk uit de landen van Zuid- en Oost-Europa. Het migratiesaldo zou tijdens de projectieperiode op een hoog en nagenoeg constant niveau blijven en schommelen tussen 18 445 in 2000 en 17 300 in 2050.

TABEL 5 - Hypothesen over de Bevolkingsvooruitzichten 2000 - 2050

	1950 (obs.)	2000	2010	2030	2050
Vruchtbaarheidsgraad^a	2,34	1,61	1,66	1,70	1,75
Levensverwachting bij de geboorte - Mannen	62,04(*)	75,06	77,23	80,96	83,90
Levensverwachting bij de geboorte - Vrouwen	67,26(*)	81,53	83,35	86,43	88,87
Migratiesaldo	-10 362	18 445	16 893	17 358	17 320

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek, Federaal Planbureau, *Bevolkingsvooruitzichten 2000-2050 per arrondissement.*
 (*) Sterftetafels 1946 - 1949, NIS.

a. Zie woordenlijst.

2. De belangrijkste resultaten van de Bevolkingsvooruitzichten 2000 - 2050

TABEL 6 - Resultaten van de Bevolkingsvooruitzichten 2000 - 2050

	1950 (obs.)	2000	2010	2030	2050
Totale bevolking in duizendtallen	8 632,4	10 252,5	10 519,8	10 887,6	10 953,8
<i>Grote leeftijdsgroepen in duizendtallen</i>					
0 tot 19 jaar	2 427,2	2 415,8	2 351,7	2 272,6	2 228,2
20 tot 39 jaar	2 447,4	2 888,6	2 686,1	2 608,7	2 541,3
40 tot 59 jaar	2 380,3	2 703,1	2 996,1	2 679,2	2 631,4
60 jaar en ouder	1 377,5	2 245,0	2 485,9	3 327,1	3 552,9
<i>Grote leeftijdsgroepen in % van het totaal</i>					
0 tot 19 jaar	28	24	22	21	20
20 tot 59 jaar	56	54	54	49	47
60 jaar en ouder	16	22	24	30	33
Afhankelijkheidscoëfficiënt van de ouderen in %: (60 jaar en ouder) / (20 tot 59 jaar)	29	40	44	63	69
Vergrijzing binnen de vergrijzing in %: (80 jaar en ouder) / (60 jaar en ouder)	9	16	21	22	32
Gemiddelde leeftijd van de bevolking	35	39	41	44	45

Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek, Federaal Planbureau, *Bevolkingsvooruitzichten 2000-2050 per arrondissement.*

Dankzij de verdere verlenging van de levensduur en het belangrijk positief migratiesaldo dat in het vooruitzicht ligt, zou de Belgische bevolking tijdens de volgende decennia iets toenemen, namelijk bijna 7 % van 2000 tot 2050.

Het aandeel jongeren (jonger dan 20 jaar) in de bevolking blijft dalen, hoewel die daling wordt afgeremd door de komst van de migranten met hun kinderen. Het aandeel jongeren zou dalen van 28 % van de bevolking in 1950 tot 24 % in 2000 en tot 20 % in 2050.

Het aandeel personen tussen 20 en 59 jaar, van wie mag worden aangenomen dat zij tot de beroepsbevolking behoren, vermindert daarentegen drastisch wanneer de naoorlogse babyboomgeneraties allemaal met pensioen zullen zijn. Terwijl de 20- tot 59-jarigen in 1950 nog 56 % van de bevolking vertegenwoordigden, is dat in 2010 maar 54 % en nog slechts 47 % in 2050. De babyboomgeneraties hebben de groep van de 20- tot 39-jarigen aangedikt tot 1992. In 2000 en 2010 ziet men nog steeds hun invloed op de leeftijdsgroep van de 40- tot 59-jarigen, maar na 2012 vermindert ook deze leeftijdsgroep.

De ouderen (de mensen van 60 jaar en ouder) vertegenwoordigden 16 % van de bevolking in 1950 en 22 % in 2000. Rond 2028 zouden zij de drempel van de 30 % overschrijden en in 2050 bijna 33 % of één derde van de bevolking uitmaken.

In vergelijking met de mensen op arbeidsleeftijd (de 20- tot 59-jarigen) blijft het relatieve belang van de ouderen (60 jaar en ouder) voortdurend toenemen. De afhankelijkheidscoëfficiënt van de ouderen die weergeeft dat er in 2000 40 ouderen waren voor 100 personen op arbeidsleeftijd, zou oplopen tot 69 in 2050. De vergrijzing van de bevolking is bijzonder frappant in vergelijking met de waarde van 1950 (29). Ook het aandeel 80-jarigen en ouder in de bevolking van 60 jaar en ouder stijgt aanzienlijk, namelijk van 16 % in 2000 tot 32 % in 2050. Ter vergelijking: in 1950 ging het om 9 %.

In totaal zou de gemiddelde leeftijd van de bevolking stijgen van 39 jaar in 2000 tot 45 jaar in 2050 wat 10 jaar meer is in één eeuw (in 1950 bedroeg de gemiddelde leeftijd 35 jaar) en 6 jaar meer in de loop van de komende 50 jaar, terwijl dat tijdens de voorbije 50 jaar 4 jaar was. Die evolutie getuigt eens te meer van de grotere en versnelde vergrijzing van de bevolking in de loop van de komende decennia.

B. De macro-economische projecties en het sociaal-beleidsscenario

1. Macro-economische omgeving

Het economisch scenario levert een langetermijnevolutie m.b.t. de voornaamste macro-economische variabelen: de tewerkstelling per beroepsstatuut, de structurele werkloosheidsgraad, de rentevoet, de productiviteit en de lonen (tabel 7).

De macro-economische projectie gaat uit van de "Economische Vooruitzichten 2001 - 2006" van april 2001, die met behulp van HERMES, het econometrisch middellangetermijnmodel van het FPB, werden opgesteld. Daarna spitst het scenario zich toe op de langetermijntrends van de Belgische economie en de ontwikkeling van het arbeidsaanbod.

Sinds 1913 is er informatie beschikbaar over de productiviteitsgroei van de Belgische economie. Die productiviteitsgroei verschilt sterk naargelang de periode¹: de productivi-

1. Zie N. FASQUELLE, S. WEEMAES [1997], p. 14.

teitsgroei per arbeidsplaats bereikt gemiddeld ongeveer 2 % voor de langst bekende periode (1913 - 2000). Ze is echter veel groter voor de voorbije halve eeuw (2,7 %) en neigt momenteel naar een iets lagere groei o.a. als gevolg van de toename van de deeltijdse arbeid¹.

Sinds verscheidene jaren neemt het Federaal Planbureau twee scenario's over de verdere ontwikkeling van de productiviteitsgroei per tewerkgestelde in aanmerking, namelijk 2,25 % en 1,75 %. Een scenario waarin de productiviteitsgroei geleidelijk daalt, als gevolg van een vertraging van de cumulatiegraad van het kapitaal, werd niet getest, omwille van de onzekerheden over het verband tussen leeftijd en spaargedrag².

Het scenario waarin de productiviteitswinst op lange termijn 2,25 % per jaar is, wordt verder in dit document 'referentiescenario' genoemd. Het scenario waarin de productiviteitswinst op lange termijn 1,75 % per jaar is, wordt 'alternatief scenario' genoemd. Die benamingen wijzen niet op een grotere waarschijnlijkheidsgraad van de vooruitzichten in het ene of het andere scenario. Beide scenario's over de evolutie van de productiviteitswinst op lange termijn passen in de langetermijntendens van de Belgische economie ter zake (zie supra). De hypothese over de productiviteitswinst van 2,25 % per jaar (het referentiescenario) leidt daarentegen, rekening houdend met de beperkingen van het arbeidsaanbod (zie infra), tot een economische groei (na de middellange termijn) die overeenstemt met de langetermijntendens van de Belgische economie nl. ongeveer 2,25 % per jaar voor de langst bekende periode (1820 - 2000)³.

TABEL 7 - Het macro-economisch scenario

	2001 - 2006	2007 - 2050
Werkgelegenheid	Economische Vooruitzichten 2001 - 2006 (model HERMES)	
- Privé-sector		Groei iets sneller dan de toename van de beroepsbevolking tot de structurele werkloosheidsgraad is bereikt ^a . Daarna, groei parallel met de beroepsbevolking, min de werkgelegenheid in de overheidssector en de werkloosheid.
- Overheidssector, waarvan		
overheidsbedrijven		Groei iets sneller dan de toename van de beroepsbevolking tot de structurele werkloosheidsgraad is bereikt ^a . Daarna, groei parallel met de beroepsbevolking, min de werkgelegenheid in de overheidssector en de werkloosheid.
onderwijs		Groei van de schoolbevolking
andere		Groei van de beroepsbevolking
Structurele werkloosheidsgraad		5 % van de beroepsbevolking (excl. oudere werklozen, zie officiële definitie FMTA)
Reële langetermijnrentevoet		4 %
Productiviteit per tewerkgestelde en jaarloon^b		Een referentiescenario met 2,25 % en een alternatief scenario met 1,75 % ^c .

- a. Bij hypothese vastgesteld rond het jaar 2020. Aldus groeit de werkgelegenheid iets vlugger dan de toename van de beroepsbevolking (in ruime zin), namelijk met 0.225 %.
 b. Gemiddelde jaarlijkse groeiwoet in reële termen.
 c. NB. Er wordt geen voorkeur uitgedrukt over de waarschijnlijkheid van het ene of het andere scenario.

Wat de werkgelegenheid betreft, moet er met twee elementen rekening worden gehouden: de evolutie van het arbeidsaanbod - gegenereerd door de sociaal-economische pro-

1. Zie N. FASQUELLE, S. WEEMAES [1997], p. 14.
 2. Zie kader p. 13.
 3. Gegevensbank van Angus Maddison, aangevuld met de gegevens van de Belgische Nationale Rekeningen; berekeningen van het FPB.

jectie (*zie* hierna) - en de structurele werkloosheidsgraad, d.w.z. de minimale werkloosheidsgraad op lange termijn¹.

De beschikbare ramingen van de structurele werkloosheidsgraad voor België, zijn broos en lijken te evolueren naargelang de werkloosheidsgraad. Zoals in de vroegere edities van deze projecties, wordt de minimale werkloosheidsgraad op lange termijn vastgesteld op 5 % van de beroepsbevolking. De definitie die hier wordt gebruikt, is de officiële definitie van het FMTA (Federaal Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid); de oudere niet-werkzoekende werklozen meegerekend, komt dit neer op een langetermijnwerkloosheidsgraad van 7,6 %, wat het gemiddelde van 7,2 % voor de laatste 50 jaar, licht overschrijdt. Tussen 1953 en 1978 was de geobserveerde werkloosheidsgraad heel wat lager, daarna veel hoger. Momenteel vertoont de werkloosheidsgraad een neerwaartse trend. De krimpende beroepsbevolking vanaf het tweede decennium van de 21ste eeuw, zou de daling van de werkloosheidsgraad in de hand werken.

Algemeen beschouwd, leidt de combinatie tussen de hypothesen over de activiteitsgraden en de minimale werkloosheidsgraad op lange termijn tot een gemiddelde nulgroei van de werkgelegenheid over de hele projectieperiode². De groei van de Belgische economie tijdens de periode 2000 - 2050 komt dan, in het referentiescenario, overeen met de voorbije gemiddelde groei van de Belgische economie tijdens de langst bekende periode.

Tabellen 8 en 9 tonen vervolgens de macro-economische resultaten onder de twee scenario's, nl. het referentiescenario met een productiviteitsgroei van 2,25 % op lange termijn en het alternatieve scenario met een productiviteitsgroei van 1,75 %. Bij dit laatste scenario zijn enkel de waarden gegeven, daar waar zij verschillen van het eerste scenario.

TABEL 8 - Macro-economische resultaten

	2000		2010		2020		2030		2040		2050		gemiddelde 2000 - 2030		gemiddelde 2000 - 2050	
Productiviteit op lange termijn^a	2,25	1,75	2,25	1,75	2,25	1,75	2,25	1,75	2,25	1,75	2,25	1,75	2,25	1,75	2,25	1,75
Bbp ^a	3,9		2,7	2,2	2,2	1,7	2,1	1,6	2,2	1,7	2,1	1,6	2,4	2,0	2,3	1,9
Werkgelegenheid ^a	1,8		0,4		0,0		-0,2		0,0		-0,1		0,3		0,1	
Loon per hoofd ^a	2,2		2,3	1,8	2,3	1,8	2,3	1,8	2,3	1,8	2,3	1,8	2,2	1,8	2,2	1,8
Werkloosheidsgraad (definitie FPB ^b)	12,9		11,0		9,5		7,9		7,5		7,6		10,2		9,2	
Werkloosheidsgraad (officiële definitie ^c)	10,0		7,3		6,1		5,0		5,0		5,0		6,9		6,1	

a. Gemiddelde jaarlijkse groeivoet in reële termen.

b. In % van de beroepsbevolking, inclusief niet-werkzoekende oudere werklozen.

c. In % van de beroepsbevolking, exclusief niet-werkzoekende oudere werklozen.

De lonen volgen de productiviteitsstijging wat overeenstemt met een constante verdeling van de toegevoegde waarde tussen winst en lonen. De groei van het bruto binnenlands product wordt bijgevolg bepaald door de groei van de werkgelegenheid en de groei van de productiviteit. Het is de lagere productiviteit in het alternatieve scenario dat de groei van het bbp vertraagt, aangezien eenzelfde hypothese m.b.t. de werkgelegenheid wordt gebruikt.

1. *Zie* woordenlijst.

2. In tegenstelling tot onze vorige oefeningen, houdt de ontwikkeling van de werkgelegenheid deze keer rekening met de schommelingen van het arbeidsaanbod.

TABEL 9 - Evolutie van het bbp (in indices: 2000 = 100)

	2000		2010		2020		2030		2040		2050	
	2,25	1,75	2,25	1,75	2,25	1,75	2,25	1,75	2,25	1,75	2,25	1,75
Productiviteit op lange termijn (in %)												
Bruto binnenlands product (in indices)	100	100	131	128	164	154	203	180	251	213	312	251
Bbp per inwoner (in indices)	100	100	127	125	157	147	191	170	235	199	292	235
Bbp per tewerkgestelde (in indices)	100	100	121	119	151	141	189	168	236	200	295	238
Bevolking (in indices)	100	100	103		104		106		107		107	
Werkgelegenheid (in indices)	100	100	108		109		107		106		106	

Het bbp per inwoner zou tegen het einde van de projectieperiode drie of tweeënhalf maal zo hoog liggen, afhankelijk van het gekozen scenario. Die stijging is iets kleiner dan de economische groei toe te schrijven aan de matige groei van de bevolking. De groei van het bbp per tewerkgestelde zou ook iets gematigder zijn dan de economische groei omdat de werkgelegenheid zeer licht zou toenemen.

2. Sociaal-beleidsscenario

Het sociaal-beleidsscenario beschrijft de langetermijnhypothese omtrent de welvaartsaanpassingen van de sociale uitkeringen en de evolutie van de loongrenzen in reële termen, bovenop de automatisch prijsindexering (tabel 10).

De pensioenhervorming¹ in de werknemersregeling en de regeling der zelfstandigen voorziet een verhoging van de loongrens, die in aanmerking wordt genomen bij de berekening van het rustpensioen, in functie van de "loonmarge"², vastgesteld in het kader van de wet ter bevordering van de werkgelegenheid en ter vrijwaring van de concurrentiekracht. Bovendien voorziet de pensioenhervorming de mogelijkheid om selectieve welvaartsaanpassingen aan de reeds gepensioneerden toe te kennen.

TABEL 10 - De sociale beleidsscenario's (reële jaarlijkse groeivoet in % - periode 2007 - 2050)

PRODUCTIVITEIT OP LANGE TERMIJN	2,25 % (referentiescenario)	1,75 % (alternatief scenario)
Lonen (macro-economische evolutie)	2,25	1,75
- Wage drift	0,5	0,5
- Conventionele loonstijging	1,75	1,25
1. Pensioenen (algemene regeling)		
- Loongrens	1,75	1,25
- Welvaartsaanpassing	0,5	0,0
2. Overheidspensioenen		
- Perequatie (integrale welvaartsaanpassing)	1,75	1,25
3. Andere takken van de sociale zekerheid		
- Loongrens	1,75	1,25
- Welvaartsaanpassing	0,5	0,0
4. Uitkeringen niet gebonden aan de lonen (kinderbijslag, minimumpensioen)	1,0	0,5

1. Met ingangsdatum van 1 juli 1997.

2. Met name "maximale beschikbare marges voor de loonkostenontwikkeling".

Loongrens met 0,5 % (wage drift) losgekoppeld van de loonevolutie

Het sociaal-beleidsscenario baseert zich op de pensioenhervorming om de toename van de loongrens op 1,75 % vast te stellen in het referentiescenario en 1,25 % in het alternatieve scenario; het gaat hier over de loongrens die gehanteerd wordt bij de berekening van het werknemerspensioen. Bij uitbreiding wordt een gelijkaardige hypothese gehanteerd voor de loongrens van de andere vervangingsinkomens. Die percentages zijn gekomen door rekening te houden met een *wage drift*¹ van 0,5 % per jaar, wat impliceert dat de gemiddelde macro-economische loonstijging van 2,25 % en 1,75 % overeenstemmen met conventionele loonstijgingen van respectievelijk 1,75 % en 1,25 %.

Welvaartsaanpassing met 1,75 % losgekoppeld van de loonevolutie

De globale welvaartsaanpassing van de pensioenen wordt losgekoppeld van de macro-economische loonevolutie met 1,75 %, waardoor in het referentiescenario een gemiddelde jaarlijkse welvaartsaanpassing van 0,5 % wordt toegekend aan de vervangingsinkomens. Die loskoppeling is een interpretatie van de wet rond de pensioenhervorming, ten tijde van de “Verkenningen van de sociale zekerheid 2000 - 2050” van 1997². In de praktijk mag men zich echter niet zozeer aan een lineaire verhoging verwachten. Een selectieve welvaartsaanpassing, zoals voorzien in de wet rond de pensioenhervorming, wijst eerder in de richting van een hogere welvaartsaanpassing voor de oudste en laagste pensioenen en een lagere voor de jongste en hogere pensioenen.

Bij uitbreiding wordt een gelijkaardige hypothese gehanteerd voor de welvaartsaanpassing van de andere vervangingsinkomens.

In het alternatieve scenario betekent de loskoppeling met 1,75 % een niet-aanpassing van de vervangingsinkomens aan de welvaart.

Forfaitaire toelagen met 1,25 % losgekoppeld van de loonevolutie

Een forfaitaire toelage, zoals kinderbijslag en sommige pensioenen voor zelfstandigen, wordt, per definitie, niet beïnvloed door welke loongrensentwikkeling dan ook. Een loskoppeling met 1,75 % van de loonevolutie (zoals bij de vervangingsinkomens) zou een forse achteruitgang teweegbrengen van deze sociale toelagen. Indien de forfaitaire toelagen echter mee zouden evolueren met de loongrenzen van de overige uitkeringen (nl. met respectievelijk 1,75 % en 1,25 % in het referentiescenario en het alternatieve scenario) zou dat leiden tot een opvallende ongelijkheid t.o.v. de vervangingsinkomens, die slechts een welvaartsaanpassing van 0,5 % en 0 % zouden krijgen. In deze context werd gekozen voor de hypothese van een welvaartsbinding voor de forfaitaire toelagen met respectievelijk 1 % en 0,5 %, afhankelijk van het gehanteerde scenario.

Sociaal beleid buiten de sociale zekerheid: overheids-pensioenen

Bij de berekening van het overheidspensioen, wordt in werkelijkheid geen rekening gehouden met een loongrens. Er bestaat immers een (hoge) begrenzing op het pensioenbedrag zelf. Gelet op het hoge niveau van dat maximumpensioen werd deze remmingsfactor van de toename van de uitgaven voor overheidspensioenen in de projecties verwaarloosd. Door rekening te houden met het macro-economisch scenario, waar de lonen per hypothese jaarlijks evolueren met resp. 2,25 % en 1,75 %, wordt er in de projecties impliciet een loongrens verondersteld, nl. de loongrens die berekend wordt op grond van de macro-economische loonstijging, verminderd met de *wage drift*.

Perequatie van de overheids-pensioenen

Een groter verschil met de algemene regeling is de “perequatie” van het overheidspensioen, waardoor dit aan de loonstijging (exclusief de *wage drift*) wordt aangepast. Het ambtenarenpensioen volgt dus elke loonstijging³ van de actieve ambtenaar.

1. Zie woordenlijst.

2. M.-J. FESTJENS [1997]; N. FASQUELLE, S. WEEMAES [1997].

3. Zolang het gaat over een algemene baremaherziening (ABH) of een sociale programmatie (SP). Het toekennen van premies aan de actieve ambtenaar heeft geen perequatie tot gevolg.

Een breuk met het gevoerde beleid in het verleden

De hypothesen voor het sociaal beleid op lange termijn inzake de socialezekerheidsuitkeringen stemmen niet overeen met het beleid dat gevoerd werd tussen 1982 en 1998. Gedurende die periode werd geen enkele welvaartsaanpassing gegeven, behalve enkele selectieve en beperkte aanpassingen in de regeling van de werknemerspensioenen en de introductie van anciënniteitstoelagen in de werkloosheid, in het begin van de jaren 90. Ook de loongrenzen werden niet verhoogd gedurende die periode.

De wet rond de pensioenhervorming bracht daar verandering in: die bevat een luik over de toename van de loongrens en de welvaartskoppeling (*zie* kader in hoofdstuk II, p. 35). Dezelfde filosofie wordt in deze langetermijnverkenningen ook toegepast op de andere vervangingsinkomens (*zie* woordenlijst) om de coherentie tussen de verschillende takken van de sociale zekerheid te behouden.

Er is ook rekening gehouden met de sociale correcties voorzien in de begroting 2001: een selectieve welvaartsaanpassing voor de pensioenen in de werknemersregeling en in de regeling der zelfstandigen, een verhoging van enkele minimumuitkeringen, een verhoging van de loongrens in de werkloosheidsverzekering en een verhoging van de kinderbijslag in de regeling der zelfstandigen.

Invloed van het sociaal beleid op de vervangingsratio's

Het sociaal-beleidsscenario is van groot belang bij de evolutie van de vervangingsratio's van de verschillende vervangingsinkomens, die in sectie D van dit hoofdstuk, dat gewijd is aan de sociale uitgaven, uitgebreid geanalyseerd zullen worden.

C. De sociaal-economische projectie

De sociaal-economische projectie bestaat uit drie luiken¹:

- de projectie van de potentiële beroepsbevolking² per geslacht en leeftijdsklasse;
- de opsplitsing van de resterende bevolking in de verschillende categorieën inactieven, d.w.z. de gepensioneerden, de schoolbevolking, de invaliden en de overige inactieve bevolking;
- de opsplitsing van de potentiële beroepsbevolking, per geslacht en leeftijdsklasse van vijf jaar (van 15 - 19 jaar tot 60 - 64 jaar³), in de verschillende componenten: werkgelegenheid, officiële werklozen⁴, oudere werklozen⁴ en bruggepensioneerden (*zie* tabel 1, p. 19).

De volledige sociaal-economische projectie vloeit voort uit de kans om in elk van de sociaal-economische categorieën terecht te komen of te blijven. Aangezien 2050 heel ver in de toekomst ligt, kan er uiteraard geen sprake zijn van een prognose. Het gaat hier om een projectie met gelijkblijvende gedragingen en een ongewijzigde institutionele en wetgevende context. Dit betekent echter niet dat de gedragingen van de individuen niet veranderen: er wordt immers rekening gehouden met de trends uit het verleden, de recente gedragswijzigingen en wijzigingen in de wetgeving die bepaalde toekomstige gedragingen beïnvloeden.

1. Voor meer methodologische details: *zie* hoofdstuk II, punt C.2.

2. De potentiële beroepsbevolking bevat de bevolking in werkgelegenheid, in werkloosheid (oudere werklozen inbegrepen) en met een brugpensioen.

3. Na 65 jaar, bestaat de potentiële beroepsbevolking alleen uit werkgelegenheid.

4. *Zie* woordenlijst.

Bondig overzicht van de scenario's

Demografisch scenario	2000	2050
Vruchtbaarheidsgraad	1,61	1,75
Levensverwachting bij de geboorte: mannen	75,06	83,90
Levensverwachting bij de geboorte: vrouwen	81,53	88,87
Migratiesaldo	18 445	17 320
Sociaal-demografisch scenario (per geslacht en leeftijdsklasse, invloed van het verouderen van de opeenvolgende generaties)		
Scholingsgraad	gehandhaafd op het niveau van de recentste waarneming	
Potentiële activiteitsgraden: mannen	gehandhaafd op het niveau van de recentste waarneming	
Potentiële activiteitsgraden: vrouwen	toenemend aanbod op de arbeidsmarkt	
Overstap uit de beroepsbevolking, naar: (invaliditeit, oudere werklozen, brugpensioen, pensioen)	gehandhaafd op het niveau van de recentste waarneming, uitgezonderd: iets neerwaartse trend van de toetredingskans op brugpensioen bij mannen, invloed van de pensioenhervorming op het gedrag bij vrouwen	
Macro-economische scenario's (op lange termijn)		
	REFERENTIE SCENARIO	ALTERNATIEF SCENARIO^a
Toename van productiviteit en jaarloon per tewerkgestelde	2,25 % per jaar	1,75 % per jaar
Toename van de werkgelegenheid	gemiddeld 0,1 % per jaar over de periode 2000 - 2050	
Structurele werkloosheidsgraad	5 % van de officiële beroepsbevolking (rond 2020)	
Reële langetermijnrentevoet	4 %	
Sociaal-beleidsscenario (op lange termijn)		
	REFERENTIE SCENARIO	ALTERNATIEF SCENARIO^a
Loongrens	1,75 % per jaar	1,25 % per jaar
Welvaartsaanpassing (algemene regeling)	0,5 % per jaar	0,0 % per jaar
Binding aan de welvaart van de forfaitaire bedragen	1,0 % per jaar	0,5 % per jaar
Perequatatie van de overheidspensioenen	1,75 % per jaar	1,25 % per jaar
Budgettair-beleidsscenario (op lange termijn)		
Fiscale en parafiscale druk	constant gehouden (na aanpassing voor besliste maatregelen)	
Primaire uitgaven zonder bezoldigingen en sociale prestaties	parallel verloop met het bbp	
Vooropgesteld begrotingspad ^b	1 % van het bbp vanaf 2008	

a. Enkel de hypothesen die afwijken van die in het referentiescenario zijn in het alternatieve scenario expliciet vermeld.

b. Zie hierna onder punt E.3.a, p. 108.

1. Potentiële beroepsbevolking

a. De potentiële activiteitsgraden per geslacht en leeftijdsklasse

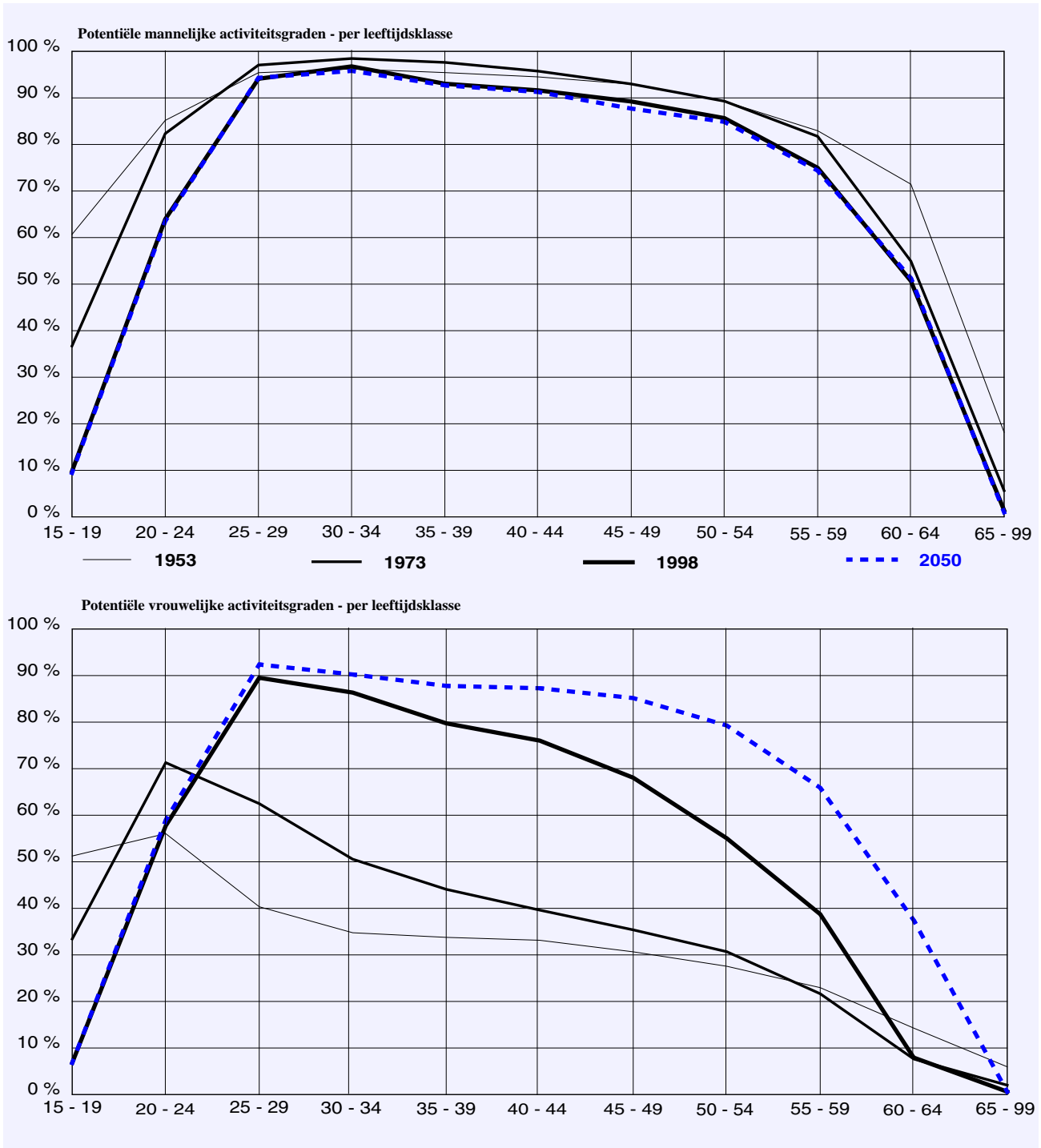
Tot 25 jaar: activiteitsgraden worden beïnvloed door de scholingsgraden

De potentiële activiteitsgraden van de 15- tot 19-jarigen en de 20- tot 24-jarigen zijn de laatste decennia gedaald als gevolg van de hogere scholing (zie figuur 14) en worden in de projectie gehandhaafd op het niveau van de recentste waarnemingen (1998).

Vanaf 25 jaar: stijging van de vrouwelijke activiteitscurven...

In de projectie worden de potentiële activiteitsgraden van de leeftijdsklassen 30 - 34 jaar tot 55 - 59 jaar berekend op basis van het gedrag van de cohorten in het verleden en de kansen om in de potentiële beroepsbevolking te blijven. Die kansen blijven voor mannen onveranderd ten opzichte van de recentste waarnemingen en voor vrouwen nemen ze toe.

FIGUUR 14 - Potentiële activiteitscurven

Figuur 14 toont dat het gedrag van vrouwen, i.v.m. haar beroepsprofiel gedurende de levenscyclus, verandert. In 1953 en 1973 zijn de vrouwelijke activiteitsgraden, die vrij hoog waren voor de leeftijdscategorieën 15 tot 19 jaar en 20 tot 24 jaar (zie lagere scholingsgraad), aanzienlijk lager vanaf 25 jaar, wanneer vrouwen voltijds 'huismoeder' werden. Vanaf 35 jaar daarentegen daalden de activiteitsgraden weinig in de leeftijdscategorieën vóór de pensioenleeftijd (60 jaar). In vergelijking met 1953 vertonen de activiteitsgraden van 1973 een dalende trend met de leeftijd. Op het einde van de 20ste eeuw betekent het moederschap niet langer dat de vrouw zich uit het beroepsleven terugtrekt. Dat komt door het dalend aantal kinderen per vrouw, de maatregelen die deel-

tijdse arbeid aanmoedigen en de mogelijkheden tot kinderopvang. De leeftijd is daarentegen een belangrijkere oorzaak om zich uit het beroepsleven terug te trekken (naar invaliditeit of pensioen vóór de wettelijke pensioenleeftijd), wat ook voor mannen geldt.

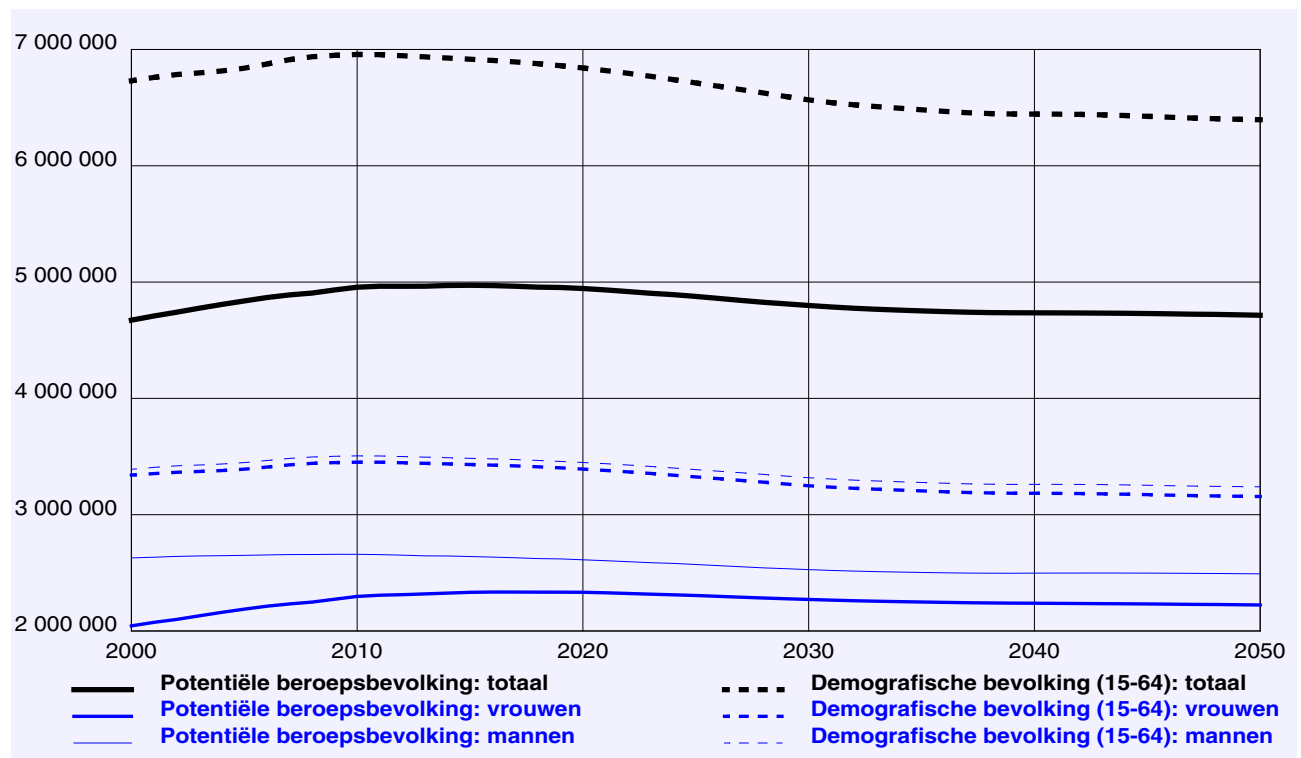
Het “verschil mannen - vrouwen” wordt kleiner

In 2050 zijn de potentiële mannelijke activiteitsgraden, die in 1998 iets daalden ten opzichte van de vorige decennia, vrij stabiel in vergelijking met de recentste waarnemingen. Daartegenover staat dat de stijging van de vrouwelijke potentiële activiteitsgraden, die sinds de vorige decennia begonnen is, zich doorzet tijdens de projectieperiode. Die stijging heeft als tegenhanger een lager percentage huisvrouwen. En als gevolg van de lopende pensioenhervorming (zie kader p. 35) wordt de pensionering van vrouwen uitgesteld, waardoor voor een gedeelte van hen de beroepsloopbaan verlengt. In 2050 zijn de vrouwelijke potentiële activiteitsgraden nog altijd lager dan de mannelijke maar het “verschil mannen - vrouwen” is aanzienlijk kleiner geworden (gemiddeld 6,2 % in 2050 tegenover 17,5 % in 1998 en 6,8 % in 2020, voor de hele groep 15 - 64 jaar).

b. De potentiële beroepsbevolking

Aan de hand van de bevolkingsvooruitzichten en de projectie van de potentiële activiteitsgraden kan de evolutie van de potentiële beroepsbevolking worden berekend (figuur 15).

FIGUUR 15 - Potentiële beroepsbevolking (aantallen)

De demografische evolutie bepaalt de evolutie van de mannelijke beroepsactiviteit

Rekening houdend met de demografische evolutie zou de mannelijke potentiële beroepsbevolking iets stijgen tijdens het eerste decennium van de projectieperiode. Vanaf 2010 daalt de mannelijke potentiële beroepsbevolking en vanaf het einde van de jaren 2030 blijft ze stabiel. Tussen 2001 en 2050 zullen zowel het aantal mannelijke potentiële actieven als het aantal mannen op arbeidsleeftijd met gemiddeld 0,1 % dalen.

De vrouwelijke activiteitsgraden compenseren gedeeltelijk de demografische evolutie

De stijging van de vrouwelijke potentiële activiteitsgraden daarentegen compenseert de demografische evolutie van de vrouwelijke beroepsbevolking. Pas vanaf 2020 wordt de demografische evolutie niet langer gecompenseerd door de evolutie van de potentiële activiteitsgraden. Tussen 2001 en 2050 zal de potentiële vrouwelijk beroepsbevolking met gemiddeld 0,2 % per jaar toenemen, terwijl het aantal vrouwen op arbeidsleeftijd gemiddeld met 0,1 % per jaar zal verminderen.

In totaal compenseert de evolutie van de vrouwelijke potentiële beroepsbevolking, de ontwikkeling van de mannelijke potentiële beroepsbevolking: de potentiële beroepsbevolking groeit dus eerst tot 2015, daalt dan tot eind 2030 en blijft daarna relatief stabiel tijdens de laatste twee decennia van de projectieperiode. Tussen 2001 en 2050 vertoont de potentiële beroepsbevolking nagenoeg gemiddeld een nulgroei (tegenover - 0,1 % per jaar voor de bevolking op arbeidsleeftijd).

2. Inactieve bevolkingsgroep

a. Gepensioneerden

De pensioneringsgraden¹ vloeien voort uit de projectie van het bestand gepensioneerden per leeftijd binnen elke regeling². Deze projectie is, voor de uitstroom, gebaseerd op de demografische overlevingscoëfficiënten en voor de instroom op de toetredingskansen op rustpensioen³ die per leeftijd worden bepaald. Voor de overlevingspensioenen zijn ze gebaseerd op de evolutie van de mannelijke overlijdens en de vrouwelijke activiteit. Hoofdstuk II (punt C.2.b) geeft meer details over de methodologie.

Bepalende factoren

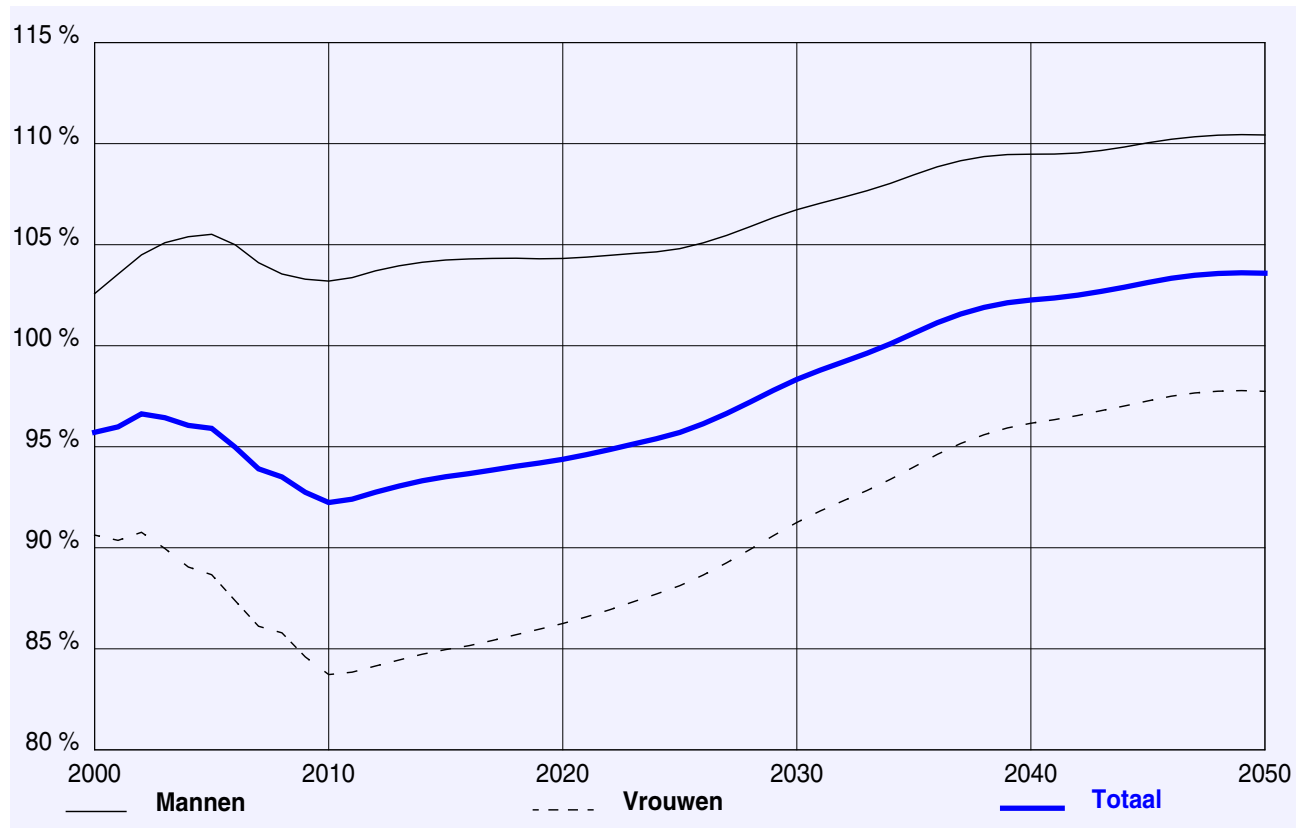
De belangrijkste parameters die de evolutie van de pensioneringsgraden beïnvloeden zijn:

- het behoud van het percentage van de betrokken bevolking op 65 jaar (m.a.w. de gepensioneerde bevolking, vermeerderd met de personen ten laste van het gepensioneerde gezinshoofd), in verhouding tot de overeenstemmende bevolking;
- de evolutie van de vrouwelijke beroepsdeelname waardoor de vrouw haar eigen recht op een rustpensioen opbouwt, zodat het aantal rechthebbenden op een overlevingspensioen (niet gecumuleerd met een rustpensioen) vermindert;
- de evolutie van de verdeling per regeling – en per sociaal-economisch statuut binnen elke regeling – van de bevolkingsgroepen die in aanmerking komen om met pensioen te gaan, wat een invloed heeft op de leeftijd waarop met pensioen wordt gegaan;

1. Geraamd volgens het “zuiver” boekhoudkundig concept. Zie woordenlijst.
2. Enkel de gerechtigden op de inkomensgarantie voor ouderen (1,9 % van het totaal aantal gepensioneerden) en de gewezen kaders van Afrika (0,3 % in 1998 en 0 % vanaf 2017 van het totaal aantal gepensioneerden) worden niet per leeftijd berekend.
3. Deze toetredingskansen op rustpensioen per leeftijd zijn geëvalueerd voor elke oorspronkelijke sociaal-economische categorie op basis van zogenaamde gecumuleerde toetredingskansen op rustpensioen - i.e. voor één generatie en alle stelsels door elkaar, ongeacht de leeftijd van de pensionering - die constant worden gehouden op het niveau van de jongste waarneming: 1,32 voor de mannen en 1,16 voor de vrouwen. Die gecumuleerde toetredingskansen op rustpensioen, die hoger zijn dan de eenheid, tonen aan dat tegelijk rekening wordt gehouden met gemengde loopbanen - tussen de algemene regeling van werknemers en zelfstandigen en de regeling van het openbare ambt (overheid en overheidsbedrijven) - en met de pensionering van personen die niet meer in België wonen. Voor methodologische details: zie hoofdstuk II.

- de levensverwachting die voor mannen sterker toeneemt dan voor vrouwen, wat het aantal vrouwen met een overlevingspensioen doet dalen;
- de lopende pensioenhervorming in de algemene regeling van werknemers en zelfstandigen, die de wettelijke pensioenleeftijd voor vrouwen geleidelijk optrekt van 60 (tot 30 juni 1997) tot 65 jaar vanaf 1 januari 2009 (zie kader in hoofdstuk II, p. 35).

FIGUUR 16 - Pensioneringsgraden (alle gepensioneerden in verhouding tot de bevolking van 60 jaar en ouder)

De pensioneringsgraden in figuur 16 dienen met enige voorzichtigheid te worden geïnterpreteerd. Niet alle gepensioneerden hebben noodzakelijk de leeftijd van 60 jaar bereikt. Dat is het geval voor sommige gepensioneerden in de werknemersregeling (mijnwerkers, lijnpiloten, vrouwen met een overlevingspensioen) en voor sommige gepensioneerden van het openbaar ambt (personen met een pensioen wegens lichamelijke ongeschiktheid, gepensioneerden van defensie, vrouwen met een overlevingspensioen). Aan de andere kant zal de bevolking met pensioenrechten niet noodzakelijk haar pensioen aanvragen vanaf 60 jaar.

Voor de schommeling in de leeftijdsstructuur verklaart de stijging en daarna de daling van de pensioneringsgraden in het begin van de periode. Het lager aantal kinderen dat tijdens de Tweede Wereldoorlog werd geboren, wordt 60 jaar tussen 2000 en 2005 en 65 jaar tussen 2005 en 2010. Dat lage geboortecijfer tussen 1940 en 1945 heeft eerst een weerslag op de noemer (bevolking van 60 jaar en ouder) en vervolgens op de teller, aangezien de ingangleeftijd van het pensioen meer rond 65 jaar ligt. Om dezelfde reden heeft de naoorlogse babyboom, 5 jaar later, het omgekeerde effect op de pensioneringsgraden. Bovendien versterkt de pensioenhervorming de daling van de vrouwelijke pensioneringsgraden tot 2009.

Ook heeft het dalend geboortecijfer vanaf 1965 eerst een impact op de noemer (vanaf 2025) vooraleer het volledig in de teller wordt opgenomen (vanaf 2030).

Lichte stijging van de mannelijke pensioeringsgraad

De mannelijke pensioeringsgraad ligt tussen 103 % in 1998 en 110 % in 2050. Die stijging wordt onder andere verklaard door het effect van een “cumuleringsgraad”¹ en een “emigrantengraad”² die hoger liggen voor de nieuwgepensioneerden dan voor de oudere gepensioneerden; de ontwikkeling van de gemengde loopbanen en het “pensioen in de zon”³ zijn relatief recente fenomenen.

De opwaartse trend van de mannelijke pensioeringsgraden tussen 2010 en 2025 wordt gecompenseerd door twee elementen:

- het kleinere aandeel van de werkgelegenheid in de overheidssector (waar men op een jongere leeftijd met pensioen gaat) in de mannelijke bevolking van 59 jaar⁴;
- de geleidelijke verdwijning van de gepensioneerde mijnwerkers jonger dan 60 jaar.

De stijging van de mannelijke pensioeringsgraden vanaf de tweede helft van de jaren 2020 wordt, naast het hierboven vermelde effect van de leeftijdsstructuur, verklaard door de stijging van de werkgelegenheidsgraad binnen de bevolking die de pensioenleeftijd bereikt. De werkgelegenheid genereert meer vóór de wettelijke leeftijd van 65 jaar dan de andere sociaal-economische categorieën (werklozen, invaliden of bruggepensioneerden).

Eerst een forse daling, gevolgd door een sterke stijging van de vrouwelijke pensioeringsgraad

De vrouwelijke pensioeringsgraad gaat van 91 % in 2000 tot 84 % in 2010. Ondanks de gestegen vrouwelijke activiteitsgraden is die daling toe te schrijven aan de toepassing van de pensioenhervorming in de werknemersregeling en de regeling voor zelfstandigen. De invloed van de verhoogde wettelijke pensioenleeftijd voor vrouwen van 60 naar 65 jaar is zodanig sterk dat alle evoluties, die aan andere factoren toe te schrijven zijn, worden verholud (zoals bijvoorbeeld het hierboven vermelde effect van de leeftijdsstructuur).

Op langere termijn, is de stijging van de vrouwelijke pensioeringsgraad (98 % in 2050) vooral verbonden met de toename van de vrouwelijke beroepsdeelname. Net zoals bij mannen het geval is, speelt ook de verschuiving in de leeftijdsstructuur een rol, omwille van het dalend geboortecijfer sinds 1965, evenals het groter aandeel van de beroepsbevolking met een baan waarvoor meer vervroegde pensioering wordt genoteerd.

Steeds meer gepensioneerden

Gelet op de demografische evolutie, stijgt het totaal aantal gepensioneerden (zie figuur 17) gemiddeld met jaarlijks 1,1 % tussen 2000 en 2050 (te vergelijken met een gemiddelde jaarlijkse stijging van 1 % van de bevolking van 65 jaar en ouder). De grootste stijging heeft plaats tussen 2010 en 2030: 1,8 % per jaar tegenover 0,7 % per jaar tussen 2000 en 2010 en 0,6 % per jaar tussen 2030 en 2050 (te vergelijken met 1,8 % per jaar

1. Cumul van pensioenen tussen de werknemersregeling en de regeling voor zelfstandigen enerzijds en de regeling voor het openbaar ambt anderzijds (zie kader van hoofdstuk II, p. 42).

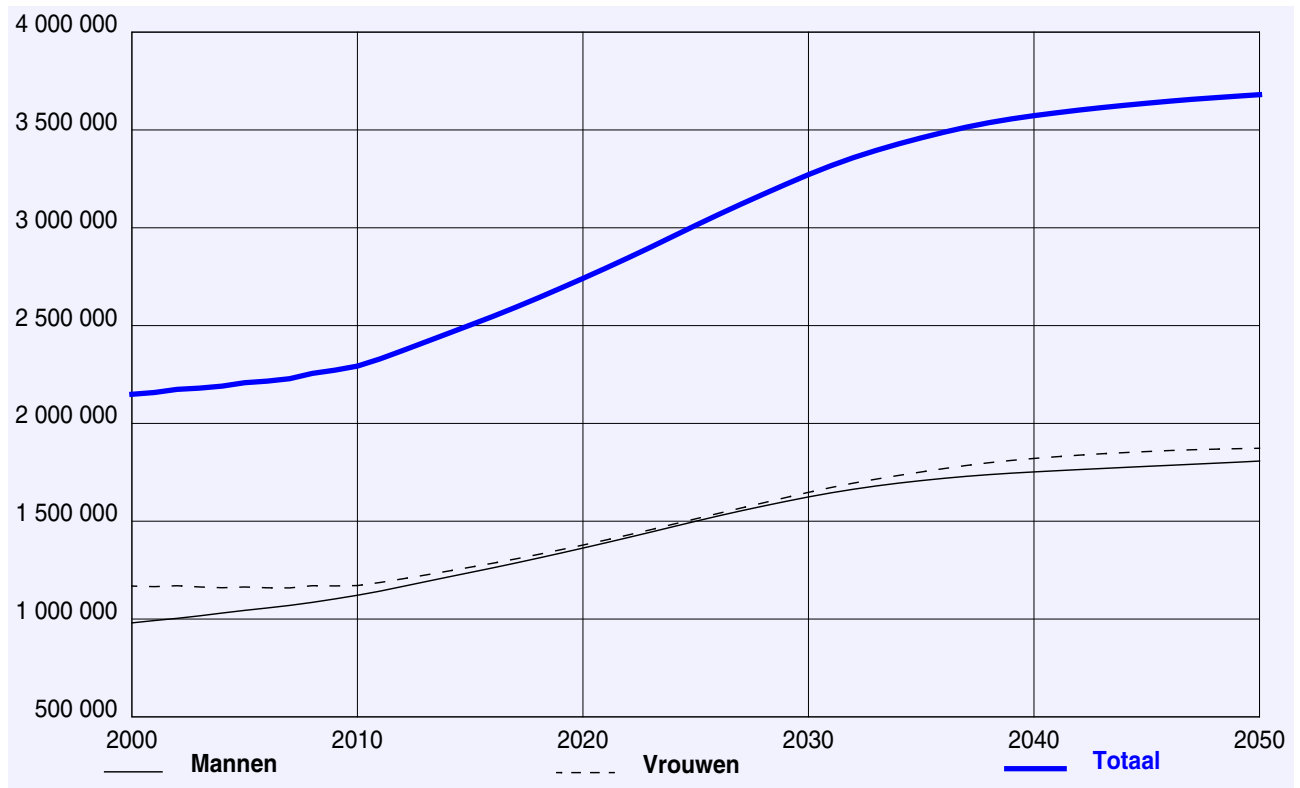
2. Personen die niet meer in België wonen (en dus niet meetellen in de demografische bevolking), maar een pensioen krijgen dat door België betaald wordt.

3. Het gaat hier hetzij over Belgen die uitwijken om van hun pensioen te kunnen genieten onder de zon, hetzij over immigranten die in België hebben gewerkt en terugkeren, mét hun pensioen, naar hun land van oorsprong.

4. De forse toename van de mannelijke werkgelegenheid in de overheidssector gedurende de jaren 70, die gedurende het eerste decennium van de projectie zijn weerslag heeft op de werkgelegenheid in de overheidssector op 59 jaar, is nochtans minder groot dan de bevolkingstoename op 59 jaar.

tegenover 0,7 % per jaar tussen 2000 en 2010 en 0,5 % per jaar tussen 2030 en 2050 voor de bevolking van 65 jaar en ouder).

FIGUUR 17 - Aantal gepensioneerden

TABEL 11 - Aantal gepensioneerden en structuur per regeling, per type en per categorie

	2000	2010	2020	2030	2040	2050
Totaal aantal gepensioneerden (in duizenden)	2 148,9	2 293,0	2 741,1	3 271,7	3 573,1	3 680,4
waarvan: aandeel mannen	45,6 %	48,9 %	49,7 %	49,6 %	49,0 %	49,1 %
aandeel vrouwen	54,4 %	51,1 %	50,3 %	50,4 %	51,0 %	50,9 %
waarvan: aandeel van de algemene werknemersregeling	66,6 %	66,8 %	68,9 %	70,6 %	71,4 %	71,5 %
aandeel van de algemene regeling voor zelfstandigen	12,7 %	11,8 %	10,6 %	10,0 %	9,7 %	9,6 %
aandeel van de regeling van het openbaar ambt	14,6 %	14,9 %	13,8 %	12,8 %	12,3 %	12,2 %
waarvan: administratie	6,8 %	7,3 %	6,8 %	6,4 %	6,2 %	6,1 %
onderwijs	5,2 %	5,3 %	5,3 %	5,0 %	4,8 %	4,9 %
defensie	2,6 %	2,2 %	1,7 %	1,3 %	1,3 %	1,2 %
aandeel van het stelsel van de overheidsbedrijven	3,9 %	4,5 %	4,8 %	4,8 %	4,8 %	4,8 %
aandeel van de gerechtigden op de inkomensgarantie voor ouderen	1,9 %	1,9 %	1,9 %	1,9 %	1,9 %	1,9 %
aandeel van gewezen kaders van Afrika	0,3 %	0,1 %	0 %	0 %	0 %	0 %
waarvan: aandeel van de rustpensioenen ^a	80,9 %	82,8 %	88,0 %	91,7 %	93,6 %	94,7 %
waarvan: aandeel pensioenen "tegen gezinsbedrag"	16,0 %	14,1 %	10,4 %	7,4 %	5,7 %	5,0 %
aandeel van de overlevingspensioenen	16,9 %	15,2 %	10,1 %	6,4 %	4,5 %	3,4 %
ALGEMENE REGELING VAN WERKNEMERS EN ZELFSTANDIGEN						
Aandeel mannen	45,0 %	49,1 %	50,3 %	50,4 %	49,9 %	50,0 %
Aandeel vrouwen (incl. overlevings- en rust- en overlevingspensioenen)	55,0 %	50,9 %	49,7 %	49,6 %	50,2 %	50,0 %
Mannen: aandeel van de rustpensioenen tegen gezinsbedrag (in het totaal mannen)	44,8 %	36,5 %	26,0 %	18,2 %	14,1 %	12,3 %
Vrouwen: aandeel van de overlevingspensioenen (in het totaal vrouwen)	27,8 %	28,3 %	19,2 %	11,9 %	8,2 %	6,1 %
REGELING VAN HET OPENBAAR AMBT (OVERHEID EN OVERHEIDSBEDRIJVEN)						
Aandeel mannen	50,5 %	50,6 %	49,5 %	48,6 %	47,7 %	47,5 %
Aandeel vrouwen (incl. overlevingspensioenen)	49,5 %	49,4 %	50,5 %	51,4 %	52,3 %	52,5 %
Vrouwen: aandeel van de overlevingspensioenen (in het totaal vrouwen)	52,1 %	40,3 %	27,3 %	18,0 %	13,2 %	10,4 %

a. Inclusief personen met een rust- en overlevingspensioen; exclusief gewezen kaders van Afrika en gerechtigden op de inkomensgarantie voor ouderen (IGO).

Een variërende structuur per type en per categorie

Het aandeel vrouwen met een overlevingspensioen binnen het totaal aantal gepensioneerden daalt voortdurend tijdens de projectieperiode (zie tabel 11), naarmate de vrouwelijke activiteitsgraad toeneemt en hun recht geeft op een inkomen ofwel op een rustpensioen.

Parallel daarmee wordt een daling van het aandeel pensioenen aan gezinsbedrag (75 % van het referteloon) geregistreerd ten voordele van de pensioenen aan bedrag alleenstaanden (60 % van het referteloon).

b. Overige inactieve bevolkingsgroepen

De overige inactieve bevolkingsgroepen zijn de schoolbevolking, de invaliden en de overige inactieven. De projectie van deze laatste (vooral renteniers en huisvrouwen) wordt per saldo verkregen.

i. Schoolbevolking

De scholingsgraden per geslacht en leeftijdscategorie worden in projectie op een relatief constant peil gehouden. De lichte schommelingen rond 70 % (zie tabel 12) vloeien voort uit kleine wijzigingen in de structuur per leeftijdscategorie van de betrokken bevolkingsgroepen.

TABEL 12 - Categorieën inactieven (excl. gepensioneerden) in verhouding tot de overeenkomstige bevolkingsgroepen (in %)¹

	2000	2010	2020	2030	2040	2050
SCHOLINGSGRADEN						
mannen van 15 tot 29 jaar	40,6	41,5	40,1	40,8	41,1	40,5
vrouwen van 15 tot 29 jaar	42,4	43,8	42,1	42,9	43,3	42,7
mannen van 0 tot 29 jaar	69,6	69,3	68,6	69,6	69,4	69,3
vrouwen van 0 tot 29 jaar	70,2	70,1	69,2	70,4	70,2	70,0
Totaal van 0 tot 29 jaar	69,9	69,7	68,9	70,0	69,8	69,6
INVALIDITEITSGRADEN						
mannen van 15 tot 39 jaar	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8
vrouwen van 15 tot 39 jaar	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
mannen van 40 tot 64 jaar	6,5	7,1	7,4	7,4	7,4	7,5
vrouwen van 40 tot 64 jaar	3,8	5,2	6,0	6,2	6,3	6,4
Totaal van 15 tot 64 jaar	2,9	3,6	3,9	3,9	3,9	4,0
<i>aandeel van de regeling der zelfstandigen</i>	8,1	6,8	6,5	6,4	6,2	6,3
PERCENTAGES OVERIGE INACTIEVEN						
vrouwen van 59 jaar	42,3	32,1	26,8	24,0	23,8	24,0

ii. Invaliden

De projectie van de invaliditeitsgraden per geslacht en leeftijdscategorie steunt op de toetredingskansen op invaliditeit komend uit de potentiële beroepsbevolking van de betrokken generatie (van werknemers of zelfstandigen, voor de categorie van 60 tot 64 jaar) die constant worden gehouden op het niveau van de recentste waarnemingen.

Voor vrouwen vanaf 45 jaar is bovendien rekening gehouden met de historische trendmatige toename van die toetredingskansen op invaliditeit komend uit de potentiële beroeps-

1. Percentages volgens boekhoudkundig concept (behalve de "percentages overige inactieven" die een demografisch concept zijn). Zie woordenlijst.

bevolking. Als gevolg van de aanhoudende toename van de vrouwelijke potentiële activiteitsgraad stijgen de vrouwelijke invaliditeitsgraden: voor de groep van 40 tot 59 jaar is dat 6,1 % in 2050 tegenover 4,3 % in 2000.

Bovendien heeft de geleidelijke toepassing van de pensioenhervorming (tot 2009) tot gevolg dat de periode waarin vrouwen invalide zijn, alvorens ze gepensioneerd worden, langer wordt: de invaliditeitsgraden van de vrouwen van 60 tot 64 jaar stijgt daardoor van 1,5 % in 2000 tot 5,4 % in 2010¹.

De evolutie van de verdeling van de invaliden tussen de werknemersregeling en de regeling voor zelfstandigen hangt af van de verdeling van de werkgelegenheid in de privé-sector tussen de overeenkomstige beroepsstatuten. Dat leidt tot een lichte daling van het aandeel van de regeling voor zelfstandigen die in 2050 6,3 % van het totaal aantal invaliden zal vormen tegenover 8,1 % in 2000.

iii. Overige inactieven

Het aantal “overige inactieven”, met name de inactieven die niet rechtstreeks een inkomen uit arbeid of een vervangingsinkomen krijgen, worden berekend per saldo². Bij de vrouwen is de raming van dat percentage bijzonder belangrijk omdat enerzijds een aantal inactieven op 59 jaar pensioenrechten hebben opgebouwd op jongere leeftijd en anderzijds omdat in deze groep de vrouwen zitten die ten laste zijn van een gepensioneerd gezinshoofd.

Als gevolg van de toename van de vrouwelijke potentiële activiteitsgraad, die recht geeft op een vervangingsinkomen, daalt het percentage van de “overige inactieven” vrij fors: 24 % van de vrouwelijke bevolking van 59 jaar in 2050 tegenover 42 % in 2000.

3. Opsplitsing van de potentiële beroepsbevolking

De projectie van het aantal bruggepensioneerden en oudere werklozen (die officieel beschouwd worden als zijnde niet meer beschikbaar voor de arbeidsmarkt) steunt op de toetredingskansen in die sociaal-economische categorieën en op de uittredingskansen uit die categorieën naar het pensioen. De officiële beroepsbevolking³, die dan per saldo verkregen wordt, wordt verdeeld over de (officiële) werkloosheid en de werkgelegenheid per beroepsstatuut op basis van de hypothesen over de groei van de werkgelegenheid die in het macro-economisch scenario wordt gehanteerd (*zie supra*).

a. Werkgelegenheid en werkloosheid

Het gebruikte macro-economisch scenario koppelt de toename van de werkgelegenheid aan de groei van de beroepsbevolking (*zie macro-economische omgeving p. 61*). Die basisformule geldt voor de werkgelegenheid in de administratie en bij defensie. De evolutie

-
1. De wettelijke pensioenleeftijd werd tot 62 jaar verhoogd op 1 januari 2000 en zal geleidelijk verhogen tot 65 jaar in 2010. Voor meer details *zie* kader in hoofdstuk II, p. 35.
 2. Op basis van de demografische bevolking. Aangezien alle andere sociaal-economische categorieën boekhoudkundig worden berekend (waardoor een persoon verschillende keren kan geteld zijn en een persoon met een vervangingsinkomen of in het land tewerkgesteld maar die niet in het land woont is ook meegeteld) is hun aantal dus enigszins onderschat.
 3. *Zie* woordenlijst.

van de werkgelegenheid in het onderwijs is gekoppeld aan de evolutie van de schoolbevolking. De projectie van de werkgelegenheid in de werknemersregeling (inclusief de werkgelegenheid in de overheidsbedrijven) en de zelfstandige arbeid houdt rekening met de structurele werkloosheidsgraad. Zolang de structurele werkloosheidsgraad niet is bereikt, verloopt de groei van de werkgelegenheid in de privé-sector iets sneller¹ dan de groei van de beroepsbevolking. Dat gebeurt in dezelfde mate als in de oefeningen die voor de internationale instanties zijn uitgevoerd (zie hoofdstuk IV).

TABEL 13 - Werkloosheidsgraden, werkgelegenheidsgraden en werklozengraden

	2000	2010	2020	2030	2040	2050	2050 - 2000
Werkloosheidsgraad in ruime zin (in % van beroepsbevolking, incl. oudere werklozen)	12,9	11,0	9,5	7,9	7,5	7,6	- 5,3
Officiële werkloosheidsgraad (in % van de beroepsbevolking, excl. oudere werklozen)	10,0	7,3	6,1	5,0	5,0	5,0	- 5,0
WERKGELEGENHEIDSGRADEN (IN % VAN DE BEVOLKING OP ARBEIDSLEEFTIJD)							
Mannen van 15 tot 19 jaar	6,9	7,4	7,7	8,0	8,0	8,0	+ 1,1
van 20 tot 49 jaar	81,9	82,6	83,6	84,8	84,8	85,0	+ 3,0
van 50 tot 64 jaar	48,9	48,8	48,0	48,6	51,1	51,4	+ 2,6
van 15 tot 64 jaar	66,3	65,2	65,3	66,6	67,3	67,5	+ 1,1
Vrouwen van 15 tot 19 jaar	4,2	5,0	5,3	5,6	5,6	5,6	+ 1,5
van 20 tot 49 jaar	67,9	74,6	77,5	79,4	79,6	79,9	+ 12,0
van 50 tot 64 jaar	28,0	41,0	45,6	48,5	50,0	49,6	+ 21,6
van 15 tot 64 jaar	51,5	57,8	60,7	63,1	63,7	63,7	+ 12,1
Mannen en vrouwen van 15 tot 64 jaar	59,0	61,5	63,0	64,8	65,5	65,6	+ 6,6
WERKLOZENGRADEN^A IN RUIME ZIN (IN % VAN DE BEVOLKING OP ARBEIDSLEEFTIJD)							
Mannen van 15 tot 19 jaar	0,7	0,6	0,6	0,5	0,5	0,5	- 0,3
van 20 tot 49 jaar	8,1	6,7	6,0	5,1	5,1	5,1	- 3,0
van 50 tot 64 jaar	11,3	10,2	8,8	7,8	7,3	7,4	- 4,0
van 15 tot 64 jaar	8,2	7,1	6,3	5,5	5,3	5,4	- 2,8
Vrouwen van 15 tot 19 jaar	2,6	1,8	1,5	1,2	1,2	1,2	- 1,5
van 20 tot 49 jaar	10,6	7,6	6,2	4,9	5,0	5,1	- 5,5
van 50 tot 64 jaar	9,1	11,4	10,0	8,6	7,7	7,7	- 1,4
van 15 tot 64 jaar	9,2	8,1	6,9	5,6	5,4	5,4	- 3,8
Mannen en vrouwen van 15 tot 64 jaar	8,7	7,6	6,6	5,6	5,3	5,4	- 3,3
OFFICIËLE WERKLOZENGRADEN^B (IN % VAN DE BEVOLKING OP ARBEIDSLEEFTIJD)							
Mannen van 15 tot 19 jaar	6,9	7,4	7,7	8,0	8,0	8,0	+ 1,1
van 20 tot 49 jaar	81,9	82,6	83,6	84,8	84,8	85,0	+ 3,0
van 50 tot 64 jaar	2,0	1,8	1,5	1,3	1,4	1,4	- 0,6
van 15 tot 64 jaar	5,8	4,6	4,0	3,5	3,5	3,5	- 2,3
Vrouwen van 15 tot 19 jaar	4,2	5,0	5,3	5,6	5,6	5,6	+ 1,5
van 20 tot 49 jaar	67,9	74,6	77,5	79,4	79,6	79,9	+ 12,0
van 50 tot 64 jaar	1,6	1,6	1,3	1,1	1,2	1,2	- 0,4
van 15 tot 64 jaar	7,3	5,1	4,1	3,3	3,4	3,4	- 3,9
Mannen en vrouwen van 15 tot 64 jaar	6,6	4,8	4,1	3,4	3,4	3,5	- 3,1

a. Inclusief de niet-werkzoekende oudere werklozen, zie woordenlijst.

b. Exclusief de niet-werkzoekende oudere werklozen, zie woordenlijst.

Daling van de werklozengraden en stijging van de werkgelegenheidsgraden

De daling van de werkloosheidsgraad op middellange termijn en de evolutie van de activiteitsgraden leiden tot een stijging van de werkgelegenheidsgraden van de bevolking op arbeidsleeftijd van 15 tot 64 jaar (zie tabel 13). Bovendien stemt de daling van de werkloosheidsgraad overeen met een daling van de werklozengraden, ondanks de stijging van de activiteitsgraden en het al dan niet in beschouwing nemen van de oudere werklozen (zie woordenlijst).

De lichte stijging van de vrouwelijke werklozengraad (inclusief oudere werkloze vrouwen) van 50 tot 64 jaar tussen 2000 en 2010 (+ 2,3 procentpunt) wordt verklaard door de

1. Zie tabel 7.

toename van de vrouwelijke activiteitsgraden o.a. als gevolg van de lopende pensioenhervorming tot 2009. Vanaf 2010 is de pensioenhervorming op kruissnelheid en daalt de werklozengraad bij de vrouwen van 50 tot 64 jaar.

Stijging van de werkgelegenheidsgraden, vooral bij vrouwen

De werkgelegenheidsgraad bij de bevolking op arbeidsleeftijd van 15 tot 64 jaar neemt toe (+ 6,6 procentpunt tussen 2000 en 2050 – zie tabel 13). Dat is vooral toe te schrijven aan de stijging van de vrouwelijke werkgelegenheidsgraad (+ 12,1 procentpunt tussen 2000 en 2050 tegenover + 1,1 procentpunt voor mannen) als gevolg van de stijging van de vrouwelijke activiteitsgraden en de daling van de werkloosheidsgraad. De groei van de vrouwelijke werkgelegenheidsgraden doet zich bovendien meer voor in de oudere bevolkingsgroepen: tussen 2000 en 2050 + 21,6 procentpunt voor de vrouwen van 50 tot 64 jaar. Dit wordt verklaard door het effect van het geleidelijk opschuiven van de nieuwe generaties met hogere activiteitsgraden. De recente wijzigingen in het gedrag en/of de wetgeving inzake stopzetting van het beroepsleven, wegens pensionering (zie supra), ofwel wegens brugpensioen, ofwel wegens werkloosheid op oudere leeftijd (zie supra) hebben ook een invloed.

TABEL 14 - Verdeling van de totale werkgelegenheid per geslacht en beroepsstatuut

	2000	2010	2020	2030	2040	2050	2050 - 2000
TOTAAL (MANNEN +VROUWEN)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	
Werknemers (excl. overheidsbedrijven)	62,0	64,6	65,0	65,1	65,1	65,1	+ 3,1
Werkgelegenheid van de overheidsbedrijven	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	2,9	- 0,1
Zelfstandigen	17,3	16,0	16,1	16,1	16,1	16,1	- 1,2
Werkgelegenheid in de overheidssector: administratie	9,0	8,4	8,3	8,1	8,1	8,1	- 0,9
Werkgelegenheid in de overheidssector: defensie	1,6	1,5	1,5	1,4	1,4	1,4	- 0,2
Werkgelegenheid in de overheidssector: onderwijs	7,1	6,5	6,2	6,3	6,3	6,3	- 0,8
MANNEN	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	
Werknemers (excl. overheidsbedrijven)	62,6	67,6	68,5	68,6	68,6	68,6	+ 6,0
Werkgelegenheid van de overheidsbedrijven	4,8	5,2	5,2	5,2	5,1	5,1	+ 0,3
Zelfstandigen	18,1	15,4	15,5	15,7	15,8	15,8	- 2,3
Werkgelegenheid in de overheidssector: administratie	7,9	6,8	6,6	6,4	6,4	6,4	- 1,5
Werkgelegenheid in de overheidssector: defensie	2,6	2,4	2,3	2,2	2,2	2,2	- 0,4
Werkgelegenheid in de overheidssector: onderwijs	4,0	2,5	1,9	2,0	2,0	2,0	- 2,0
VROUWEN	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	
Werknemers (excl. overheidsbedrijven)	61,3	61,1	61,1	61,3	61,4	61,4	+ 0,1
Werkgelegenheid van de overheidsbedrijven	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	- 0,1
Zelfstandigen	16,3	16,7	16,7	16,6	16,5	16,5	+ 0,2
Werkgelegenheid in de overheidssector: administratie	10,4	10,2	10,1	10,0	10,0	10,0	- 0,4
Werkgelegenheid in de overheidssector: defensie	0,2	0,3	0,5	0,6	0,6	0,7	+ 0,4
Werkgelegenheid in de overheidssector: onderwijs	11,1	11,0	11,0	10,9	10,9	10,9	- 0,2

Toenemend aandeel van de werknemers in de werkgelegenheid

De analyse van de werkgelegenheidsgraden kan worden vervolledigd met het onderzoek naar de verdeling van de werkgelegenheid tussen de verschillende beroepsstatuten, voor zover deze bepalend zijn voor de mogelijkheden tot en de leeftijden van het beëindigen van het beroepsleven. Tabel 14 toont een toenemend aandeel werknemers (vooral bij de mannen) ten koste van het aandeel van de werkgelegenheid in de overheidssector (administratie en onderwijs) en van het aandeel van de zelfstandigen bij de mannen. In overeenstemming met de recente trends, stijgt de werkgelegenheid in de privé-sector inderdaad sneller dan de werkgelegenheid in de overheidssector. Omdat de schoolbevolking minder snel toeneemt dan de beroepsbevolking, is er bovendien een kleinere toename van de werkgelegenheid in het onderwijs.

b. Oudere werklozen en bruggepensioneerden

De toetredingskansen op brugpensioen en werkloosheid op oudere leeftijd, komend van de tewerkgestelde werknemers en de (officiële) werklozen, worden in de projectie constant gehouden ten opzichte van het laatst vastgestelde niveau. De iets neerwaartse trend van de toetredingskansen op brugpensioen bij mannen van 55 jaar en meer, wordt ook gehandhaafd.

Verschillende gedragingen per geslacht

Brugpensionering en toetreding tot de werkloosheid op oudere leeftijd worden beschouwd als vervroegd beëindigen van het beroepsleven. Tabel 15 toont aan dat dit bij vrouwen veeleer de vorm aanneemt van werkloosheid op oudere leeftijd, terwijl mannen veeleer kunnen genieten van het brugpensioen.

TABEL 15 - Werklozengraden op oudere leeftijd en brugpensioneringsgraden

		2000	2010	2020	2030	2040	2050	2050 - 2000
WERKLOZENGRADEN OP OUDERE LEEFTIJD IN % VAN...								
DE BEVOLKING OP ARBEIDSLEEFTIJD:	Mannen van 50 tot 64 jaar	9,3	8,5	7,2	6,4	5,9	6,0	- 3,4
	Vrouwen van 50 tot 64 jaar	7,5	9,9	8,6	7,4	6,5	6,5	- 1,0
	Mannen en vrouwen van 50 tot 64 jaar	8,4	9,2	7,9	6,9	6,2	6,2	- 2,2
DE POTENTIËLE BEROEPSBEVOLKING:	Mannen van 50 tot 64 jaar	12,9	12,0	10,3	9,2	8,3	8,3	- 4,7
	Vrouwen van 50 tot 64 jaar	19,4	18,0	14,6	12,3	10,6	10,6	- 8,8
	Mannen en vrouwen van 50 tot 64 jaar	15,2	14,6	12,3	10,6	9,3	9,4	- 5,9
BRUGPENSIONERINGSGRADEN IN % VAN...								
DE BEVOLKING OP ARBEIDSLEEFTIJD:	Mannen van 50 tot 64 jaar	12,0	11,9	12,9	13,5	13,1	13,2	+ 1,2
	Vrouwen van 50 tot 64 jaar	1,5	2,3	3,4	3,9	4,0	4,3	+ 2,8
	Mannen en vrouwen van 50 tot 64 jaar	6,7	7,1	8,1	8,7	8,6	8,8	+ 2,1
DE POTENTIËLE BEROEPSBEVOLKING:	Mannen van 50 tot 64 jaar	16,6	16,8	18,5	19,3	18,3	18,3	+ 1,7
	Vrouwen van 50 tot 64 jaar	3,9	4,3	5,7	6,4	6,5	6,9	+ 3,0
	Mannen en vrouwen van 50 tot 64 jaar	12,1	11,3	12,6	13,3	12,9	13,1	+ 1,0

Daling van werklozengraden op oudere leeftijd

Als gevolg van de trendmatige daling van de (officiële) werkloosheidsgraad, daalt het aandeel oudere werklozen in de potentiële beroepsbevolking: - 5,9 procentpunt tussen 2000 en 2050 voor de betrokken leeftijdsgroep (50 tot 64 jaar). Door de stijging van de activiteitsgraden, is de daling van het aandeel oudere werklozen in de bevolking op arbeidsleeftijd echter minder uitgesproken: - 2,2 procentpunt.

Lichte stijging van de brugpensioneringsgraden

Door de stijging van de werkgelegenheidsgraden, waarvan een toenemend aandeel als werknemer, is er kleine toename van de brugpensioneringsgraden zowel in termen van bevolking op arbeidsleeftijd als in termen van potentiële beroepsbevolking.

c. Officiële versus potentiële beroepsbevolking

De stijging van de potentiële activiteitsgraden...

De potentiële activiteitsgraad van de bevolking op arbeidsleeftijd neemt toe (over de periode 2000 - 2050: + 4,1 % van de bevolking op arbeidsleeftijd van 15 tot 64 jaar, mannen en vrouwen samen) als gevolg van de grotere vrouwelijke activiteitsgraden zoals blijkt uit het sociaal-economisch scenario (*zie supra*).

... is minder uitgesproken in de officiële definitie

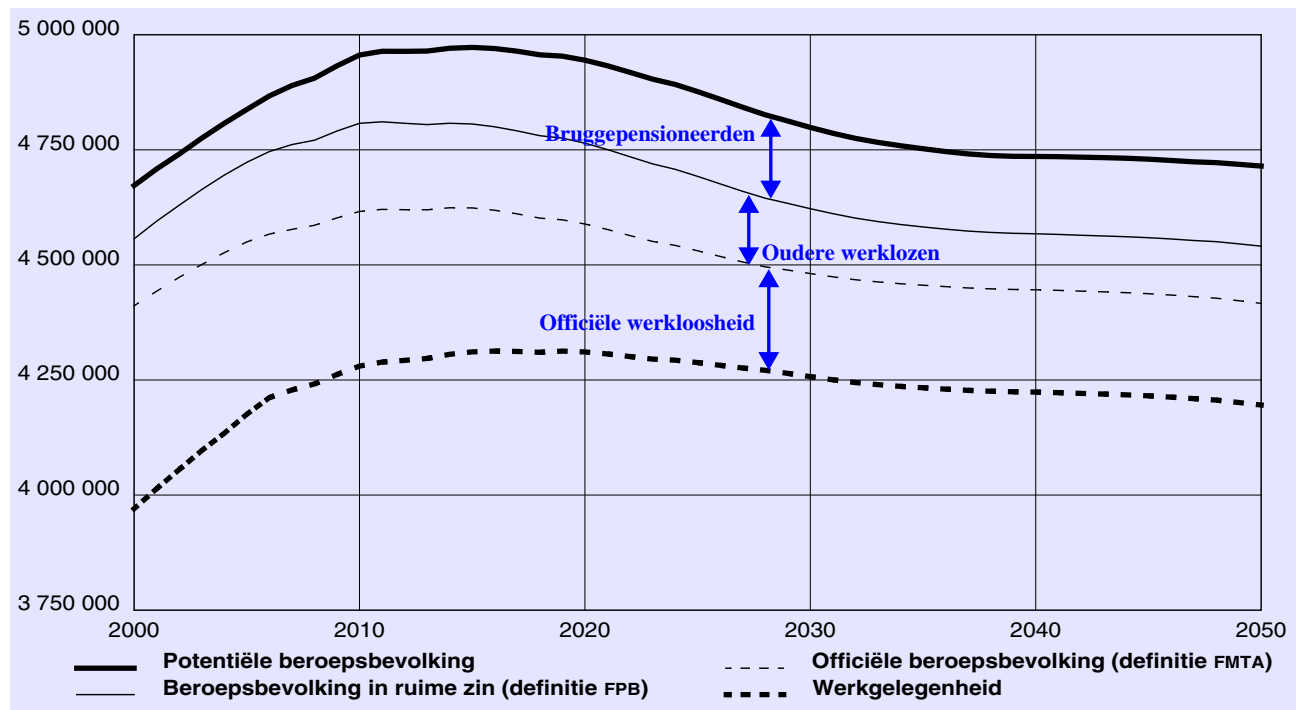
Gelet op de evolutie van de brugpensioneringsgraden en werklozengraden op oudere leeftijd, is de stijging van de officiële activiteitsgraad¹ iets kleiner: over de periode 2000 - 2050: + 3,3 % van de bevolking op arbeidsleeftijd van 15 tot 64 jaar, mannen en vrouwen samen (*zie tabel 16*).

1. Zonder bruggepensioneerden en zonder niet-werkzoekende oudere werklozen - definitie van het FMTA, *zie woordenlijst*.

TABEL 16 - Officiële activiteitsgraden versus potentiële activiteitsgraden

	2000	2010	2020	2030	2040	2050	2050 - 2000
POTENTIËLE ACTIVITEITSGRADEN							
Mannen van 15 tot 19 jaar	9,8	9,8	9,8	9,8	9,8	9,8	+ 0
van 20 tot 49 jaar	88,7	87,7	88,1	88,4	88,4	88,6	- 0,1
van 50 tot 64 jaar	72,2	70,9	69,7	69,9	71,5	71,9	- 0,3
van 15 tot 64 jaar	77,3	75,6	75,4	75,7	76,1	76,4	- 0,9
Vrouwen van 15 tot 19 jaar	6,8	6,8	6,8	6,8	6,8	6,8	+ 0
van 20 tot 49 jaar	77,5	81,1	82,8	83,4	83,6	84,0	+ 6,5
van 50 tot 64 jaar	38,6	54,7	59,0	60,6	61,7	61,6	+ 23,0
van 15 tot 64 jaar	61,0	66,4	68,6	69,6	70,0	70,2	+ 9,1
Mannen en vrouwen van 15 tot 64 jaar	69,2	71,0	72,0	72,7	73,1	73,3	+ 4,1
OFFICIËLE ACTIVITEITSGRADEN							
Mannen van 15 tot 19 jaar	9,8	9,8	9,8	9,8	9,8	9,8	+ 0
van 20 tot 49 jaar	88,7	87,7	88,1	88,4	88,4	88,6	- 0,1
van 50 tot 64 jaar	50,9	50,5	49,6	50,0	52,5	52,8	+ 1,9
van 15 tot 64 jaar	71,9	69,5	68,9	59,6	70,3	70,4	- 1,4
Vrouwen van 15 tot 19 jaar	6,8	6,8	6,8	6,8	6,8	6,8	+ 0
van 20 tot 49 jaar	77,5	81,1	82,8	83,4	83,6	84,0	+ 6,5
van 50 tot 64 jaar	29,6	42,5	47,0	49,3	51,1	50,8	+ 21,2
van 15 tot 64 jaar	58,7	62,7	64,6	66,1	66,8	66,8	+ 8,1
Mannen en vrouwen van 15 tot 64 jaar	65,3	66,1	66,8	67,9	68,6	68,6	+ 3,3

FIGUUR 18 - De componenten van de potentiële beroepsbevolking

In het totaal (figuur 18) komt de lichte stijging van de potentiële beroepsbevolking in 2050 ten opzichte van 2000 (+ 42 000 eenheden, met een maximum van + 300 000 eenheden tussen 2000 en 2015) niet tot uiting in een overeenkomstige toename van de beroepsbevolking in ruime zin (- 16 000 eenheden tussen 2000 en 2050, met een maximum van + 254 000 eenheden tussen 2000 en 2011). Het aantal bruggepensioneerden neemt immers meer toe dan de beroepsbevolking gelet op het toenemend gewicht van de werkgelegenheid op oudere leeftijden in een potentiële beroepsbevolking die verouderd (zie hierboven).

Het aandeel van de oudere werklozen in de potentiële beroepsbevolking neemt daarentegen af als gevolg van de daling van de werkloosheid (zie hierboven). De officiële

beroepsbevolking verandert dan bijna niet in 2050 ten opzichte van 2000 (+ 5 000 eenheden, met een maximum van + 213 000 eenheden tussen 2000 en 2014).

D. De sociale uitgaven

1. Evolutie van het gemiddeld pensioenbedrag en van de vervangingsratio in de werknemersregeling

Evolutie

Tabel 17 toont de evolutie van het gemiddeld werknemerspensioen, vooreerst uitgedrukt in absolute waarde en vervolgens uitgedrukt in procent van het gemiddeld brutoloon van de werknemers in de privé-sector, met name de macro-economische vervangingsratio¹, zowel in het referentie- als in het alternatieve scenario voor de periode 2010 - 2050.

Noch het gemiddeld werknemerspensioen in absolute waarde, noch de macro-economische vervangingsratio, kan gehanteerd worden als een waardeparameter voor de levensstandaard van de gepensioneerde gezinnen, omdat hier het pensioen van alle gepensioneerde werknemers is opgeteld, ongeacht het familiaal statuut van de gepensioneerden (gezinshoofd met persoon ten laste, enig- of dubbelpensioentrekkers). Daartoe wordt in het volgende punt e de vervangingsratio opgesplitst per gezinstype gepensioneerden.

De daling van de macro-economische vervangingsratio van het pensioen in de werknemersregeling - waartoe afgerond 70 % (zie tabel 11) van het totaal aantal gepensioneerden behoren - is nochtans *de belangrijkste reden* waarom de meerkost van de vergrijzing lager uitvalt dan wat de demografische veroudering laat vermoeden.

TABEL 17 - Gemiddeld werknemerspensioen

	1987	1990	1995	2000	2010		2020		2030		2040		2050	
<i>Loonstijging (hypothese)</i>					2,25 %	1,75 %	2,25 %	1,75 %	2,25 %	1,75 %	2,25 %	1,75 %	2,25 %	1,75 %
Gemiddeld werknemerspensioen in duizenden BEF (prijzen van 1998)														
	317,0	318,8	331,8	338,9	405,6	399,0	488,2	468,4	569,0	534,6	661,6	605,2	779,6	688,5
Vervangingsratio: gemiddeld werknemerspensioen in procent van het gemiddeld brutoloon in de werknemersregeling														
	34,2	32,3	30,6	29,9	29,5	29,6	28,4	29,2	26,5	28,0	24,7	26,7	23,2	25,5

Alhoewel het gemiddeld werknemerspensioen tijdens de periode 2000 - 2050 toeneemt met 230 % in het referentiescenario en met 203 % in het alternatieve scenario, vertraagt het gemiddeld werknemerspensioen t.o.v. het gemiddeld brutoloon van de werknemers in de privé-sector, dat tijdens diezelfde periode toeneemt met respectievelijk 295 % en 238 %. Vandaar een dalende macro-economische vervangingsratio.

Waarom daalt de vervangingsratio in de pensioenregeling voor werknemers

De vervangingsratio in de pensioenregeling voor werknemers (tabel 17) daalde in het verleden en zal verder dalen om drie structurele redenen: de toenemende ontdubbeling van het gezinspensioen in een eigen rustpensioen voor elke partner van het gehuwde kop-

1. Zie woordenlijst.

pel, de invloed van de loongrens tijdens de berekening van het pensioen en ten slotte de 'gedeeltelijke' welvaartsaanpassing van het pensioen gecombineerd met de toenemende levensverwachting van de gepensioneerden. Hieronder wordt dieper ingegaan op deze drie factoren (zie punten a, b en c).

Omdat het pensioen wordt berekend aan de hand van de bezoldigingen verdiend tijdens de 40 à 45 jaar durende loopbaan die de pensioneringsdatum voorafgaat en omdat die bezoldigingen geen reële herwaardering genieten, is het gemiddeld pensioen onelastisch op korte- en middellange termijn t.o.v. de loonevolutie. Daarom is de daling van de vervangingsratio sterker in het scenario met de hogere toekomstige loontoename (tabel 17). Meer hierover in punt d.

Merk nochtans op dat tijdens het eerste decennium van de 21ste eeuw, de erosie van de vervangingsratio tijdelijk wordt afgeremd omwille van de pensioenhervorming¹ die zich dan in de overgangsfase bevindt. Doordat sommige vrouwen, omwille van de opgelegde loopbaanvoorwaarde, hun pensionering moeten uitstellen, wordt de instroom van nieuwgepensioneerde vrouwen (met een klein pensioen omwille van een korte loopbaan en relatief lage bezoldiging) afgeremd. Ondertussen stijgt het aantal echtgenoten dat daarvoor recht krijgt op het gezinsbedrag in plaats van het bedrag alleenstaande (berekend aan 75 % i.p.v. 60 %), waardoor de vervangingsratio van het gemiddeld werknemerspensioen tijdelijk minder daalt.

a. Ontdubbeling van het gezinspensioen

De gepensioneerden van vandaag hebben hun loopbaan uitgebouwd na de Tweede Wereldoorlog, overwegend volgens het traditionele gezinsmodel van de éénverdiener. Zij genieten dan ook het traditionele gezinspensioen berekend aan 75 % van het referteloon met daaropvolgend het traditionele overlevingspensioen voor de weduwe aan 60 % (namelijk 80 % van het gezinspensioen).

Vanaf het begin van de 21ste eeuw naderen de talrijke naoorlogse kinderen hun pensioenleeftijd, die na een toenemende scholing vanaf de jaren 50 het nieuwe gezinsmodel van tweeverdieners veralgemenen. Bij de intrede van die nieuwe generaties, hebben zowel man als vrouw het recht opgebouwd op een eigen rustpensioen, berekend aan 60 % van ieders loon gedurende ieders loopbaan. Daarbij vertonen de opeenvolgende generaties vrouwen een toenemende participatie op de arbeidsmarkt, met langer durende loopbanen in beter bezoldigde jobs, waardoor de nieuwe generaties vrouwen hun eigen rustpensioen steeds verbeteren. Enkel de uitbreiding van de deeltijdse arbeid van de vrouw vanaf halverwege de jaren 70 zal die trend tijdelijk en gedeeltelijk aantasten.

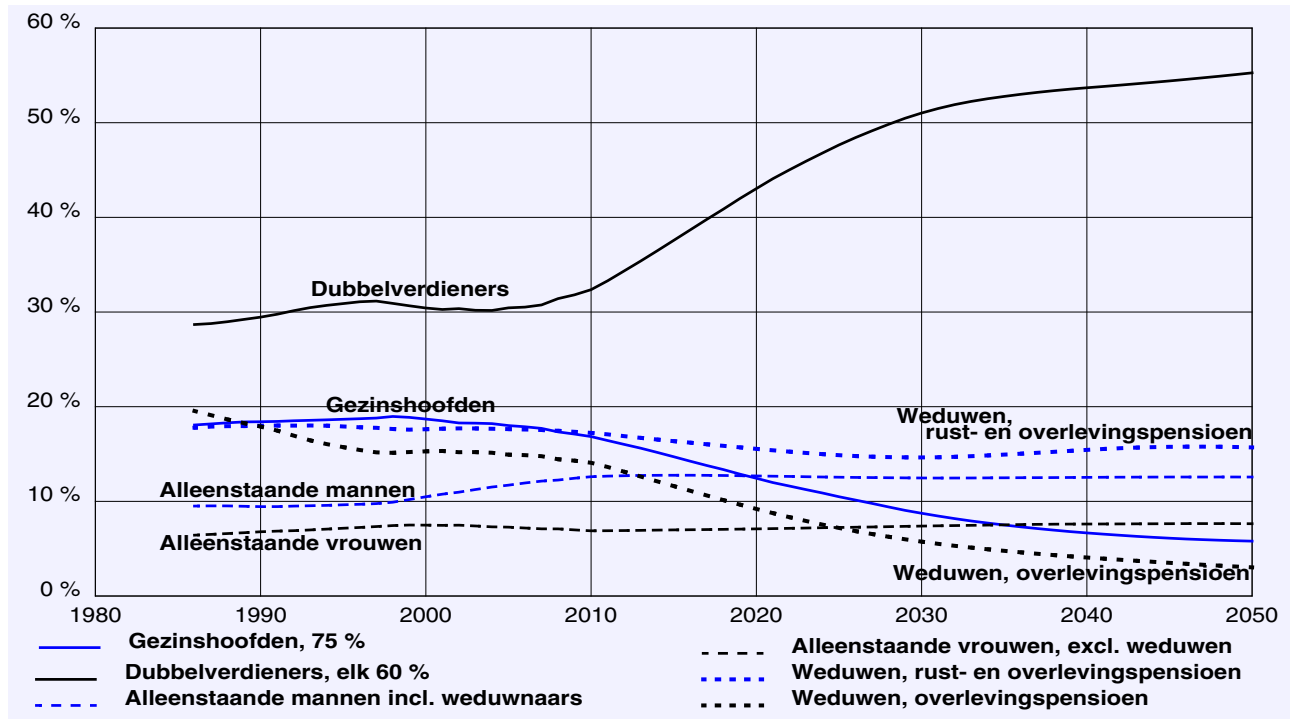
Figuur 19 illustreert hoe vanaf 2010 het traditionele koppel met een gezinspensioen steeds vaker wordt vervangen door de nieuwe generatie dubbelpensioentrekken². De vrouw zal haar eigen pensioenrechten opvragen wanneer 60 % van haar referteloon groter wordt dan 15 % van het referteloon van de man; 15 % is het verschil tussen de berekeningspercentages van het gezinshoofd (met een persoon ten laste: 75 %) en het statuut van alleenstaande (zonder persoon ten laste: 60 %).

1. Een bondige beschrijving van de pensioenhervorming is opgenomen in een kader in hoofdstuk II, p. 35.

2. Figuur 19 illustreert ook hoe het toenemend aandeel van de dubbelpensioentrekken reeds begon vanaf de jaren 80, tijdelijk onderbroken door de pensioenwet van 1996 die de wettelijke pensioenleeftijd van de vrouw geleidelijk verhoogt van 60 jaar tot 65 jaar tijdens de periode 1997 - 2009.

Alhoewel het koppel dubbelpensioentrekkingen samen een hoger pensioen heeft dan het gezinspensioen van de enige kostwinner, *vertraagt de nieuwe pensioenkeuze het gemiddeld pensioen* uitgedrukt per pensioengerechtigde: het pensioen van de man wordt nu berekend aan 60 % i.p.v. 75 % en het pensioen van de vrouw is meestal niet zoveel hoger dan het verloren bedrag van de man (75 % - 60 %) omwille van een kortere loopbaan en de lagere bezoldiging (zie figuur 30).

FIGUUR 19 - Structuur per gezinstype van gepensioneerd - werknemersregeling

Het dalend aandeel van de weduwen met een overlevingspensioen in figuur 19 volgt niet alleen uit de afnemende keuze van het gezinspensioen en uit de toenemende levensverwachting van de man, maar ook uit de toenemende tewerkstelling van de vrouw die bij het overlijden van haar echtgenoot haar beroep verder uitoefent en daardoor tijdelijk verzaakt aan haar recht op een overlevingspensioen. Dat laatste geldt ook als de weduwe een uitkering geniet voor werkloosheid, langdurige ziekte, arbeidsongeschiktheid of brugpensioen. Dezelfde elementen verklaren ook het minder dalende verloop van het aandeel weduwen met een rust- en overlevingspensioen.

b. Invloed van de loongrens tijdens de berekening van het pensioen

De basis van de pensioenberekening is het loon dat tijdens de loopbaan verdiend is (waarbij elk loopbaanjaar meetelt voor 1/45) evenwel begrensd tot het loonplafond dat gold tijdens het loopbaanjaar dat het loon verdiend werd¹. Die loongrens is van 1982 tot en met 1998 enkel aangepast geweest aan de prijsevolutie. Hierdoor zal het rustpensioen

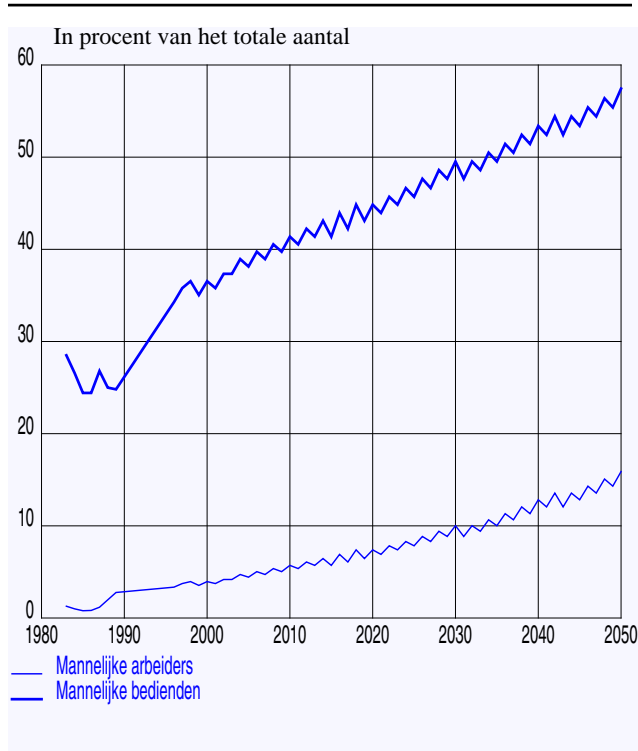
1. Tot en met 1980 was de loongrens bij de pensioenberekening en bij de berekening van de bijdragen dezelfde (onbegrensde lonen voor arbeiders en begrensde lonen voor bedienden). Toen in 1981 de loongrenzen voor de bijdragebetaling werden opgetrokken en vervolgens afgeschaft zijn de uitkeringsplafonds losgekoppeld van de loongrens van die bijdragen. Bovendien werd de loongrens, die gold voor de pensioenberekening voor bedienden, ook ingevoerd voor arbeiders.

Voor het loopbaanjaar 2000 bedraagt die loongrens 1 485 935 BEF overeenkomstig 312 werkdagen, of 123 828 BEF op maandbasis (in lopende prijzen).

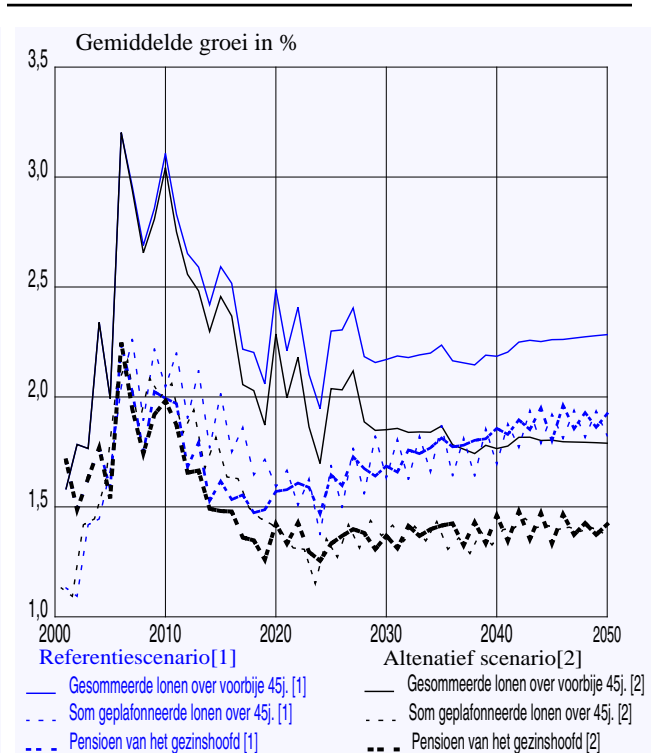
van een toenemend aandeel mannen - en zelfs gedeeltelijk voor de vrouwen - worden berekend aan de hand van de loongrens i.p.v. hun werkelijk verdiende loon.

Door de loongrens, en vooral de blokkering van die loongrens de voorbije decennia, ontstaat een feitelijk maximumpensioen. De toepassing van de loongrens over een volledige loopbaan (het geval van een bediende) resulteert in een maximumpensioen dat in 2001 816 290 BEF per jaar bedraagt voor het gezinshoofd en 653 031 BEF voor een alleenstaande (in lopende prijzen).

FIGUUR 20 - Mannelijke werknemers die meer verdienen dan de loongrens

FIGUUR 21 - Het gemiddeld pensioen van de nieuwgepensioneerde man

Figuur 20 illustreert, dat door toedoen van de geblokkeerde loongrens, het aandeel mannelijke bedienden dat meer verdiende dan de loongrens, toenam van 24,4 % in 1985 tot 36,5 % in 1998. Vanaf 1999 voorziet de pensioenwet dat de loongrens om de twee jaar wordt gekoppeld aan de conventionele loonsverhoging¹. Er wordt aldus geen rekening gehouden met de verschuiving in de werkgelegenheid naar hogergeschoolde jobs, waardoor het aandeel mannelijke werknemers dat meer zal verdienen dan de loongrens blijft toenemen tot 56 % in 2050 voor de bedienden en 15 % voor de arbeiders².

De regelmatige aanpassing van de loongrens vanaf 1999, zal nochtans weinig invloed hebben op het groeiritme van het gemiddeld pensioen gedurende de twee volgende decennia. In het loopbaanverleden van de 'nieuwe' generaties gepensioneerden zit immers de invloed van de geblokkeerde loongrens van de voorbije 17 jaar.

Figuur 21 illustreert dat het nieuwberekende pensioen van de man (bijvoorbeeld het gezinshoofd) gedomineerd wordt door het groeiritme van de som van de geplafonneerde

1. De conventionele loonsverhoging is gelijk aan de 'macro-economische loonsverhoging' verminderd met de invloed van de 'wage drift' die op 0,5 % wordt geschat, zie woordenlijst.
2. Merk op dat figuur 20 zowel geldt voor het referentiescenario als voor het alternatieve scenario, vermits in beide scenario's de loongrens eenzelfde loskoppeling heeft t.o.v. de loonevolutie.

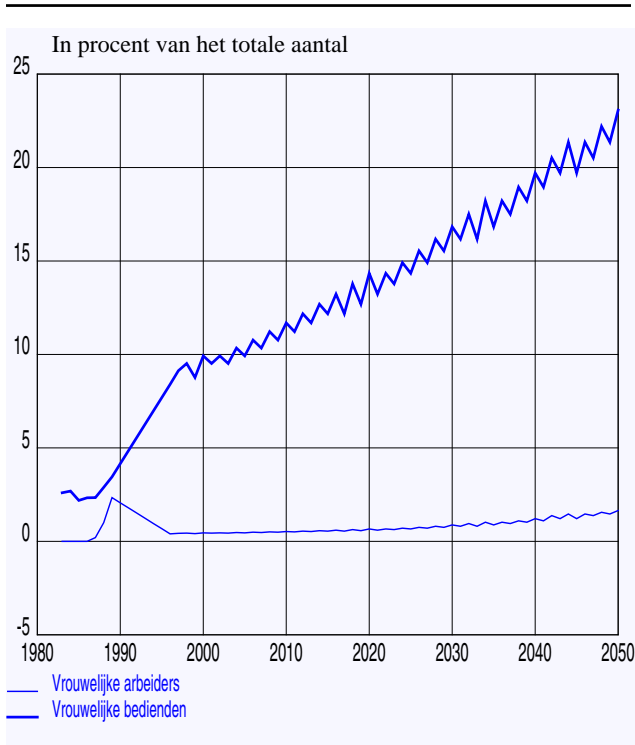
lonen, dat gaandeweg het groeiritme van de gesommeerde onbegrensde lonen over de voorbije 45 jaar nadert.

Inderdaad, naarmate de loopbaan jaren vanaf 1999 een toenemend gewicht krijgen in de loopbaan van de nieuwgepensioneerden, versnelt het groeiritme van het pensioen van de nieuwe generaties (in figuur 21 vanaf 2020) en vervolgens het groeiritme van het gemiddeld pensioen over alle generaties. Het duurt 45 jaar - de lengte van de loopbaan - vooraleer het hogere groeiritme van de loongrens volledig verwerkt is in het 'nieuwberekend' pensioen en nog eens 15 jaar - gemiddelde duur dat de gepensioneerden een pensioen trekken - vooraleer de nieuwe generaties de ouderen hebben vervangen.

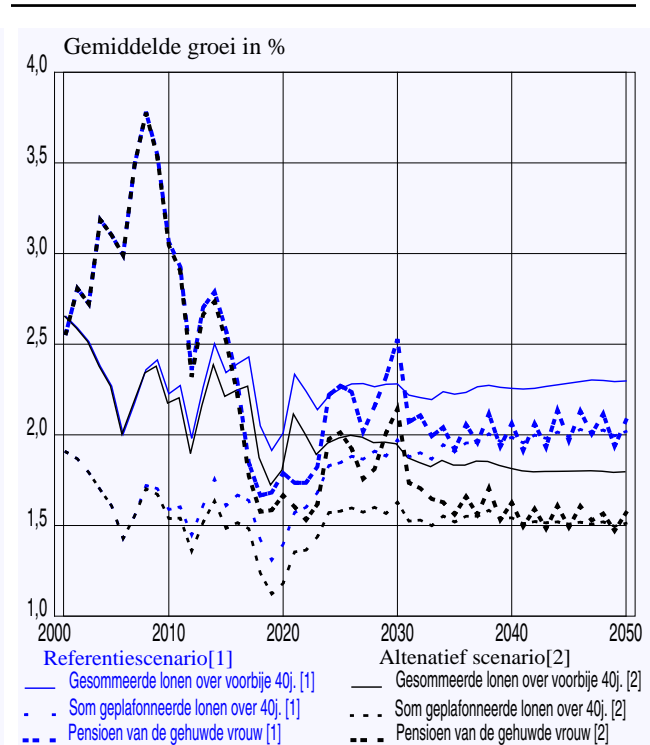
Door de historische blokkering van de loongrens, opgevolgd vanaf 1999 door de koppeling aan de conventionele lonen zonder inhaaloperatie en zonder rekening te houden met de 'wage drift', zal het nieuwberekend pensioen van de man ook in de toekomst trager toenemen dan de loonstijging.

De figuren 22 en 23 illustreren de invloed van de loongrens op het 'nieuwberekend' pensioen van de vrouw.

FIGUUR 22 - Vrouwelijke werknemers die meer verdienen dan de loongrens

FIGUUR 23 - Pensioen van de nieuwgepensioneerde vrouw (zonder invloed van de pensioenhervorming)

Voor de duidelijkheid wordt in figuur 23 het pensioen van de vrouw berekend zoals die gold vóór de invoering van de pensioenhervorming. De pensioenhervorming verhoogt het gemiddeld pensioen van de vrouw in het algemeen, en het rustpensioen van de gehuwde vrouw in het bijzonder¹.

1. Een uitgebreide analyse en beschrijving van de pensioenhervorming en zijn impact op de evolutie van het gemiddeld pensioen in de algemene regeling, wordt beschreven in M.-J. FESTJENS [1997].

Alhoewel in figuur 22 het aantal vrouwelijke bedienden dat meer verdient dan de loongrens toeneemt van 3 % in 1983 tot 10 % in 2000 en tot 24 % in 2050, zien we in figuur 23 dat het pensioen van de vrouw - bijvoorbeeld in het geval van het koppel tweeverdieners - tot 2015 vlugger toeneemt dan de gesommeerde lonen over een (theoretisch) volledige loopbaan van 40 jaar full-time tewerkstelling.

Tot 2015 wordt het pensioen van de vrouw hoofdzakelijk beïnvloed door de verlenging van haar loopbaan. Die inhaling volgt uit de gestegen beroepsdeelname van de vrouw sinds de jaren 60. Nadien vertraagt het groeiritme van het pensioen, onder invloed van de toenemende deeltijdse arbeid van de vrouw vanaf halverwege de jaren 70. Pas na 2025 wordt ook het pensioen van de vrouw gevoelig afgeremd door de loongrens: het stijgingsritme van het pensioen daalt tot onder het stijgingsritme van de gesommeerde lonen over de voorbije 40 jaar (volledige loopbaan in een full-time arbeidsrooster) en volgt vanaf 2035 het groeiritme van de gesommeerde begrensde lonen (volledige loopbaan in een full-time arbeidsrooster).

Uit het voorgaande blijkt dat wanneer de afremmende invloed van de loongrens afzwakt bij de pensioenberekening van de man (vanaf 2020 in figuur 21) ze haar intrede doet bij de pensioenberekening van de vrouw (vanaf 2025 in figuur 23).

c. De gedeeltelijke welvaartsaanpassing doorheen de tijd, gecombineerd met de toenemende levensverwachting

Om de werking van de gedeeltelijke welvaartsaanpassingen voor te stellen, moeten we het pensioenbestand beschouwen als een verzameling van opeenvolgende generaties gepensioneerden.

Het pensioen van de nieuwgepensioneerde generatie is berekend aan de hand van de lonen, verdiend tijdens de 40 à 45 jaar durende loopbaan die de pensioneringsdatum voorafgaat, à rato van 1/45 per loopbaanjaar; dus beïnvloed door de loonstijgingen van de laatste 40 à 45 jaar. Veronderstel dat dit pensioen toeneemt met 'm %'.

Het pensioen van de één jaar oudere generatie wordt bepaald door de loonevolutie tijdens de loopbaan die zich één jaar vroeger in de tijd situeert. Als compensatie voor de gemiste loonstijging van het laatste jaar ontvangt die generatie een 'gedeeltelijke' welvaartsaanpassing van 'c %' ('c' < 'm'), waardoor die generatie t.o.v. de jongste generatie een achterstand oploopt van '(m-c) %'.

Als we veronderstellen (voor de eenvoud) dat 'm' en 'c' constant zijn in de tijd, dan zal het pensioen van de twee jaar oudere generatie bepaald worden door de loonevolutie tijdens de loopbaan die zich twee jaar vroeger in de tijd situeert. Als compensatie voor de gemiste loonstijgingen ontvangt die generatie - zowel vorig jaar als dit jaar - telkens een 'gedeeltelijke' welvaartsaanpassing van 'c %', waardoor die generatie t.o.v. de jongste generatie een achterstand oploopt van tweemaal '(m-c) %'.

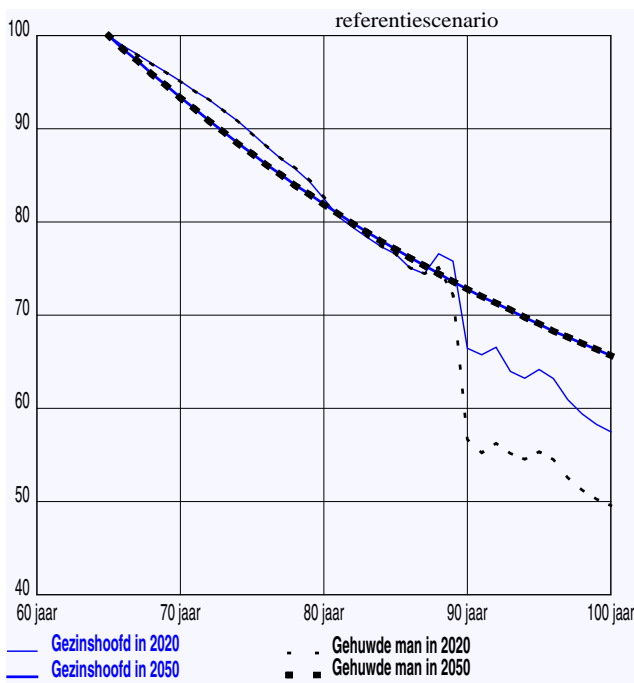
Hiermee willen we aantonen dat het gemiddeld pensioen van iedere leeftijdsgeneratie gepensioneerden telkens '(m-c) %' lager is dan het gemiddeld pensioen van de één jaar jongere generatie. Aldus zal jaarlijks het gemiddeld pensioen over alle leeftijden heen toenemen met 'm %': 'c %' van de welvaartsaanpassingen en '(m-c) %' door de vernieuwing van de opeenvolgende generaties, *op voorwaarde dat de leeftijdsstructuur van de gepensioneerden niet verandert.*

Maar de demografische structuur van de gepensioneerden verandert wel in de tijd:

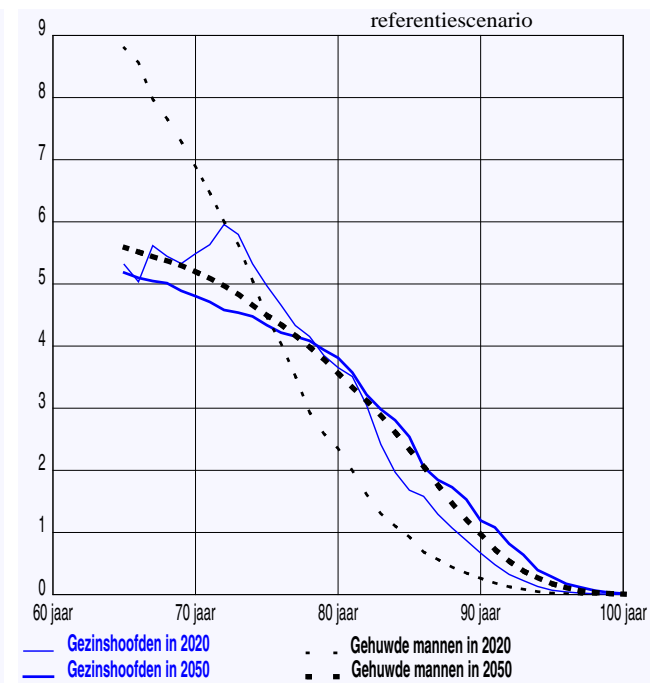
- De ‘gedeeltelijke’ welvaartsaanpassingen (waardoor het pensioen vertraagt naarmate de gepensioneerde veroudert) gecombineerd met de aanhoudende toename van de levensverwachting op hogere leeftijden (waardoor het gewicht van de hoogbejaarden in het totaal aantal gepensioneerden toeneemt), leidt onvermijdelijk tot een *structurele vertraging* van het gemiddeld pensioen t.o.v. het loon. Door de ‘gedeeltelijke’ welvaartsaanpassingen zal de vervangingsratio dus dalen, afhankelijk van de afstand tussen de welvaartsaanpassing en de loonevolutie enerzijds en van de toename van de demografische levensduur anderzijds.
- Naast de structurele veroudering veroorzaakt de babyboomgeneratie schokken in de demografische structuur van de gepensioneerden. Vanaf 2010, wordt de structurele vertraging van de vervangingsratio afgeremd door de intrede van de omvangrijke naoorlogse generatie met een pensioen hoger dan het gemiddeld pensioen over alle leeftijden (tegelijktijd verjongt de gemiddelde leeftijd van de gepensioneerden). Vijftien jaar later, wanneer diezelfde omvangrijke generaties in grote getale de vierde leeftijd bereiken (en de gemiddelde leeftijd van de gepensioneerden hierdoor toeneemt) zal dat de structurele vertraging van de vervangingsratio nog versnellen.

In figuur 24 wordt het pensioen van elke leeftijdsgeneratie uitgedrukt t.o.v. het pensioen van de 65-jarigen, in 2020 en in 2050, voor het gezinshoofd en de gehuwde man in het koppel dubbelpensioentrekkers. In deze figuur is enkel het verschil tussen het groeiritme van het nieuwberekend pensioen ‘m’ en de welvaartsaanpassingen ‘c’ van belang, bij constante demografische structuur.

FIGUUR 24 - Rustpensioen van elke leeftijdsgeneratie mannen - in % van het nieuwberekend pensioen

FIGUUR 25 - Structuur per leeftijdsgeneratie van gepensioneerde mannen - in %

Een nagenoeg constant groeiritme van 35 jaar van het ‘nieuwberekend’ pensioen van de man (zie figuur 21: schommelend tussen de 1,5 % à 1,9 %) en de aanhoudende constante welvaartsaanpassingen (0,5 %), zorgen in 2050 voor een spreiding van het pensioen

(figuur 24) van 100 % voor de 65-jarigen tot 66 % voor de 100-jarigen. Merk op dat die lijnen bijna regelmatig dalen, omdat het verschil tussen het pensioen van de opeenvolgende generaties 'm - c' ongeveer constant is, namelijk gemiddeld 1,2 %. Dat regelmatig verschil tussen 'm' en 'c' maakt dat figuur 24 bijna een schoolvoorbeeld illustreert van wat er in de eerste paragraaf onder dit punt c werd gezegd in verband met 'm', 'c' en 'm - c'.

In 2020 vertraagt het relatief rustpensioen, uitgedrukt t.o.v. het pensioen van de 65-jarigen, iets minder snel - in vergelijking met 2050 - voor de leeftijdsgeneraties 66-jarigen tot 79-jarigen, omdat het groeiritme van het nieuwberekend pensioen vertraagt tijdens de periode 2005 - 2019 (zie figuur 21); de afstand tussen het groeiritme van het nieuwberekend pensioen 'm' en de welvaartsaanpassingen 'c' wordt kleiner. Het relatief rustpensioen vertraagt daarentegen iets sneller voor de leeftijdsgeneraties ouder dan 90 jaar, wiens pensioen werd berekend tijdens de periode 1980 - 1994: met de toenemende invloed van de geblokkeerde loongrens in hun loopbaan (gedurende 1982 - 1998, zie figuur 20) en enkele sporadische welvaartsaanpassingen tijdens de periode 1985 - 2005.

Opvallend is de erosie van het pensioen tussen de 89-jarigen en de 90-jarigen in 2020 te wijten aan een wijziging in de pensioenwetgeving.¹

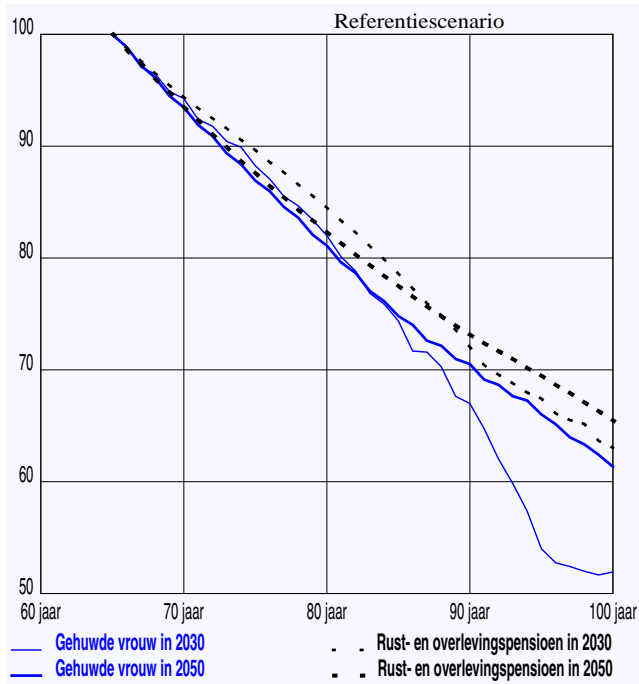
Figuur 25 illustreert de verdeling van de gepensioneerden over de opeenvolgende leeftijden voor twee typen gepensioneerden: het gezinshoofd en de gehuwde man in het koppel dubbelpensioentrekkers. Die verdeling vloeit voort uit de invloed van de demografische veroudering, de schokken veroorzaakt door de babyboomgeneraties en de invloed van de verandering in de pensioenkeuze.

Die figuur toont, zowel voor de gezinshoofden als voor de gehuwde mannen, dat de gemiddelde leeftijd van de gepensioneerden in 2020 lager is dan in 2050, toe te schrijven aan de intrede van de omvangrijke naoorlogse geboorten.

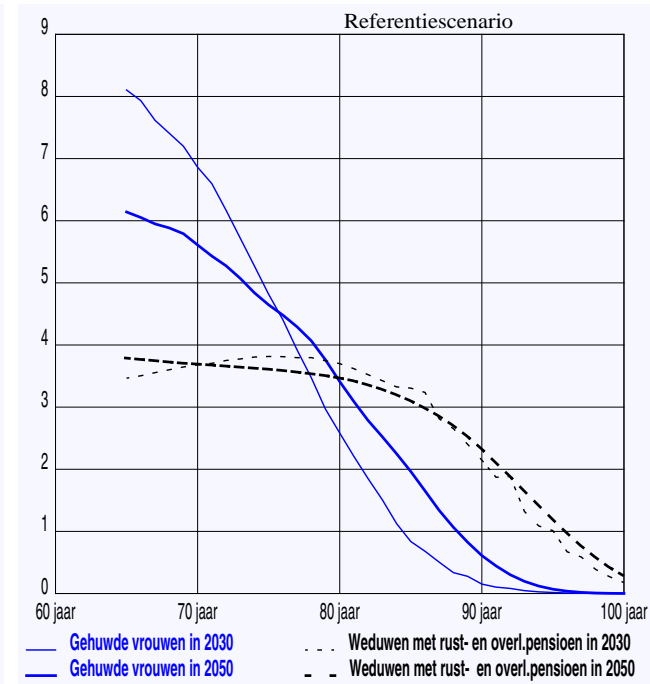
Voor de gehuwde mannen vertonen een opvallende jeugdige leeftijdsstructuur, omdat de intrede van de omvangrijke naoorlogse geboorten samen optreedt met de toenemende ontubbeling van het gezinpensioen (zie figuur 19). Eenzelfde verloop zien we in het geval van de gehuwde vrouw in figuur 27. Die figuur illustreert ook dat de weduwen met een rust- en overlevingspensioen langer leven in 2050 dan in 2030.

1. De 90-jarigen van 2020 konden met pensioen vanaf 60 jaar in de loop van 1989 - 1990 en de 89-jarigen van 2020 werden 60 jaar in de loop van 1990 - 1991. Tot eind 1989 bestond het brugrustpensioen (pensioen op 60 jaar met toevoeging van vijf fictieve loopbaan jaren die gewaardeerd werden aan het laatst verdiende loon), waardoor het normale aantal intredes op 60 jaar (vooral ongeschoolde arbeiders met een volledige loopbaan maar die niet konden genieten van het brugrustpensioen; zij moesten 25 % inleveren op hun pensioenbedrag wegens de 5 jaar vervroeging) werd aangedikt met de intredes van geschoolde werknemers die konden genieten van het voordelige brugrustpensioen. In 1990 werd de penaliserende 5 % per jaar vervroeging afgeschaft en het brugrustpensioen werd vervangen door de flexibele pensioenleeftijd (zonder toevoeging van fictieve loopbaan jaren). Die verandering in de wetgeving heeft geleid tot het uitstel van de pensionering van de geschoolde werknemers; een verschuiving in het pensioneringsgedrag die duidelijk is afgetekend in de statistieken tijdens de periode 1990 - 1995. Vanaf 1995 en vooral vanaf 1996 vertonen de statistieken terug een normaal intredegedrag met een hoger pensioenbedrag dan tijdens de overgangperiode (omwille van de terug genormaliseerde intredes van de geschoolde werknemers).

FIGUUR 26 - Rustpensioen van elke leeftijdsgeneratie vrouwen - in % van het nieuwberekend pensioen

FIGUUR 27 - Structuur per leeftijdsgeneratie van gepensioneerde vrouwen - in %

Zoals in figuur 24 wordt in figuur 26 het pensioen van elke leeftijdsgeneratie uitgedrukt t.o.v. het pensioen van de 65-jarigen, respectievelijk in 2030 en in 2050, in het geval van de gehuwde vrouw in het koppel dubbelpensioentrekkers en van de weduwe die haar rustpensioen cumuleert met een overlevingspensioen (tot maximaal 110 % van het overlevingspensioen). In deze figuur is opnieuw enkel het verschil tussen het groeiritme van het nieuwberekend pensioen en de welvaartsaanpassingen van belang, bij constante demografische structuur van de gepensioneerden.

In 2030 noteren we een sterke vertraging van het pensioen van de gehuwde vrouw naarmate ze ouder wordt, omwille van het sterke groeiritme van het nieuwberekend pensioen, dat over de periode 2000 - 2029 hoger was dan 2,5 % (toenemende verlenging van haar loopbaan in hogergeschoolde jobs). Naarmate de afstand tussen het groeiritme van het nieuwberekend pensioen 'm' en de welvaartsaanpassingen 'c' groter wordt, des te sterker vertraagt het pensioen doorheen de leeftijden.

In 2050 is de vertraging van het pensioen van de gehuwde vrouw minder groot omdat het stijgingsritme van het nieuwberekend pensioen 'm' vanaf 2025 wordt afgeremd door de loongrens (zie figuur 23). In dit geval is de spreiding van het pensioen over de opeenvolgende generaties kleiner, want 'm' vertraagt t.o.v. de constante welvaartsaanpassingen 'c' zodat 'm-c' kleiner wordt.

Alhoewel onze berekeningen gemaakt zijn met een constante loskoppeling van de welvaartsaanpassingen t.o.v. de loonevolutie (- 1,75 %), spreekt de pensioenwet over selectieve welvaartsaanpassingen - afhankelijk van de hoogte en/of de ingangsdatum van het pensioen - waardoor de spreiding van de pensioenen doorheen de leeftijden kan verminderen, zonder dat daarom de gemiddelde vervangingsratio over alle leeftijden heen noodzakelijkerwijze zou moeten veranderen.

d. Het pensioen is op korte- en middellange termijn nagenoeg onelastisch t.o.v. het loon

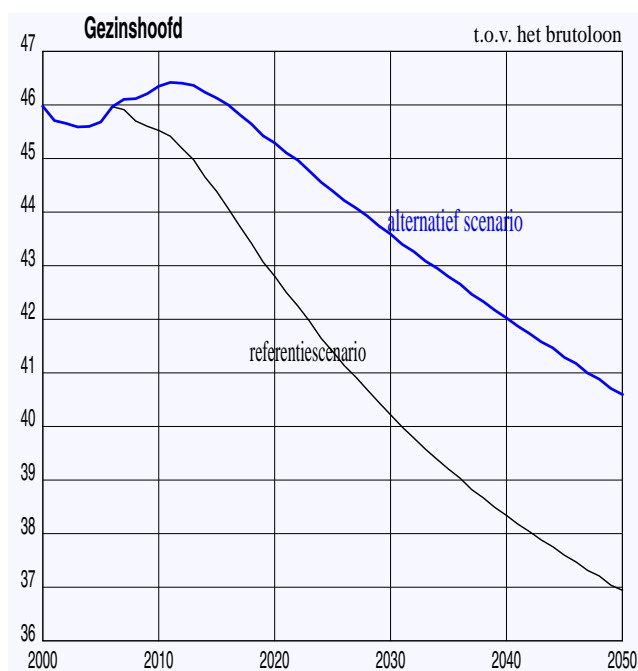
Bovenop de twee eerder vernoemde redenen - invloed van de loongrens (punt b) en van de gedeeltelijke welvaartsaanpassingen (punt c) - zijn er nog twee redenen waarom het pensioen - zelfs binnen elk gezinstype - op korte- en middellange termijn nagenoeg onelastisch is t.o.v. het loon.

Het pensioen wordt berekend aan de hand van de bezoldigingen - eventueel begrensd - die ontvangen zijn tijdens de 45-jarige loopbaan die de pensioneringsdatum voorafgaat, en die bezoldigingen genieten geen reële herwaardering¹. Daarom zal een verandering in de toekomstige loonstijging slechts *druppelsgewijs* het gemiddeld pensioen beïnvloeden, à ratio van jaarlijks 1/45 in het pensioenbedrag van de opeenvolgende nieuwe generaties gepensioneerden (vergelijk in figuur 21 het verloop van de lijnen in het referentie-scenario met dat van het alternatieve scenario).

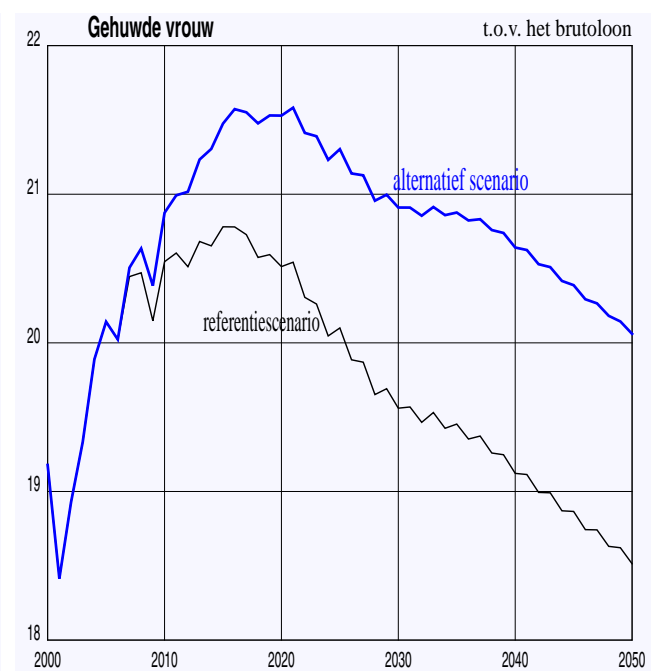
De invoering van het “*minimumrecht per loopbaanjaar*”, bedoeld om de lage lonen uit het verleden op te trekken tot *het gewaarborgde minimumloon dat geldt op het moment van de pensioenberekening*², installeert een selectieve binding van het pensioen aan het loon, voor zover het pensioenbedrag door dat recht niet hoger is dan een maximumgrens³. Deze maximumgrens³ is enkel gekoppeld aan de prijsevolutie, zodat ook hier de band met de loonevolutie mettertijd uitdeint.

Figuren 28 en 29 illustreren in welke mate het nieuwberekend pensioen op korte- en middellange termijn onelastisch is t.o.v. het loon.

FIGUUR 28 - Pensioen van het nieuwgepensioneerde

FIGUUR 29 - Pensioen van de nieuwgepensioneerde

1. Vóór de invoering van de pensioenwet van 1996 genoten de bezoldigingen een herwaardering van 1,036ⁿ, van toepassing op de loopbaanjaren vanaf 1955 (n=20) tot en met 1974 (n=1). Met de invoering van de pensioenwet wordt die reële herwaardering tijdens de periode 1997 - 2004 afgebouwd ter financiering van het “*minimumrecht per loopbaanjaar*”.
2. Telkens als het minimummaandloon (zoals vastgesteld in CAO nr. 43) verhoogt, zal ook het minimumrecht per loopbaanjaar worden aangepast.
3. 35 000 BEF/maand voor de alleenstaanden en 43 750 BEF/maand voor het gezinshoofd. Alle bedragen genoemd in de pensioenwet zijn gekoppeld aan de index 405,55 (basis 1966) en evolueren volgens de bepalingen van de wet van 2 augustus 1971 die de koppeling aan het indexcijfer van de consumptieprijzen regelt.

Het groeiritme van het nieuwberekend pensioen van de man is in beide scenario's zo goed als identiek tot 2014 (zie figuur 21), maar uitgedrukt in procent van het loon is de vervangingsratio sterk verschillend in 2014. Hoewel de hogere loonstijging in het referentiescenario met vertraging het groeiritme van het nieuwberekend pensioen van de man geleidelijk zal verhogen, blijft de vervangingsratio sterker dalen dan in het alternatieve scenario.

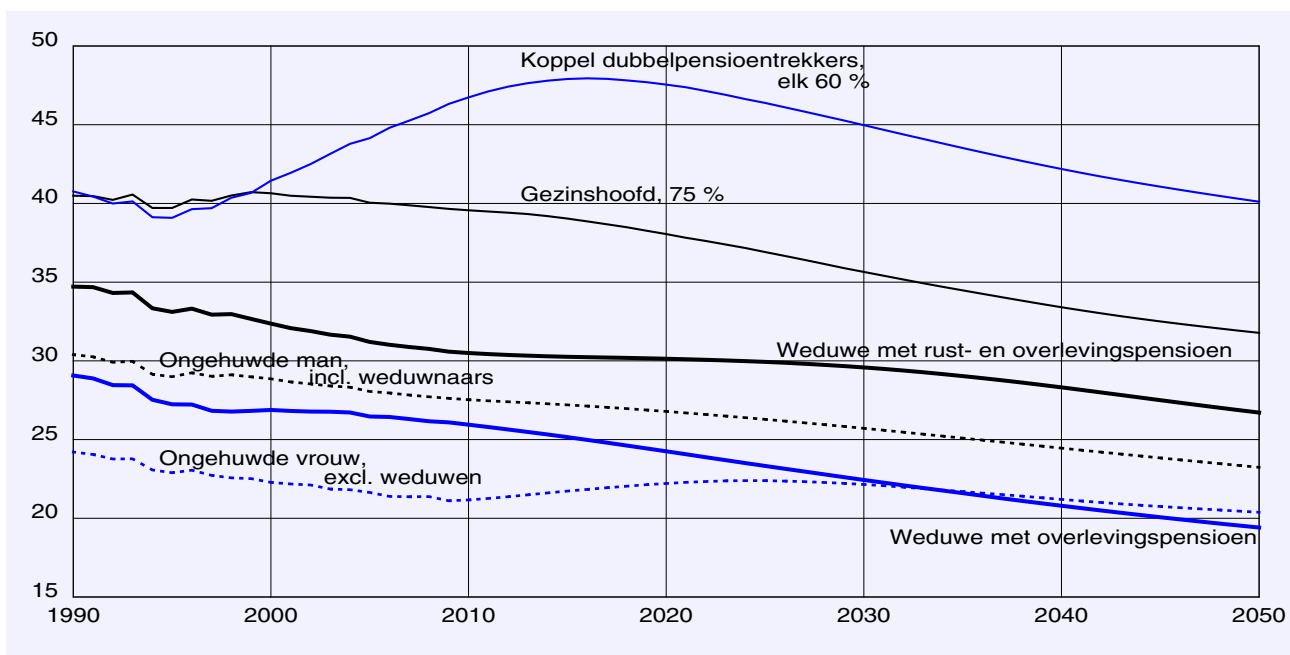
Ook het groeiritme van het nieuwberekend pensioen van de vrouw is in beide scenario's zo goed als identiek tot 2017 (zie figuur 23), namelijk met een groeiritme dat tot 2015 hoger is dan 2,25 %, waardoor de vervangingsratio voor de gehuwde vrouw aanvankelijk toeneemt, des te sterker naarmate het verschil met de loonevolutie groter is. Vervolgens vertraagt het groeiritme van het nieuwberekend pensioen van de gehuwde vrouw tot minder dan de loonstijging, in het referentiescenario vanaf 2015 en in het alternatieve scenario vanaf 2020, zodat vanaf die data de vervangingsratio in beide scenario's daalt.

e. Nuancering van de dalende vervangingsratio

De vervangingsratio per gezinstype in figuur 30, waar de dubbelverdieners met elk hun eigen rustpensioen worden beschouwd als één entiteit, geeft een ander zicht op de evolutie van de vervangingsratio; in deze figuur spelen de invloeden van de loongrens, de 'gedeeltelijke' welvaartsaanpassingen en het relatief onelastisch verloop op korte- en middellange termijn van het pensioen t.o.v. het loon.

Terwijl in tabel 17 en in figuur 31 de macro-economische vervangingsratio daalt van 29,9 in 2000 tot 23,2 in 2050, noteren we in figuur 30 een relatief gelijkaardige daling voor het gezinshoofd, minder voor de ongehuwde man, en zelfs een relatief sterkere daling voor de weduwe met een overlevingspensioen.

FIGUUR 30 - Macro-economische vervangingsratio's per gezinstype gepensioneerd
in procent van het gemiddeld brutoloon in het referentiescenario

De dubbelverdieners zullen hun aantal verhogen, met tevens een hoger pensioen dan dit van de enige kostwinner

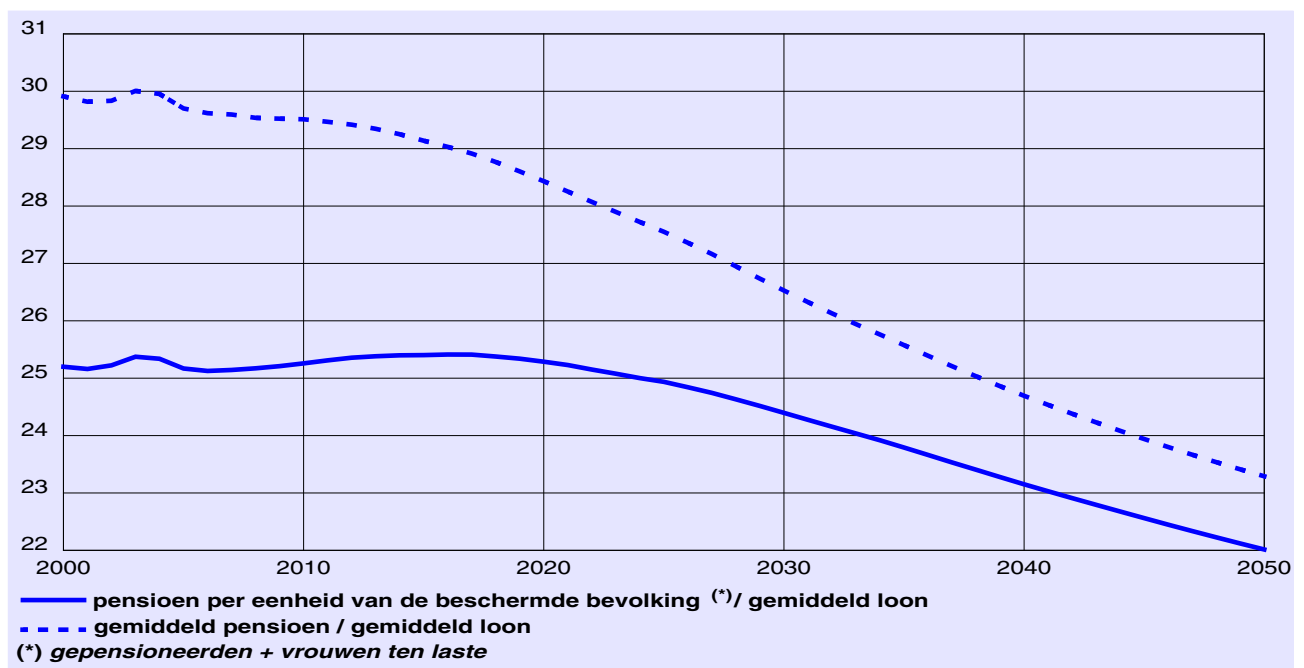
De dubbelpensioentrekkers daarentegen, zullen niet alleen in relatief aantal toenemen van 32 % in 2010 tot 51 % in 2030 en tot ruim 55 % in 2050 (zie figuur 19), maar zullen daarenboven hun gezamenlijk pensioen verbeteren naarmate de nieuwe generaties gepensioneerde vrouwen een langere en beter bezoldigde loopbaan uitbouwen. Tijdens de periode 2000 - 2015 stijgt het pensioen van de opeenvolgende nieuwe generaties gehuwde vrouwen vlugger dan het loon (zie figuur 23), waardoor de remmende invloed van de loongrens op het pensioen van de man meer dan gecompenseerd wordt door de verbetering van het pensioen van de vrouw. Na 2020 daalt de vervangingsratio voor de dubbelpensioentrekkers omdat het groeiritme van het pensioen van de vrouw wordt beïnvloed door de deeltijdse arbeid en vervolgens de loongrens. In 2050 bereikt die vervangingsratio eenzelfde niveau als die van het statuut gezinshoofd in 1996.

Wanneer binnen het koppel dubbelverdieners de man overlijdt, zal de weduwe haar rustpensioen cumuleren met het overlevingspensioen van de man; de intrede van de omvangrijke nieuwe generaties met een rust- en overlevingspensioen is duidelijk afgetekend in figuur 30 tussen 2010 en 2030. Ook het pensioen van de ongehuwde vrouw verbetert omwille van dezelfde redenen als aangehaald voor de gehuwde vrouw.

Het pensioen van de hoogste bezoldigingen wordt het meest afgetopt

De betekenis van de gemiddelde dalende vervangingsratio - binnen een bepaald gezinstype - voor het individu, hangt af van de bezoldiging die het individu verdiende vóór zijn pensionering. De personen met de hoogste bezoldigingen zullen met de grootste kloof tussen hun arbeidsinkomen en hun pensioen geconfronteerd worden.

FIGUUR 31 - Macro-economische vervangingsratio per gepensioneerde en per eenheid van de beschermde bevolking in de werknemersregeling - in procent van het gemiddeld brutoloon ~ referentiescenario

In figuur 31 wordt de macro-economische vervangingsratio - per gepensioneerde - vergeleken met de vervangingsratio - per eenheid van de beschermde bevolking¹. Deze laatste ratio daalt veel minder vlug (25,2 in 2000 tot 22 in 2050, of - 3,2 procentpunt over 50 jaar²) dan de vervangingsratio per gepensioneerde (van 29,9 in 2000 tot 23,2 in 2050, of - 6,6 procentpunt over 50 jaar³), alleen omwille van verschuivingen tussen de categorieën gepensioneerden met voor elk een verschillende evolutie van hun vervangingsratio.

1. Beschermde bevolking: aantal gepensioneerden met eigen pensioenrechten + aantal vrouwen ten laste van het gepensioneerde gezinshoofd.
2. minus 1,1 procentpunt in het alternatieve scenario.
3. minus 4,4 procentpunt in het alternatieve scenario.

2. Evolutie van het gemiddeld pensioenbedrag en van de vervangingsratio in de regeling der zelfstandigen

Evolutie

Zoals in de werknemersregeling zal het gemiddeld zelfstandigenpensioen - in het algemeen - vertragen ten opzichte van het bedrijfsinkomen, om gelijkaardige reden als in de werknemersregeling¹:

- de ontubbeling van het gezinspensioen;
- de ‘gedeeltelijke’ welvaartsaanpassing gecombineerd met de toenemende levensverwachting van de gepensioneerden;
- de nagenoeg onelastische evolutie van het pensioen t.o.v. het bedrijfsinkomen, op korte en middellange termijn.

TABEL 18 - Vervangingsratio van het gemiddeld pensioen in de regeling voor zelfstandigen

	2000		2010		2020		2030		2040		2050	
	ref.scen.	alt.scen.	ref.scen.	alt.scen.	ref.scen.	alt.scen.	ref.scen.	alt.scen.	ref.scen.	alt.scen.	ref.scen.	alt.scen.
Gemiddeld zelfstandigenpensioen in % van het gemiddelde bedrijfsinkomen	23,6	23,6	20,4	20,4	19,5	19,5	19,2	19,2	19,2	19,1	19,1	19,1

Sterke erosie van de vervangingsratio te wijten aan de pensioenhervorming...

In tegenstelling tot de werknemersregeling leidt de pensioenhervorming tot een sterke erosie van het zelfstandigenpensioen tijdens de periode 2000 - 2010. Nochtans volgt de regeling van de zelfstandigen de pensioenhervorming in de werknemersregeling wat betreft de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd en van de pensioenbreuk voor de vrouw, de invoering van een loopbaanvoorwaarde ingeval van vervroegde pensionering en de voorziene overgangperiode². Aldus zou de pensioenhervorming - wat betreft de verschuiving van de aantallen - moeten leiden tot een toename van het gemiddeld pensioenbedrag, omdat het gewicht van de mannen, met een hoger pensioen dan de vrouwen, toeneemt naarmate de generaties vrouwen tussen 60 en 64 jaar hun pensionering uitstellen.

Bovendien voorziet de pensioenhervorming twee correcties ten voordele van de vrouwelijke gepensioneerde zelfstandigen: bonusjaren indien de loopbaan minstens 15 jaar en minder dan 30 jaar bedraagt, en een pensioenbijslag tijdens de overgangperiode (1997 - 2009) ingeval van een tweederde loopbaan.

... die de bijdragebreuk vervangt door lagere ‘correctiecoëfficiënten’

Bovenvernoemde positieve invloeden op het pensioenbedrag worden meer dan gecompenseerd door de ‘specifieke’ pensioenberekening in de regeling der zelfstandigen: op grond van de gezinstoestand (75 % voor het gezinsbedrag en 60 % voor het bedrag alleenstaande), de loopbaan en het ‘referte-inkomen’ per loopbaanjaar. Dat ‘referte-inkomen’ bestaat uit drie delen naargelang de betreffende loopbaanjaren:

a. *Loopbaanjaren tot en met 1983*

Voor de loopbaanjaren gelegen vóór 1984 wordt het rustpensioen berekend op basis van een forfaitair bedrijfsinkomen, dat wordt aangepast aan het spilindexcijfer van kracht op de ingangsdatum van het pensioen³.

1. Voor meer details over de werking van volgende punten wordt verwezen naar de beschrijving van die punten in de werknemersregeling (vanaf p. 80).
 2. Zie kader in hoofdstuk II, p. 35.
 3. Op 1 januari 2001 bedraagt dit forfaitair bedrijfsinkomen 334 669 BEF in lopende prijzen.

b. *Loopbaanjaren vanaf 1984 tot en met 1996*

Voor de loopbaanjaren vanaf 1984 gebeurt de pensioenberekening op basis van de bedrijfsinkomsten, die als grondslag dienden voor de berekening van de bijdragen maar toch begrensd tot het tussenplafond dat gold bij de bijdrageberekening¹, die vervolgens worden aangepast aan het indexcijfer der consumptieprijzen op de ingangsdatum van het pensioen. De aldus bekomen ‘werkelijke geherwaardeerde bedrijfsinkomsten’ worden vermenigvuldigd met de overeenkomstige ‘proportionele bijdragebreuk’², die van 0,506 in 1984 steeg tot 0,612 in 1996.

c. *Loopbaanjaren vanaf 1997*

Sedert de pensioenhervorming is de ‘proportionele bijdragebreuk’ vervangen door twee ‘correctiecoëfficiënten’ van toepassing op de ‘werkelijke geherwaardeerde bedrijfsinkomsten’ die voortaan opgedeeld worden in twee schijven:

- het gedeelte van de geherwaardeerde bedrijfsinkomsten dat de loongrens, van toepassing bij het werknemerspensioen, niet overschrijdt krijgt de coëfficiënt 0,567851;
- het gedeelte van de geherwaardeerde bedrijfsinkomsten dat die loongrens overschrijdt, maar begrensd tot het tussenplafond¹ (zie vorig punt b) krijgt de coëfficiënt 0,463605.

Omdat er, sedert de invoering van het proportioneel pensioen, ieder jaar een forfaitair loopbaanjaar wegviel en een bijkomend ‘werkelijk geherwaardeerd bedrijfsinkomen’ in de plaats kwam, steeg het aandeel nieuwgepensioneerden met een pensioenbedrag dat hoger is dan het ‘minimumpensioen’³. Vooral de verhoging van de ‘proportionele bijdragebreuk’ had daarop een positieve invloed tot 1996.

Na een decennium rijping van het proportioneel pensioen, met een regelmatig toenevende bijdragebreuk, veroorzaakt de vervanging van die breuk door lagere ‘correctiecoëfficiënten’ een vertraging in het stijgingsritme van het pensioenbedrag. Naarmate de nieuwe generaties, met een lager proportioneel pensioen dan vóór de pensioenhervorming, steeds talrijker worden in het pensioenbestand, stijgt ook het vertragingseffect van de lagere correctiecoëfficiënt op het gemiddeld pensioen van de zelfstandigen. Dit verklaart de sterke erosie van de vervangingsratio voor het zelfstandigenpensioen tijdens de periode 2000 - 2010.

-
1. De bijdrageberekening in de regeling der zelfstandigen gebeurt volgens twee inkomensschijven: een percentage op het gedeelte van de inkomsten dat het tussenplafond niet te boven gaat en vervolgens een lager percentage op het gedeelte van de inkomsten hoger dan het tussenplafond maar begrensd tot een maximumplafond. Het tussenplafond bedraagt op 1 januari 2001 1 979 760 BEF in lopende prijzen. De overgrote meerderheid van de zelfstandigen heeft vandaag een inkomen dat lager is dan het tussenplafond.
 2. Toen de bijdragebreuk in 1984 werd ingevoerd was het de bedoeling dat 1 frank betaald door een zelfstandige hetzelfde pensioen gaf als 1 frank betaald door een werknemer. Daartoe werd die bijdragebreuk jaarlijks bepaald door de verhouding tussen het bijdragepercentage voor het pensioen in de regeling der zelfstandigen en dat van de werknemersregeling. In 1984 werd die breuk vastgesteld op 0,506 of de verhouding tussen 8,2788 en 16,36. Het pensioenbijdragepercentage in de zelfstandigenregeling is tijdens de periode 1984 - 1996 gestegen van 8,2788 % tot 10,0089 %, terwijl het pensioenbijdragepercentage in de werknemersregeling (werkgevers- en werknemersbijdragen samen) constant bleef, zodat de bijdragebreuk toenam.
 3. Het minimumpensioen overeenkomstig een volledige loopbaan bedraagt op 1 januari 2001 364 526 BEF voor het gezinpensioen en 273 398 BEF voor het pensioen als alleenstaande, in lopende prijzen. Het minimumpensioen is gegarandeerd vanaf 2/3 loopbaan (eventueel in meerdere regelingen) evenredig met de duur van de loopbaan in de regeling der zelfstandigen.

3. Evolutie van het gemiddeld pensioenbedrag en van de vervangingsratio in de overheidssector

Evolutie

In deze afdeling wordt de evolutie van het gemiddeld overheidspensioen geschetst. In de mate dat de pensioenen van de *administratie* deel uitmaken van een meer gedetailleerde modellering, wordt, in wat volgt, vooral dieper ingegaan op de evolutie van deze laatste.

TABEL 19 - Gemiddeld overheidspensioen

	2000	2010		2020		2030		2040		2050	
Loonstijging (hypothese)		2,25 %	1,75 %	2,25 %	1,75 %	2,25 %	1,75 %	2,25 %	1,75 %	2,25 %	1,75 %
Gemiddeld overheidspensioen in duizenden BEF (prijzen van 1998)											
Overheidssector	740,7	816,4	801,7	989,7	927,2	1236,2	1104,0	1554,4	1321,2	1933,1	1563,2
<i>waarvan: administratie</i>	710,2	699,8	688,5	808,9	761,7	1021,7	918,3	1294,8	1106,8	1596,0	1296,7
Gemiddeld overheidspensioen in % van het gemiddelde overheidsloon (loonkost)											
Overheidssector	57,5	52,5	52,6	51,0	51,2	50,9	51,2	51,3	51,2	51,0	51,2
<i>waarvan: administratie</i>	60,3	49,1	49,2	45,4	45,8	45,9	46,4	46,6	47,0	46,0	46,3
Gemiddelde pensioenen in % van het gemiddelde brutoloon in de werknemersregeling											
Overheidssector	65,4	59,4	59,5	57,6	57,8	57,6	57,9	58,0	58,3	57,8	57,9
Werknemersregeling	29,9	29,5	29,6	28,4	29,2	26,5	28,0	24,7	26,7	23,3	25,5

Tabel 19 toont het gemiddeld overheidspensioen in absolute waarde en in procent van het gemiddelde overheidsloon (loonkost) alsook een vergelijking met het gemiddeld pensioen uit de werknemersregeling. De tabel toont het resultaat in het referentiescenario (2,25 %) en in het alternatieve scenario (1,75 %).

Het gemiddeld overheidspensioen, uitgedrukt in absolute waarde kent in de periode 2000 - 2010 slechts een zeer matige groei in vergelijking met de daaropvolgende perioden. Dat komt vooral door de evolutie van het gemiddeld pensioen in de administratie dat zelfs dalend is.

Ook voor de vervangingsratio (het gemiddeld pensioen uitgedrukt in procent van de gemiddelde loonkost in de overheidssector - zie woordenlijst), is er een uitgesproken dalende trend.

Indien de overheidssector vergeleken wordt met de werknemersregeling, dan blijkt dat beiden een dalende vervangingsratio kennen, weliswaar om uiteenlopende redenen. Hieronder wordt besproken waarom de vervangingsratio in de overheidssector, en meer in het bijzonder in de administratie, naar beneden gaat.

Het gemiddeld overheidspensioen wordt enerzijds beïnvloed door de pensioenstromen - de instroom van nieuwgepensioneerden (punt a, hieronder), de uitstroom door overlijden (punt b) - en anderzijds de loonevolutie en dus ook door de berekeningsmethode (punt c) en via de perequatie (punt d).

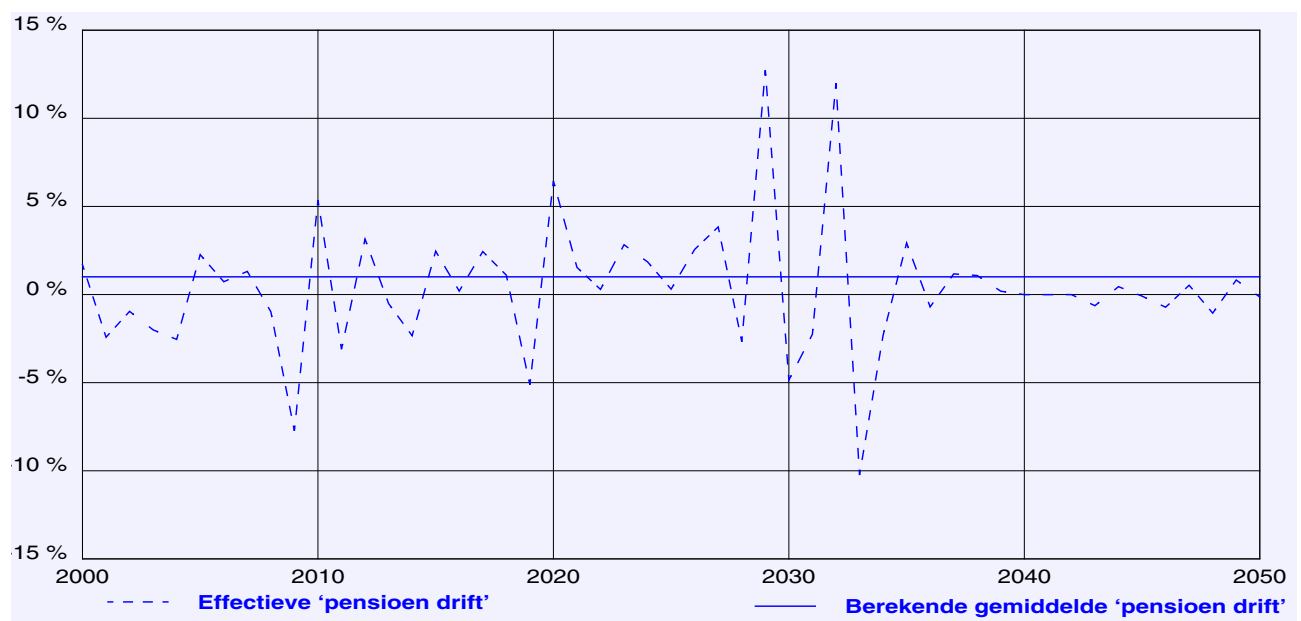
a. De instroom van nieuwe gepensioneerden

Onderzoek heeft uitgewezen dat het gemiddeld pensioenbedrag van een nieuwgepensioneerde ambtenaar lager ligt dan dat van zijn oudere collega's die al geruime tijd gepensioneerd zijn.

Bij het gemiddeld pensioenbedrag speelt de *wage drift* een belangrijke rol, m.a.w. de schommelingen in de lonen, toe te schrijven aan de structuurwijziging van de werkgelegenheid in de overheidssector per administratief niveau, vertaalt zich in schommelingen van het gemiddeld pensioen, wat wij verder als *'pensioen drift'* zullen aangeven. Gelet op de huidige leeftijdsstructuur van de verschillende administratieve niveaus, bedraagt die *'pensioen drift'* jaarlijks gemiddeld 0,5 % over de projectieperiode. Ook houdt die *'pensioen drift'* rekening met de *'vervrouwelijking'* van de ambtenarij.

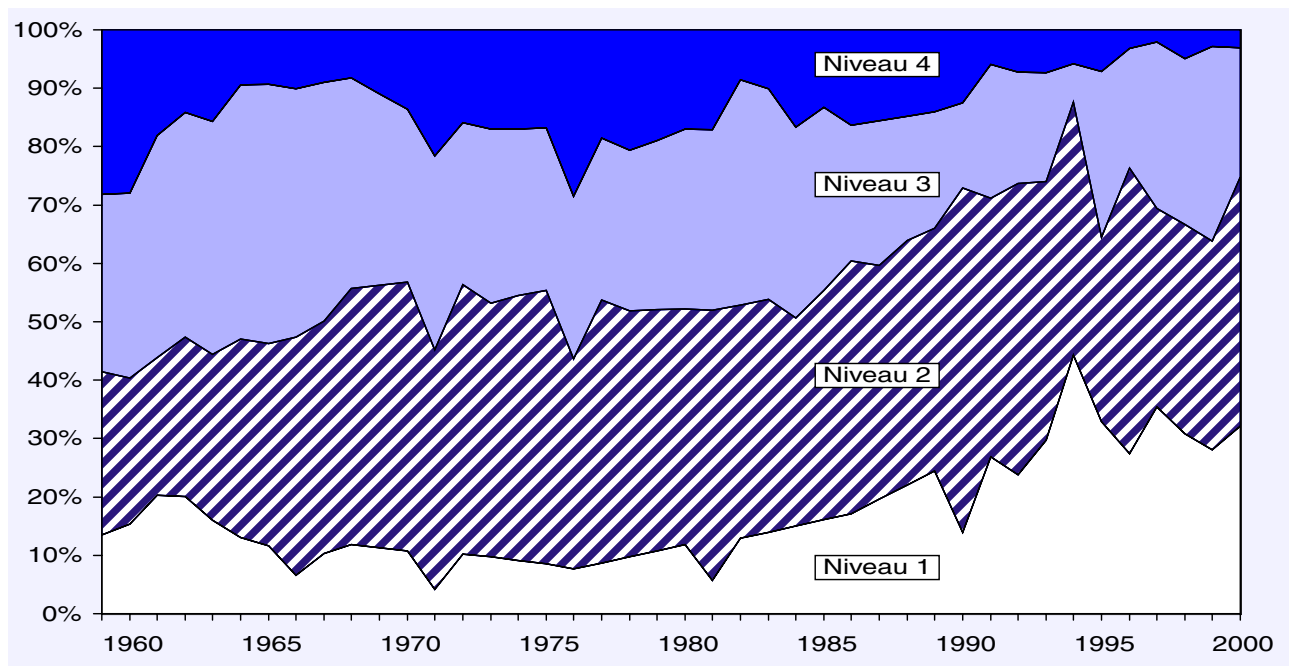
Nochtans blijkt de *'pensioen drift'* negatief te zijn in het begin van de projectieperiode (gemiddeld - 0,5 % tussen 2000 en 2010). Deze drift is dus veel kleiner dan de berekende gemiddelde *'pensioen drift'* van 0,5 % (zie figuur 32): de negatieve pensioen drift wordt veroorzaakt door het feit dat in die periode relatief veel gepensioneerden in het pensioenbestand binnenstromen die in een lager niveau tewerkgesteld waren.

FIGUUR 32 - Evolutie van de 'pensioen drift' (administratie)

Figuur 32 die de verdeling toont tussen de niveaus bij de aanwervingen¹, illustreert deze evolutie.

1. Bron: eigen berekeningen gebaseerd op personeelsstatistieken per leeftijd ("Overzicht van de personeelssterkte in de overheid" - Dienst Algemeen Bestuur - Federaal Ministerie van Ambtenarenzaken).

FIGUUR 33 - Verdeling tussen de niveaus bij de aanwervingen (administratie)

We weten dat een gemiddelde loopbaan bij de administratie effectief 37 jaar bedraagt. De toename of afname van het aandeel hooggeschoolden/laageschoolden¹ in de aanwervingen in bepaalde periodes in het verleden, genereert een stijging of daling van het gemiddeld pensioenbedrag, gemiddeld 37 jaar later. Immers, tussen het begin van de jaren 60 en het einde van de jaren 80, daalt het aandeel aanwervingen van niveau 1 terwijl het aandeel van de lager gekwalificeerde niveaus toeneemt. Het is pas vanaf 1990 dat het belang van de hogereschoolden in de aanwervingen sterk toeneemt, wat de vervangingsratio in positieve zin zou beïnvloeden vanaf het midden van de jaren 2020.

b. De uitstroom door overlijden

Ook de uitstroom van gepensioneerden (door overlijden) duwt de vervangingsratio mee naar beneden in de eerste helft van de projectieperiode.

Uit de statistieken blijkt dat de huidige gepensioneerden in de administratie specifieke leeftijdskenmerken vertonen. Zo blijkt dat hoe ouder de gepensioneerde is, hoe hoger het gemiddeld pensioenbedrag dat hij heeft. Dat fenomeen zou verklaard kunnen worden door twee factoren:

- Ten eerste heeft de oudere generatie een langere loopbaan doorlopen en dus een hoger pensioenbedrag opgebouwd. Zo blijkt in 1999 dat van de generatie 80-plussers ruim 65 % op pensioen gegaan is op 65 jaar, en slechts iets meer dan 3 % op 60 jaar; van de generatie tussen 65 en 70 jaar blijkt dat slechts ongeveer 20 % op 65 jaar op pensioen ging, terwijl 35 % dat op 60 jaar deed en 13 % op 61 jaar². De huidige actieve ambtenaren beëindigen hun loopbaan steeds meer rond de leeftijd van 60 jaar;
- Een tweede verklaring³ zou te maken hebben met het feit dat de hogere sociale groepen beduidend langer zouden leven dan de lagere. Wie een hoog pensioen

1. De scholingsgraad gaat van niveau 1 (hoogst geschoold) naar niveau 4 (laagst geschoold).

2. "Jaarlijkse statistiek der pensioenen van de openbare diensten", Administratie der pensioenen, juli 1999, tabellen: 'Verdeling van de rustpensioenen in betaling op 1/7/99 volgens geboortjaar en leeftijd bij oppensioenstelling' (ambtenaren van de federale staat en ermee gelijkgestelden).

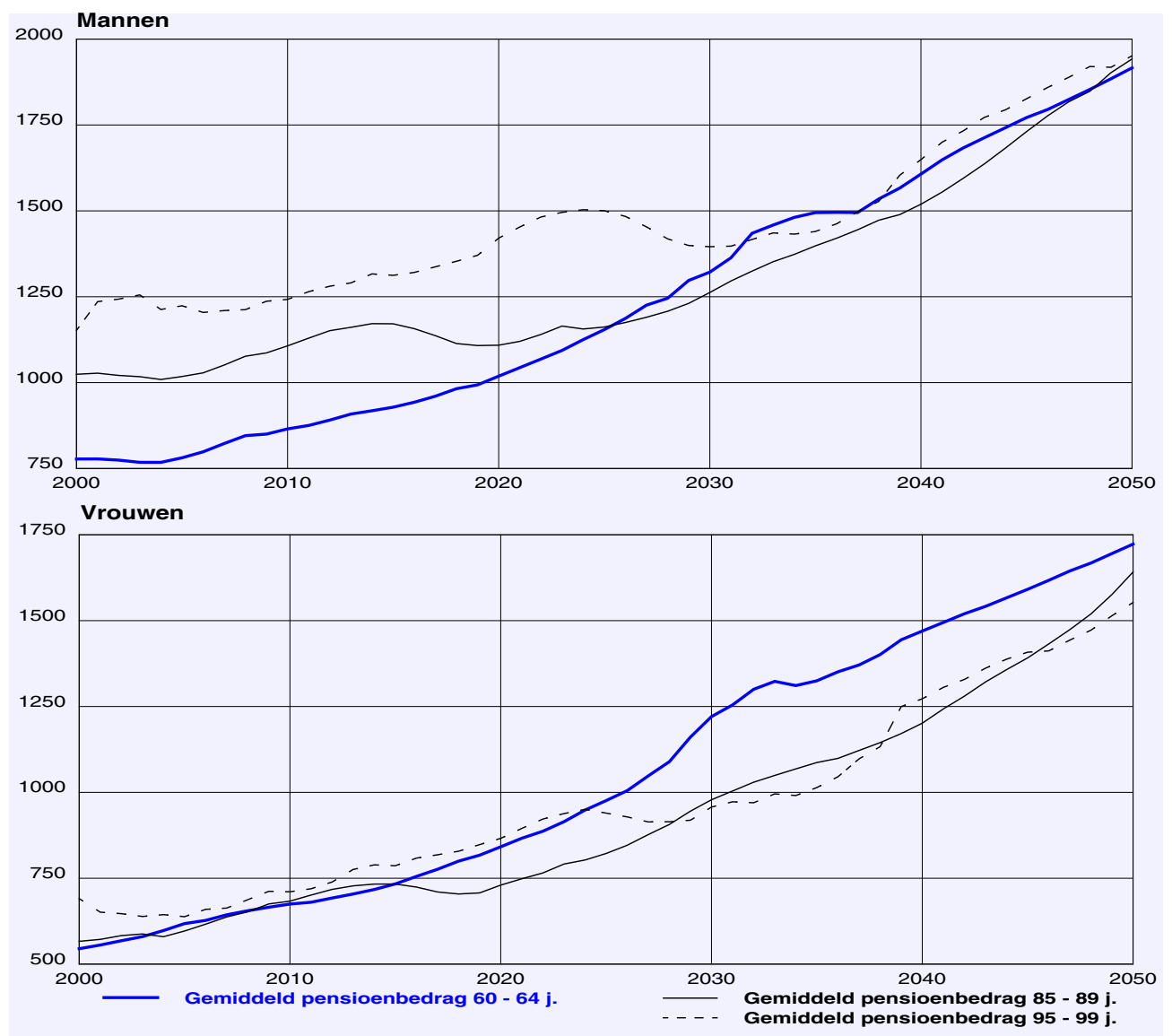
3. M. MATHEUSSENS [1997].

krijgt, had een hoge rang en leeft dus langer dan wie een laag pensioen heeft. Het is moeilijk te voorzien of dit fenomeen nog zou gelden in de toekomst. Daarom werd met die factor geen rekening gehouden in de projectieperiode.

Bij het overlijden van de oudere generaties de komende decennia, zullen de hoogste pensioenen verdwijnen waardoor het niveau van het gemiddeld pensioenbedrag van de hele stock gepensioneerden negatief beïnvloed wordt.

De specifieke kenmerken van de instromende en uitstromende gepensioneerde ambtenaren leiden tot een 'pensioenspanning tussen generaties'¹, weergegeven in figuur 34.

FIGUUR 34 - Pensioenspanning tussen generaties - mannen en vrouwen (rustpensioenen in duizenden BEF van 1998 per jaar)

1. Zie woordenlijst.

c. De berekeningsmethode

Naast de specifieke kenmerken van de instromende en uitstromende gepensioneerden met hun overeenkomstig pensioenbedrag, speelt ook de berekeningsmethode een grote rol in het niveau van het overheidspensioen.

Tabel 19 (*zie supra*) toont het grote verschil in de vervangingsratio tussen de overheidssector en de werknemersregeling. Het feit dat het overheidspensioen berekend wordt op grond van de gemiddelde wedde van de laatste vijf jaren van de loopbaan (meer details hierover in hoofdstuk II) en het werknemerspensioen op grond van de gemiddelde wedde van de hele carrière, geeft een duidelijke indicatie waarom beide pensioenbedragen zo verschillend zijn.

d. De perequatie

Ook het verschil in welvaartsaanpassingen speelt een belangrijke rol om de kloof tussen een pensioen in de werknemersregeling en een overheidspensioen te verklaren.

In tegenstelling tot de pensioenen in de werknemersregeling, die jaarlijks een gemiddelde welvaartsaanpassing van 0,5 % krijgen (of zelfs 0 % in het alternatieve scenario), volgen de overheidspensioenen de volledige conventionele loonstijging, d.i. de loonstijging als gevolg van een algemene baremaherziening of sociale programmatie, nl. 1,75 % (of 1,25 % in het alternatieve scenario) - *zie* sociaal-beleidsscenario, p. 64.

4. Andere gemiddelde uitkeringen en hun vervangingsratio

Enkel de resultaten van het referentiescenario worden hieronder voorgesteld omdat de vervangingsratio's op een gelijkaardige wijze evolueren in beide scenario's (*zie* sociaal-beleidsscenario, p. 64), uitgezonderd het werknemerspensioen (sectie D.1 vanaf p. 80).

Werkloosheidsuitkering, uitkering voor arbeidsongeschiktheid en brugpensioen

Figuur 35 toont de sociale uitkeringen van de werknemersregeling in verhouding tot het brutoloon. Hieruit blijkt een aanzienlijke erosie van de vervangingsratio's, die op lange termijn minder sterk zal zijn dan in het recente verleden of in de toekomst op middellange termijn.

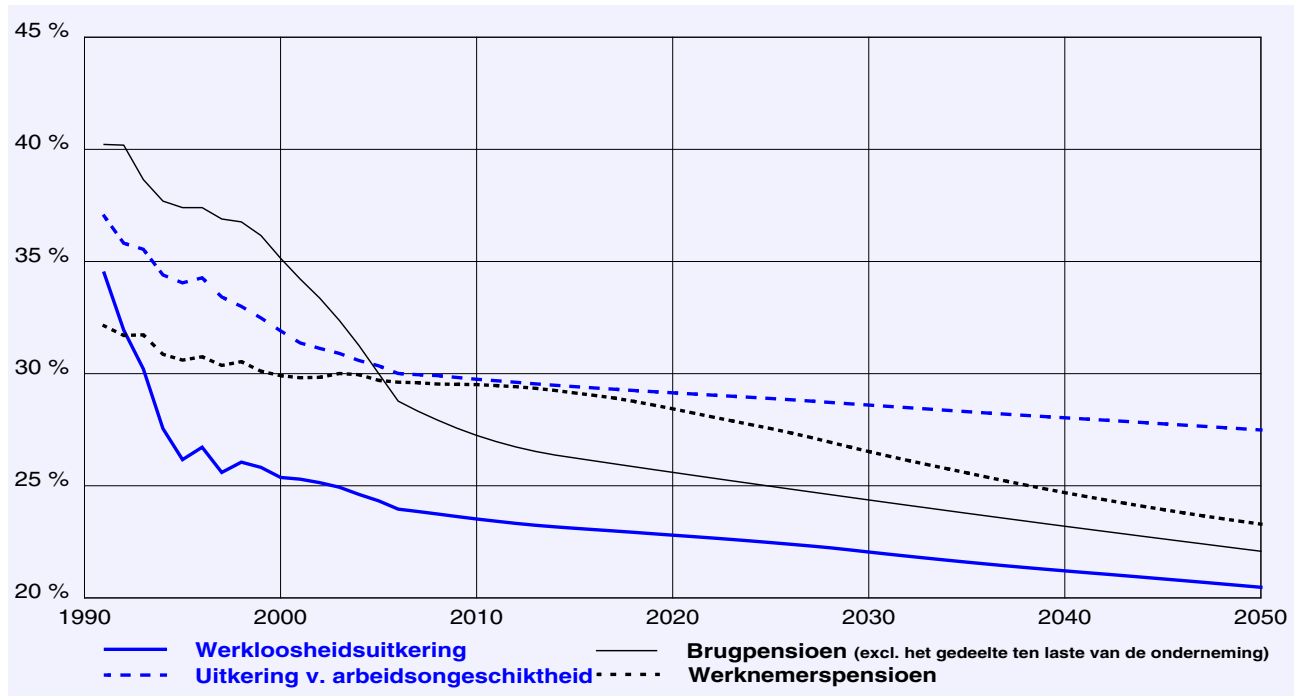
In het algemeen worden die vervangingsratio's bepaald aan de hand van volgende factoren:

- de groei van de loongrens die gelijk is aan de conventionele loonstijging maar die kleiner is dan de macro-economische loonstijging;
- loskoppeling van de welvaartsbinding t.o.v. de loonevolutie;
- toenemende aanwezigheid van het statuut 'samenwonende'¹ in de betrokken regelingen.

1. De uitkering voor invaliditeit in de werknemersregeling wordt berekend op basis van het gedeerde loon, begrensd tot 100 034 BEF per maand (bedrag op 1 januari 2001, lopende prijzen), naar rato van 65 % voor het gezinshoofd (met personen ten laste), 45 % voor de alleenstaande (zonder personen ten laste met verlies van enig inkomen) en 40 % voor de samenwonende (zonder personen ten laste, zonder verlies van enig inkomen). De werkloosheidsuitkering wordt berekend op basis van het gedeerde loon, begrensd tot 60 482 BEF per maand (bedrag op 1 januari 2001, lopende prijzen), naar rato van 60 % voor het gezinshoofd, 60 % het eerste jaar en vervolgens 45 % voor de alleenstaande, 55 % het eerste jaar 35 % de daaropvolgende 3 maanden (verlengd met 3 maanden per jaar beroepsverleden als werknemer) en vervolgens een forfaitair bedrag voor de samenwonende.

Het onregelmatig verloop van de vervangingsratio's in figuur 35 hangt aldus af van de onregelmatige evolutie van bovenvernoemde factoren.

FIGUUR 35 - Vervangingsratio's van de gemiddelde sociale uitkeringen van de werknemersregeling
(in procent van het gemiddelde brutoloon) - referentiescenario

Sterke erosie tijdens de eerste helft van de jaren 90...

De erosie van de gemiddelde uitkeringen t.o.v. het brutoloon is zeer sterk geweest tijdens de eerste helft van de jaren 90: een gemiddelde reële loontoe name van 2 % terwijl de loongrenzen in de betrokken regelingen enkel werden aangepast aan de prijsevolutie en de uitkeringen ook geen welvaartsaanpassingen genoten, uitgezonderd de werknemerspensioenen en enkele verhogingen van de anciënniteitstoelage voor oudere werklozen¹.

De aanhoudende beroepsdeelname van de vrouw sedert de jaren 70 mettertijd ook een weerslag op het aandeel werklozen en invaliden met het statuut van 'samenwonende', waarvan het vervangingsinkomen veel lager is dan dat van het gezinshoofd. Die structurele vertraging is duidelijk merkbaar in de cijfers van het verleden. Inderdaad, de besparingen ingevoerd tijdens de tweede helft van de jaren 80 hadden vooral betrekking op de dubbelverdieners omdat bij werkloosheid of invaliditeit van één van de partners er nog altijd een inkomen uit arbeid zou zijn.

... die aanhoudt tijdens de periode 1996 - 2006...

Tijdens de periode 1996 - 2006 blijven de loongrenzen losgekoppeld van de loonevolutie en zijn er buiten enkele 'sociale correcties' ook geen welvaartsaanpassingen voorzien. Nochtans zal die loskoppeling geen doorslaggevende rol spelen.

De verdere daling van de vervangingsratio's tijdens deze periode is hoofdzakelijk toe te schrijven aan de sterke toename van het aandeel gerechtigden met het statuut 'samenwonende' in bedoelde regelingen. De structurele vertraging wordt nog versterkt onder

1. De volledig werkloze werknemers hebben vanaf hun 50ste recht op een 'anciënniteitstoelage' mits een beroepsverleden van 20 jaar.

invloed van de pensioenhervorming, die niet alleen de wettelijke pensioenleeftijd voor de vrouw verhoogt maar tevens de overeenkomstige wettelijke leeftijden voor de vrouw in de werkloosheids- en invaliditeitsregeling. De bruggepensioneerde van 59 jaar is zelfs verplicht zijn pensionering uit te stellen tot de wettelijke leeftijd (*zie kader in hoofdstuk II, p. 35*).

Vandaar dat het aantal vrouwen dat hun pensionering moeten uitstellen naarmate loopbaanvoorwaarde strenger wordt (*zie kader p. 35*) stijgt hun aantal in werkloosheid, brugpensioen en invaliditeit, dikwijls in het statuut ‘samenwonende’ en met een bezoldiging die gemiddeld lager is dan die van de man, waardoor de gemiddelde vervangingsratio daalt.

Het omgekeerde effect speelt uiteraard op het gemiddeld bedrag van de werknemerspensioenen, duidelijk zichtbaar in figuur 35. De lichte erosie van het werknemerspensioen in het eerste decennium wordt toegeschreven aan andere factoren (*zie sectie III.D.1, p. 80*).

... en afzwakt op lange termijn

Het sociaal-beleidsscenario gaat ervan uit dat op lange termijn de loongrenzen, alsook - maar in mindere mate - de forfaitaire uitkeringen, aangepast worden in functie van de evolutie van de conventionele lonen (*zie supra*). Die koppeling van de loongrenzen verklaart de vertraagde daling van de vervangingsratio vanaf 2007.

In de mate dat de *wage drift* niet meespeelt op de evolutie van de loongrens, bereiken steeds meer werknemers die loongrens, d.w.z. dat het gedeelte van hun loon dat die loongrens overstijgt niet meetelt voor de berekening van het vervangingsinkomen. Dit effect is het sterkst in de tak van de werkloosheid, waar de loongrens het laagst is.

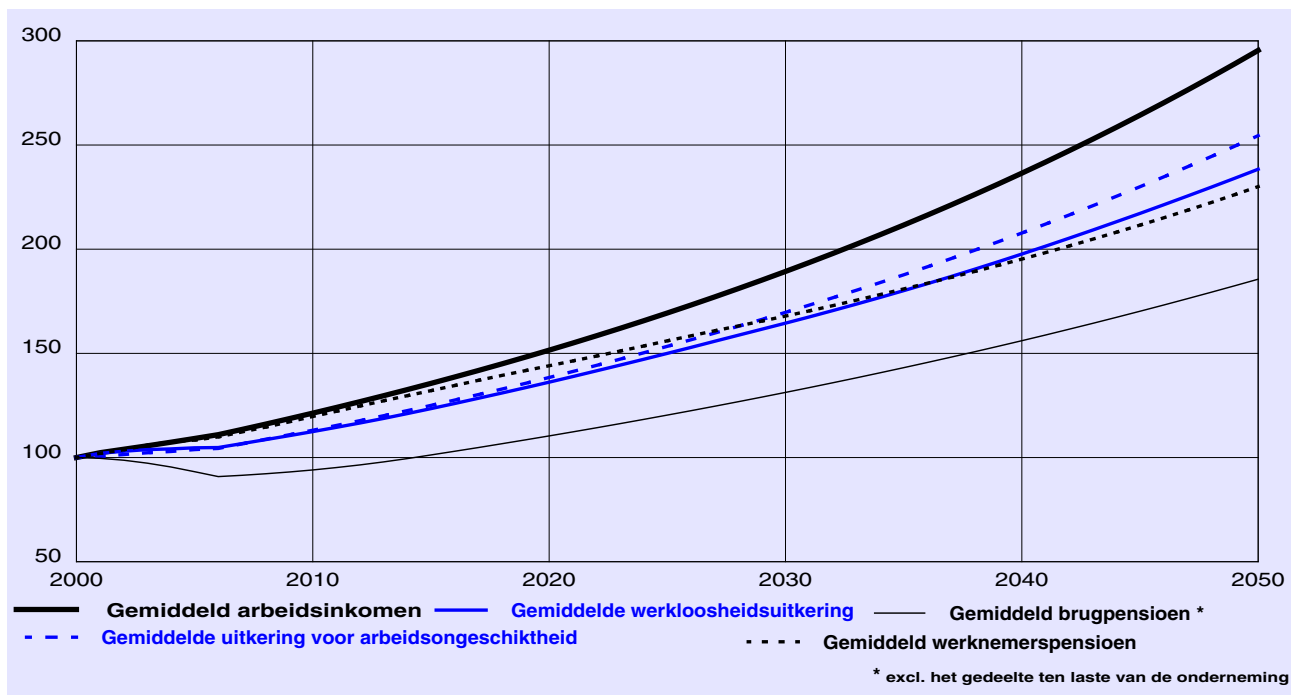
Erosie van de vervangingsratio betekent niet dat de levensstandaard achteruitgaat

Figuur 35 zou kunnen doen vermoeden dat de levensstandaard van personen met een vervangingsinkomen in absolute waarden achteruit gaat. Dat is niet het geval; figuur 36 toont dat de levensstandaard voor mensen met een vervangingsinkomen (meer dan) verdubbeld zou zijn tegen het einde van de projectieperiode. Wie een arbeidsinkomen heeft, zou zijn levensstandaard t.o.v. 2000 driemaal zien toenemen tegen het jaar 2050.

Merk op dat het gemiddeld brugpensioen vrij laag ligt, maar enkel de uitkering betaald door de RVA¹ wordt hier getoond. Het gedeelte dat de werkgever bijdraagt, is niet inbegrepen. Het volledige brugpensioen dat een individu uiteindelijk krijgt, ligt aanzienlijk hoger.

1. Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening.

FIGUUR 36 - Arbeidsinkomen en vervangingsinkomens in de werknemersregeling
in reële termen -2000=100 - referentiescenario

De inkomensgarantie voor ouderen

Ook de vervangingsratio in de regeling inkomensgarantie voor ouderen¹ zou een neerwaartse trend kennen (tabel 20).

TABEL 20 - Vervangingsratio van de inkomensgarantie voor ouderen - referentiescenario

	2000	2010	2020	2030	2040	2050
Gemiddeld bedrag in de regeling inkomensgarantie voor ouderen in % van het brutoloon in de werknemersregeling	20.0	17.2	15.9	15.2	14.5	13.8

Ook de inkomensgarantie voor ouderen volgt de pensioenhervorming in de werknemersregeling voor wat de verhoging van de pensioenleeftijd betreft. Als de pensioenhervorming op kruissnelheid is, moet de gerechtigde dus minstens 65 jaar oud zijn. De vervangingsratio van de inkomensgarantie voor ouderen (IGO) zal dalen omdat de IGO-uitkering, die toegevoegd wordt aan het geheel van bestaansmiddelen en pensioenen, steeds kleiner wordt. De maximale IGO-uitkering is immers een forfaitair bedrag en evolueert trager (*zie* sociaal-beleidsscenario, p. 64) dan het pensioenbedrag dat wordt berekend op basis van de lonen.

Kinderbijslag

Zoals de andere forfaitaire bedragen, evolueert het gemiddeld bedrag voor kinderbijslag met 1 % (0,5 % in het alternatieve scenario - *zie* sociaal-beleidsscenario, p. 64).

Omdat de vruchtbaarheidsgraad iets zou stijgen - uitgedrukt in aantal kinderen per vrouw in de vruchtbare leeftijd (*zie* demografische projectie, p. 59) - zonder dat de rang van de kinderen in het gezin² in beschouwing werd genomen, werd de laatst geobserveerde verdeling van de rang van de kinderen in het gezin behouden.

1. "Gewaarborgd inkomen voor bejaarden" is sinds 1 juni 2001 omgedoopt tot "inkomensgarantie voor ouderen" (IGO).

2. Een gestegen vruchtbaarheidsgraad kan zich vertalen in meer vrouwen die kinderen hebben en/of de vrouwen met kinderen die een hoger aantal kinderen krijgen. Dus de rang van de kinderen in het gezin kan daardoor zowel dalen als toenemen.

5. Overheidsuitgaven voor gezondheidszorg

Determinanten van de overheidsuitgaven voor gezondheidszorg

De evolutie van de overheidsuitgaven voor gezondheidszorg¹ wordt beïnvloed door drie factoren:

- de demografische evolutie, zowel in termen van volume als van leeftijdsstructuur;
- een trendcomponent gekoppeld aan de groei²;
- de evolutie van de structuur per regeling van de verzekerde bevolking.

TABEL 21 - Samenstelling van de uitgaven voor gezondheidszorg

<i>Loonstijging (hypothese)</i>	2,25 %	1,75 %	2,25 %	1,75 %	2,25 %	1,75 %	2,25 %	1,75 %	2,25 %	1,75 %	2,25 %	1,75 %	2,25 %	1,75 %
IN JAARLIJKS GEMIDDELDE GROEI-VOETEN (prijzen van 1998):	2001 - 2010		2011 - 2020		2021 - 2030		2031 - 2040		2041 - 2050		2001 - 2030		2001 - 2050	
TOTALE UITGAVEN VOOR GEZONDHEIDSZORG ^{a,b}	4,1	4,0	3,4	2,9	3,1	2,6	3,1	2,5	2,8	2,3	3,5	3,2	3,3	2,9
waarvan . trend	3,2	3,1	2,6	2,1	2,2	1,7	2,2	1,7	2,4	1,8	2,7	2,3	2,5	2,1
. effect van de vergrijzing	0,7	0,7	0,6	0,6	0,7	0,7	0,8	0,8	0,4	0,4	0,7	0,7	0,6	0,6
. effect van het bevolkingsvolume	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,0	0,0	0,2	0,2	0,1	0,1
waarvan . behorend tot de werknemersregeling	4,2	4,1	3,5	3,0	3,2	2,6	3,1	2,6	2,8	2,3	3,6	3,2	3,3	2,9
. behorend tot de zelfstandigenregeling	3,5	3,4	3,2	2,7	2,9	2,3	2,9	2,4	2,7	2,2	3,2	2,8	3,0	2,6
nb: uitgaven per inwoner	3,8	3,7	3,3	2,8	3,0	2,4	3,0	2,5	2,8	2,3	3,4	3,0	3,2	2,7
IN % VAN HET BBP:	2000		2010		2020		2030		2050		2030 - 2000		2050 - 2000	
TOTALE UITGAVEN VOOR GEZONDHEIDSZORG ^{a,b}	8,6	8,6	9,7	9,7	10,7	10,8	11,8	11,9	13,7	13,7	+ 3,3	+ 3,3	+ 5,1	+ 5,1
toe te schrijven aan: .														
. trend											+ 0,6	+ 0,7	+ 0,8	+ 0,8
. effect van de vergrijzing											+ 2,1	+ 2,1	+ 3,5	+ 3,5
. effect van het bevolkingsvolume											+ 0,7	+ 0,7	+ 0,9	+ 0,9
OVERHEIDSUITGAVEN VOOR GEZONDHEIDSZORG ^a	6,2	6,2	6,8	6,9	7,5	7,5	8,1	8,2	9,2	9,3	+ 1,9	+ 2,0	+ 3,0	+ 3,1
socialezekerheidsprestaties voor werknemers	4,9	4,9	5,3	5,4	6,0	6,0	6,6	6,6	7,7	7,7	+ 1,8	+ 1,8	+ 2,8	+ 2,8
socialezekerheidsprestaties voor zelfstandigen	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5	+ 0,1	+ 0,1	+ 0,1	+ 0,1
overige overheidsuitgaven voor gezondheidszorg	1,0	1,0	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	+ 0,1	+ 0,1	+ 0,1	+ 0,1

a. Met inbegrip van langdurige verzorging (thuisverpleging of in instellingen) van afhankelijke personen (ouderen en gehandicapten).

b. Uitgaven voor gezondheidszorg ten laste van alle binnenlandse agenten (overheid, huishoudens, ondernemingen).

Grote toename van de overheidsuitgaven voor gezondheidszorg...

Op lange termijn kennen de overheidsuitgaven voor gezondheidszorg in procent van het bbp een ononderbroken groei: tussen 2000 en 2050 gaat het om + 3 % van het bbp in het referentiescenario en om + 3,1 % van het bbp in het alternatieve scenario, waarvan twee derden vóór 2030.

... die voor het grootste deel voortvloeit uit de vergrijzing van de bevolking

De stijging van het gewicht van de totale uitgaven voor gezondheidszorg in procent van het bbp (+ 5,1 % van het bbp tussen 2000 en 2050, wat overeenstemt met een groeivoet van gemiddeld 3,3 % per jaar in het referentiescenario en 2,9 % in het alternatieve scenario) is voor 0,8 % van het bbp te wijten aan de trendcomponent (zonder demografische effecten). Het effect van het bevolkingsvolume en vooral het effect van de vergrijzing³ verklaren de rest van die toename (nl. 84 %): respectievelijk + 0,9 % van het bbp en + 3,5 % van het bbp tussen 2000 en 2050.

1. Voor meer details in verband met de methodologische en technische aspecten, zie hoofdstuk II.

2. Buiten alle demografische effecten is de evolutie van de uitgaven voor gezondheidszorg iets sneller dan de economische groei: het gewicht van de uitgaven voor gezondheidszorg in het bbp neemt geleidelijk toe. Voor meer details: zie hoofdstuk II, p. 53.

3. Oudere personen hebben een hogere consumptie van gezondheidszorgen.

De stijgende overheidsuitgaven voor gezondheidszorg zijn ook voor een klein gedeelte te wijten aan de lichte toename van het aandeel van de werknemersregeling ten koste van de regeling voor zelfstandigen met lagere terugbetalingstarieven.

6. Onderwijsuitgaven

Om de budgettaire kost van de vergrijzing volledig te kunnen berekenen, dienen naast de sociale uitgaven (vervangingsinkomens), ook de onderwijsuitgaven bekend te zijn omdat die ook met de demografische evolutie verbonden zijn.

De personeelsuitgaven kunnen in het systeem MALTESE geïdentificeerd worden. De andere uitgaven verbonden aan het onderwijs (bv. schoolgebouwen, werkingskosten,...) zijn daarentegen opgenomen in een globaal pakket van andere overheidsuitgaven.

Op lange termijn worden de personeelsuitgaven in het onderwijs beïnvloed door de evolutie van de werkgelegenheid, die parallel met de schoolbevolking evolueert en door de evolutie van de bezoldigingen, die de lonen uit de andere sectoren - en dus de productiviteitsstijging - volgt. De lonen in het onderwijs evolueren bijgevolg in het referentiescenario met 2,25 % en in het alternatieve scenario met 1,75 %.

Daarnaast evolueren de andere onderwijsuitgaven - zoals de primaire uitgaven (zonder de uitgaven die verbonden zijn aan de sociale bescherming) - parallel met het bbp.

7. Afhankelijkheidsratio's en budgettaire kost van de veroudering

a. Afhankelijkheidsratio's

TABEL 22 - Afhankelijkheidscoëfficiënten (in %) - referentiescenario en alternatief scenario

	2000	2010	2020	2030	2040	2050	2030 - 2000	2050 - 2000
Afhankelijkheidscoëfficiënten van de ouderen								
- demografisch: 60 en + / 20 - 59	40,1	43,7	52,5	62,9	66,9	68,7	+ 56,8 %	+ 71,2 %
- sociaal-demografisch: gepensioneerden / actieven ^a	47,2	47,7	57,5	70,8	78,2	81,1	+ 50,1 %	+ 71,9 %
- sociaal-economisch: gepensioneerden / werkgelegenheid	54,1	53,6	63,6	76,9	84,6	87,7	+ 42,0 %	+ 62,1 %
- financieel: pensioenmassa / arbeidsinkomens (<i>referentiescenario</i>)	15,1	14,2	16,2	18,6	19,5	19,4	+ 23,0 %	+ 28,7 %
- <i>financieel: pensioenmassa / arbeidsinkomens (alternatief scenario)</i>	<i>15,1</i>	<i>14,3</i>	<i>16,5</i>	<i>19,3</i>	<i>20,5</i>	<i>20,6</i>	<i>+ 27,5 %</i>	<i>+ 36,3 %</i>
Totale afhankelijkheidscoëfficiënten (excl. schoolbevolking en kinderen)								
- sociaal-demografisch: (gepensioneerden + bruggepensioneerden + werklozen+ invaliden) / actieven ^a	66,9	67,0	76,4	88,1	95,0	98,1	+ 31,6 %	+ 46,7 %
- sociaal-economisch: (gepensioneerden + bruggepensioneerden + werklozen + invaliden) / werkgelegenheid	76,8	75,2	84,5	95,6	102,7	106,2	+ 24,5 %	+ 38,3 %
- financieel: (pensioenen + werkloosheidsvergoedingen + uitkeringen voor arbeidsongeschiktheid) / arbeidsinkomens(<i>referentiescenario</i>)	21,2	19,7	21,4	23,2	23,8	23,7	+ 9,7 %	+ 12,0 %
- <i>financieel: (pensioenen + werkloosheidsvergoedingen + uitkeringen voor arbeidsongeschiktheid) / arbeidsinkomens (alternatief scenario)</i>	<i>21,2</i>	<i>19,7</i>	<i>21,7</i>	<i>23,9</i>	<i>24,8</i>	<i>24,8</i>	<i>+12,8 %</i>	<i>+ 17,3 %</i>
- financieel met gezondheidsuitgaven (<i>referentiescenario</i>)	31,9	31,5	34,4	37,3	39,1	39,8	+ 17,1 %	+ 24,8 %
- <i>financieel met gezondheidsuitgaven (alternatief scenario)</i>	<i>31,9</i>	<i>31,7</i>	<i>34,8</i>	<i>38,1</i>	<i>40,1</i>	<i>40,9</i>	<i>+ 19,4 %</i>	<i>+ 28,4 %</i>

a. In de ruime zin: werkgelegenheid + werklozen (inclusief oudere niet-werkzoekende werklozen). Zie definitie FPB.

Alvorens de budgettaire kost van de vergrijzing te bespreken, lijkt het aangewezen eerst de evolutie van de verschillende afhankelijkheidsratio's met elkaar te vergelijken (zie tabel 22).

De afhankelijkheidscoëfficiënten van de ouderen nemen sterk toe...

Omdat de beroepsbevolking minder vlug daalt dan de bevolking op arbeidsleeftijd, o.m. omwille van de toenemende activiteitsgraad van de vrouw vooral gedurende de eerste periode (2000 - 2030), zal de *sociaal-demografische* coëfficiënt met niet meer dan 50,1% toenemen tegen het hoogtepunt van de vergrijzing. Dat is minder dan de toename van de demografische coëfficiënt (zie supra p. 60 en tabel 22). Na 2030 haalt de groei van de sociaal-demografische coëfficiënt de toename van de demografische coëfficiënt in. Enerzijds genereert de toenemende vrouwelijke activiteitsgraad een sterkere stijging van het aantal gepensioneerden dan van het aantal 60-plussers (m.a.w. een stijging van de toegankelijkheidsgraad¹), omdat steeds meer vrouwen hun eigen pensioenrechten doen gelden. Anderzijds is er een afvlakking van de groei van de vrouwelijke activiteitsgraad op het einde van de projectieperiode.

Door de evolutie van de werkgelegenheidsgraad, gaat de *sociaal-economische* coëfficiënt (gepensioneerden / werkgelegenheid) minder sterk toenemen, nl. met 42 % tussen 2000 en 2030 en met 62,1 % tussen 2000 en 2050.

Uiteindelijk zal de *financiële* afhankelijkheidscoëfficiënt (pensioenmassa/arbeidsinkomens) 'slechts' toenemen met 28,7 % tussen 2000 en 2050 in het referentiescenario en 36,3 % in het alternatieve scenario, omwille van de tragere evolutie van het gemiddeld pensioenbedrag t.o.v. de loonevolutie (zie sectie III.D.1 t.e.m. III.D.3, p. 80 e.v.).

... maar de totale afhankelijkheidscoëfficiënten stijgen veel gematigder

De groei van de *totale* afhankelijkheidscoëfficiënten (dus niet alleen van de gepensioneerden, maar ook van de bruggepensioneerden, de werklozen en de invaliden²) is aanzienlijk zwakker dan de afhankelijkheidscoëfficiënten van de ouderen, ook al blijft de groei belangrijk. De *sociaal-demografische* en de *sociaal-economische* afhankelijkheidscoëfficiënten nemen respectievelijk met 46,7 % en 38,3 % toe. Door de dalende werkloosheidsgraad zal het aantal werklozen dalen. Het aantal invaliden en bruggepensioneerden daarentegen zal toenemen omwille van de stijgende werkgelegenheid in de eerste twee decennia. Hierdoor zou het aantal gerechtigden op deze vervangingsinkomens niet in dezelfde mate toenemen als het aantal gepensioneerden.

De totale *financiële* afhankelijkheidscoëfficiënt (de uitgaven voor vervangingsinkomens in procent van de arbeidsinkomens) zou uiteindelijk stijgen met 12 % in het referentiescenario en met 17,3 % in het alternatieve scenario, vooral omwille van de tragere evolutie van de gemiddelde bedragen van de vervangingsinkomens t.o.v. de loonevolutie.

Hogere afhankelijkheidsratio's in het alternatieve scenario

De financiële afhankelijkheidscoëfficiënten in het alternatieve scenario liggen hoger dan in het referentiescenario; dit verschil is vooral te wijten aan de impact van het macro-economisch scenario m.b.t. de vervangingsratio van de pensioenen in de werknemersregeling.

1. Zie woordenlijst.

2. Exclusief de kinderen en de schoolbevolking.

Het uitblijven van enige aanpassing aan de welvaart heeft een direct effect op het gemiddeld pensioenbedrag, want de hele groep gepensioneerden wordt getroffen door die maatregel. De pensioenmassa groeit in één jaar tijd 0,5 % minder snel dan in het referentiescenario. De lonen worden echter ook direct beïnvloed door een 0,5 % lagere groei. Dat verklaart waarom de pensioenmassa uitgedrukt t.o.v. de arbeidsinkomens in het eerste decennium onveranderd blijft in vergelijking met het referentiescenario.

In 2020 is er reeds een grotere financiële afhankelijkheidsratio waar te nemen in vergelijking met het referentiescenario. Een groot deel van het gemiddeld pensioenbedrag is dan nog gebaseerd op eenzelfde loopbaan in het verleden als in het referentiescenario (met eenzelfde loonevolutie), terwijl het economisch draagvlak (arbeidsinkomens) ondertussen veel lager is in het alternatieve scenario, waardoor de afhankelijkheidsratio hoger is.

b. De budgettaire kost van de veroudering

i. In het referentiescenario

Tabel 23 geeft de budgettaire kost van de veroudering opgesplitst tussen de verschillende takken van de sociale bescherming.

TABEL 23 - De budgettaire kost van de veroudering in het referentiescenario (in % van het bbp)

	2000	2010	2020	2030	2040	2050	2030 - 2000	2050 - 2030	2050 - 2000
Pensioenen ^a	8,7	8,2	9,3	10,7	11,2	11,2	1,9	0,5	2,4
Gezondheidszorgen	6,2	6,8	7,5	8,1	8,8	9,2	1,9	1,1	3,0
Arbeidsongeschiktheid	1,2	1,2	1,3	1,2	1,2	1,2	0,0	-0,0	-0,0
Werkloosheid	1,9	1,5	1,2	1,0	0,9	0,9	-0,9	-0,1	-1,0
Brugpensioenen	0,5	0,4	0,5	0,5	0,4	0,4	-0,0	-0,0	-0,1
Kinderbijslag	1,8	1,4	1,2	1,1	0,9	0,8	-0,7	-0,2	-0,9
Totaal (exclusief onderwijs en andere socialezekerheidsuitgaven)	20,2	19,5	20,9	22,5	23,4	23,7	2,3	1,2	3,5
Andere socialezekerheidsuitgaven ^b	1,9	1,7	1,7	1,8	1,8	1,8	-0,2	-0,0	-0,2
Onderwijs ^c	4,3	3,8	3,7	3,7	3,7	3,7	-0,5	-0,0	-0,5
Totaal	26,4	25,1	26,4	28,0	28,9	29,2	1,6	1,1	2,7

a. Inclusief pensioenen van de overheidsbedrijven die verbonden zijn aan de openbare uitgaven (raming).

b. Hoofdzakelijk arbeidsongevallen, beroepsziekten, bestaanszekerheid.

c. Enkel de bezoldigingen van het personeel in het onderwijs.

Vertraging van de uitgaven in het eerste decennium¹

Het eerste decennium wordt gekenmerkt door een daling van het gewicht in bbp-termen van de uitgaven in de socialezekerheidstakken. Zo dalen de pensioenuitgaven omwille van een vertraging van de intredes van nieuwgepensioneerden: de oorlogsgeneratie - die veel kleiner is in omvang - bereikt de pensioenleeftijd en de pensioenhervorming verschuift daarenboven de intrede van de vrouw in het rustpensioen met 4 leeftijdsjaren tijdens de periode 2000 - 2009.

Ook de werkloosheidsuitgaven dalen aanzienlijk het volgende decennium omwille van de daling van het aantal werklozen en de vertraging van de vervangingsratio.

1. Meer hierover FPB [april 2001].

Stijging van de uitgaven voor pensioenen en gezondheidszorg op lange termijn

Op lange termijn blijkt dat de toenemende kosten van de vergrijzing niet enkel een zaak is van pensioenuitgaven maar tevens van kosten in de gezondheidszorg. De toename van de pensioenuitgaven lijkt zelfs zeer gematigd in verhouding tot de demografische uitdaging waar we voor staan (zie supra: tabel 22). Wat betreft de kost van de gezondheidszorg was de technologische vooruitgang in de medische wereld de dominante verklarende factor van de uitgavenstijging voor gezondheidszorg in het verleden. Gegeven de hogere relatieve kost voor gezondheidszorg van ouderen, zal in de toekomst het verouderingseffect voor 64 % bijdragen aan de kostenstijging tussen 2000 en 2030, het hoogtepunt van de vergrijzing.

Compensaties in de andere takken:

In de andere takken van de sociale bescherming wordt de stijging van de uitgaven voor pensioenen en gezondheidszorg gedeeltelijk gecompenseerd.

... een daling in de kinderbijslag en onderwijsuitgaven...

De demografische vooruitzichten impliceren een daling (in bbp-termen) van de uitgaven voor kraamgeld, kinderbijslag en onderwijs, rekening houdend met de evolutie van het aantal geboortes en van de schoolbevolking. Bovendien voorziet het sociaal-beleidsscenario een beperkte welvaartsbinding van de bedragen voor kinderbijslag (wat uiteindelijk toch nog generieuzer is dan de voorbije 20 jaar). Er wordt ook rekening gehouden met de middellangetermijnevoluties van de personeelsuitgaven van het onderwijs.

... en een daling in de werkloosheidsuitgaven

De daling (in bbp-termen) van de werkloosheidsuitgaven is toe te schrijven aan de projectie van de werkloosheidsgraad en de daling van de vervangingsratio (zie figuur 35).

*ii. In het alternatieve scenario***TABEL 24 - De budgettaire kost van de veroudering, in het alternatieve scenario (in % van het bbp)**

	2000	2010	2020	2030	2040	2050	2030 - 2000	2050 - 2030	2050 - 2000
Pensioenen ^a	8,7	8,2	9,5	11,1	11,8	11,8	2,3	0,8	3,1
Gezondheidszorgen	6,2	6,9	7,5	8,2	8,8	9,3	2,0	1,1	3,1
Arbeidsongeschiktheid	1,2	1,2	1,3	1,2	1,2	1,2	0,0	-0,0	-0,0
Werkloosheid	1,9	1,5	1,2	1,0	0,9	0,9	-0,9	-0,1	-1,0
Brugpensioenen	0,5	0,4	0,5	0,5	0,4	0,4	-0,0	-0,0	-0,1
Kinderbijslag	1,8	1,4	1,2	1,1	0,9	0,8	-0,7	-0,2	-0,9
Totaal (exclusief onderwijs en andere socialezekerheidsuitgaven)	20,2	19,6	21,2	23,0	24,0	24,4	2,7	1,4	4,1
Andere socialezekerheidsuitgaven ^b	1,9	1,7	1,7	1,8	1,8	1,7	-0,2	-0,0	-0,2
Onderwijs ^c	4,3	3,8	3,7	3,7	3,7	3,7	-0,5	-0,0	-0,5
Totaal	26,4	25,1	26,6	28,5	29,5	29,8	2,0	1,4	3,4

- a. Inclusief pensioenen van de overheidsbedrijven die verbonden zijn aan de openbare uitgaven.
b. Hoofdzakelijk arbeidsongevallen, beroepsziekten, bestaanszekerheid.
c. Enkel de bezoldigingen van het personeel in het onderwijs.

In het alternatieve scenario waar de productiviteit en de lonen toenemen met 1,75 % i.p.v. 2,25 %, drukt de meerkost van de vergrijzing zwaarder op een minder snel groeiend bbp, dus op een kleiner economisch draagvlak.

E. Het begrotingsbeleid en het geheel van de overheidsfinanciën

1. Het budgettaire-beleidsscenario

Het budgettaire-beleidsscenario levert de hypothesen voor de inkomsten van de sociale zekerheid en de overheid en de primaire uitgaven, zonder de uitgaven die verbonden zijn aan de sociale bescherming.

Voor de periode 2000 - 2006 worden de resultaten van de "Economische Vooruitzichten 2001 - 2006" van april 2001, overgenomen. Vanaf 2007 worden enkele eenvoudige hypothesen gesteld over de evolutie van de ontvangsten en van de primaire uitgaven (zonder de uitgaven die verbonden zijn aan de sociale bescherming): zij worden verondersteld parallel te verlopen met het bbp. Op lange termijn wordt de fiscale en parafiscale druk constant gehouden; op middellange termijn evolueert deze in functie van maatregelen, die reeds in de wetgeving geïntegreerd zijn.

Voor de begrotingsstrategie gaat men uit van de doelstellingen van het Belgische stabiliteitsprogramma, dat de realisatie van begrotingssurplussen op middellange termijn veronderstelt. Op lange termijn wordt per hypothese het in 2008 bereikte begrotingsoverschot aangehouden tot op het moment dat de meerkost van de vergrijzing groter wordt dan de vermindering van de interestlasten van de overheidsschuld (zie *infra* sectie 3.a).

2. De rekening van de sociale zekerheid

Tabel 25 geeft de voornaamste aggregaten van de rekening van de sociale zekerheid in procent van het bbp.

TABEL 25 - De rekening van de sociale zekerheid - in % van het bbp - referentiescenario (2,25 %) en alternatief scenario (1,75 %)

	2000	2010		2030		2050		2030 - 2000		2050 - 2030	
LANGETERMIJNPRODUCTIVITEIT		2,25 %	1,75 %	2,25 %	1,75 %	2,25 %	1,75 %	2,25 %	1,75 %	2,25 %	1,75 %
Ontvangsten excl. inkomen uit vermogen^a	18,4	17,7	17,7	17,9	17,9	17,9	17,9	-0,6	-0,5	0,0	0,0
Bijdragen	13,7	13,3	13,3	13,4	13,4	13,4	13,4	-0,3	-0,3	0,0	0,0
Overdrachten van de overheid en overige	4,7	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5	-0,2	-0,2	0,0	0,0
Primaire uitgaven	18,0	17,4	17,4	19,8	20,2	20,7	21,3	1,8	2,2	0,9	1,1
Consumptieve bestedingen	5,9	6,3	6,4	7,6	7,7	8,7	8,7	1,7	1,8	1,1	1,1
<i>waarvan</i> overdrachten voor gezondheidszorgen	5,2	5,7	5,8	7,1	7,1	8,2	8,2	1,8	1,9	1,1	1,1
Sociale prestaties in valuta	11,8	10,7	10,7	11,9	12,2	11,6	12,3	0,1	0,5	-0,2	0,0
- werknemerspensioenen	5,1	4,9	4,9	6,7	7,1	6,8	7,4	1,6	2,0	0,1	0,4
- pensioenen zelfstandigen	0,7	0,6	0,6	0,7	0,7	0,8	0,8	-0,0	-0,0	0,1	0,1
- ZIV-uitkeringen	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	0,0	0,0	-0,0	-0,0
- werkloosheid en loopbaanonderbreking	1,9	1,5	1,5	1,0	1,0	0,9	0,9	-0,9	-0,9	-0,1	-0,1
- brugpensioenen	0,5	0,4	0,4	0,5	0,5	0,4	0,4	-0,0	-0,0	-0,0	-0,0
- kinderbijslag	1,5	1,2	1,2	0,9	0,9	0,7	0,7	-0,6	-0,6	-0,2	-0,2
- andere prestaties	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	-0,0	-0,0	0,0	0,0
Andere primaire uitgaven	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	-0,0	-0,0	-0,0	-0,0
Ter info: saldo van de kapitaalverrichtingen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-0,0	-0,0	-0,0	0,0
Saldo van de sz excl. rentelast en inkomen uit vermogen	0,4	0,4	0,3	-1,9	-2,3	-2,8	-3,4	-2,4	-2,8	-0,9	-1,1

a. Een deel van het inkomen uit vermogen van de sociale zekerheid zijn interestlasten die door de federale overheid betaald zijn.

Evolutie van de ontvangsten De ontvangsten van de sociale zekerheid (zonder inkomen uit vermogen) dalen in het eerste decennium met 0,6 % van het bbp, door de verminderde overdrachten in bbp-terminen van de overheid aan de sociale zekerheid (- 0,2 % van het bbp) en door de vermindering van de werkgeversbijdragen¹ (- 0,3 % van het bbp). Op lange termijn evolueren de ontvangsten parallel met het bbp, zoals per hypothese gesteld is.

Evolutie van de uitgaven De primaire uitgaven stijgen tussen 2000 en 2030 in het referentiescenario en het alternatieve scenario met respectievelijk 1,8 % en 2,2 % door de toename van de sociale uitkeringen en de consumptieve bestedingen.

De consumptieve bestedingen nemen toe door de daarin vervatte overdrachten voor gezondheidszorgen.

Bij de sociale prestaties is de toename in de uitgaven voor werknemerspensioenen het grootst. Daarnaast zijn er compensaties waar te nemen in de werkloosheid en in de kinderbijslag (zie supra).

Evolutie van het saldo Het saldo van de sociale zekerheid zonder de rentelasten en het inkomen uit vermogen, vertrekt van een overschot van 0,4 % van het bbp in 2000, maar slaat om in een deficit dat 1,9 % van het bbp bereikt in het referentiescenario (en 2,3 % van het bbp in het alternatieve scenario) tegen het hoogtepunt van de vergrijzing. Na 2030 groeit het tekort nog met 0,9 % (1,1 %) door de aanhoudende stijging van de uitgaven in de gezondheidszorg.

3. De openbare financiën

a. Begrotingsstrategie en projectie van het begrotingssaldo 'bij ongewijzigd beleid'

De projectie van de inkomsten en van alle primaire uitgaven 'bij ongewijzigd beleid' (al dan niet gekoppeld aan de sociale bescherming) levert een projectie op van het primaire saldo 'bij ongewijzigd beleid'. Dat primaire saldo (dat in 2000 7 % van het bbp bereikte - zie tabel 28) neemt af in de loop van de projectieperiode omwille van de budgettaire kost van de vergrijzing en de impact van nieuwe maatregelen van de begroting 2001 op leeftijdsgebonden uitgaven en ontvangsten (zie tabel 26, lijnen a, b en c).

De Belgische overheid heeft toch a-priori een begrotingsstrategie opgesteld voor de volgende jaren die omschreven wordt in het Belgisch Stabiliteitsprogramma 2002-2005. Vertrekkend van een evenwicht in 2000, streeft die strategie naar een geleidelijk begrotingsoverschot dat in 2005 0,7 % van het bbp zou bereiken. In het stabiliteitsprogramma wijst het hoofdstuk over de houdbaarheid van de overheidsfinanciën er bovendien op dat de overheid na 2005 dit begrotingsoverschot wil behouden en zelfs wil versterken: “ [...] Het komt er op aan om minstens een deel van de ruimte die in de periode 2000-2010 ontstaat door de daling van de interestlasten en de geringere demografische druk op de uitgaven aan te wenden voor een snellere schuldafbouw. Dit [...] scenario vormt een illustratie van de beleidsstrategie die door de regering wordt gevolgd. Op middellange termijn wordt er een substantieel begrotingsoverschot opgebouwd (in dit scenario werd uitgegaan van een overschot van 1 % van het bbp in 2008). Daarna wordt het vorderingsaldo op dit niveau aangehouden. [...] Eenmaal de kosten van de vergrijzing zich

1. Naast structurele bijdrageverminderingen, zijn er ook verminderingen voorzien voor banenplannen, activering, arbeidsherverdeling e.a.

daadwerkelijk laten voelen kan de ruimte aangewend worden om deze kost op te vangen.”¹

Een dergelijk begrotingspad (een overschot van 0,7 % van het bbp in 2005 en van 1 % van het bbp vanaf 2008, dus een toename van 0,9 % tussen 2000 en 2010 - zie tabel 26, d) maakt een versnelde afbouw van de overheidsschuld mogelijk waardoor de rentelasten een stuk verminderen (tabel 26, e). Het 'noodzakelijke' primaire saldo kan er uit afgeleid worden om de gestelde doelstellingen te kunnen behalen (tabel 26 f). Het verschil tussen het 'noodzakelijke' primaire saldo en het primaire saldo 'bij ongewijzigd beleid' geeft de beschikbare budgettaire marges weer (tabel 26 g). Die marges kunnen ook verkregen worden door de volgende drie elementen af te trekken van de budgettaire middelen die vrijgemaakt zijn door de verlaging van de rentelasten: de budgettaire kost van de vergrijzing, de impact van de nieuwe maatregelen op de niet-leeftijdsgebonden posten van de begroting (vooral de impact van de fiscale hervorming) en de variatie van de begrotingsdoelstelling.

i. Budgettaire marges in het referentiescenario

De evolutie van de beschikbare marges zoals in tabel 26, geeft het doel weer dat nagestreefd wordt wanneer het begrotingsoverschot gecumuleerd wordt op middellange termijn: vermits een deel van de budgettaire middelen die door de verlaging van de rentelasten in het begin van de periode zouden vrijkomen en bevroren worden (in plaats van gebruikt te worden voor stijgende uitgaven of dalende inkomsten), verkleint het risico op een strakker begrotingsbeleid om de overheidsfinanciën in evenwicht te houden op het ogenblik dat de kost van de vergrijzing massaal opduikt. Wanneer de jaarlijkse verslechtering van het primaire surplus bij ongewijzigd beleid groter wordt dan de vermindering van de rentelasten (periode 2020-2030), kan de begrotingsdoelstelling afgezwakt worden met het verschil tussen beide grootheden zodat het niveau van de budgettaire marges onveranderd kan blijven. In het referentiescenario zou het begrotingsoverschot van 1 % van het bbp gehandhaafd kunnen blijven tot in het jaar 2022. Vanaf 2023 zou het begrotingsoverschot verminderen tot 0,5 % van het bbp in 2030, waarna het verder daalt tot een budgettair evenwicht vanaf 2043.

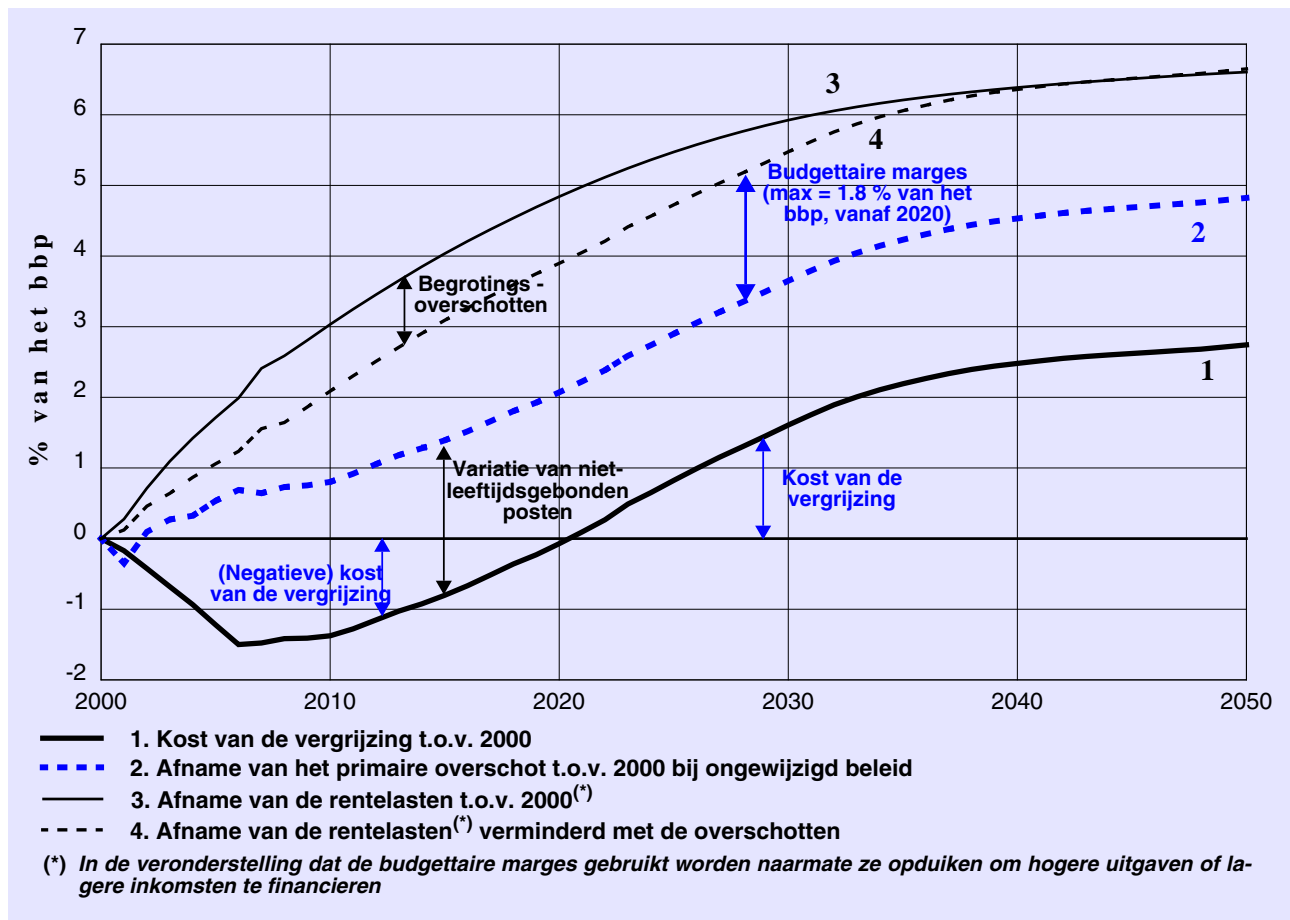
TABEL 26 - Budgettaire marges in het referentiescenario - in % van het bbp

	2010 - 2000	2020 - 2010	2030 - 2020	2050 - 2030	2030 - 2000	2050 - 2000
a. Budgettaire kost van de vergrijzing	-1.4	1.3	1.7	1.1	1.6	2.7
b. Andere niet-leeftijdsgebonden begrotingsposten	2.2	-0.0	-0.1	0.0	2.0	2.1
c. Primair saldo bij ongewijzigd beleid (-a-b)	-0.8	-1.3	-1.6	-1.2	-3.6	-4.8
d. Begrotingsdoelstelling	0.9	0.0	-0.5	-0.5	0.4	-0.0
e. Rentelasten	-3.0	-1.8	-1.1	-0.7	-5.9	-6.6
f. Noodzakelijk primair saldo (d+e)	-2.1	-1.8	-1.6	-1.2	-5.5	-6.6
g. Beschikbare budgettaire marges (c-f)	1.3	0.5	0.0	0.0	1.8	1.8

Figuur 37 geeft grafisch de geprojecteerde evolutie weer van de budgettaire middelen vrijgemaakt door de daling van de rentelasten (en, in het begin van de periode, door de daling van de sociale uitgaven) en hun toewijzing.

1. Stabiliteitsprogramma van België 2002 - 2005, november 2001, p. 30.

FIGUUR 37 - Budgettaire marges in het referentiescenario

Curve 3 toont de vermindering van de rentelasten ten opzichte van 2000, in de veronderstelling dat de doelstelling van de overheid i.v.m. het begrotingspad bereikt is, nl. als de beschikbare budgettaire marges gebruikt worden naarmate ze voorkomen.

De vermindering van het primaire surplus bij ongewijzigd beleid ten opzichte van 2000 (curve 2) is gelijk aan de som van de variaties van de leeftijdsgebonden uitgaven (de kost van de vergrijzing, curve 1) en de andere niet-leeftijdsgebonden begrotingsposten (verschil tussen curve 2 en 1).

Het verschil tussen de vermindering van de rentelasten en die van het primaire surplus bij ongewijzigd beleid (curve 2), geeft de budgettaire middelen weer die geleidelijk vrijgemaakt worden en die gewoonweg zouden voortvloeien uit het behouden van de situatie van het begrotingsevenwicht in 2000. De beschikbare budgettaire marges zoals bepaald in de begrotingsstrategie van de regering, worden verkregen na aftrek van de doelstellingen i.v.m. de begrotingsoverschotten (het verschil tussen de curven 4 en 2 geeft de budgettaire marges weer).

De begrotingsoverschotten vóór 2010 om de meerkost van de vergrijzing op te vangen.

Het voorgaande toont aan dat - naast een daling van de rentelasten - de opbouw van een voldoende groot begrotingsoverschot (eventueel geconcretiseerd als 'voeding' voor het Zilverfonds) vóór de periode dat de veroudering volop haar intrede doet, het mogelijk maakt om de budgettaire kost van de vergrijzing te financieren zonder bijkomende maatregelen.

De financiering van de budgettaire kost van de vergrijzing, decennium per decennium**2000 - 2010**

Door het aanhouden van een toenemend budgettair surplus tijdens het eerste decennium, daalt de schuldgraad en dus de rentelast van de overheidsschuld. Het is de periode vóór de vergrijzing haar intrede doet, want haar budgettaire kost is zelfs negatief (-1,4 %). De daling van de interestlasten en de daling van de budgettaire kost van de vergrijzing wordt gedeeltelijk gebruikt om maatregelen te financieren met betrekking tot niet-leeftijdsgebonden posten (zoals o.m. de fiscale hervorming). Daarnaast zouden er nog budgettaire marges zijn die gecumuleerd oplopen tot 1,3 % van het bbp. Het is in die periode, vóór de schok van de vergrijzing, dat de eventuele opbouw van de budgettaire marges zich concentreert.

2010 - 2020

In de daarop volgende periode 2010 - 2020 blijft de daling van de interestlasten belangrijk genoeg om de meerkost van de vergrijzing op te vangen. Het budgettaire overschot kan behouden blijven gedurende die subperiode. In deze periode kunnen de gecumuleerde marges nog met 0,5 % van het bbp toenemen.

2020 - 2030

Tijdens de periode 2020 - 2030 daarentegen neemt het gewicht van de vergrijzing sterker toe dan de vermindering van de interestlasten. Het begrotingssurplus moet worden verminderd (met 0,5 % van het bbp) om te vermijden dat er op reeds genomen maatregelen moet teruggekomen worden.

2030 - 2050

Het begrotingssaldo dat in 2030 0,5 % van het bbp zou bedragen, zou teruggebracht worden op 0 % van het bbp tegen het einde van de projectieperiode.

ii. Budgettaire marges in het alternatieve scenario

Ook in het alternatieve scenario met een lagere economische groei, blijven bovenstaande besluiten overeind (tabel 27). Het begrotingsevenwicht dat in het referentiescenario tot het einde van de projectieperiode kan behouden worden, slaat in dit scenario om in een tekort van 1,2 % van het bbp, dit evenwel binnen een context van lage overheidsschuld (zie tabel 28).

TABEL 27 - Budgettaire marges in het alternatieve scenario (in % van het bbp)

	2010 - 2000	2020 - 2010	2030 - 2020	2050 - 2030	2030 - 2000	2050 - 2000
a. Budgettaire kost van de vergrijzing	-1.3	1.4	1.9	1.4	2.0	3.4
b. Andere niet-leeftijdsgebonden begrotingsposten	2.2	-0.0	-0.1	0.0	2.0	2.1
c. Primair saldo bij ongewijzigd beleid (-a-b)	-0.9	-1.4	-1.8	-1.4	-4.0	-5.5
d. Begrotingsdoelstelling	0.9	-0.0	-0.8	-1.3	0.1	-1.2
e. Rentelasten	-2.9	-1.7	-1.0	-0.1	-5.6	-5.8
f. Noodzakelijk primair saldo (d+e)	-2.0	-1.7	-1.8	-1.4	-5.5	-7.0
g. Beschikbare budgettaire marges (c-f)	1.2	0.3	-0.0	0.0	1.5	1.5

b. De rekening van de overheid

Tabel 28 toont de voornaamste aggregaten van de rekening van de globale overheid.

TABEL 28 - De rekening van de overheid in % van het bbp
in het referentiescenario (2,25 %) en het alternatieve scenario (1,75 %)

	2000	2010		2030		2050		2030 - 2000		2050 - 2030	
LANGETERMIJNPRODUCTIVITEIT		2,25 %	1,75 %	2,25 %	1,75 %	2,25 %	1,75 %	2,25 %	1,75 %	2,25 %	1,75 %
Ontvangsten	48,8	46,1	46,1	46,4	46,5	46,6	46,6	-2,4	-2,4	0,2	0,2
Primaire uitgaven	41,8	39,8	39,9	43,1	43,5	44,4	45,1	1,3	1,7	1,3	1,6
Primair saldo bij ongewijzigd beleid	7,0	6,2	6,2	3,4	3,0	2,2	1,6	-3,6	-4,0	-1,2	-1,4
Budgettaire marges	0,0	1,3	1,2	1,8	1,5	1,8	1,5	1,8	1,5	0,0	0,0
Interestlasten van de overheidsschuld	7,0	4,0	4,0	1,1	1,4	0,4	1,2	-5,9	-5,6	-0,7	-0,1
Begrotingsoverschot (+) of tekort (-)	0,0	1,0	1,0	0,5	0,1	0,0	-1,2	0,4	0,1	-0,5	-1,3
Overheidsschuld	112,9	65,6	67,1	17,3	22,7	6,4	21,7	-95,6	-90,1	-10,9	-1,1

Evolutie van de ontvangsten De daling van de ontvangsten in het eerste decennium is vooral toe te schrijven aan de bijdrageverminderingen, voornamelijk van de werkgeversbijdragen (zie sectie E.2). Daarnaast is er een sterke terugloop van de belastingontvangsten: vanaf 2001 zullen verschillende maatregelen de ontvangsten uit de belasting op het gezinsinkomen negatief beïnvloeden. Het gaat hier om de hervorming van de personenbelasting (waarvan de budgettaire kost in 2002 aanvangt en toeneemt tot 2006) en andere geplande verrichtingen die de belastingen verminderen¹.

Evolutie van de uitgaven De primaire uitgaven nemen tussen 2000 en 2030 slechts met 1,3 % van het bbp toe (1,7 % van het bbp in het alternatieve scenario), maar tussen 2010 en 2030 nemen ze met 3,2 % van het bbp toe. Naast de stijging van de uitgaven die verbonden zijn aan de budgettaire kost van de veroudering, treden er compensaties op in andere overdrachten aan gezinnen, die o.a. de tegemoetkomingen voor gehandicapten, de oorlogspensioenen, de inkomensgarantie voor ouderen, het bestaansminimum e.a. omvatten.

Evolutie van het primair saldo, het begrotingssaldo, de overheidsschuld en de interestlasten De evolutie van de ontvangsten en van de primaire uitgaven van de overheid bepalen het verloop van het primair saldo, dat vrij hoog is in het begin van de projectieperiode, nl. 7 % van het bbp, maar dat vertraagt met 3,6 % à 4 % van het bbp tegen 2030, al naargelang het macro-economisch scenario. Na 2030 krimpt het primair saldo verder in.

De overheidsschuld, die in 2000 nog 112,9 % van het bbp bedraagt, wordt versneld afgebouwd tot 6,4 % van het bbp in 2050 (en 21,7 % in het alternatieve scenario). Het begrotingssaldo dat gedurende een lange periode positief is omwille van het vooropgesteld begrotingspad, wordt op het einde van de projectieperiode teruggebracht tot het evenwicht in het referentiescenario en slaat om in een tekort in het alternatieve scenario (zie punt i blz. 109).

Om de gevolgde begrotingsstrategie ten volle tot ontwikkeling te laten komen en te vermijden dat er op het einde van de periode eventueel een tekort zou ontstaan, zou het volstaan een iets hoger begrotingsoverschot tegen 2010 voorop te stellen.

1. Voor meer details: FPB[2001].

De verkenningen 2000 - 2050 met andere hypothesen

De resultaten die in dit hoofdstuk gepresenteerd worden, vertegenwoordigen de Belgische bijdrage tot de internationale oefening om de evolutie van de budgettaire kost van de pensioenen te evalueren in de lidstaten van de Europese Unie en de OESO.

De projecties van de verschillende lidstaten zijn gebaseerd op gemeenschappelijke hypothesen, die tot stand zijn gekomen enerzijds de “Working Group on the Implications of Ageing Populations (WGA)” van het “Comité voor Economisch beleid (CEB)” van de OESO en anderzijds in de WGA van de CEB van de Europese Ecofin-Raad. De projecties houden rekening met de specifieke kenmerken van de nationale (socialezekerheids- en) pensioensystemen. De evaluatie van de budgettaire kost van de pensioenen is hierdoor voor de eerste maal vergelijkbaar tussen de verschillende lidstaten.

De afwijking tussen de hypothesen die in bovenvermelde werkgroepen tot stand zijn gekomen en deze gebruikt in de nationale oefeningen, wordt in sectie A toegelicht.

In sectie B wordt een aantal varianten gepresenteerd, dat de gevoeligheid van de resultaten meet aan verschillende parameters. Die varianten hebben o.a. betrekking op het macro-economisch, het sociaal-economisch en het demografisch scenario en op het sociaal beleid.

A. De basissimulatie gerealiseerd voor de internationale organisaties

1. De bevolkingsprojectie

De internationale oefeningen gebruiken de bevolkingsvooruitzichten van Eurostat die steunen op de waarnemingen op 1 januari 1999 (vandaar de naam revisie 1999).

a. De hypothesen van het basisscenario van de bevolkingsvooruitzichten van Eurostat (revisie 1999)

De bevolkingsvooruitzichten van Eurostat (revisie 1999) steunen op een eigen databank en methodologie.

TABEL 29 - De hypothesen van het basisscenario van de bevolkingsvooruitzichten van Eurostat voor België (revisie 1999)

	1999 (obs.)	2000	2010	2030	2050	2050 (NIS - FPB) ^a
Vruchtbaarheidsgraad ^b	1,62	1,54	1,68	1,77	1,80	1,75
Levensverwachting bij de geboorte - mannen	74,87	75,32	77,60	80,09	80,49	83,90
Levensverwachting bij de geboorte - vrouwen	81,38	81,45	83,27	85,14	85,48	88,87
Levensverwachting op 65 jaar - mannen	74,87	15,74	17,16	18,75	19,00	
Levensverwachting op 65 jaar - vrouwen	15,77	19,72	20,97	22,27	22,52	
Migratiesaldo	17 527	10 204	15 000	15 000	15 000	17 320

a. Bevolkingsvooruitzichten 2000 - 2050 - NIS en FPB. Zie hoofdstuk III.

b. Zie woordenlijst.

Een van de hypothesen gaat uit van een vruchtbaarheidsgraad die hoger ligt dan in de Bevolkingsvooruitzichten 2000 - 2050 van het NIS-FPB¹: 1,8 in 2050 tegenover 1,75.

De langere levensduur wordt klaarblijkelijk onderschat. De levensverwachting bij de geboorte in 2050 zou voor mannen 3,41 jaar lager zijn dan de levensverwachting in de Bevolkingsvooruitzichten 2000 - 2050 van het NIS-FPB en die van vrouwen 3,39 jaar lager. Nu zijn de Belgische vooruitzichten zeer voorzichtig in de extrapolatie van de neerwaartse trends inzake het sterftecijfer. Een nauwlettende analyse van de curven van het sterftecijfer per leeftijd in de twee vooruitzichten, toont dat Eurostat de daling van het sterftecijfer boven 82 jaar heeft onderschat.

De hypothese over het migratiesaldo handhaaft dat saldo op een hoog niveau dat iets lager ligt dan de keuze van de Bevolkingsvooruitzichten 2000 - 2050 van het NIS-FPB (15 000 tegenover iets meer dan 17 000). Wanneer men echter de leeftijdsstructuur van de nettomigratiestroom onderzoekt, blijkt dat Eurostat de migranten verdeelt over bijna alle leeftijden en geen rekening houdt met de grote concentratie rond 20 tot 34 jaar. Bovendien worden de netto-uitstromen op het einde van het beroepsleven nauwelijks in aanmerking genomen.

b. De belangrijkste resultaten van de bevolkingsvooruitzichten van Eurostat (revisie 1999)

De twee hierboven aangehaalde vertekende factoren, namelijk de ontoereikendheid van de langere levensduur en de onvoldoende vernieuwing van de bevolking via migranten en hun kinderen, zorgen ervoor dat het centrale scenario van de bevolkingsvooruitzichten van Eurostat (revisie 1999) uitmondt in een kleinere bevolking (in 2050: 865 200 personen minder, of 8 % minder in vergelijking met de Bevolkingsvooruitzichten 2000 - 2050 van het NIS-FPB). Die twee vertekeningen (minder ouderen en minder jongeren) compenseren elkaar min of meer wat het relatieve belang van de diverse grote leeftijdsgroepen betreft en laten toe gelijkaardige afhankelijkheidscoëfficiënten van de ouderen in 2050 af te leiden. Nochtans wordt de intensiteit van de vergrijzing of m.a.w. het aandeel van de 85-plussers in de groep van 65-plussers, onderschat (in 2050: 19 % tegenover 22 % in de Bevolkingsvooruitzichten 2000 - 2050 van het NIS-FPB) - zie tabel 30.

1. Zie hoofdstuk III.

TABEL 30 - De resultaten van het basisscenario van de bevolkingsvooruitzichten van Eurostat voor België (revisie 1999)

	1999 (obs.)	2000	2010	2030	2050	2050 (INS - BFP ^a)
Totale bevolking in duizenden	10 226,4	10 045,1	10 359,3	10 536,1	10 088,6	10 953,8
<i>Grote leeftijdsgroepen in duizenden</i>						
0 tot 14 jaar	1 805,0	1 825,3	1 629,2	1 622,8	1 548,3	1 658,2
15 tot 39 jaar	3 531,5	3 690,8	3 217,7	2 947,5	2 844,5	3 111,3
40 tot 64 jaar	3 183,6	2 991,1	3 664,2	3 318,3	3 041,0	3 284,7
65 jaar en ouder	1 706,3	1 537,9	1 848,2	2 647,5	2 654,8	2 899,6
<i>Grote leeftijdsgroepen in % van het totaal</i>						
0 tot 14 jaar	18	18	16	15	15	15
15 tot 64 jaar	66	67	66	60	59	58
65 jaar en ouder	16	15	18	25	26	27
Afhankelijkheidscoëfficiënt van de ouderen in %: (65 jaar en meer) / (15 tot 64 jaar)	25	23	27	42	45	45
Vergrijzing in de vergrijzing in %: (85 jaar en meer) / (65 jaar en meer)	11	10	12	12	19	22
Gemiddelde leeftijd van de bevolking	39	38	41	44	45	45

a. Bevolkingsvooruitzichten 2000 - 2050 - NIS en FPB. Zie hoofdstuk III.

2. Macro-economische projectie en sociaal-beleidsscenario

a. Macro-economische resultaten

De verschillen in het macro-economisch scenario t.o.v. het nationale scenario situeren zich in:

- het startpunt (2000 - 2006) dat in de internationale oefening gebaseerd is op de "Economische Vooruitzichten 2000 - 2005"¹ terwijl de nationale oefening stoelt op de meest recente "Economische Vooruitzichten 2001 - 2006"². Beide scenario's hanteren dus een verschillend macro-economisch scenario voor de middellange termijn;
- het niveau van de *langetermijnwerkloosheidsgraad* die 6,6 % van de beroepsbevolking bedraagt in de internationale en 5 % in de nationale oefening;
- de *productiviteitstoename* die evolueert van 2,25 % in 2006 tot 1,75 % in het jaar 2020, waarna de groei jaarlijks 1,75 % blijft. In het nationaal referentiescenario blijft de productiviteitsgroei, na de middellangetermijnperiode, constant op 2,25 %. De productiviteitshypothese wijkt echter niet zoveel af van het nationale alternatieve scenario, waar een productiviteitsgroei van 1,75 % wordt gehandhaafd na de middellange termijn.

Tabel 31 vergelijkt de macro-economische projectie van het nationale referentie- en alternatieve scenario en het internationaal basisscenario.

1. FPB [april 2000].
2. FBP [april 2001].

TABEL 31 - Macro-economische projectie

	(1) nationaal referentiescenario				(2) nationaal alternatief scenario				(I) internationaal basisscenario			
	gemiddelde 2000-2050				gemiddelde 2000-2050				gemiddelde 2000-2050			
Werkgelegenheid ^a	0,1				0,1				-0,1			
Productiviteit en lonen ^a	2,2				1,8				1,8			
Bbp ^a	2,3				1,9				1,7			
Structurele werkloosheidsgraad (zonder oudere werklozen, in % van de beroepsbevolking ^b)	5,0				5,0				6,6			
Reële rentevoet	4,0				4,0				4,0			
	2000	2010	2030	2050	2000	2010	2030	2050	2000	2010	2030	2050
Werkgelegenheidsgraad (% bevolking 15 - 64)	59,0	61,5	64,8	65,6	59,0	61,5	64,8	65,6	58,8	60,6	62,6	63,5
Werkloosheidsgraad (exclusief oudere werklozen)	10,0	7,3	5,0	5,0	10,0	7,3	5,0	5,0	10,2	7,9	6,6	6,6
Totale werkloosheidsgraad (incl. oudere werklozen)	12,9	11,0	7,9	7,6	12,9	11,0	7,9	7,6	13,0	11,7	10,1	10,0

a. Gemiddelde jaarlijkse groeivoet in reële termen.

b. Officiële beroepsbevolking volgens de definitie van het FMTA (zie woordenlijst).

b. Sociaal-beleidsscenario

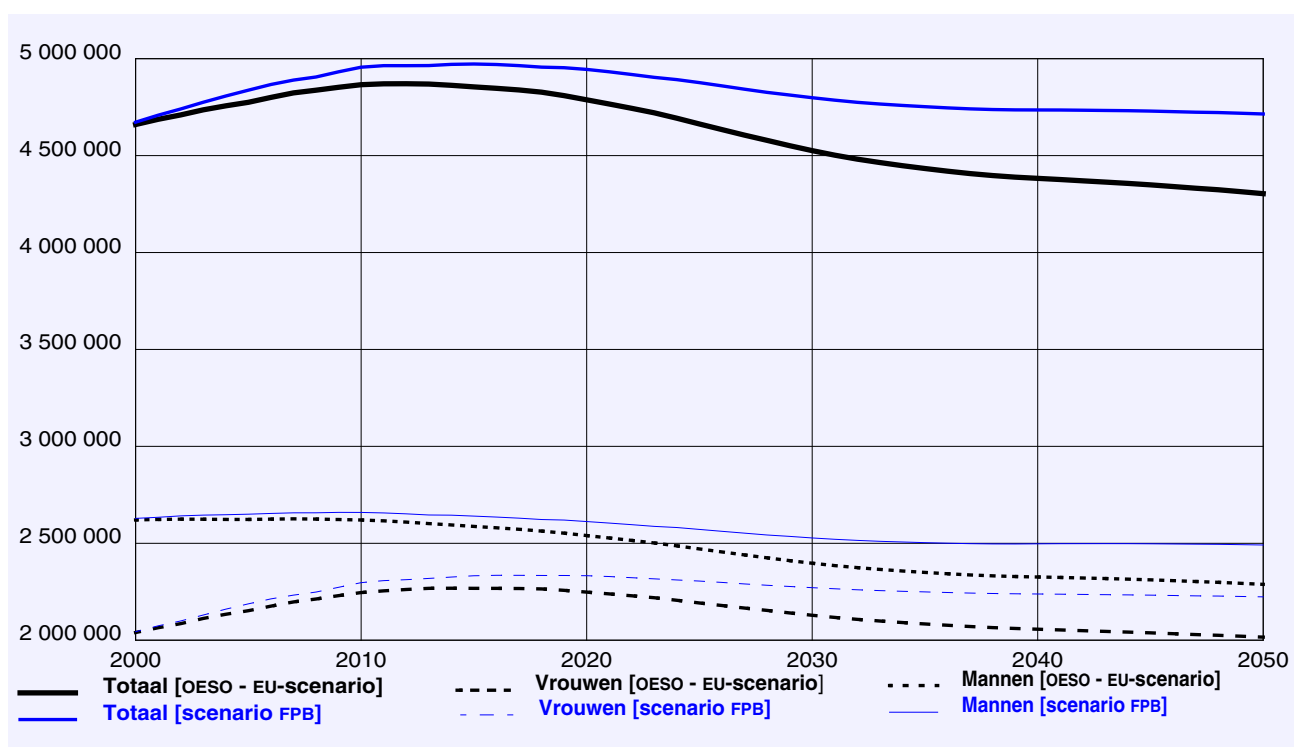
Het sociaal-beleidsscenario is ongewijzigd gebleven (zie punt III.B.2, p. 64): de evolutie van de loongrenzen en de welvaartsaanpassingen zijn losgekoppeld van de macroeconomische loonevolutie ten belope van respectievelijk 0,5 % en 1,75 %.

3. De sociaal-economische projectie

De kansen, die afgeleid zijn uit de basisprojectie van de internationale organisaties, om tot een sociaal-economische categorie toe te treden of er in te blijven, zijn gelijkaardig aan die afgeleid uit het scenario van het Federaal Planbureau. Ondanks de invloed van dezelfde verklarende factoren als in het nationale scenario (zie punt III.C) is de evolutie van de verschillende sociaal-economische categorieën toch verschillend. Dat is enerzijds te wijten aan de verschillen in de bevolkingsprojectie en anderzijds aan de hypothese van de hogere langetermijnwerkloosheidsgraad. Ook verschilt de sociaal-economische projectie van de OESO - EU-oefening van de nationale oefening, omwille van de startpunten: in de nationale oefening werden immers de jongste middellangetermijnvooruitzichten van het FPB van april 2001, ingevoerd (zie hoofdstuk III).

a. Potentiële beroepsbevolking

Gezien de demografische verschillen, is de potentiële beroepsbevolking kleiner dan die in het nationale scenario. De daling van potentiële beroepsbevolking is dus veel groter en speelt een rol vanaf 2013. In 2050 bedraagt de totale potentiële beroepsbevolking 4,3 miljoen personen, wat 356 000 personen minder is dan de potentiële beroepsbevolking van 2000 (terwijl in het scenario van het Federaal Planbureau de potentiële beroepsbevolking van 2050 zelfs iets groter is dan die van 2000: + 42 000 personen).

FIGUUR 38 - Potentiële beroepsbevolking: aantallen*internationaal scenario (OESO - EU) en nationaal scenario (FPB)*

b. Inactieve bevolking

i. Gepensioneerden

De stijging van de mannelijke en vrouwelijke pensioeringsgraad op lange termijn is minder uitgesproken dan in het nationale scenario (zie figuur 39). Enerzijds impliceert de verjonging van de leeftijdsstructuur van de bevolking van ouder dan 60 jaar¹ een groter aandeel van de 60- tot 64-jarigen, die nog niet allen gepensioneerd zijn. Anderzijds vormt het iets belangrijkere aandeel van de regeling voor het openbaar ambt² (waarin de pensioeringen vroeger gebeuren) in de potentiële beroepsbevolking geen compensering voor het groter aandeel werklozen³ dat langer wacht om met pensioen te gaan dan de werkende beroepsbevolking.

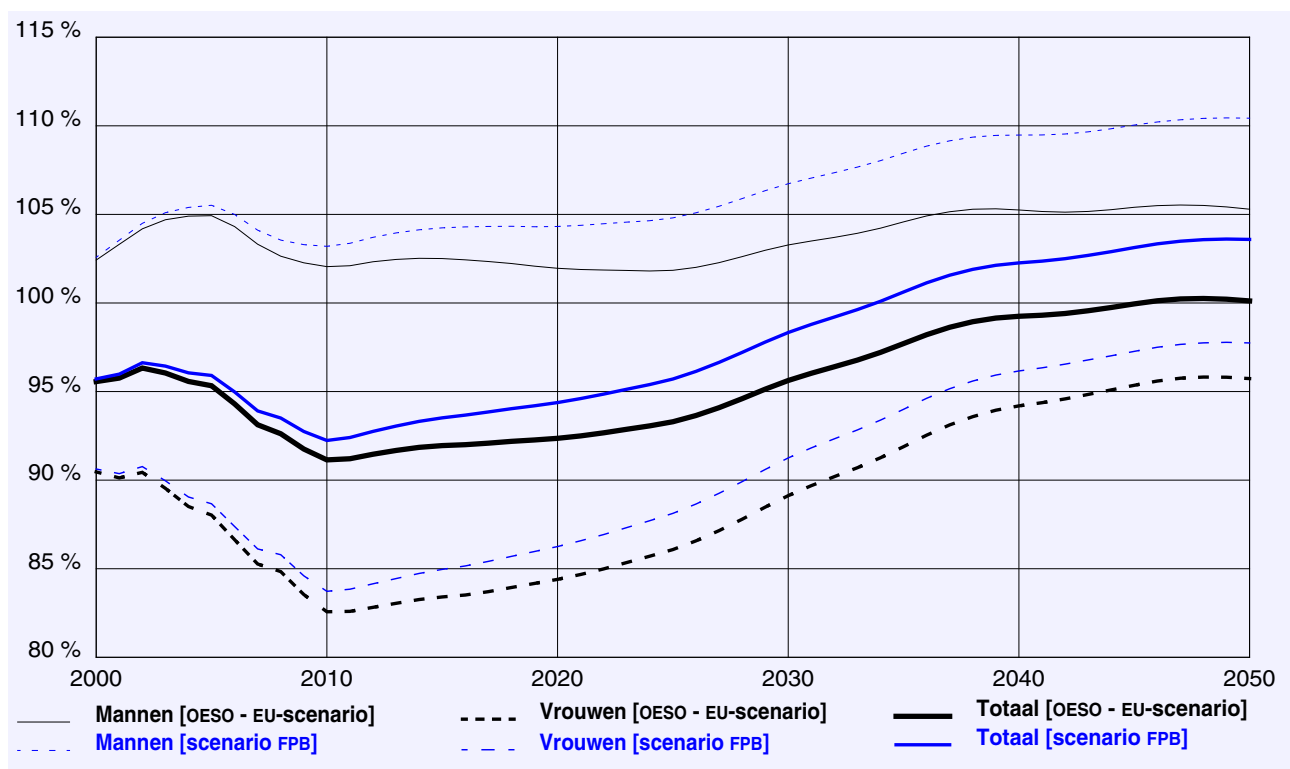
Ten opzichte van het nationale scenario, liggen de pensioeringsgraden lager en is de pensioengerechtigde bevolking minder talrijk. Beide factoren leiden tot een toename van het aantal gepensioneerden met 1,1 miljoen tussen 2000 en 2050 tegenover 1,5 miljoen in het nationale scenario. Merk op (zie figuur 40) dat de daling van het aantal gepensioneerden na 2040 het gevolg is van de internationale hypothesen, die uitgaan van een lagere levensverwachting.

1. Zie supra: hypothesen over de levensverwachting.

2. Zie infra.

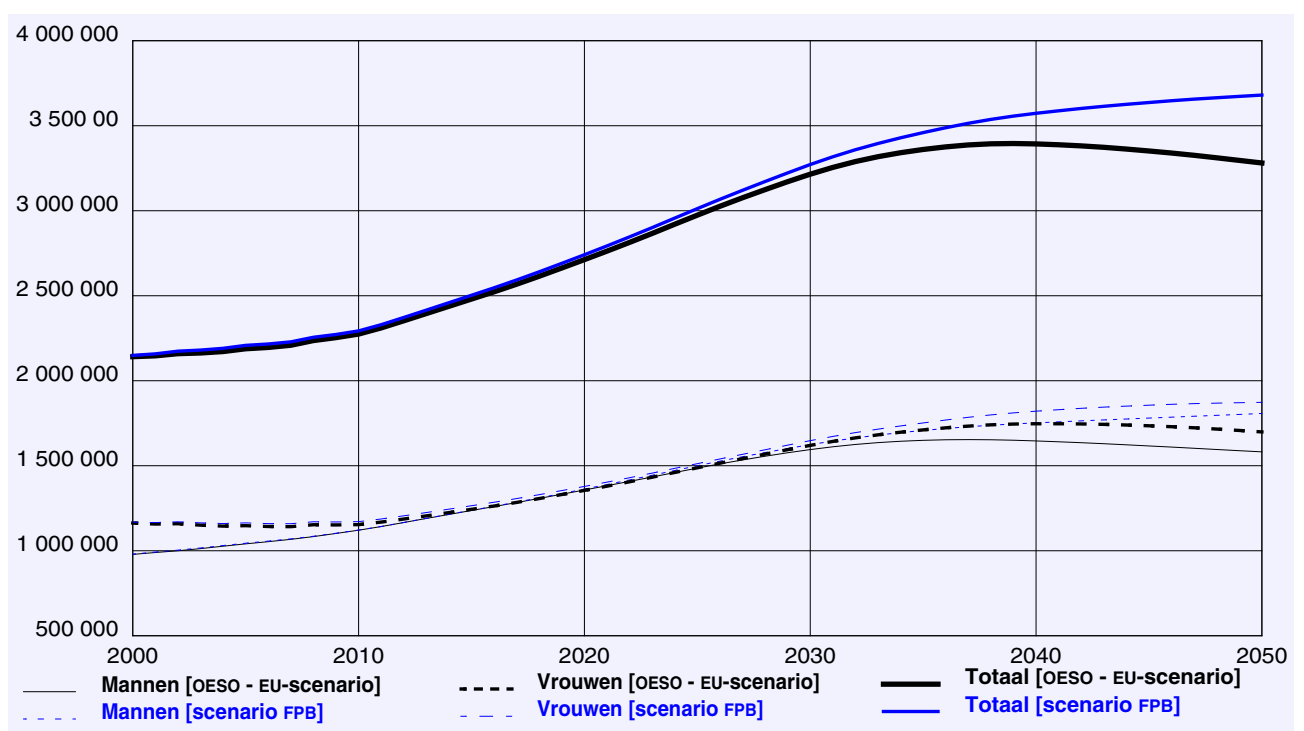
3. Zie hypothese over de structurele werkloosheidsgraad van 6,6 % in het internationale scenario tegenover 5 % in de nationale scenario's.

FIGUUR 39 - Pensioneringsgraden: internationaal scenario (OESO - EU) en nationaal scenario (FPB)
 gepensioneerde bevolking ("zuiver" boekhoudkundig concept) in % van de bevolking van 60 jaar en meer

Zoals in het nationale scenario daalt het aandeel gepensioneerden met een overlevingspensioen of met een rustpensioen aan gezinsbedrag, parallel met de toename van de vrouwelijke beroepsbezigheid, gedurende de hele projectieperiode.

FIGUUR 40 - Gepensioneerde bevolking (“zuiver” boekhoudkundig concept):
internationaal scenario (OESO - EU) en nationaal scenario (FPB)

ii. Overige inactieve bevolking

Gezien de verschillen tussen het internationale scenario (I) en de twee nationaal scenario's (1,2) (Zie hoofdstuk III), zowel wat de demografische projectie betreft als het macro-economisch scenario en de startpunten, zijn er lichte wijzigingen te noteren van de graden van de diverse categorieën inactieven, alsook een daling van het aantal betrokken personen.

TABEL 32 - Inactieve categorieën (exclusief gepensioneerden): internationaal scenario (OESO - EU) en nationaal scenario (FPB) - graden in verhouding tot de overeenkomstige bevolking (in %)

in procent	2000		2010		2030		2050	
	OESO-EU	FPB	OESO-EU	FPB	OESO-EU	FPB	OESO-EU	FPB
SCHOLINGSGRAAD								
totaal van 0 tot 29 jaar	69,8	69,9	69,7	69,7	71,1	70,0	70,0	69,6
INVALIDITEITSGRADEN								
totaal van 15 tot 39 jaar	0,9	0,9	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8
totaal van 40 tot 64 jaar	5,1	5,2	6,0	6,1	6,7	6,8	6,8	7,0
totaal van 15 tot 64 jaar	2,9	2,9	3,6	3,6	3,9	3,9	3,9	4,0
aandeel van de regeling der zelfstandigen	8,2	8,1	7,4	6,8	7,1	6,4	7,2	6,3
PERCENTAGE OVERIGE INACTIEVEN								
vrouwen op 59 jaar	42,3	42,3	32,9	32,1	25,0	24,0	24,1	24,0

Schoolbevolking

De schoolbevolking telt 2,2 miljoen personen in 2050, d.w.z. een daling van 349 000 schoolgaanden ten opzichte van 2000 (tegenover 2,4 miljoen en een daling van 198 000 tussen 2000 en 2050 in het nationale scenario).

Invaliden

In 2050 worden er 232 000 invaliden geteld, wat een stijging is met 35 000 personen ten opzichte van 2000 (tegenover + 58 000 eenheden in het nationale scenario).

c. Sociaal-economische opsplitsing van de potentiële beroepsbevolking

i. Werkgelegenheid en werkloosheid

Tussen 2000 en 2050 is de stijging van de werkgelegenheidsgraden in de bevolking op arbeidsleeftijd van 15 tot 64 jaar, zwakker dan in de nationale scenario's (+ 4,7 % tegenover + 6,6 %) als gevolg van de hogere langetermijnwerkloosheidsgraad (6,6 % van de beroepsbevolking exclusief oudere werklozen tegenover 5 % in de nationale scenario's). Tegelijk is de daling van de werklozengraad¹ bij de bevolking op arbeidsleeftijd, tussen 2000 en 2050, minder uitgesproken dan in de scenario's van het Federaal Planbureau: - 1,8 % tegenover - 3,3 %.

Rekening houdend met die werkgelegenheidsgraden en de demografische evoluties van het internationale scenario, bereikt de werkgelegenheid 3,7 miljoen eenheden in 2050 (tegenover 4,2 miljoen in de twee nationale scenario's).

TABEL 33 - Werkgelegenheidsgraden en werklozengraden in de bevolking op arbeidsleeftijd:
internationaal scenario (OESO - EU) en nationaal scenario (FPB)

	2000		2010		2030		2050		2050 - 2000	
	OESO-EU	FPB	OESO-EU	FPB	OESO-EU	FPB	OESO-EU	FPB	OESO-EU	FPB
<i>n.b. werkloosheidsgraad in % van de beroepsbevolking (incl. oudere werklozen)</i>	13,0	12,9	11,7	11,0	10,1	7,9	10,0	7,6	- 3,1	- 5,3
<i>werkloosheidsgraad in % van de beroepsbevolking (excl. oudere werklozen)</i>	10,2	10,0	7,9	7,3	6,6	5,0	6,6	5,0	- 3,6	- 5,0
WERKGELEGENHEIDSGRADEN (IN % VAN DE BEVOLKING OP ARBEIDSLEEF TIJD)										
Mannen van 15 tot 64 jaar	66,0	66,3	64,2	65,2	64,6	66,6	65,6	67,5	- 0,5	+ 1,1
Vrouwen van 15 tot 64 jaar	51,5	51,5	56,9	57,8	60,6	63,1	61,4	63,7	+ 10,0	+ 12,1
Mannen en vrouwen van 15 tot 64 jaar	58,8	59,0	60,6	61,5	62,6	64,8	63,5	65,6	+ 4,7	+ 6,6
WERKLOZENGRADEN^a (IN % VAN DE BEVOLKING OP ARBEIDSLEEF TIJD)										
Mannen van 15 tot 64 jaar	8,3	8,2	7,8	7,1	6,8	5,5	6,8	5,4	- 1,5	- 2,8
Vrouwen van 15 tot 64 jaar	9,3	9,2	8,3	8,1	7,2	5,6	7,3	5,4	- 2,0	- 3,8
Mannen en vrouwen van 15 tot 64 jaar	8,8	8,7	8,0	7,6	7,0	5,6	7,0	5,4	- 1,8	- 3,3

Gelet op de hypothese over de werkloosheidsgraad, stijgt het aandeel van de werknemers in de totale werkgelegenheid in mindere mate dan in het nationale scenario. De werkloosheidsgraad en de groeivoet van de werkgelegenheid in de overheidssector zijn onafhankelijk van elkaar vastgesteld (zie macro-economisch scenario p. 61).

1. Zie woordenlijst.

TABEL 34 - Verdeling van de werkgelegenheid per beroepsstatuut:
internationaal scenario (OESO - EU) en de twee nationale scenario's (FPB)

	2000		2010		2030		2050		2050 - 2000	
	OESO-EU	FPB	OESO-EU	FPB	OESO-EU	FPB	OESO-EU	FPB	OESO-EU	FPB
TOTAAL (MANNEN + VROUWEN)	100,0	<i>100,0</i>	100,0	<i>100,0</i>	100,0	<i>100,0</i>	100,0	<i>100,0</i>		
Werknemers (excl. overheidsbedrijven)	61,6	<i>62,0</i>	63,1	<i>64,6</i>	63,2	<i>65,1</i>	63,2	<i>65,1</i>	+ 1,6	+ 3,1
Werkgelegenheid van de overheidsbedrijven	3,0	<i>3,0</i>	2,9	<i>3,0</i>	2,8	<i>3,0</i>	2,8	<i>2,9</i>	- 0,2	- 0,1
Zelfstandigen	17,6	<i>17,3</i>	17,2	<i>16,0</i>	17,2	<i>16,1</i>	17,2	<i>16,1</i>	- 0,4	- 1,2
Werkgelegenheid in de overheidssector: administratie	9,1	<i>9,0</i>	8,8	<i>8,4</i>	8,6	<i>8,1</i>	8,6	<i>8,1</i>	- 0,5	- 0,9
Werkgelegenheid in de overheidssector: defensie	1,6	<i>1,6</i>	1,5	<i>1,5</i>	1,5	<i>1,4</i>	1,5	<i>1,4</i>	- 0,1	- 0,1
Werkgelegenheid in de overheidssector: onderwijs	7,2	<i>7,1</i>	6,5	<i>6,5</i>	6,7	<i>6,3</i>	6,7	<i>6,3</i>	- 0,5	- 0,8

ii. Oudere werklozen en bruggepensioneerden

De daling van het aandeel van de oudere werklozen in de potentiële beroepsbevolking is minder sterk dan in de twee nationale scenario's: - 3,1 % tegenover - 5,9 % tussen 2000 en 2050. De oudere werklozen zijn inderdaad afkomstig uit de officiële werkloosheid en aangezien de werkloosheidsgraad per hypothese hoger is in het internationale scenario dan in het nationale scenario, volgt daaruit dat het aandeel van de oudere werklozen in de betrokken bevolkingsgroep (de 50- tot 64-jarigen) veel minder daalt dan in het nationale scenario tussen 2000 en 2050 (- 0,4 % tegenover - 2,2 % tussen 2000 en 2050).

Tegelijk zijn de werkgelegenheidsgraden van het internationale scenario lager dan in de nationale scenario's (zie hierboven) waardoor de brugpensioneringsgraden - die eruit voortvloeien - iets lager zijn dan in de nationale scenario's: in 2050 12 % van de potentiële beroepsbevolking van 50 tot 64 jaar tegenover 13,1 % in de nationale scenario's.

TABEL 35 - Werklozengraden van de ouderen en brugpensioneringsgraden:
internationaal scenario (OESO - EU) en nationaal scenario (FPB)

	2000		2010		2030		2050		2000 - 2050	
	OESO-EU	FPB	OESO-EU	FPB	OESO-EU	FPB	OESO-EU	FPB	OESO-EU	FPB
WERKLOZENGRADEN VAN DE OUDEREN IN % VAN...										
<i>DE BEVOLKING OP ARBEIDSLEEFTIJD:</i>										
Mannen van 50 tot 64 jaar	9,3	<i>9,3</i>	8,8	<i>8,5</i>	7,6	<i>6,4</i>	7,4	<i>6,0</i>	- 1,9	- 3,4
Vrouwen van 50 tot 64 jaar	7,5	<i>7,5</i>	9,8	<i>9,9</i>	8,4	<i>7,4</i>	8,6	<i>6,5</i>	+ 1,1	- 1,0
Totaal van 50 tot 64 jaar	8,4	8,4	9,3	9,2	8,0	6,9	8,0	6,2	- 0,4	- 2,2
<i>DE POTENTIËLE BEROEPSBEVOLKING:</i>										
Mannen van 50 tot 64 jaar	12,9	<i>12,9</i>	12,6	<i>12,0</i>	11,1	<i>9,2</i>	10,5	<i>8,3</i>	- 2,4	- 4,7
Vrouwen van 50 tot 64 jaar	10,4	<i>19,4</i>	18,0	<i>18,0</i>	14,0	<i>12,3</i>	14,0	<i>10,6</i>	- 5,4	- 8,8
Totaal van 50 tot 64 jaar	15,2	15,2	15,0	14,6	12,5	10,6	12,1	9,4	- 3,1	- 5,9
BRUGPENSIONERINGSGRADEN IN % VAN...										
<i>DE BEVOLKING OP ARBEIDSLEEFTIJD:</i>										
Mannen van 50 tot 64 jaar	12,0	<i>12,0</i>	11,3	<i>11,9</i>	12,3	<i>13,5</i>	11,7	<i>13,2</i>	- 0,2	+ 1,2
Vrouwen van 50 tot 64 jaar	1,5	<i>1,5</i>	2,3	<i>2,3</i>	3,9	<i>3,9</i>	4,0	<i>4,3</i>	+ 2,5	+ 2,8
Totaal van 50 tot 64 jaar	6,7	6,7	6,8	7,1	8,1	8,7	7,9	8,8	+ 1,2	+ 2,1
<i>DE POTENTIËLE BEROEPSBEVOLKING:</i>										
Mannen van 50 tot 64 jaar	16,6	<i>16,6</i>	16,1	<i>16,8</i>	18,0	<i>19,3</i>	16,6	<i>18,3</i>	+ 0,1	+ 1,7
Vrouwen van 50 tot 64 jaar	3,9	<i>3,9</i>	4,3	<i>4,3</i>	6,5	<i>6,4</i>	6,5	<i>6,9</i>	+ 2,7	+ 3,0
Totaal van 50 tot 64 jaar	12,1	12,1	10,9	11,3	12,6	13,3	12,0	13,1	- 0,1	+ 1,0

Rekening houdend met die graden en de demografische evolutie in het internationale scenario, worden in 2050 151 000 oudere werklozen geteld en 149 000 bruggepensioneerden (tegenover respectievelijk 124 000 en 174 000 in het nationale scenario).

iii. Officiële beroepsbevolking

Het verschil tussen de officiële activiteitsgraad en de potentiële activiteitsgraad is groter dan in het nationale scenario (5,1 % tegenover 4,7 % in 2050) als gevolg van de kleinere daling van de werklozengraad van de ouderen waardoor de geringere daling van de brugpensioensgraad niet wordt gecompenseerd (zie supra).

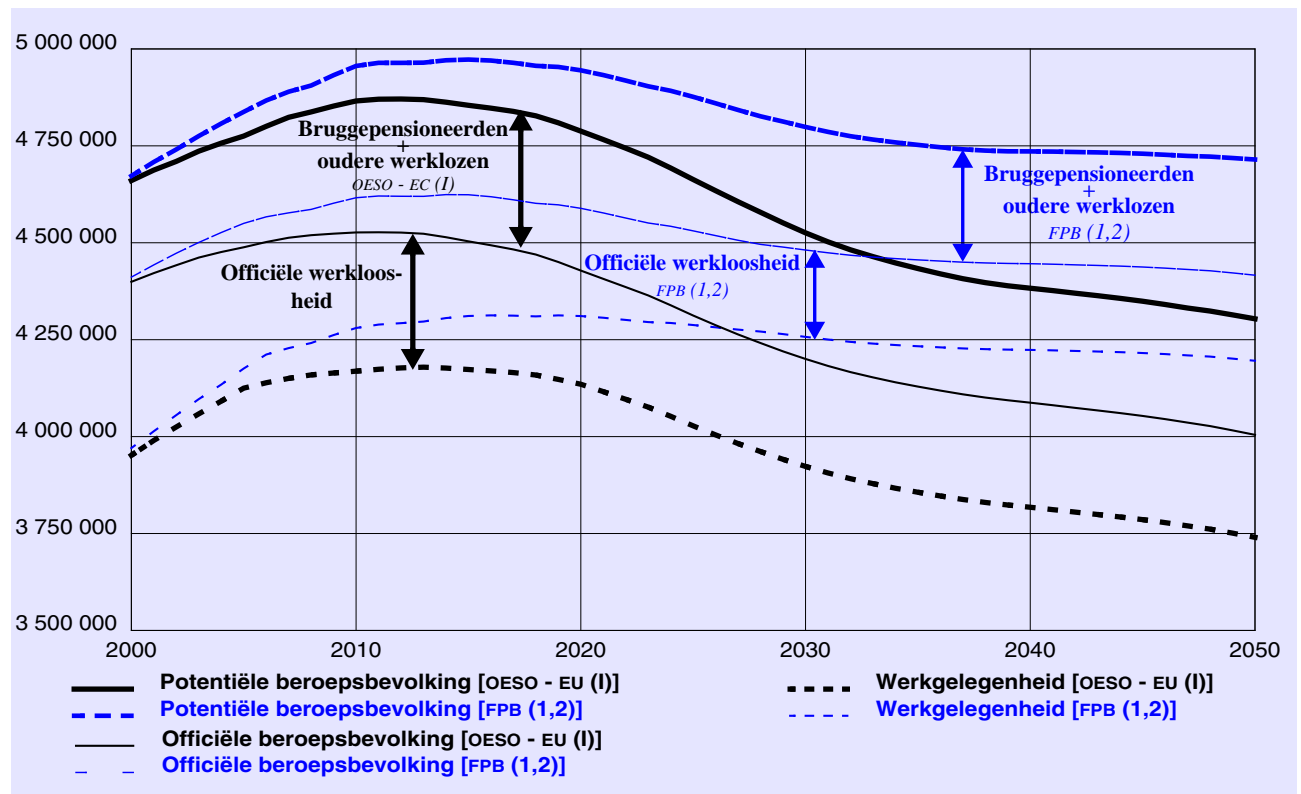
TABEL 36 - Officiële activiteitsgraad versus potentiële activiteitsgraad:
internationaal scenario (OESO - EU) en nationaal scenario (FPB) - in %

	2000		2010		2030		2050		2050 - 2000	
	OESO-EU	FPB	OESO-EU	FPB	OESO-EU	FPB	OESO-EU	FPB	OESO-EU	FPB
POTENTIËLE ACTIVITEITSGRADEN										
Mannen van 15 tot 64 jaar	77,1	77,3	75,0	75,6	74,8	75,7	75,6	76,4	- 1,6	- 0,9
Vrouwen van 15 tot 64 jaar	61,0	61,0	65,8	66,4	68,8	69,6	69,7	70,2	+ 8,7	+ 9,1
Mannen en vrouwen van 15 tot 64 jaar	69,1	69,2	70,5	71,0	71,8	72,7	72,7	73,3	+ 3,6	+ 4,1
OFFICIËLE ACTIVITEITSGRADEN										
Mannen van 15 tot 64 jaar	71,7	71,9	69,0	69,5	68,5	59,6	69,5	70,4	- 2,2	- 1,4
Vrouwen van 15 tot 64 jaar	58,7	58,7	62,1	62,7	64,8	66,1	65,7	66,8	+ 7,0	+ 8,1
Mannen en vrouwen van 15 tot 64 jaar	65,3	65,3	65,6	66,1	66,7	67,9	67,6	68,6	+ 2,4	+ 3,3

In totaal daalt de officiële beroepsbevolking met 395 000 mensen tussen 2000 en 2050 en de potentiële beroepsbevolking met 356 000 mensen. Zoals in het nationale scenario, wordt dat verschil verklaard door de uittredingen uit de beroepsbezigheid naar brugpensioen of werkloosheid op oudere leeftijd. In het nationale scenario neemt de officiële beroepsbevolking met 5 000 eenheden toe tussen 2000 en 2050 terwijl de potentiële beroepsbevolking met 42 000 eenheden is verhoogd gedurende dezelfde periode. Er is dus een verschil van 400 000 personen tussen het internationaal en het nationale scenario zowel wat de potentiële als de officiële beroepsbevolking betreft. Het aantal bruggepensioneerden dat kleiner is in het internationale scenario, in vergelijking met het nationale scenario, wordt inderdaad volledig door een groter aantal oudere werklozen gecompenseerd¹.

1. In 2050 leiden de verschillen tussen het internationaal en het nationale scenario wat de werklozengraad op oudere leeftijd (+ 2,7 procentpunt) en de brugpensioensgraden (-1,1 procentpunt) in de potentiële beroepsbevolking van 50 tot 64 jaar betreft inderdaad tot een variatie van het aantal oudere werklozen en bruggepensioneerden in tegengestelde richting, maar in dezelfde grootte-orde omdat de structuur van de bevolking per leeftijd en geslacht verschillend is in de twee scenario's.

FIGUUR 41 - De componenten van de potentiële beroepsbevolking:
internationaal scenario (OESO - EU) en nationaal scenario (FPB)

4. De budgettaire kost van de veroudering

De budgettaire kost van de vergrijzing weegt in het internationale scenario zwaarder in bbp-terminen t.o.v. het nationale alternatieve scenario (dat het nauwst aansluit bij het internationale scenario - zie *supra*), zoals gepresenteerd in tabel 37.

TABEL 37 - De budgettaire kost van de veroudering in de verschillende scenario's
(toename tussen 2000 en 2030 en tussen 2000 en 2050, in % van het bbp)

	(OESO-EU) internationaal basisscenario		(FPB-2) nationaal alternatief scenario		(OESO-EU) - (FPB-2)	
	2030 - 2000	2050 - 2000	2030 - 2000	2050 - 2000	2030 - 2000	2050 - 2000
Pensioenen ^a	3,0	3,2	2,3	3,1	0,7	0,2
Gezondheidszorgen	2,2	3,0	2,0	3,1	0,3	-0,1
Arbeidsongeschiktheid	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1
Werkloosheid	-0,6	-0,7	-0,9	-1,0	0,3	0,3
Brugpensioenen	0,0	0,0	0,0	-0,1	0,1	0,0
Kinderbijslag	-0,7	-0,9	-0,7	-0,9	0,0	0,0
Totaal exclusief onderwijs en andere socialezekerheidsuitgaven	4,2	4,6	2,7	4,1	1,4	0,5
Andere socialezekerheidsuitgaven ^b	0,0	-0,1	-0,2	-0,2	0,2	0,1
Onderwijs ^c	-0,4	-0,4	-0,5	-0,5	0,1	0,2
Totaal	3,7	4,2	2,0	3,4	1,7	0,8

- a. Inclusief pensioenen van de overheidsbedrijven die verbonden zijn aan de openbare uitgaven (schatting).
b. Voornamelijk arbeidsongevallen, beroepsziekten, bestaanszekerheid.
c. Enkel bezoldigingen van het onderwijspersoneel.

Merk op dat het verschil tussen het internationale scenario en het alternatieve nationale scenario grotendeels te verklaren is door de resultaten op middellange termijn. Die zijn voor het internationale scenario gebaseerd op de "Economische Vooruitzichten 2000 - 2005"¹, terwijl voor het nationale scenario de recentste "Economische Vooruitzichten 2001 - 2006"² gebruikt zijn, o.a. met een andere macro-economische omgeving en de invoering van recente maatregelen aangekondigd in de begroting 2001, nl. de fiscale hervorming en sociale correcties voor bepaalde sociale uitgaven. Dit laatste element heeft een belangrijke impact op de beschikbare budgettaire marges, nadat rekening werd gehouden met de budgettaire kost van de vergrijzing.

Bovendien valt op te merken dat de budgettaire kost van de vergrijzing zich vooral in de periode 2000 - 2030 concentreert. In de daaropvolgende periode wordt er slechts een lichte meerkost genoteerd, die hoofdzakelijk te wijten is aan de verdere stijging in de uitgaven voor gezondheidszorg.

Het gebruik van andere bevolkingsvooruitzichten met een gewijzigde leeftijdsstructuur in de gepensioneerde bevolking (een relatieve verjonging) en met een andere structuur per regeling, leidt tot een minder omvangrijke gepensioneerde bevolking t.o.v. het nationale scenario (*zie supra*), waardoor de pensioenuitgaven in absolute termen lager liggen. Nochtans zorgt een minder vlug groeiend bbp voor een grotere budgettaire meerkost van de pensioenuitgaven die tussen 2000 en 2030 3 % van het bbp vertegenwoordigt tegenover 2,3 % in het nationale alternatieve scenario.

TABEL 38 - Samenstelling van de overheidsuitgaven voor gezondheidszorg:
internationaal scenario (OESO - EU) en alternatief nationaal scenario (FPB-2)

	OESO-EU	FPB-2	OESO - EU	FPB-2	OESO-EU	FPB-2	OESO-EU	FPB-2	OESO-EU	FPB-2
IN GROEIVOETEN (prijzen van 1998):	gemiddeld 2001 - 2010		gemiddeld 2011 - 2030		gemiddeld 2031 - 2050		gemiddeld 2001 - 2030		gemiddeld 2001 - 2050	
TOTALE UITGAVEN VOOR GEZONDHEIDSZORG^{a,b}	3,9	4,0	2,6	2,7	2,0	2,4	3,1	3,2	2,6	2,9
waarvan . trend	3,0	3,1	1,8	1,9	1,8	1,8	2,2	2,3	2,1	2,1
. effect van de vergrijzing	0,7	0,7	0,7	0,7	0,4	0,6	0,7	0,7	0,6	0,6
. effect van het bevolkingsvolume	0,1	0,3	0,1	0,2	- 0,2	0,0	0,1	0,2	0,0	0,1
waarvan . behorend tot de werknemersregeling	4,0	4,1	2,7	2,8	2,0	2,4	3,1	3,2	2,7	2,9
. behorend tot de regeling der zelfstandigen	3,7	3,4	2,3	2,5	1,9	2,3	2,8	2,8	2,4	2,6
nb: uitgaven per inwoner	3,8	3,7	2,6	2,6	2,2	2,4	3,0	3,0	2,7	2,7
IN % VAN HET BBP:	2000		2030		2050		2030 - 2000		2050 - 2000	
TOTALE UITGAVEN VOOR GEZONDHEIDSZORG^{a,b}	8,5	8,6	12,1	11,9	13,3	13,7	+ 3,6	+ 3,3	+ 4,8	+ 5,1
bijdragen:							+ 1,0	+ 0,7	+ 1,6	+ 0,8
. trend							+ 2,3	+ 2,1	+ 3,5	+ 3,5
. effect van de vergrijzing							+ 0,4	+ 0,7	- 0,2	+ 0,9
. effect van het bevolkingsvolume										
OVERHEIDSUITGAVEN VOOR GEZONDHEIDSZORG (totaal)^a	6,2	6,2	8,4	8,2	9,1	9,3	+ 2,2	+ 2,0	+ 3,0	+ 3,1
socialezekerheidsuitkeringen voor werknemers	4,8	4,9	6,9	6,6	7,6	7,7	+ 2,1	+ 1,8	+ 2,8	+ 2,8
socialezekerheidsuitkeringen voor zelfstandigen	0,4	0,4	0,5	0,4	0,5	0,5	+ 0,1	+ 0,1	+ 0,2	+ 0,1
overige socialezekerheidsuitkeringen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	+ 0,0	+ 0,0	+ 0,0	+ 0,0
overige overheidsuitgaven voor gezondheidszorg	1,0	1,0	1,0	1,1	1,0	1,1	+ 0,0	+ 0,1	+ 0,0	+ 0,1

- a. Met inbegrip van langdurige verzorging (thuisverpleging of in instellingen) aan afhankelijke personen (ouderen en gehandicapten).
b. Uitgaven voor gezondheidszorg ten laste van alle binnenlandse agenten (staat, huishoudens, ondernemingen).

1. FPB [april 2000].
2. FPB [april 2001].

Ook de meerkost verbonden aan de uitgaven voor gezondheidszorg ligt hoger. Tabel 38 toont dat vooral de trendcomponent, die o.a. de technologische vooruitgang in de medische wereld vertegenwoordigt, zwaarder weegt op een bbp dat minder snel evolueert. De toename van de uitgaven te wijten aan het demografisch effect is even groot als bij het nationale scenario tussen 2000 en 2030. De samenstelling van het demografisch effect is echter verschillend: in het internationale scenario speelt de veroudering een grotere rol en is het volume-effect van minder groot belang.

Naast de grotere stijging, in bbp-termen, van het gewicht van de pensioenuitgaven en van de uitgaven voor gezondheidszorg, is de daling van de werkloosheidsuitgaven (omwille van de hogere structurele werkloosheidsgraad) en van de bezoldigingen van het onderwijspersoneel¹ minder sterk, waardoor de totale meerkost van de veroudering, in het internationale scenario, 3,7 % bedraagt tussen 2000 en 2030, tegenover 2 % in het nationale alternatieve scenario. De meerkost van de vergrijzing vertraagt na 2030: zo noteert men slechts een toename van 0,5 % van het bbp tussen 2030 en 2050.

5. Het budgettaire beleid en de openbare financiën

a. Het budgettaire-beleidsscenario

Inkomsten, primaire uitgaven en de (para)fiscale druk

De hypothesen m.b.t. de ontvangsten van de sociale zekerheid, de overheid en de primaire uitgaven, exclusief de uitgaven die verbonden zijn aan de sociale bescherming, evolueren - na de middellange termijn, waarvan de resultaten gebaseerd zijn op de Economische Vooruitzichten 2000 - 2005 van 2000² - parallel met het bbp, zoals dat ook in de nationale scenario's het geval is. In de nationale scenario's echter, werden de meest recente Economische Vooruitzichten 2001 - 2006³ geïntegreerd in de middellange termijn. Ook de hypothese van een constante fiscale en parafiscale druk wordt in het internationale scenario behouden, voor zover besliste maatregelen ingevoerd werden in de middellangetermijnvooruitzichten. Een aantal recent besliste maatregelen (o.a. de fiscale hervorming en de verhoging van de sociale uitkeringen) werd ingevoerd in de vooruitzichten van april 2001 en dus ook in het nationale scenario. Die maatregelen waren echter nog niet ingevoerd in de vooruitzichten van april 2000 en bijgevolg ook niet in het internationale scenario.

Een verschillende hypothese voor de begrotingsstrategie

Het grote verschil in het budgettaire beleid tussen de nationale scenario's en het internationale scenario heeft betrekking op de gesimuleerde begrotingsstrategie. In de nationale oefeningen wordt rekening gehouden met het Belgisch budgettaire beleid, dat gericht is op toenemende begrotingssurplussen. In het kader van de internationale oefeningen werd echter overeengekomen om de evolutie van de globale overheidsfinanciën en de schuldafbouw te simuleren aan de hand van een constante beleidshypothese, zonder rekening te houden met de nationale begrotingsstrategie zodat een internationale vergelijking mogelijk werd. In zo'n scenario zullen eventueel gecreëerde budgettaire marges volledig aangewend worden voor de afbouw van de overheidsschuld.

1. Omwille van de hogere scholingsgraad - zie p. 119 - en omwille van de tragere groei van het bbp.
 2. FPB (april 2000).
 3. FPB (april 2001).

b. De rekening van de sociale zekerheid

Evolutie van de ontvangsten Aangezien de ontvangsten (exclusief inkomen uit vermogen) van de overheid na de middellange termijn parallel evolueren met het bbp, zoals per hypothese gesteld, is er tussen beide scenario's geen verschil in evolutie na de middellange termijn (zie tabel 39).

TABEL 39 - Rekening van de sociale zekerheid
internationaal scenario (OESO - EU) en nationaal alternatief scenario (FPB-2) - in % van het bbp

	2000		2010		2030		2050		2030-2000		2050-2030	
	OESO-EU	FPB-2	OESO-EU	FPB-2	OESO-EU	FPB-2	OESO-EU	FPB-2	OESO-EU	FPB-2	OESO-EU	FPB-2
Ontvangsten excl. inkomen uit vermogen^a	18,2	18,4	17,7	17,7	17,8	17,9	17,8	17,9	-0,3	-0,5	-0,0	0,0
Bijdragen	13,4	13,7	13,3	13,3	13,4	13,4	13,4	13,4	-0,0	-0,3	-0,0	0,0
Overdrachten van de overheid en overige	4,7	4,7	4,4	4,5	4,4	4,5	4,4	4,5	-0,3	-0,2	-0,0	0,0
Primaire uitgaven	18,1	18,0	18,1	17,4	21,6	20,2	21,9	21,3	3,5	2,2	0,3	1,1
Consumptieve bestedingen	5,9	5,9	6,6	6,4	8,1	7,7	8,8	8,7	2,2	1,8	0,7	1,1
waarvan sociale prestaties in natura	5,2	5,2	6,0	5,8	7,4	7,1	8,2	8,2	2,2	1,9	0,7	1,1
Sociale prestaties in valuta	11,9	11,8	11,2	10,7	13,2	12,2	12,8	12,3	1,3	0,5	-0,5	0,0
- werknemerspensioenen	5,2	5,1	5,1	4,9	7,5	7,1	7,5	7,4	2,3	2,0	-0,0	0,4
- pensioenen zelfstandigen	0,7	0,7	0,7	0,6	0,8	0,7	0,8	0,8	0,1	-0,0	0,0	0,1
- ZIV uitkeringen	1,2	1,2	1,3	1,2	1,3	1,2	1,2	1,2	0,1	0,0	-0,1	-0,0
- werkloosheid en loopbaanonderbreking	1,9	1,9	1,6	1,5	1,3	1,0	1,2	0,9	-0,6	-0,9	-0,1	-0,1
- bruggpensioenen	0,5	0,5	0,5	0,4	0,5	0,5	0,5	0,4	0,0	-0,0	-0,1	-0,0
- kinderbijslag	1,5	1,5	1,2	1,2	0,9	0,9	0,7	0,7	-0,6	-0,6	-0,2	-0,2
- andere prestaties	0,8	0,9	0,8	0,9	0,8	0,9	0,8	0,9	-0,0	-0,0	0,0	0,0
Andere primaire uitgaven	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,0	-0,0	-0,0	-0,0
ter info: saldo van de kapitaalverrichtingen	-0,0	0,0	-0,0	0,0	-0,0	0,0	-0,0	0,0	0,0	-0,0	-0,0	0,0
Saldo van de sz exclusief rentelast en inkomen uit vermogen	0,1	0,4	-0,4	0,3	-3,7	-2,3	-4,0	-3,4	-3,8	-2,8	-0,3	-1,1

a. Zie een deel van het inkomen uit vermogen van de sociale zekerheid zijn interestlasten die door de Federale overheid betaald zijn.

Evolutie van de uitgaven De primaire uitgaven stijgen tussen 2000 en 2030 het meest in het internationale scenario, nl. met 3,5 % van het bbp tegenover 2,2 % van het bbp in het nationale alternatieve scenario. Die toename is te verklaren door de stijging in de verschillende posten die samen de budgettaire kost van de vergrijzing uitmaken (zie supra).

Evolutie van het saldo Het saldo van de sociale zekerheid exclusief rentelasten en inkomen uit vermogen, vertrekt van een licht overschot in 2000, maar door de grotere meerkost van de sociale prestaties in de eerste 30 jaar evolueert het saldo van de sociale zekerheid naar een tekort dat 3,7 % van het bbp bereikt in 2030 (en 2,3 % van het bbp in het nationale alternatieve scenario). Na 2030 is er nog een verslechtering van het tekort, maar minder sterk dan in het nationale scenario.

c. De rekening van de overheid

Evolutie van de ontvangsten Tegen het jaar 2030 liggen de ontvangsten van de overheid hoger dan in het nationale alternatieve scenario (zie tabel 40) door verschillen in ontvangsten op middellange termijn (rekening houdend met de daling van de effectieve bijdragen en de daling van de belastingen in het nationale scenario). Daarnaast wordt het verschil gemaakt door het effect van de evoluties van de uitgaven voor de overheidspensioenen - die in beide scenario's van elkaar verschillen - op de fictieve bijdragen¹. De evolutie van de overheidspen-

1. De overheidsuitkeringen binnen het openbaar ambt worden immers in de rekening van de Staat drie keer geboekt: een keer in de ontvangsten als fictieve bijdragen en twee keer in de uitgaven (in de sociale overdrachten en in de consumptieve bestedingen).

sioenen in bbp-termen in het internationale scenario wijkt af van de nationale projectie omwille van de achterliggende bevolkingsvooruitzichten die tussen beide scenario's verschillen (zie punt IV.A.3) en een kleiner economisch draagvlak door een tragere groei van het bbp.

TABEL 40 - De rekening van de overheid

internationaal scenario (OESO - EU) en het nationaal alternatief scenario (FPB-2) - in % van het bbp

	2000		2010		2030		2050		2030-2000		2050-2030	
	OESO-EU	FPB-2	OESO-EU	FPB-2	OESO-EU	FPB-2	OESO-EU	FPB-2	OESO-EU	FPB-2	OESO-EU	FPB-2
Ontvangsten	48,3	48,8	47,5	46,1	48,1	46,5	48,2	46,6	-0,2	-2,4	0,1	0,2
Primaire uitgaven	41,4	41,8	40,1	39,9	45,0	43,5	45,5	45,1	3,5	1,7	0,6	1,6
Primair saldo	6,9	7,0	7,4	6,2	3,1	3,0	2,6	1,6	-3,7	-4,0	-0,5	-1,4
Intrestlasten van de overheidsschuld	6,9	7,0	3,1	4,0	-3,3	1,4	-8,9	1,4	-10,2	-5,6	-5,6	-0,1
Begrotingsoverschot (+) of tekort (-)	-0,0	0,0	4,3	0,9	6,4	0,0	11,5	-1,3	6,4	-0,0	5,1	-1,3
Overheidsschuld	111,8	112,9	50,1	67,2	-63,7	23,8	-166,2	24,0	-175,4	-89,1	-102,6	0,2
Budgettaire marges	-,-	0,0	-,-	1,2	-,-	1,5	-,-	1,5	-,-	1,5	-,-	0,0

Evolutie van de uitgaven

De primaire uitgaven zullen met 3,5 % van het bbp toenemen tegen het hoogtepunt van de vergrijzing (2030) tegenover 1,7 % van het bbp in het nationale alternatieve scenario.

Het verschil wordt vooral gemaakt door de minder sterke daling in de uitgaven voor het onderwijspersoneel, die mee evolueren met de schoolbevolking. Bovendien is er een sterkere toename in de sociale uitkeringen in natura (gezondheidszorgen), in de overheidspensioenen en in de socialezekerheidsprestaties t.o.v. de nationale projectie. Naast de verschillen op middellange termijn, liggen de omvang en de leeftijdsstructuur van de bevolking aan de oorzaak van de afwijking.

Evolutie van het begrotings-saldo, de overheidsschuld en de interestlasten

Zoals reeds eerder vermeld, wordt in de internationale projecties geen rekening gehouden met de nationale begrotingsstrategieën. De globale overheidsfinanciën en de schuldafbouw worden gesimuleerd aan de hand van een constante beleidshypothese. In zo'n weinig realistisch scenario worden de beschikbare budgettaire marges volledig voor schuldafbouw aangewend.

Dat scenario wordt reeds in het eerste decennium gekenmerkt door een extreem hoog budgettair overschot, wat de middellangetermijndoelstellingen van het Belgisch budgettaire beleid sterk overtreffen. Ook op lange termijn wordt een onrealistisch hoog begrotingsoverschot bereikt (6,4 % van het bbp in 2030 en 11,5 % in 2050), m.a.w. belangrijke budgettaire marges worden ontwikkeld en volledig aangewend voor de schuldafbouw. Die overheidsschuld verdwijnt dan ook volledig in 2018, waarna reserves worden opgebouwd. De interestlasten slaan om in opbrengsten.

Indien wel rekening wordt gehouden met de Belgische budgettaire strategie, zoals dat in het nationale scenario het geval is, blijft er een overheidsschuld gedurende de hele projectieperiode.

B. Sensitiviteitsanalyses

Een reeks varianten bepaald op internationaal niveau

De verkennende aanpak die aan de basis ligt van de langetermijnprojecties zet ertoe aan de gevoeligheid van de resultaten aan diverse parameters te toetsen. Zo werden “varianten” gerealiseerd in het kader van de oefeningen voor de Comités voor Economisch Beleid (CEB) van de OESO en de Europese Ecofin-Raad, waarvan sommige voor beide organisaties waren. Die “varianten” hebben betrekking op demografische, sociaal-economische en macro-economische parameters of parameters inzake het economisch beleid. De definitie van de onderzochte maatregelen of gewijzigde scenario's, is het resultaat van een compromis tussen de secretariaten van de CEB's van de internationale organisaties en de nationale delegaties.

De varianten inzake het economisch beleid, gerealiseerd in het kader van de “OESO”-oefening, hebben betrekking op verschillende maatregelen voor de vermindering van de sociale uitgaven, waarvan het effect op de overheidsschuld 10 % van het bbp moest bereiken in 2050. De variant van het economisch beleid in het kader van de “EU”-oefening, heeft betrekking op de effecten op de werkgelegenheid en de productiviteit die zouden voortvloeien uit structurele hervormingen die de lidstaten van de EU worden verondersteld in te voeren (“Lissabon”-scenario).

1. De gemeenschappelijke scenario's van de OESO en de EU

a. **Variant 1: hogere productiviteitsgroei**

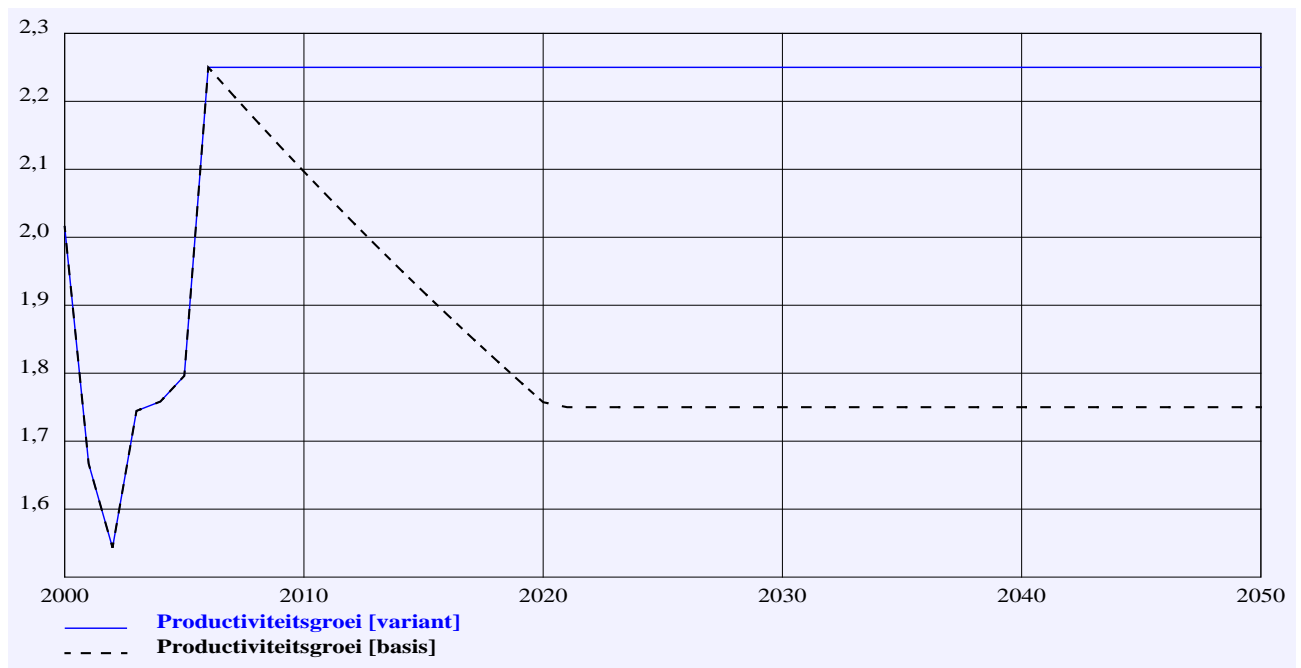
i. Gewijzigde parameter: het macro-economisch scenario inzake groei en lonen

Macro-economische variant

De variant heeft tot doel de gevoeligheid van de resultaten te toetsen aan een macro-economische context met een grotere loonstijging. De hypothese over een geleidelijke daling van de productiviteitsgroei (van 2,25 % in 2006 naar 1,75 % per jaar vanaf 2021) die is opgenomen in het macro-economisch basisscenario voor de internationale instellingen, wordt gewijzigd: de productiviteitsgroei van de hier geteste variant blijft gehandhaafd op 2,25 % per jaar vanaf 2006¹.

1. Op middellange termijn blijft de productiviteitsgroei dezelfde als die van de middellangetermijnvooruitzichten van 2000 van het Federaal Planbureau (Zie FPB [april 2000]).

FIGUUR 42 - Productiviteitsgroei - variant en basisscenario

Verspreiding van de effecten De effecten van de variant worden via twee kanalen verspreid:

- via de versnelde loonstijging (als gevolg van de snellere groei van de productiviteit) die een weerslag heeft op enerzijds de sociale uitkeringen die ervan afhangen en anderzijds op de arbeidsinkomens en dus de verplichte afhoudingen;
- via de versnelling van de groei met jaarlijks 0,5 % op lange termijn (als gevolg van de hogere productiviteitsgroei) die leidt tot een stijging van de andere uitgaven en ontvangsten die eraan gekoppeld zijn.

ii. Impact op de sociaal-economische projectie

Geen effect op de sociaal-economische projectie maar meer groei

De demografische projectie, het beroepsgedrag en de toename van de werkgelegenheid, wijzigen niet. De variant heeft dus geen enkele impact op de sociaal-economische projectie en dus ook niet op het aantal rechthebbenden op een sociale uitkering.

TABEL 41 - Variant van hogere productiviteitsgroei (verschillen ten opzichte van het internationaal basisscenario)

	2000	2010	2020	2030	2040	2050	gemiddelde		
							2000 - 2030	2030 - 2050	2000 - 2050
MACRO-ECONOMISCHE PROJECTIE: bbp (groeivoet)	0	0,15	0,49	0,50	0,50	0,50	0,28	0,50	0,37
SOCIALE UITGAVEN: niveau in BEF van 1998: verschillen in % t.o.v. de basis	0	0,3	3,1	7,5	12,2	17,3	2,9	12,8	8,0
Kinderbijslag	0	0,4	3,9	9,2	14,7	20,6	3,0	15,1	8,0
Uitkeringen voor arbeidsongeschiktheid	0	0,5	3,9	9,0	14,4	20,1	3,4	15,0	8,9
Pensioenen (incl. deze van de overheidsbedrijven die verbonden zijn aan de openbare uitgaven)	0	0,3	3,0	6,5	10,2	14,4	2,7	10,7	7,0
Brugpensioenen	0	0,4	3,9	9,1	14,6	20,4	3,5	15,1	8,9
Werkloosheidsuitkeringen	0	0,4	3,9	9,1	14,6	20,4	3,0	15,2	8,2
waarvan voor werklozen ouder dan 50 jaar	0	0,4	3,9	9,2	14,7	20,5	3,3	15,2	8,4
Gezondheidszorgen	0	0,2	2,5	8,2	14,0	19,9	2,9	14,7	8,1
verschillen in procentpunt t.o.v. de basis	0	-0,02	-0,15	-0,34	-0,51	-0,62	-0,11	-0,51	-0,26
Kinderbijslag	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Uitkeringen voor arbeidsongeschiktheid	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pensioenen (incl. deze van de overheidsbedrijven die verbonden zijn aan de openbare uitgaven)	0	0	-0,07	-0,27	-0,47	-0,59	-0,07	-0,46	-0,22
Brugpensioenen	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Werkloosheidsuitkeringen	0	0	0	0	0	0	0	0	0
waarvan voor werklozen ouder dan 50 jaar	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Gezondheidszorgen	0	-0,02	-0,07	-0,07	-0,04	-0,03	-0,04	-0,05	-0,04
Financiële afhankelijkheidscoëfficiënt (excl. uitgaven voor gezondheidszorg) ^a	0	0	-0,13	-0,50	-0,86	-1,08	-0,12	-0,83	-0,41
Budgettaire kost van de vergrijzing (in % van het bbp)	0	-0,02	-0,14	-0,34	-0,51	-0,62	-0,11	-0,50	-0,26
OVERHEIDSREKENING (in % van het bbp)									
Effectieve bijdragen en belastingen	0	0	0	-0,01	-0,01	-0,01	0	-0,01	-0,01
Overige ontvangsten (excl. fictieve bijdragen)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Consumptieve bestedingen excl. rechtstreekse uitkeringen	0	0	0	0	0	0	0	0	0
waarvan uitgaven voor onderwijs	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Sociale overdrachten aan de gezinnen in natura en in valuta	0	-0,02	-0,14	-0,34	-0,51	-0,62	-0,11	-0,50	-0,26
Overige primaire uitgaven	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rentelasten van de overheidsschuld	0	-0,01	-0,09	-0,14	-0,17	-0,14	-0,06	-0,16	-0,10
Overheidsruis of -tekort	0	0,03	0,23	0,47	0,66	0,74	0,16	0,64	0,35
Schuld	0	-0,28	-1,80	-2,92	-3,61	-3,19	-1,17	-3,41	-2,06

a. Sociale uitkeringen (kinderbijslag inbegrepen) van de inactieve bevolking of de niet-tewerkgestelde beroepsbevolking in verhouding tot de arbeidsinkomens.

iii. Impact op de budgettaire kost van de sociale uitgaven

De snellere productiviteitsgroei doet de lonen stijgen...

De gemiddelde sociale uitkeringen zijn voor het merendeel rechtstreeks gekoppeld aan de loonontwikkeling¹ en dus aan de productiviteitsgroei die de loonstijging bepaalt. Parallel met de versnelling van de economische groei, worden de sociale uitkeringen verhoogd.

... wat de gemiddelde sociale uitkeringen doet stijgen

Over de hele projectieperiode worden alle sociale uitgaven in prijzen van 1998 verhoogd met gemiddeld 8 % (gemiddeld 2,9 % tussen 2000 en 2030 en gemiddeld 12,8 % tussen 2030 en 2050).

Maar hun aandeel in het bbp wordt slechts gewijzigd voor de pensioenuitgaven...

Gezien de versnelde groei (het bbp is 20,3 % hoger in 2050 t.o.v. de basissimulatie) is enkel het aandeel van de pensioenuitgaven in het bbp in belangrijke mate gewijzigd. Alhoewel de pensioenuitgaven in absolute termen stijgen als gevolg van de loonstijging, daalt het aandeel van de pensioenuitgaven in het bbp progressief: - 0,1 % van het bbp in 2020 tot - 0,6 % in 2050 (dit is een toename van de pensioenuitgaven in bbp-termen tussen 2000 en 2050 met 2,7 procentpunt van het bbp tegenover 3,2 procentpunt in de basissimulatie). Die daling van de pensioenen in bbp-termen, wordt verklaard door de berekening van het gemiddeld pensioen in de werknemersregeling, dat minder snel stijgt dan

1. Inclusief via de welvaartsaanpassing en de loongrensevolutie (zie sociaal-beleidsscenario).

de lonen (en het bbp) omwille van het aandeel van de verlopen rechten¹ in het begin van de simulatieperiode. In 2050 wordt de vervangingsratio (gemiddeld pensioen in verhouding tot het gemiddeld loon – zie woordenlijst) 4,9 % kleiner dan in de basis.

... en in geringe mate voor de uitgaven voor gezondheidszorg

De kleine daling van de uitgaven voor gezondheidszorg in bbp-termen is het gevolg van de langetermijnelasticiteit van de uitgaven voor gezondheidszorg ten opzichte van de inkomens, die rekening houdt met het vertragingfenomeen bij een aanpassing van de economische groei.

Stijging van het saldo van de overheidsrekening in procent van het bbp

De overige ontvangsten en primaire uitgaven van de overheid in bbp-termen, worden niet door de variant beïnvloed, ofwel omdat zij rechtstreeks verbonden zijn met de groei van het bbp, ofwel omdat de gemiddelde uitkering gekoppeld is aan de stijging van de lonen, en dus aan de productiviteit. De daling van het aandeel van de sociale overdrachten aan de gezinnen daarentegen (als gevolg van de pensioenuitgaven en de uitgaven voor gezondheidszorg) veroorzaakt een vermindering van het overheidstekort (of een toename van het overheidsoverschot) die een weerslag heeft op de evolutie van de schuld en op de rentelasten. Het saldo van de overheidsrekening, dat in een eerste fase weinig beïnvloed wordt, wordt verhoogd met 0,2 % van het bbp in 2020 en met 0,7 % van het bbp in 2050. De schuld is in 2050 gedaald met 3,2 % van het bbp.

b. Variant 2: een lagere werkloosheidsgraad op lange termijn

i. Gewijzigde parameter: het macro-economisch scenario voor de werkgelegenheid

Macro-economische variant

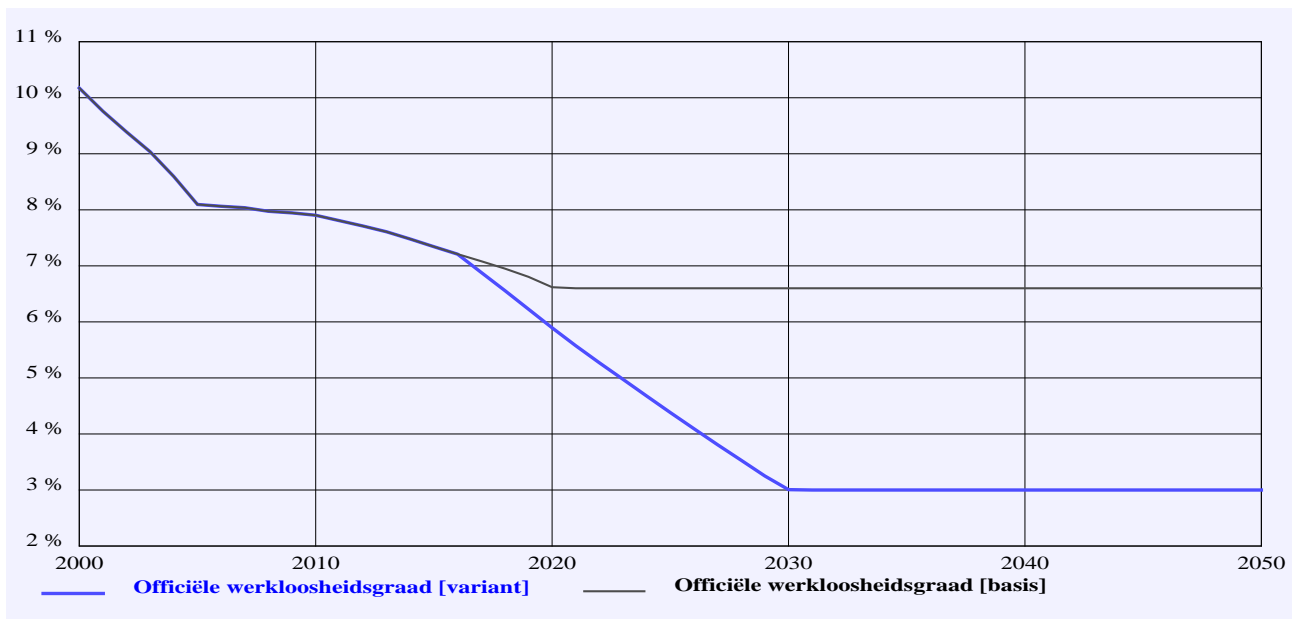
De variant is bedoeld om de gevoeligheid van de resultaten te toetsen aan de hypothese over de structurele werkloosheidsgraad die van 6,6 % in de basissimulatie naar 3 % wordt herzien. Dat percentage kan worden vergeleken met de werkloosheidsgraad van bijna 2 % die in België werd genoteerd in de jaren 60 toen er sprake was van “volledige tewerkstelling”.

Verspreiding van de effecten

De effecten van deze variant laten zich pas voelen vanaf het moment dat de officiële werkloosheidsgraad de structurele werkloosheidsgraad van 6,6 % benadert in de basissimulatie (tweede deel van de jaren 2010). Die effecten worden vooral verspreid via de toename van de werkgelegenheid die mogelijk wordt door de beperking van de structurele werkloosheid. Dat leidt enerzijds tot een aanpassing van de sociaal-economische projectie (voor de verdeling van de beroepsbevolking tussen werkgelegenheid en werkloosheid die de uittreding uit het beroepsleven naar de inactiviteit beïnvloedt (naar pensioen, brugpensioen of werkloosheid op oudere leeftijd). Anderzijds leidt de sterkere groei van het bbp en de inkomens tot een stijging van de overheidsontvangsten en -uitgaven waaraan de evolutie verbonden is.

1. M.a.w. enerzijds de bestaande pensioenen op het vertrekpunt waarvan de welvaartsaanpassing lager ligt dan de loonevolutie (zie sociaal-beleids-scenario) en die dus niet evenredig gewijzigd zijn met de versnelde groei en anderzijds de lonen m.b.t. de verstreken loopbaan jaren die dus niet gewijzigd zijn door de variant (er is immers 45 jaar nodig wil de wijziging van de lonen zijn volledige weerslag hebben op de berekening van het pensioen van de nieuwgepensioneerden).

FIGUUR 43 - Officiële werkloosheidsgraad - variant en basisscenario

ii. Impact op de sociaal-economische projectie

Meer werkgelegenheid en meer groei

De daling van de werkloosheidsgraad op lange termijn met 3,6 % stemt overeen met een toename van de werkgelegenheid met 194 300 eenheden in 2050, ten opzichte van de basissimulatie. Die toename leidt tot een versnelde groei van het bbp met gemiddeld 0,1 % per jaar tussen 2000 en 2050 (wat in 2050 een bbp geeft dat 5,2 % hoger is dan in de basis). De grootste versnelling heeft plaats tussen 2020 (het jaar waarin de werkloosheidsgraad van 6,6 % wordt bereikt in de basissimulatie) en 2031 (het jaar waarin de structurele werkloosheidsgraad van 3 % wordt bereikt in de variant).

Minder werklozen

Als gevolg van de grotere werkgelegenheid, daalt het aantal werklozen, zij het in mindere mate (- 142 600 eenheden) omwille van de wijziging van de beroepsbevolking en de potentiële beroepsbevolking, ingevoerd door de variant. De initiële wijziging van de verdeling van de beroepsbevolking tussen werkgelegenheid en werkloosheid heeft inderdaad een weerslag op de uittreding uit het beroepsleven naar de inactiviteit (berekend in functie van de toegankelijkheidscriteria en de toetredingskansen tot elke sociaal-economische categorie):

Meer invaliden en gepensioneerden en dus een daling van de potentiële activiteitsgraden

- enerzijds tast de toename van het aantal invaliden en vooral gepensioneerden de potentiële activiteitsgraad¹ aan, mannen en vrouwen door elkaar, met 0,2 % in 2050 (het is vooral de vrouwelijke potentiële activiteitsgraad die daalt: - 0,3 % in 2050). Het aantal invaliden wordt in 2050 met 2 500 eenheden verhoogd omdat de toetredingen tot de invaliditeit vanaf 60 jaar verbonden zijn met de werkgelegenheid. Het aantal gepensioneerden is toegenomen met 21 800 eenheden wegens meer vervroegde pensioneringen. Die verhoging wordt verklaard door het feit dat tewerkgestelden eerder voor een vervroegd pensioen kiezen dan werklozen.

Meer bruggepensioneerden en minder oudere werklozen en dus een verhoging van de officiële activiteitsgraden

- anderzijds zijn er meer bruggepensioneerden maar vooral minder oudere werklozen, wat leidt tot een hogere officiële activiteitsgraad² (+ 0,9 % in 2050). Het aantal bruggepensioneerden, afkomstig uit de werkgelegenheid, is met 17 800

1. In verhouding tot de 15- tot 64-jarigen.
 2. Ook in verhouding tot de 15- tot 64-jarigen.

eenheden toegenomen. Het aantal oudere werklozen, afkomstig uit de reeds bestaande officiële werkloosheid, is met 78 300 eenheden verminderd.

TABEL 42 - Variant inzake lagere werkloosheidsgraad op lange termijn
(verschillen ten opzichte van het internationale basisscenario)

	2000	2010	2020	2030	2040	2050	gemiddelde		
							2000 - 2030	2030 - 2050	2000 - 2050
MACRO-ECONOMISCHE PROJECTIE: bbp (groeivoet)	0	0	0,18	0,35	0,02	0	0,15	0,04	0,10
SOCIAAL-ECONOMISCHE PROJECTIE (in duizenden)									
Schoolbevolking	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Invaliden	0	0	-0,3	0,7	2,5	2,5	0	2,1	0,9
Gepensioneerden	0	0	0,2	5,7	16,8	21,8	0,8	15,5	6,7
Potentiële activiteitsgraad: 15 tot 64 jaar - mannen (in verschil)	0	0	0	-0,01	-0,01	-0,01	0	-0,01	0
Potentiële activiteitsgraad: 15 tot 64 jaar - vrouwen (in verschil)	0	0	0	-0,08	-0,26	-0,30	-0,01	-0,23	-0,10
Bruggepensioneerden	0	0	0,3	6,9	16,1	17,8	1,0	14,5	6,5
Beroepsbevolking (definitie FPB)	0	0	-0,3	-9,8	-24,0	-26,7	-1,4	-21,6	-9,5
Werkgelegenheid	0	0	34,2	180,6	196,5	194,3	40,0	193,4	100,4
Officiële werkloosheid	0	0	-31,9	-150,0	-145,6	-142,6	-34,9	-145,9	-78,3
officiële werkloosheidsgraad (in verschil)	0	0	-0,72	-3,59	-3,60	-3,60	-0,82	-3,60	-1,91
Oudere werklozen	0	0	-2,6	-40,4	-74,9	-78,3	-6,5	-69,1	-31,6
SOCIALE UITGAVEN: niveau in BEF van 1998: verschillen in % t.o.v. de basis	0	0	-0,2	-0,5	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Kinderbijslag	0	0	-0,2	-0,6	-0,7	-0,7	-0,2	-0,7	-0,4
Uitkeringen voor arbeidsongeschiktheid	0	0	-0,1	0,3	1,0	1,0	0	0,9	0,4
Pensioenen (incl. deze van de overheidsbedrijven die verbonden zijn aan de openbare uitgaven)	0	0	0	0,1	0,2	0,2	0	0,2	0,1
Bruggpensioenen	0	0	0,2	4,2	11,0	12,0	0,8	10,1	5,1
Werkloosheidsuitkeringen	0	0	-6,8	-42,2	-52,3	-53,1	-9,2	-51,2	-27,3
waarvan voor werklozen ouder dan 50 jaar	0	0	61,5	-22,9	-48,9	-51,2	-4,1	-45,6	-22,0
Gezondheidszorgen	0	0	0,6	4,3	5,2	5,2	1,1	5,1	3,2
verschillen in procentpunt t.o.v. de basis	0	0	-0,23	-1,19	-1,29	-1,27	0,26	-1,27	-0,66
Kinderbijslag	0	0	-0,01	-0,05	-0,05	-0,05	-0,01	-0,05	-0,03
Uitkeringen voor arbeidsongeschiktheid	0	0	-0,01	-0,05	-0,05	-0,05	-0,01	-0,05	-0,03
Pensioenen (incl. deze van de overheidsbedrijven die verbonden zijn aan de openbare uitgaven)	0	0	-0,08	-0,51	-0,59	-0,58	-0,11	-0,57	-0,29
Bruggpensioenen	0	0	0	0	0,03	0,03	0	0,02	0,01
Werkloosheidsuitkeringen	0	0	-0,10	-0,54	-0,63	-0,62	-0,12	-0,61	-0,31
waarvan voor werklozen ouder dan 50 jaar	0	0	-0,01	-0,11	-0,18	-0,19	-0,02	-0,17	-0,08
Gezondheidszorgen	0	0	-0,02	-0,03	0	0	-0,01	0	-0,01
Sociaal-demografische afhankelijkheidscoëfficiënt ^a	0	0	-0,73	-3,74	-3,52	-3,35	-0,84	-3,55	-1,90
Financiële afhankelijkheidscoëfficiënt (excl. uitgaven voor gezondheidszorg) ^b	0	0	-0,38	-2,14	-2,36	-2,32	-0,46	-2,32	-1,19
Budgettaire kost van de vergrijzing (in % van het bbp)	0	0	-0,26	-1,38	-1,49	-1,47	-0,30	-1,47	-0,76
OVERHEIDSREKENING (in % van het bbp)									
Effectieve bijdragen en belastingen	0	0	0	0,04	0,04	0,04	0,01	0,04	0,02
Overige ontvangsten (excl. fictieve bijdragen)	0	0	-0,01	-0,03	-0,04	-0,04	-0,01	-0,04	-0,02
Consumptieve bestedingen excl. rechtstreekse uitkeringen	0	0	-0,07	-0,39	-0,44	-0,45	-0,08	-0,43	-0,22
waarvan uitgaven voor onderwijs	0	0	-0,03	-0,17	-0,19	-0,19	-0,04	-0,19	-0,10
Sociale overdrachten aan de gezinnen in natura en in valuta	0	0	-0,23	-1,20	-1,30	-1,27	-0,26	-1,28	-0,66
Overige primaire uitgaven	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rentelasten van de overheidsschuld	0	0	-0,03	-0,48	-1,63	-3,14	-0,07	-1,69	-0,73
Overheidssurplus of -tekort	0	0	0,33	2,07	3,37	4,86	0,42	3,41	1,62
Schuld	0	0	-0,85	-10,49	-31,79	-59,68	-1,69	-32,97	-14,40

a. Niet-actieve bevolking (inclusief bruggepensioneerden en schoolbevolking) + werklozen in verhouding tot de beroepsbevolking in ruime zin (zie definitie FPB), wel of niet tewerkgesteld.

b. Sociale uitkeringen (kinderbijslag inbegrepen) van de inactieve bevolking of de niet-tewerkgestelde beroepsbevolking in verhouding tot de arbeidsinkomens.

iii. Impact op de budgettaire kost van de sociale uitgaven

Geen wijziging van de gemiddelde uitkeringen

Het effect van de variant op de sociale uitgaven is vooral gekoppeld aan zijn effecten op de sociaal-economische projectie van de rechthebbenden op een sociale uitkering. De loonontwikkeling en de gemiddelde uitkeringen worden niet geraakt. Bovendien leidt de

versnelde groei, als gevolg van de toegenomen werkgelegenheid, tot een daling van de sociale uitgaven in bbp-termen (die 5,2 % hoger liggen in 2050 dan in de basissimulatie), onafhankelijk van de wijziging van de sociale uitgaven.

Meer uitgaven voor arbeidsongeschiktheid, pensioenen en brugpensioenen; hun aandeel in het bbp blijft nagenoeg onveranderd of daalt

De uitgaven voor arbeidsongeschiktheid, pensioenen en brugpensioenen zijn licht verhoogd (in 2050, respectievelijk + 1 %, + 0,2 % en + 12 % t.o.v. de basissimulatie) als gevolg van de toename van het aantal rechthebbenden. Gezien de versnelde groei, vertoont enkel het aandeel van de uitgaven voor brugpensioenen in het bbp een lichte stijging. Het aandeel van de uitgaven voor arbeidsongeschiktheid en voor pensioenen daalt echter.

Minder uitgaven voor werkloosheid

Gelet op de daling van de werkloosheidsgraad, gesimuleerd in de variant, dalen de uitgaven voor werkloosheid: in 2050 is dat - 53,1 % t.o.v. de basissimulatie (of - 0,6 % van het bbp).

Minder uitgaven voor kinderbijslag

Ook de uitgaven voor kinderbijslag zijn licht verminderd (- 0,7 % in 2050 ten opzichte van de basissimulatie) als gevolg van een structureffect per regeling van de massa uitkeringen: er is meer kinderbijslag betaald binnen de regeling der zelfstandigen met een lagere uitkering en minder kinderbijslag betaald binnen de werknemersregeling. De werkloosheid behoort inderdaad tot de werknemersregeling; de daling van de werkloosheid, komt tot uiting in een toename van het aantal werknemers en het aantal zelfstandigen; het aandeel van de werknemersregeling in de sociaal-economische projectie gaat dus in dalende lijn.

Meer uitgaven voor gezondheidszorg maar hun aandeel in het bbp blijft nagenoeg onveranderd

De uitgaven voor gezondheidszorg stijgen als de groei versnelt. Zo liggen die uitgaven in 2050 5,2 % hoger ten opzichte van de basissimulatie, maar het aandeel in het bbp blijft onveranderd.

Stijging van het saldo van de overheidsrekening in procent van het bbp

In 2050 liggen de sociale uitgaven in totaal 0,2 % lager dan in de basissimulatie. Gezien de sterkere groei, wordt hun gewicht in het bbp aanzienlijk verminderd: - 1,3 procentpunt in 2050. De impact van die vermindering op het primaire saldo en dus op de schuld en de rentelasten, leidt tot een verhoging van het saldo van de overheidsrekening met 4,9 % van het bbp in 2050.

c. Variant 3: een hogere reële rentevoet

i. Gewijzigde parameter: het macro-economisch scenario van de kost van de schuld

Macro-economische variant

De variant heeft tot doel de gevoeligheid van de resultaten te toetsen aan een stijging van de reële rentevoet met 1 procentpunt vanaf 2006: op middellange termijn is de reële rentevoet, zoals in de basissimulatie, dezelfde als in de vooruitzichten 2000 - 2005 van het Federaal Planbureau; op lange termijn bedraagt de reële langetermijnrentevoet 5 % in plaats van 4 % in de basissimulatie.

ii. Impact op de sociaal-economische projectie

Geen impact op de sociaal-economische projectie

De wijziging van deze hypothese van het macro-economisch scenario heeft geen enkele invloed op de beroepsbevolking en de groei. Aangezien de sociaal-economische en macro-economische projecties niet worden beïnvloed ten opzichte van de basissimulatie,

ondergaat het aantal rechthebbenden op sociale uitkeringen en de gemiddelde bedragen van deze uitkeringen, geen verandering.

TABEL 43 - Variant van een hogere reële rentevoet (verschillen ten opzichte van het internationaal basisscenario)

	2000	2010	2020	2030	2040	2050	gemiddelde		
							2000 - 2030	2030 - 2050	2000 - 2050
OVERHEIDSREKENING (in % van het bbp)									
Primair surplus	0	0,01	0,01	0,01	0,01	0	0,01	0,01	0,01
Rentelasten van de overheidsschuld	0	0,61	0,28	-0,34	-1,28	-2,87	0,20	-1,40	-0,44
Overheids surplus of -tekort	0	-0,60	-0,27	0,34	1,28	2,88	-0,19	1,40	0,45
Schuld	0	1,96	5,16	3,31	-4,95	-22,15	2,96	-6,56	-0,97

iii. Impact op de overheidsrekening

Geen impact op de sociale uitgaven

De enige effecten van de hogere rentevoet hebben betrekking op de rentelasten op de overheidsschuld.

Maar onmiddellijke repercussies op de rentelasten

In de mate dat de schuld verdwijnt (vanaf 2019), zoals in de basissimulatie voor de internationale instellingen, verandert het effect van de variant op de rentelasten van teken tijdens de simulatie: tot 2020 stijgen de rentelasten (+ 0,3 % van het bbp in 2020); vanaf 2021 zet die stijging zich om in bijkomende interestopbrengsten.

d. Variant 4: lagere activiteitsgraden van de ouderen

i. Gewijzigde parameter: het sociaal-economisch scenario

Sociaal-economische variant: toename van de vervroegde uittredingen uit het beroepsleven

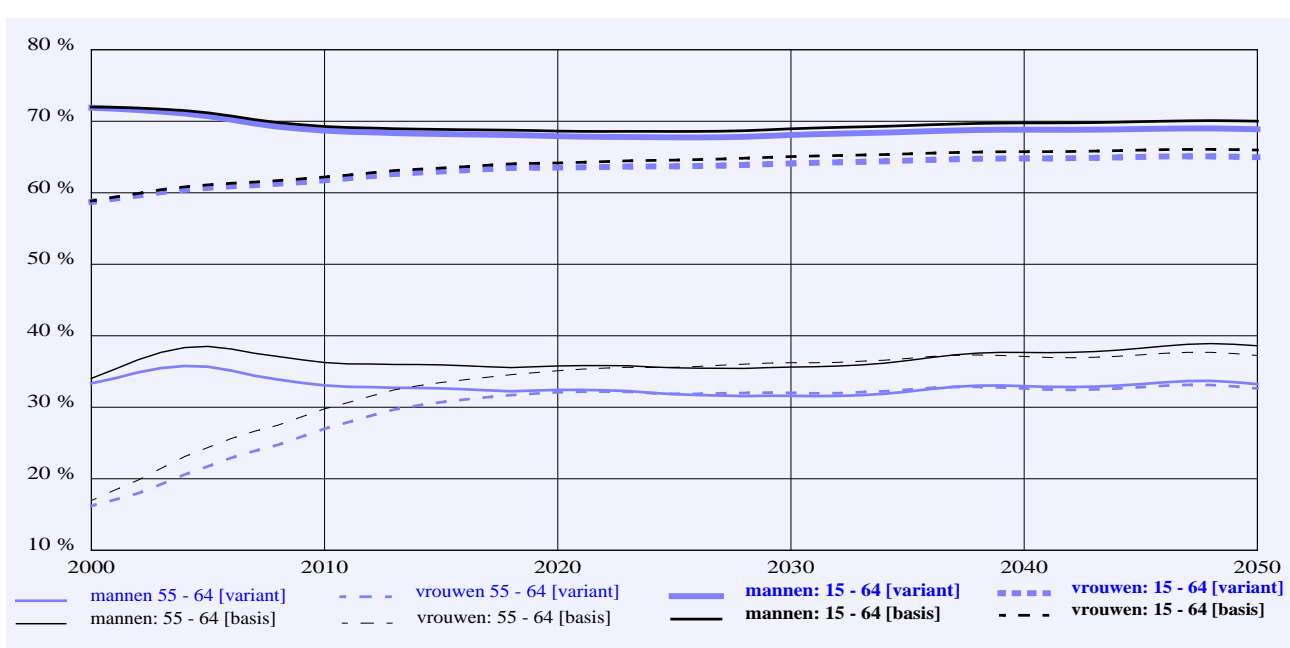
De variant heeft tot doel de gevoeligheid van de resultaten te toetsen aan een daling van de activiteitsgraad (officiële definitie) van de 55- tot 64-jarigen met 5 procentpunten tegen 2050 (dat is - 5,4 procentpunten voor de mannen en - 4,6 procentpunten voor de vrouwen). Die daling van de beroepsbezigheid van de ouderen stemt overeen met een gemiddelde officiële activiteitsgraad¹ die 1 procentpunt lager ligt voor de vrouwen en 1,1 procentpunt voor de mannen ten opzichte van de basissimulatie. De modaliteiten van deze variant bestaan uit een toename van de vervroegde uittredingen uit het beroepsleven (naar brugpensioen of werkloosheid op oudere leeftijd) tussen 55 en 60 jaar.

Verspreiding van de effecten

De effecten van deze variant worden vooral verspreid via de dalende groei van de werkgelegenheid en de werkloosheid, wat een invloed heeft op de toetredingen tot de verschillende sociaal-economische categorieën van inactieven.

1. Voor de 15- tot 64-jarigen.

FIGUUR 44 - Officiële activiteitsgraden - variant en basisscenario
55- tot 64-jarigen en 15- tot 64-jarigen

ii. Impact op de sociaal-economische projectie

Meer bruggepensioneerden en oudere werklozen

De variant simuleert een verschuiving van de tewerkstelling en de officiële werkloosheid naar de sociaal-economische categorieën van respectievelijk de bruggepensioneerden en de oudere werklozen voor de groepen van de 55- tot 64-jarigen. Over de periode 2000 - 2050 worden gemiddeld 4 000 bruggepensioneerden en 52 300 oudere werklozen meer geteld.

Minder werkgelegenheid en dus minder groei

De daling van de werkgelegenheid is eerst en vooral te verklaren door de stijging van het aantal bruggepensioneerden en oudere werklozen waardoor de beroepsbevolking in ruime zin (definitie FPB) daalt en een snellere daling van de officiële werkloosheidsgraad genereert. In de variant wordt de structurele werkloosheidsgraad bereikt in 2016 in plaats van in 2021 in het basisscenario. De vertraagde toename van de werkgelegenheid die eruit voortvloeit, leidt tot een vertraagde groei van het bbp. Anderzijds veroorzaakt de variant een lichte wijziging in de structuur van de werkgelegenheid per beroepsstatuut: in 2050 stijgt het aandeel van de werkgelegenheid in de overheidssector met 0,2 % en dat van de werknemers daalt met 0,2 %.

Minder invaliden

Over de periode 2000 - 2050 ligt het aantal invaliden daarentegen gemiddeld 4 200 eenheden lager als gevolg van de daling van de werkgelegenheid.

Minder gepensioneerden

De gewijzigde verdeling van de 55- tot 64-jarigen tussen de sociaal-economische categorieën leidt tot een wijziging van de pensioneringsleeftijd. Inderdaad, de nieuwgepensioneerden die jonger zijn dan de wettelijke pensioenleeftijd van 65 jaar, komen vooral uit de werkgelegenheid, die lager is t.o.v. de basissimulatie. In 2050 zijn er dus 49 100 gepensioneerden minder.

TABEL 44 - Variant van lagere activiteitsgraden van de ouderen (verschillen ten opzichte van het internationale basisscenario)

	2000	2010	2020	2030	2040	2050	gemiddelde		
							2000 - 2030	2030 - 2050	2000 - 2050
MACRO-ECONOMISCHE PROJECTIE: bbp (groeivoet)	0	-0,01	-0,25	-0,01	-0,01	-0,02	-0,04	-0,01	-0,03
SOCIAAL-ECONOMISCHE PROJECTIE (in duizenden)									
Schoolbevolking	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Invaliden	-1,2	-4,3	-3,3	-4,5	-4,5	-4,7	-3,9	-4,6	-4,2
Gepensioneerden	-0,1	-13,6	-25,3	-38,5	-44,0	-49,1	-18,9	-44,1	-28,9
Vrouwen ten laste van gepensioneerden (tegen gezinsbedrag)	0	-0,7	0,1	1,5	2,7	3,1	0	2,6	1,1
Potentiële activiteitsgraad: 15 tot 64 jaar - mannen (in verschil)	0	0,01	0,02	0,03	0,04	0,05	0,01	0,04	0,02
Potentiële activiteitsgraad: 15 tot 64 jaar - vrouwen (in verschil)	0	0,18	0,24	0,37	0,41	0,42	0,19	0,41	0,28
Brugg gepensioneerden	0,7	-1,9	5,2	5,5	6,2	7,4	2,5	6,2	4,0
Beroepsbevolking (definitie FPB)	-0,7	8,5	3,2	7,0	7,0	6,2	4,3	7,1	5,4
Werkgelegenheid	0	0,7	-41,8	-53,1	-53,1	-58,8	-20,4	-54,1	-33,6
Officiële werkloosheid	-7,5	-36,8	-3,8	-3,8	-3,8	-4,2	-19,4	-3,8	-13,3
officiële werkloosheidsgraad (in verschil)	-0,15	-0,76	-0,02	0	0	0	-0,37	0	-0,23
Oudere werklozen	6,7	44,6	48,8	63,9	63,8	69,2	44,1	65,0	52,3
SOCIALE UITGAVEN: niveau in BEF van 1998: verschillen in % t.o.v. de basis	0	-0,1	0	-0,2	-0,2	-0,3	0	-0,2	-0,2
Kinderbijslag	0	0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Uitkeringen voor arbeidsongeschiktheid	-0,5	-1,6	-1,3	-1,8	-1,9	-2,1	-1,5	-1,9	-1,7
Pensioenen (incl. deze van de overheidsbedrijven die verbonden zijn aan de openbare uitgaven)	0	-0,5	-0,7	-0,8	-0,9	-1,0	-0,6	-0,9	-0,8
Bruggpensioenen	0,6	-1,4	3,0	3,3	4,2	5,0	1,8	4,2	2,9
Werkloosheidsuitkeringen	0,2	3,2	10,3	14,6	15,2	16,5	6,7	15,4	10,5
waarvan voor werklozen ouder dan 50 jaar	5,9	28,5	30,8	43,4	48,5	50,8	30,2	48,3	38,0
Gezondheidszorgen	0	0	-0,9	-1,3	-1,3	-1,5	-0,6	-1,4	-1,0
verschillen in procentpunt t.o.v. de basis	0	-0,03	0,22	0,30	0,30	0,33	0,10	0,30	0,18
Kinderbijslag	0	0	0,01	0,02	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01
Uitkeringen voor arbeidsongeschiktheid	-0,01	-0,02	0	-0,01	-0,01	-0,01	-0,01	-0,01	-0,01
Pensioenen (incl. deze van de overheidsbedrijven die verbonden zijn aan de openbare uitgaven)	0	-0,05	0,03	0,06	0,07	0,07	0	0,07	0,03
Bruggpensioenen	0	-0,01	0,02	0,03	0,03	0,03	0,01	0,03	0,02
Werkloosheidsuitkeringen	0	0,05	0,15	0,20	0,19	0,21	0,09	0,20	0,13
waarvan voor werklozen ouder dan 50 jaar	0,02	0,14	0,15	0,18	0,18	0,19	0,13	0,18	0,15
Gezondheidszorgen	0	0	0,01	0	0	0,01	0	0	0
Sociaal-demografische afhankelijkheidscoëfficiënt ^a	-0,01	-0,47	0,38	0,28	0,17	0,22	-0,02	0,19	0,06
Financiële afhankelijkheidscoëfficiënt (excl. uitgaven voor gezondheidszorg) ^b	0	-0,05	0,39	0,54	0,54	0,58	0,18	0,55	0,33
Budgettaire kost van de vergrijzing (in % van het bbp)	0	-0,03	0,26	0,35	0,35	0,39	0,12	0,36	0,21
OVERHEIDSREKENING (in % van het bbp)									
Effectieve bijdragen en belastingen	0	0	-0,02	-0,02	-0,02	-0,02	-0,01	-0,02	-0,01
Overige ontvangsten (excl. fictieve bijdragen)	0	0	0,01	0,01	0,01	0,01	0	0,01	0,01
Consumptieve bestedingen excl. rechtstreekse uitkeringen	0	0	0,08	0,11	0,12	0,13	0,04	0,12	0,07
waarvan uitgaven voor onderwijs	0	0	0,04	0,05	0,05	0,06	0,02	0,06	0,03
Sociale overdrachten aan de gezinnen in natura en in valuta	0	-0,03	0,22	0,29	0,30	0,32	0,10	0,30	0,18
Overige primaire uitgaven	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rentelasten van de overheidsschuld	0	-0,01	0,01	0,25	0,57	0,98	0,04	0,59	0,26
Overheidssurplus of -tekort	0	0,04	-0,32	-0,66	-0,99	-1,44	-0,18	-1,01	-0,51
Schuld	0	-0,17	0,55	5,01	10,99	18,58	0,87	11,28	5,07

a. Niet-actieve bevolking (inclusief brugg gepensioneerden en schoolbevolking) + werklozen in verhouding tot de beroepsbevolking in ruime zin (zie definitie FPB), wel of niet tewerkgesteld.

b. Sociale uitkeringen (kinderbijslag inbegrepen) van de inactieve bevolking of de niet-tewerkgestelde beroepsbevolking in verhouding tot de arbeidsinkomens.

iii. Impact op de budgettaire kost van de sociale uitgaven

Het effect van de variant op de sociale uitgaven kan worden geïnterpreteerd op basis van de impact op het aantal rechthebbenden en op de evolutie van de structuur per regeling.

Meer uitgaven voor werkloosheid

De werkloosheidsuitgaven voor de 50-plussers zijn met gemiddeld 38 % toegenomen tussen 2000 en 2050 als gevolg van de toename van het aantal oudere werklozen. De daling van de officiële werkloosheid daarentegen veroorzaakt een daling van de werkloosheidsuitgaven voor de personen jonger dan 50 jaar. Uiteindelijk leidt de gewijzigde

leeftijdsstructuur van de werklozen tot een stijging van de gemiddelde werkloosheidsuitkering met gemiddeld 1 % tussen 2000 en 2050. In 2050 zijn de totale werkloosheidsuitgaven met 16,5 % toegenomen ten opzichte van de basissimulatie, dat is + 0,2 % van het bbp (dat zich in 2050 1,6 % onder het bbp van de basissimulatie situeert, als gevolg van de daling van de werkgelegenheid).

Meer uitgaven voor brugpensioenen

Ook de uitgaven voor brugpensioenen zijn gestegen (in 2050, + 5 % t.o.v. het basisscenario) als gevolg van de toename van het aantal bruggepensioneerden.

Minder uitgaven voor pensioenen...

In 2050 komt de daling van het aantal gepensioneerden tot uiting in een daling van de pensioenuitgaven met 1 % ten opzichte van de basis. De impact van het kleiner aantal rechthebbenden wordt echter afgeremd door de stijging van het gemiddeld pensioen (+ 0,5 % in 2050). Die stijging wordt gedeeltelijk verklaard door de gewijzigde structuur van de werkgelegenheid per beroepsstatuut die tot uiting komt in een structuurwijziging per regeling van de gepensioneerden, ten gunste van de regeling van het openbaar ambt, waar het pensioenbedrag hoger is. Gezien het groter aandeel van de pensioenen tegen gezinsbedrag, stijgt bovendien het gemiddeld pensioen in de werknemersregeling. Ten slotte ligt de vervangingsratio¹ in 2050 0,5 % hoger ten opzichte van de basissimulatie (+ 0,4 % indien men het gemiddeld pensioenbedrag beschouwt per eenheid van de beschermde bevolking²).

... maar hun aandeel in het bbp neemt lichtjes toe

Ondanks de daling van de pensioenuitgaven, verhogen de pensioenuitgaven in bbp-terminen toch met 0,1 procentpunt in 2050 door de vertraagde groei van het bbp.

Minder uitgaven voor arbeidsongeschiktheid

De uitkeringen voor arbeidsongeschiktheid zijn licht verminderd als gevolg van de daling van het aantal invaliden.

Minder uitgaven voor gezondheidszorg maar hun aandeel in het bbp blijft nagenoeg onveranderd

Als gevolg van de vertraging van de groei en van de structuurwijziging per regeling van de rechthebbende bevolking, verminderen de uitgaven voor gezondheidszorg met 1,5 % in 2050 ten opzichte van de basis. Het aandeel van die uitgaven in het bbp wordt vrijwel niet beïnvloed.

Stijging van de budgettaire kost van de vergrijzing en daling van het saldo van de overheidsrekening in procent van het bbp

Deze variant heeft geen impact op de uitgaven voor het onderwijs aangezien de schoolbevolking ongewijzigd blijft. Gezien zijn effect op de sociale uitgaven en het grotere gewicht in het bbp (dat daalt), veroorzaakt de variant een stijging van de budgettaire kost van de vergrijzing ten belope van 0,4 % van het bbp in 2050, dat is een verhoging van 4,5 procentpunt tussen 2000 en 2050 tegen + 4,2 procentpunt in de basissimulatie. Gelet op de weerslag op de schuld en de rentelasten, daalt het saldo van de overheidsrekening met 1,4 % van het bbp in 2050.

1. Zie woordenlijst.

2. De beschermde bevolking bevat de gepensioneerden *en* de vrouwen ten laste.

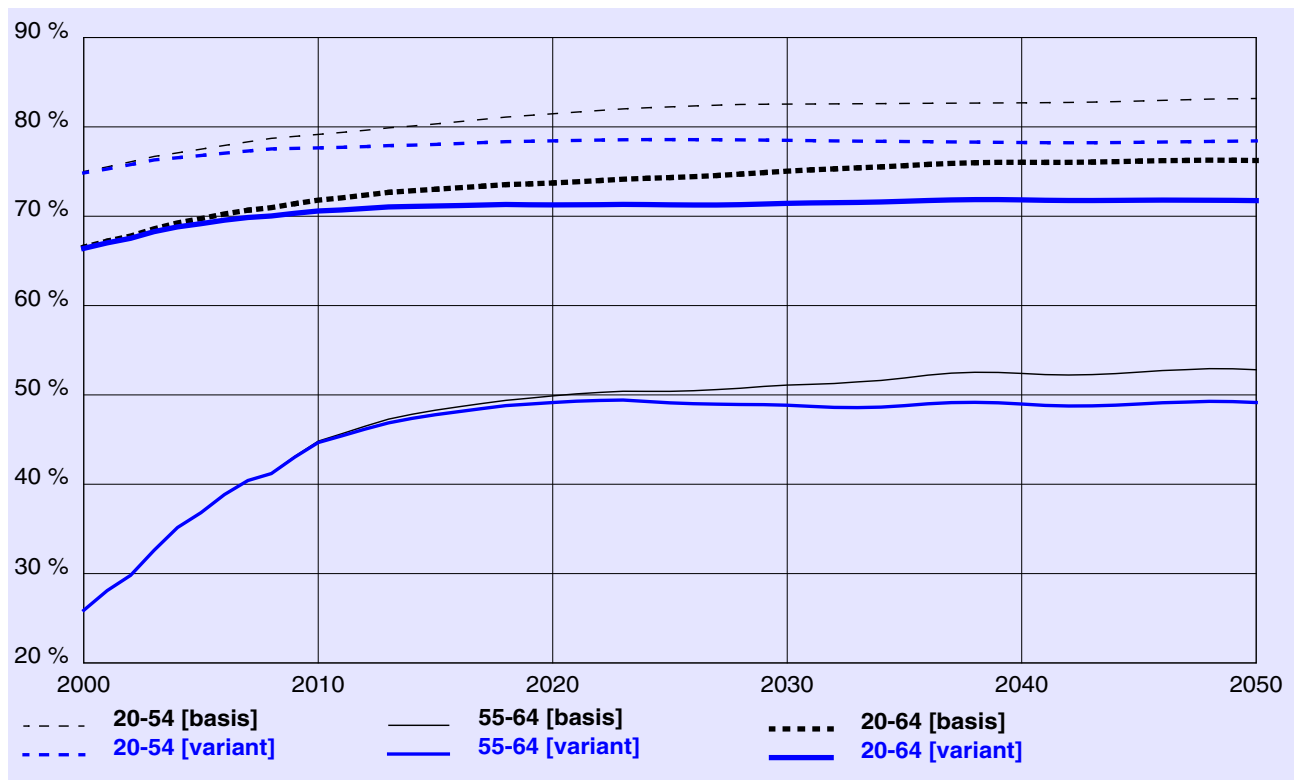
e. Variant 5: lagere activiteitsgraden van de vrouwen

i. Gewijzigde parameter: het sociaal-economisch scenario

Sociaal-economische variant: geen opwaartse trend van de vrouwelijke beroepsactiviteit

De variant heeft tot doel de gevoeligheid van de resultaten te toetsen aan een daling van de potentiële vrouwelijke activiteitsgraden: de in de projectie verlengde opwaartse trend van de toetredingskansen tot het beroepsleven van vrouwen in de leeftijdscategorieën 20 - 24 jaar en 25 - 29 jaar werd geschrapt. Die wijziging verspreidt zich met de tijd naar de andere leeftijdscategorieën: in 2050 noteert men een daling met 4,5 procentpunt van de vrouwelijke potentiële activiteitsgraad van 20 tot 64 jaar (- 4,7 procentpunt voor de groep 20 - 54 jaar en - 3,7 procentpunt voor de groep 55 - 64 jaar).

FIGUUR 45 - Potentiële vrouwelijke activiteitsgraden - variant en basisscenario

Verspreiding van de effecten

De effecten van de variant worden verspreid via een wijziging in de beroepsbevolking, in de werkgelegenheid en in de sociaal-economische projectie, alsook in de groei van het bbp en de inkomens uit arbeid en bijgevolg in de openbare ontvangsten en uitgaven die ermee verband houden.

TABEL 45 - Variant van de lagere activiteitsgraden van de vrouwen
(verschillen ten opzichte van het internationaal basisscenario)

	2000	2010	2020	2030	2040	2050	gemiddelde		
							2000 - 2030	2030 - 2050	2000 - 2050
MACRO-ECONOMISCHE PROJECTIE: bbp (groeivoet)	0	-0,09	-0,28	-0,05	-0,02	0	-0,07	-0,02	-0,05
SOCIAAL-ECONOMISCHE PROJECTIE (in duizenden)									
Schoolbevolking	0,4	3,0	4,0	3,9	4,0	3,9	3,1	3,9	3,4
Invaliden	0	-0,5	-2,3	-5,5	-6,9	-7,1	-1,8	-6,7	-3,8
Gepensioneerden	0	0,9	2,8	1,5	-12,4	-29,0	1,6	-12,8	-4,3
Vrouwen ten laste van gepensioneerden (tegen gezinsbedrag)	0	0	-0,3	-0,7	2,1	10,3	-0,1	3,2	1,3
Potentiële activiteitsgraad: 15 tot 64 jaar - mannen (in verschil)	0	0	-0,01	-0,01	-0,01	-0,01	0	-0,01	0
Potentiële activiteitsgraad: 15 tot 64 jaar - vrouwen (in verschil)	-0,12	-1,11	-2,26	-3,29	-3,82	-4,09	-1,68	-3,78	-2,52
Bruggepensioneerden	0	0,3	0,2	-1,8	-3,2	-3,6	-0,1	-3,0	-1,3
Beroepsbevolking (definitie FPB)	-3,9	-37,9	-74,7	-99,8	-109,7	-114,2	-54,8	-109,1	-76,3
Werkgelegenheid	0	-16,3	-60,8	-88,6	-97,6	-101,3	-38,3	-97,1	-61,5
waarvan werkgelegenheid van de overheidssector	0	-1,7	-4,8	-7,2	-8,0	-8,5	-3,3	-8,0	-5,2
Officiële werkloosheid	-3,9	-17,0	-5,2	-6,3	-6,9	-7,2	-11,5	-6,9	-9,7
officiële werkloosheidsgraad (in verschil)	-0,08	-0,32	-0,02	0	0	0	-0,18	0	-0,11
Oudere werklozen	0	-4,6	-8,8	-4,9	-5,2	-5,8	-5,1	-5,1	-5,1
SOCIALE UITGAVEN: niveau in BEF van 1998: verschillen in % t.o.v. de basis	-0,1	-0,4	-0,6	-1,0	-1,4	-1,8	-0,6	-1,5	-1,0
Kinderbijslag	0	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Uitkeringen voor arbeidsongeschiktheid	0	-0,1	-0,7	-1,8	-2,4	-2,5	-0,7	-2,3	-1,5
Pensioenen (incl. deze van de overheidsbedrijven die verbonden zijn aan de openbare uitgaven)	0	0	0,1	0	-0,5	-1,0	0,1	-0,5	-0,3
Brugpensioenen	0	0,2	0,1	-1,1	-2,2	-2,4	-0,1	-2,1	-1,0
Werkloosheidsuitkeringen	-0,6	-3,6	-2,8	-2,4	-2,7	-2,8	-3,0	-2,7	-2,9
waarvan voor werklozen ouder dan 50 jaar	-0,1	-1,8	-3,8	-2,7	-3,0	-3,2	-2,6	-2,9	-2,7
Gezondheidszorgen	0	-0,2	-1,4	-2,2	-2,6	-2,8	-1,1	-2,6	-1,9
verschillen in procentpunt t.o.v. de basis	-0,01	0,01	0,18	0,31	0,29	0,24	0,10	0,29	0,17
Kinderbijslag	0	0	0,02	0,02	0,02	0,02	0,01	0,02	0,02
Uitkeringen voor arbeidsongeschiktheid	0	0	0,01	0,01	0	0	0,01	0	0
Pensioenen (incl. deze van de overheidsbedrijven die verbonden zijn aan de openbare uitgaven)	0	0,04	0,16	0,27	0,27	0,22	0,11	0,26	0,17
Brugpensioenen	0	0	0,01	0,01	0	0	0,01	0	0
Werkloosheidsuitkeringen	-0,01	-0,05	-0,02	0	0	0	-0,03	0	-0,02
waarvan voor werklozen ouder dan 50 jaar	0	-0,01	-0,01	0	0	0	-0,01	0	0
Gezondheidszorgen	0	0,01	0,01	0	-0,01	-0,01	0	0	0
Sociaal-demografische afhankelijkheidscoëfficiënt ^a	0,03	0,59	1,93	3,13	3,33	3,09	1,31	3,26	2,08
Financiële afhankelijkheidscoëfficiënt (excl. uitgaven voor gezondheidszorg) ^b	-0,02	-0,01	0,32	0,56	0,53	0,44	0,17	0,52	0,31
Budgettaire kost van de vergrijzing (in % van het bbp)	-0,01	0,03	0,25	0,41	0,40	0,36	0,14	0,40	0,24
OVERHEIDSREKENING (in % van het bbp)									
Effectieve bijdragen en belastingen	0	0	-0,01	-0,01	-0,01	-0,01	0	-0,01	0
Overige ontvangsten (excl. fictieve bijdragen)	0	0	0	0,01	0,01	0,01	0	0,01	0
Consumptieve bestedingen excl. rechtstreekse uitkeringen	0	0,02	0,07	0,11	0,13	0,13	0,04	0,12	0,08
waarvan uitgaven voor onderwijs	0	0,02	0,06	0,09	0,11	0,11	0,04	0,10	0,06
Sociale overdrachten aan de gezinnen in natura en in valuta	-0,01	0,01	0,19	0,32	0,29	0,24	0,10	0,29	0,18
Overige primaire uitgaven	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rentelasten van de overheidsschuld	0	0	0,07	0,29	0,63	1,04	0,07	0,64	0,30
Overheidssurplus of -tekort	0,01	-0,03	-0,33	-0,72	-1,05	-1,40	-0,22	-1,05	-0,55
Schuld	-0,01	0,11	1,50	5,80	12,02	19,46	1,40	12,22	5,77

a. Niet-actieve bevolking (inclusief bruggepensioneerden en schoolbevolking) + werklozen in verhouding tot de beroepsbevolking in ruime zin (zie definitie FPB), wel of niet tewerkgesteld.

b. Sociale uitkeringen (kinderbijslag inbegrepen) van de inactieve bevolking of de niet-tewerkgestelde beroepsbevolking in verhouding tot de arbeidsinkomens.

ii. Impact op de sociaal-economische projectie

Minder beroepsactieve vrouwen...

De lagere vrouwelijke potentiële beroepsactiviteit leidt, ten opzichte van de basissimulatie, enerzijds tot een vermindering van de beroepsbevolking (die ofwel tewerkgesteld is en overheidsontvangsten genereert in de vorm van verplichte afhoudingen, ofwel werkloos is en dus een sociale uitkering geniet) en anderzijds tot een daling van het aantal

inactieven (invaliden, bruggepensioneerden of gepensioneerden) dat een beroepsbezigheid heeft gehad en dus een eigen sociale uitkering geniet.

... dus minder werkgelegenheid en minder groei...

De zwakkere groei van de werkgelegenheid, omwille van een minder omvangrijke beroepsbevolking, leidt, vooral in het begin van de periode (vóór de structurele werkloosheidsgraad wordt bereikt), tot een daling van de groei van het bbp ten opzichte van de basissimulatie. In 2050 wordt het bbp dus verminderd met 2,7 % ten opzichte van de basis in 2050 en de structurele werkloosheidsgraad wordt twee jaar vroeger bereikt dan in de basissimulatie (in 2019 in plaats van in 2021).

... en minder rechthebben op sociale uitkeringen, maar meer mensen met een overlevingspensioen en meer vrouwen ten laste van gepensioneerden

Naast de schoolbevolking, die licht toeneemt, zijn alle inactieven die een sociale uitkering genieten op lange termijn minder talrijk dan in de basissimulatie. Het aantal gepensioneerden ligt echter eerst hoger als gevolg van de toename van het aantal vrouwen met een overlevingspensioen dat voortvloeit uit de geringere vrouwelijke beroepsbezigheid. Deze laatste verklaart ook de verhoging van het aantal vrouwen ten laste van gepensioneerden¹.

In totaal komt de daling van de potentiële beroepsbevolking die de variant injecteert, overeen met een vermindering van de officiële vrouwelijke activiteitsgraad met 3,8 procentpunt in 2050² en met een zeer lichte toename van de officiële mannelijke activiteitsgraad als gevolg van de stijging met 0,1 procentpunt van de werkgelegenheidsgraad voor mannen van 55 tot 64 jaar.

iii. Impact op de budgettaire kost van de sociale uitgaven

In absolute termen, liggen de totale sociale uitgaven lager dan in de basissimulatie, als gevolg van de daling van het aantal rechthebbenden. De zwakkere werkgelegenheid genereert een lagere groei, waardoor de sociale uitgaven in bbp-termen, ten opzichte van de basis, enkel in de pensioenuitgaven duidelijk beïnvloed worden (gemiddeld + 0,2 % van het bbp van 2000 tot 2050).

Minder pensioenuitgaven maar hun aandeel in het bbp neemt toe

De pensioenuitgaven zijn niet evenredig verminderd met de daling van de beroepsbevolking. Inderdaad, zowel het aantal overlevingspensioenen als het aantal pensioenen tegen gezinsbedrag in de algemene regeling der werknemers en der zelfstandigen, zijn toegenomen³.

Minder uitgaven voor gezondheidszorg maar hun aandeel in het bbp blijft nagenoeg onveranderd

Gezien de daling van de uitgaven voor gezondheidszorg (in 2050, - 2,8 % t.o.v. de basissimulatie) het gevolg is van de kleinere groei van het bbp (dit is de trendmatige groei van de uitgaven voor gezondheidszorg) en geenszins van een demografisch effect, wordt het aandeel van de uitgaven voor gezondheidszorg in het bbp vrijwel niet beïnvloed door de variant.

1. Hetzij omdat de vrouw geen beroepsbezigheid heeft, hetzij omdat de loopbaan van de vrouw onvoldoende is om aan de loopbaanvoorwaarde (ingevoerd door de pensioenhervorming) te voldoen en/of om een pensioen aan bedrag alleenstaande te hebben dat uitstijgt boven het verschil tussen het pensioen aan gezinsbedrag en het pensioen aan bedrag alleenstaande van haar echtgenoot.
2. Voor de 15- tot 64-jarigen.
3. In 2050 ligt de vervangingsratio lager, rekening houdend met de daling van het gewicht van de nieuwe generaties gepensioneerden met een hoger pensioenbedrag. De vervangingsratio van de "beschermde bevolking" (m.a.w. het gemiddeld bedrag van de pensioenuitgaven per gepensioneerde of vrouw ten laste, in verhouding tot het gemiddeld loon) is 0,4 % lager in 2050 dan in de basissimulatie, terwijl de vervangingsratio voor de gepensioneerde bevolking (m.a.w. het gemiddeld bedrag per gepensioneerde, in verhouding tot het gemiddelde loon) slechts 0,1 % lager ligt dan in de basis, tengevolge van het toenemend aantal pensioenen tegen gezinsbedrag.

Het gewicht in het bbp van de overige sociale uitgaven verandert bijna niet

De overige sociale uitkeringen (voor arbeidsongeschiktheid, werkloosheid en brugpensioenen) blijven nagenoeg constant in bbp-termen op lange termijn: de gemiddelde bedragen van de uitkeringen worden niet gewijzigd ten opzichte van de basis en de evolutie van het aantal rechthebbenden volgt de evolutie van de beroepsbevolking en dus van de groei van het bbp. Tot 2020 brengt de structuurwijziging per leeftijd van het aantal werklozen als gevolg van de structuurwijziging per leeftijd van de beroepsbevolking (zie modaliteiten van de variant) echter een lichte vermindering van de werkloosheidsuitgaven in bbp-termen met zich mee.

Hogere budgettaire kost van de vergrijzing...

Het geheel van de sociale overdrachten ligt 0,2 % van het bbp hoger dan in de basis. De consumptieve bestedingen (zonder uitgaven voor gezondheidszorg) zijn eveneens gestegen (+ 0,1 % van het bbp in 2050) als gevolg van de toename van het gewicht van de werkgelegenheid in de overheidssector in de totale werkgelegenheid. Tot slot bedraagt de toename van de budgettaire kost van de vergrijzing 0,4 procentpunt van het bbp in 2050.

... en lager saldo van de overheidsrekening in procent van het bbp

Het lagere primaire saldo - als gevolg van de hogere openbare uitgaven - heeft een impact op de evolutie van de schuld en dus de rentelasten (+ 1 % van het bbp in 2050). In totaal daalt het saldo van de overheidsrekening met 1,4 % van het bbp in 2050.

2. De specifieke scenario's van de OESO

a. Variant 6: een grotere vruchtbaarheid

i. Gewijzigde parameter: het demografisch scenario

Meer jongeren

De variant heeft tot doel de gevoeligheid van de resultaten te toetsen aan vruchtbaarheidsgraden die geleidelijk verhoogd worden ten opzichte van de basis: met 2 % in 2000 tot 15 % in 2030 en verder. Die keuze leidt, in het geval van België, tot een gemiddeld aantal kinderen per vrouw dat groter is dan 2 na 2020.

TABEL 46 - Hypothesen van het demografisch scenario van Eurostat over de grotere vruchtbaarheid

	2000		2025		2050	
	variant	verschil ten opzichte van de basis	variant	verschil ten opzichte van de basis	variant	verschil ten opzichte van de basis
Vruchtbaarheidsgraad	1,63	0,09	2,01	0,21	2,07	0,20

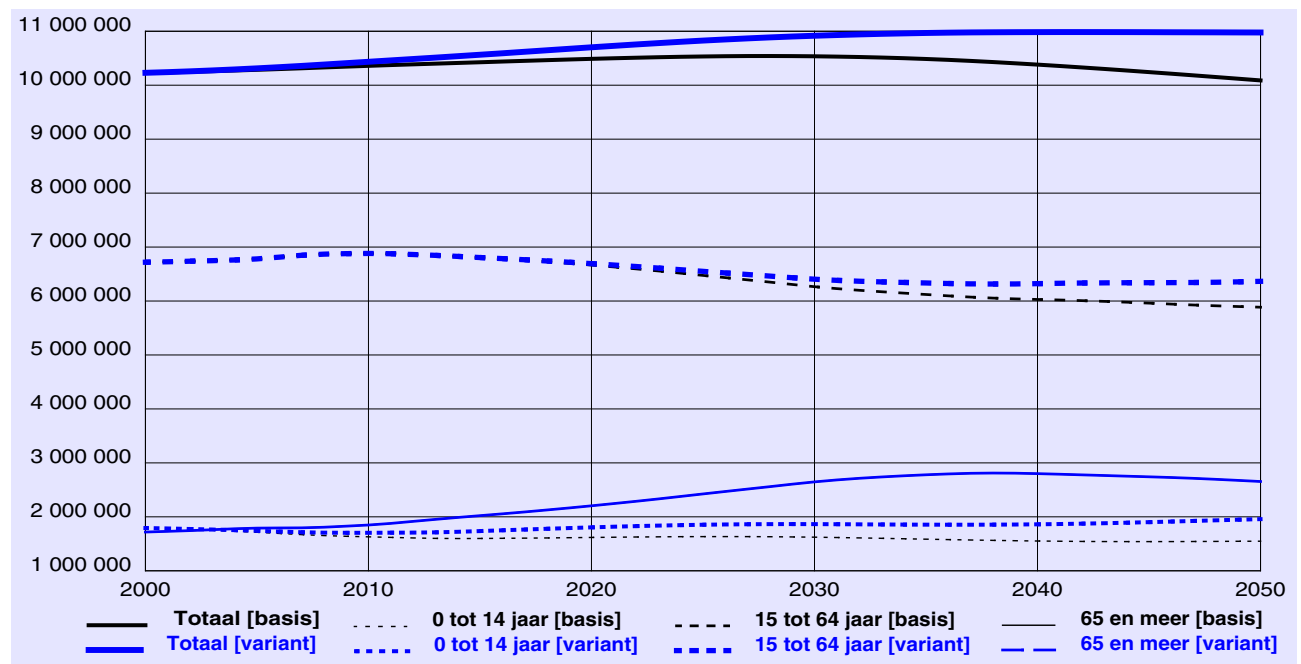
Bekeken vanuit de demografische projectie, leidt deze hypothesewijziging tot een geleidelijk toenemende bevolking. In 2050 is de bevolking met 888 000 eenheden toegenomen (454 000 mannen en 435 000 vrouwen) - Zie tabel 47.

Die bevolkingstoename komt eerst tot uiting in de jonge leeftijden en heeft geen impact, voor de simulatieperiode, op de bevolking die ouder is dan 50. Dit scenario impliceert dus een belangrijke wijziging van de leeftijdsstructuur van de bevolking en bijgevolg van de demografische afhankelijkheidscoëfficiënt van de ouderen (bevolking ouder dan 65 ten opzichte van de bevolking op arbeidsleeftijd van 15 - 64 jaar - zie woordenlijst). In 2050 is deze coëfficiënt met 3 procentpunt gedaald ten opzichte van de basissimulatie. De gemiddelde leeftijd van de bevolking is twee jaar lager in 2050.

TABEL 47 - Resultaten van het demografisch scenario van Eurostat met grotere vruchtbaarheid

	2000	2010	2030	2050	2050 (BASIS)
Totale bevolking in duizenden	10 230,0	10 443,4	10 916,9	10 976,9	10 088,6
<i>Grote leeftijdsgroepen in duizenden</i>					
0 tot 14 jaar	1 792,7	1 704,3	1 864,9	1 957,3	1 548,3
15 tot 39 jaar	3 490,4	3 217,7	3 086,2	3 205,0	2 844,5
40 tot 64 jaar	3 228,9	3 664,2	3 318,2	3 114,9	3 041,0
65 jaar en ouder	1 718,0	1 848,2	2 647,5	2 654,8	2 654,8
<i>Grote leeftijdsgroepen in % van het totaal</i>					
0 tot 14 jaar	17	16	17	18	15
15 tot 64 jaar	65	66	59	58	59
65 jaar en ouder	18	18	24	24	26
Afhankelijkheidscoëfficiënt van de ouderen in %: (65 jaar en meer) / (15 tot 64 jaar)	26	27	41	42	45
Vergrijzing in de vergrijzing in %: (85 jaar en meer) / (65 jaar en meer)	11	12	11	19	19
Gemiddelde leeftijd van de bevolking	39	41	43	43	45

FIGUUR 46 - Totale bevolking (demografisch concept) - variant van grotere vruchtbaarheid en basisscenario

Verspreiding van de effecten

De effecten van deze variant verspreiden zich eerst via de geleidelijke verhoging van de schoolbevolking en vervolgens van de beroepsbevolking en dus van de werkgelegenheid en het bbp.

*ii. Impact op de sociaal-economische projectie**Schoolbevolking en werkgelegenheid in het onderwijs stijgen, werkloosheid en werkgelegenheid in de privé-sector dalen*

Meer geboortes leiden tot een toename van de schoolbevolking met meer dan een half miljoen mensen in 2050. Die toename zorgt voor meer werkgelegenheid in het onderwijs en dus meer werkgelegenheid in het totaal (in de overheidssector). Zolang de toename van de geboortes niet volledig doordringt in de evolutie van de beroepsbevolking, treedt er een daling op van het aantal werklozen ten opzichte van de basissimulatie. Gelet op de struc-

turele langetermijnwerkloosheidsgraad en zolang de beroepsbevolking niet voldoende is toegenomen, zorgt, in een tweede fase, de hogere werkgelegenheid in de overheidssector voor een lagere werkgelegenheid in de privé-sector ten opzichte van de basissimulatie.

In totaal wordt de structuur van de werkgelegenheid per beroepsstatuut gewijzigd. Het aandeel van de werkgelegenheid in de overheidssector neemt gemiddeld toe met 0,5 % tussen 2000 en 2050 ten nadele van de privé-sector.

De oudere bevolking wordt niet getroffen door de variant. De impact op de sociaal-economische categorieën die op hen betrekking hebben is dus gering

Voor zover de ‘bijkomende’ kinderen die geboren zijn in 2000 de leeftijd van 50 jaar bereiken in 2050, is er voor de simulatieperiode geen toename van de oudere bevolking die kan genieten van sociale toelagen (gepensioneerden, bruggepensioneerden en oudere werklozen). Het aantal gepensioneerden blijft nagenoeg onveranderd¹. De daling van het aantal werklozen in eerste instantie en daarna van de werkgelegenheid (*zie supra*) leiden tot een lichte daling van het aantal bruggepensioneerden en oudere werklozen (die tot de werknemersregeling behoren).

Het aantal invaliden wordt slechts op het einde van de simulatieperiode (+ 4 400 eenheden in 2050) getroffen, aangezien zij meer tot de oudere leeftijdsgroepen behoren.

Lichte stijging van de activiteitsgraden...

De officiële activiteitsgraad is verhoogd (+ 0,1 procentpunt zowel voor vrouwen als voor mannen in 2050) omwille van de daling van het aantal bruggepensioneerden en oudere werklozen. De potentiële activiteitsgraad (die deze categorieën omvat) is daarentegen licht gedaald als gevolg van de toename van het aandeel van de werkgelegenheid in de overheidssector. De gepensioneerden in de regeling van het openbaar ambt gaan immers gemiddeld vroeger met pensioen dan de gepensioneerden in de algemene regeling van werknemers en zelfstandigen.

1. Er zijn echter minder vrouwen ten laste van gepensioneerden aan gezinsbedrag gezien die categorie enkel in de algemene regeling van werknemers en zelfstandigen bestaat, waarvan het aandeel afneemt (*zie supra*).

TABEL 48 - Variant van grotere vruchtbaarheid (verschillen ten opzichte van het internationale basisscenario)

	2000	2010	2020	2030	2040	2050	gemiddelde		
							2000 - 2030	2030 - 2050	2000 - 2050
MACRO-ECONOMISCHE PROJECTIE: bbp (groeivoet)	0	0,03	-0,16	0,23	0,34	0,39	0,05	0,33	0,16
SOCIAAL-ECONOMISCHE PROJECTIE (in duizenden)									
Schoolbevolking	2,1	75,1	210,4	318,2	411,3	534,8	147,3	417,4	255,2
Invaliden	0	0	0,2	-0,3	0,6	4,4	0	1,2	0,5
Gepensioneerden	0	0	0,4	0,4	-0,2	0,5	0,3	0	0,2
Vrouwen ten laste van gepensioneerden (tegen gezinsbedrag)	0	0	-0,7	-2,1	-3,1	-3,5	-0,6	-3,0	-1,5
Potentiële activiteitsgraad: 15 tot 64 jaar - mannen (in verschil)	0	0	-0,26	-0,68	-0,58	-0,45	-0,20	-0,58	-0,34
Potentiële activiteitsgraad: 15 tot 64 jaar - vrouwen (in verschil)	0	0	-0,24	-0,62	-0,48	-0,29	-0,18	-0,47	-0,29
Bruggepensioneerden	0	-0,1	-0,6	-1,9	-3,1	-3,8	-0,5	-3,0	-1,5
Beroepsbevolking (definitie FPB)	0	0	3,2	60,5	182,5	330,5	9,2	187,0	81,4
Werkgelegenheid	0	5,3	7,9	58,3	172,1	310,6	13,6	176,4	79,8
waarvan werkgelegenheid van de overheidssector	0	5,4	20,8	38,0	59,6	87,0	14,6	60,7	33,1
Officiële werkloosheid	0	-4,8	-0,3	4,1	12,2	21,9	-2,6	12,5	3,5
officiële werkloosheidsgraad (in verschil)	0	-0,11	-0,02	0	0	0	-0,07	0	-0,05
Oudere werklozen	0	-0,4	-4,4	-1,9	-1,9	-2,1	-1,8	-1,9	-1,8
SOCIALE UITGAVEN: niveau in BEF van 1998: verschillen in % t.o.v. de basis	0	0,2	0,3	0,6	1,5	2,8	0,3	1,7	1,0
Kinderbijslag	0,1	3,0	9,1	14,0	18,6	24,7	6,4	19,2	11,7
Uitkeringen voor arbeidsongeschiktheid	0,2	1,0	1,5	1,6	2,8	4,8	1,2	3,1	2,1
Pensioenen (incl. deze van de overheidsbedrijven die verbonden zijn aan de openbare uitgaven)	0	0	0,1	0,3	0,6	0,9	0,1	0,6	0,4
Brugpensioenen	0	-0,1	-0,3	-1,2	-2,1	-2,5	-0,4	-2,1	-1,2
Werkloosheidsuitkeringen	0	-0,9	-1,0	0,4	2,5	4,8	-0,8	2,7	0,7
waarvan voor werklozen ouder dan 50 jaar	0	-0,2	-1,7	-1,2	-0,9	-1,0	-1,0	-0,9	-0,9
Gezondheidszorgen	0	-0,1	-0,7	-0,8	0,8	3,0	-0,5	1,1	0,4
verschillen in procentpunt t.o.v. de basis	0	0,01	0,02	-0,22	-0,73	-1,27	-0,02	-0,76	-0,31
Kinderbijslag	0	0,04	0,10	0,13	0,13	0,13	0,07	0,13	0,09
Uitkeringen voor arbeidsongeschiktheid	0	0,01	0,02	0	-0,02	-0,04	0,01	-0,02	0
Pensioenen (incl. deze van de overheidsbedrijven die verbonden zijn aan de openbare uitgaven)	0	-0,01	-0,01	-0,14	-0,47	-0,83	-0,03	-0,47	-0,21
Brugpensioenen	0	0	0	-0,01	-0,03	-0,05	0	-0,03	-0,01
Werkloosheidsuitkeringen	0	-0,02	-0,02	-0,01	-0,02	-0,04	-0,02	-0,02	-0,02
waarvan voor werklozen ouder dan 50 jaar	0	0	-0,01	-0,01	-0,02	-0,03	-0,01	-0,02	-0,01
Gezondheidszorgen	0	-0,01	-0,07	-0,19	-0,32	-0,45	-0,06	-0,32	-0,16
Sociaal-demografische afhankelijkheidscoëfficiënt ^a	0,05	1,48	4,36	5,19	3,17	1,18	2,83	3,21	2,94
Financiële afhankelijkheidscoëfficiënt (excl. uitgaven voor gezondheidszorg) ^b	0,01	0,04	0,16	-0,06	-0,76	-1,51	0,06	-0,77	-0,28
Budgettaire kost van de vergrijzing (in % van het bbp)	0	0,08	0,31	0,21	-0,27	-0,76	0,17	-0,27	-0,01
OVERHEIDSREKENING (in % van het bbp)									
Effectieve bijdragen en belastingen	0	0	-0,02	-0,03	-0,04	-0,05	-0,01	-0,04	-0,02
Overige ontvangsten (excl. fictieve bijdragen)	0	0,01	0,02	0,03	0,04	0,04	0,02	0,04	0,02
Consumptieve bestedingen excl. rechtstreekse uitkeringen	0	0,06	0,27	0,41	0,45	0,50	0,18	0,45	0,28
waarvan uitgaven voor onderwijs	0	0,07	0,28	0,41	0,45	0,51	0,18	0,46	0,29
Sociale overdrachten aan de gezinnen in natura en in valuta	0	0,01	0,02	-0,23	-0,75	-1,30	-0,03	-0,75	-0,32
Overige primaire uitgaven	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rentelasten van de overheidsschuld	0	0,01	0,08	0,32	0,54	0,64	0,08	0,51	0,25
Overheidssurplus of -tekort	0	-0,08	-0,36	-0,50	-0,24	0,15	-0,22	-0,22	-0,22
Schuld	0,01	0,26	1,71	6,02	9,58	10,97	1,61	9,16	4,63

a. Niet-actieve bevolking (inclusief bruggepensioneerden en schoolbevolking) + werklozen in verhouding tot de beroepsbevolking in ruime zin (zie definitie FPB), wel of niet tewerkgesteld.

b. Sociale uitkeringen (kinderbijslag inbegrepen) van de inactieve bevolking of de niet-tewerkgestelde beroepsbevolking in verhouding tot de arbeidsinkomens.

iii. Impact op de budgettaire kost van de sociale uitgaven

De verandering van de sociale uitgaven ten opzichte van de basissimulatie wordt verklaard door de wijziging van het aantal rechthebbenden. De variant brengt immers geen wijziging aan in de hypothese over de productiviteitsgroei en dus de loonstijging en het sociaal-beleidsscenario.

Meer pensioenuitgaven door het groter aandeel van de regeling van het openbaar ambt...

Hoewel het aantal gepensioneerden bijna niet verandert ten opzichte van de basis, stijgen de uitgaven (+ 0,9 % t.o.v. de basis op het einde van de periode) doordat, in het totale aantal gepensioneerden, het aandeel gepensioneerden van de overheid toeneemt, dat een hoger pensioen geniet. De vervangingsratio (macro-economisch, zie woordenlijst) stijgt aldus met 0,9 % in 2050 ten opzichte van de basissimulatie.

... maar hun belang in het bbp is gedaald door de snellere groei

Gezien de toename van de werkgelegenheid een snellere bbp-groei genereert (+ 0,2 % gemiddeld tussen 2000 en 2050 of een bbp dat in 2050 met 8,3 % is verhoogd ten opzichte van de basissimulatie), dalen de pensioenuitgaven in bbp-termen ten opzichte van de basis (- 0,8 % van het bbp tegen het einde van de periode, dat is een toename van het gewicht van de pensioenen in het bbp tussen 2000 en 2050 van 2,4 procentpunt tegenover 3,2 procentpunt in de basissimulatie).

Kleiner gewicht van de uitgaven voor arbeidsongeschiktheid, werkloosheid en brugpensioen in het bbp

De verschillen in de uitgaven voor arbeidsongeschiktheid, werkloosheid en brugpensioen zijn rechtstreeks gekoppeld aan de impact van de variant op het aantal rechthebbenden¹; enkele geringe effecten door de gewijzigde leeftijdsstructuur van de verschillende categorieën rechthebbenden, komen toch tot uiting in de gemiddelde uitkeringen.

Meer uitgaven voor kraamgeld en kinderbijslag

De hogere uitgaven voor kraamgeld en kinderbijslag (+ 0,1 % van het bbp in 2050) zijn het gevolg van enerzijds het hoger aantal geboortes en de hogere schoolbevolking en anderzijds van de structuurwijziging per regeling van die uitkeringen, doordat het gewicht van de werkgelegenheid in de overheidssector toegenomen is in de totale werkgelegenheid.

Kleiner gewicht van de uitgaven voor gezondheidszorg

De impact van de variant op de uitgaven voor gezondheidszorg vloeit voort uit verschillende uiteenlopende effecten. Het effect van de bevolkingstoename ten opzichte van de basis wordt bijna volledig gecompenseerd door de verjonging van de bevolking die voortvloeit uit de variant: in totaal is het effect van de demografie op de groeivoet van de uitgaven voor gezondheidszorg slechts 0,1 % gemiddeld per jaar. De toename van het bbp is daarentegen niet voldoende om het inkomen per hoofd te behouden op het niveau van de basis (de bijkomende bevolking is eerst inactief) en daarom vertraagt de trend van de uitgaven voor gezondheidszorg licht. Rekening houdend met de structuurwijziging van de uitgaven voor gezondheidszorg per regeling, die voortvloeit uit de structuurwijziging van de beroepsbevolking volgens beroepsstatuut, daalt het gewicht van de openbare uitgaven voor gezondheidszorg in het bbp met gemiddeld 0,2 procentpunt tussen 2000 en 2050.

Daling van het saldo van de overheidsrekening in procent van het bbp als gevolg van de stijgende uitgaven voor het onderwijspersoneel

De overheidsontvangsten in bbp-termen worden nagenoeg niet beïnvloed. De daling van de sociale overdrachten in bbp-termen is echter niet snel genoeg om, voor het einde van de simulatieperiode, de impact op het primaire saldo – en bijgevolg op de rentelasten – van de stijgende uitgaven voor bezoldigingen in het onderwijs, te compenseren. In totaal wordt het saldo van de overheidsrekening met gemiddeld 0,2 % van het bbp verminderd tussen 2000 en 2050.

1. De toename van de uitgaven voor arbeidsongeschiktheid is deels te verklaren door meer geboortes (de uitgaven voor arbeidsongeschiktheid bevatten immers de moederschapsuitkeringen).

b. Variant 7: een hogere levensverwachting*i. Gewijzigde parameter: het demografisch scenario**Een omvangrijkere oudere bevolking*

De variant heeft tot doel de gevoeligheid van de resultaten te toetsen aan een geleidelijke vermindering van de sterftecoëfficiënten op alle leeftijden: voor de mannen en vrouwen, een vermindering van respectievelijk 3 % en 2 % in 1999 tot 30 % en 20 % in 2050 ten opzichte van de basissimulatie.

Zo stijgt de levensverwachting bij de geboorte tussen 2000 en 2050 van 75,7 jaar naar 84 jaar voor mannen en van 81,7 jaar naar 87,4 jaar voor vrouwen. Ten opzichte van het basisscenario zou de levensverwachting in 2050 met 3,6 jaar hoger liggen voor de mannen en met 2 jaar voor de vrouwen. Nog steeds ten opzichte van het basisscenario zou de levensverwachting op 65 jaar in 2050 met 2,7 jaar zijn gestegen voor mannen en met 1,6 jaar voor vrouwen; de levensverwachting op 80 jaar zou 2 jaar hoger liggen voor mannen en 1,3 jaar voor vrouwen.

TABEL 49 - Hypothesen van het demografisch scenario Eurostat met een hogere levensverwachting

	2000		2025		2050	
	variant	verschil ten opzichte van de basis	variant	verschil ten opzichte van de basis	variant	verschil ten opzichte van de basis
Levensverwachting bij de geboorte (mannen)	75,7	0,3	82,7	3,0	84,0	3,6
Levensverwachting bij de geboorte (vrouwen)	81,7	0,2	86,7	1,8	87,4	2,0
Levensverwachting op 65 jaar (mannen)	16,0	0,2	20,7	2,2	21,7	2,7
Levensverwachting op 65 jaar (vrouwen)	20,0	0,1	23,6	1,5	24,2	1,6

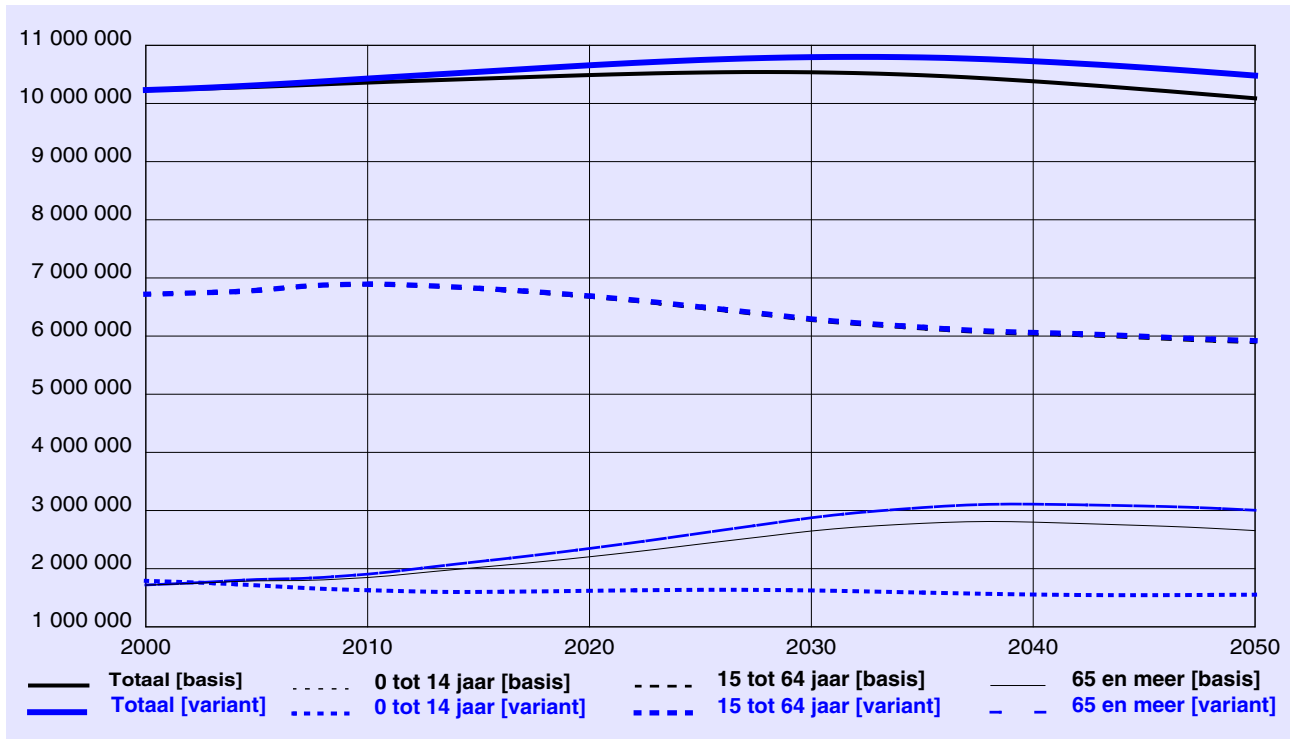
TABEL 50 - Resultaten van het demografisch scenario Eurostat met een hogere levensverwachting

	2000	2010	2030	2050	2050 (BASIS)
Totale bevolking in duizenden	10 231,0	10 428,7	10 796,7	10 479,3	10 088,6
<i>Grote leeftijdsgroepen in duizenden</i>					
0 tot 14 jaar	1 790,6	1 629,9	1 625,7	1 552,7	1 548,3
15 tot 39 jaar	3 490,5	3 219,3	2 952,9	2 853,3	2 844,5
40 tot 64 jaar	3 229,3	3 673,7	3 342,2	3 068,3	3 041,0
65 jaar en ouder	1 720,6	1 905,8	2 875,9	3 005,0	2 654,8
<i>Grote leeftijdsgroepen in % van het totaal</i>					
0 tot 14 jaar	18	16	15	15	15
15 tot 64 jaar	66	66	58	56	59
65 jaar en ouder	17	18	27	29	26
Afhankelijkheidscoëfficiënt van de ouderen in %: (65 jaar en meer) / (15 tot 64 jaar)	26	28	46	51	45
Vergrijzing in de vergrijzing in %: (85 jaar en meer) / (65 jaar en meer)	11	13	15	24	19
Gemiddelde leeftijd van de bevolking	39	41	45	46	45

Bekeken vanuit de demografische projectie, leidt deze hypothesewijziging tot een geleidelijke toename van de bevolking (vooral in de oudere leeftijdsgroepen) met 391 000 eenheden in 2050 (249 000 mannen en 142 000 vrouwen). De jonge bevolking en de bevolking op arbeidsleeftijd veranderen weinig ten opzichte van de basis (in 2050, + 40 500 personen tussen 0 en 64 jaar). Dit scenario impliceert dus een belangrijke wijziging in de leeftijdstructuur van de bevolking, in het voordeel van de ouderen.

De demografische afhankelijkheidscoëfficiënt van de ouderen (bevolking ouder dan 65 ten opzichte van de bevolking op arbeidsleeftijd van 15 - 64 jaar) is in 2050 met 6 procentpunt verhoogd ten opzichte van de basissimulatie. Het aandeel van de oudsten (85 jaar en ouder) in de groep ouderen (ouder dan 65) neemt sterk toe. In 2050 bedraagt dat aandeel 24 % ten opzichte van 19 % in het basisscenario. De gemiddelde leeftijd van de bevolking in 2050 wordt 46 jaar tegenover 45 jaar in het basisscenario.

FIGUUR 47 - Totale bevolking (demografisch concept) - variant van een hogere levensverwachting en basisscenario

Verspreiding van de effecten

De effecten van deze variant verspreiden zich via de wijziging van de sociaal-economische projectie, vooral voor de oudere leeftijdsgroepen: de verlenging van hun levensverwachting heeft niet enkel een invloed op de gepensioneerde bevolking, maar ook op de beroepsbevolking.

ii. Impact op de sociaal-economische projectie

Meer gepensioneerden en meer vrouwen ten laste

De bevolkingstoename die ingebracht werd in de variant (391 000 eenheden in 2050) komt voor 96 % overeen met een verhoging van het aantal gepensioneerden (377 000 eenheden in 2050). Als gevolg van een lager sterftecijfer, stijgt bovendien het aandeel gepensioneerden aan gezinsbedrag licht (+ 0,4 % gemiddeld tussen 2000 en 2050) terwijl het aandeel overlevingspensioenen vermindert (- 0,5 % gemiddeld tussen 2000 en 2050).

Meer beroepsbevolking dus meer werkgelegenheid en meer groei

Een hogere levensverwachting betekent ook dat de officiële beroepsbevolking toeneemt met 23 700 eenheden. Aangezien de hypothese over de langetermijnwerkloosheidsgraad in de variant niet gewijzigd wordt, komt die toename vooral tot uiting in een stijging van de werkgelegenheid op lange termijn. Die hogere werkgelegenheid zorgt voor een zeer lichte groeiversnelling van het bbp, dat in 2050 met 0,6 % verhoogd is ten opzichte van de basissimulatie.

TABEL 51 - Variant van een hogere levensverwachting (verschillen ten opzichte van het internationale basisscenario)

	2000	2010	2020	2030	2040	2050	gemiddelde		
							2000 - 2030	2030 - 2050	2000 - 2050
MACRO-ECONOMISCHE PROJECTIE: bbp (groeivoet)	0	0,02	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01
SOCIAAL-ECONOMISCHE PROJECTIE (in duizenden)									
Schoolbevolking	0	1,0	2,6	4,0	5,1	6,2	1,9	5,1	3,2
Invaliden	0	0,7	1,6	2,1	2,3	2,5	1,1	2,3	1,6
Gepensioneerden	2,3	52,0	138,2	231,9	324,0	377,0	101,0	316,6	187,2
Vrouwen ten laste van gepensioneerden (tegen gezinsbedrag)	0,7	14,4	30,0	36,7	35,3	30,0	21,1	34,6	26,3
Potentiële activiteitsgraad: 15 tot 64 jaar - mannen (in verschil)	0	0	0,01	0,02	0,05	0,07	0,01	0,05	0,02
Potentiële activiteitsgraad: 15 tot 64 jaar - vrouwen (in verschil)	0	-0,01	-0,01	-0,02	-0,02	-0,02	-0,01	-0,02	-0,01
Brugg gepensioneerden	0	0,8	1,8	2,3	2,4	2,7	1,3	2,5	1,7
Beroepsbevolking (definitie FPB)	0,3	7,2	15,0	19,4	22,8	25,7	10,6	22,7	15,4
Werkgelegenheid	0	3,5	10,1	16,3	19,7	22,2	7,3	19,5	12,2
waarvan werkgelegenheid van de overheidssector	0	0,4	1,3	1,9	2,3	2,7	0,9	2,3	1,5
Officiële werkloosheid	0,3	2,4	2,5	1,2	1,4	1,6	1,8	1,4	1,6
officiële werkloosheidsgraad (in verschil)	0,01	0,04	0,04	0	0	0	0,02	0	0,02
Oudere werklozen	0,02	1,4	2,4	1,9	1,7	1,9	1,6	1,8	1,7
SOCIALE UITGAVEN: niveau in BEF van 1998: verschillen in % t.o.v. de basis	0,1	1,5	3,6	5,2	6,9	8,3	3,0	7,0	5,1
Kinderbijslag	0	0,1	0,1	0,2	0,2	0,3	0,1	0,2	0,2
Uitkeringen voor arbeidsongeschiktheid	0	0,3	0,6	0,8	0,9	1,1	0,5	1,0	0,7
Pensioenen (incl. deze van de overheidsbedrijven die verbonden zijn aan de openbare uitgaven)	0,1	2,2	4,8	6,7	8,7	10,4	4,0	8,9	6,6
Brugg pensioenen	0	0,5	1,0	1,4	1,7	1,8	0,9	1,7	1,2
Werkloosheidsuitkeringen	0,1	0,7	1,0	0,8	0,8	0,9	0,7	0,8	0,8
waarvan voor werklozen ouder dan 50 jaar	0	0,7	1,4	1,4	1,4	1,5	1,0	1,4	1,2
Gezondheidszorgen	0,1	1,6	3,7	5,3	7,0	8,3	3,1	7,1	5,2
verschillen in procentpunt t.o.v. de basis	0,02	0,29	0,74	1,17	1,60	1,90	0,53	1,60	0,95
Kinderbijslag	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Uitkeringen voor arbeidsongeschiktheid	0	0	0	0,01	0,01	0,01	0	0,01	0
Pensioenen (incl. deze van de overheidsbedrijven die verbonden zijn aan de openbare uitgaven)	0,01	0,18	0,45	0,74	1,02	1,18	0,33	1,00	0,60
Brugg pensioenen	0	0	0	0,01	0,01	0,01	0	0,01	0
Werkloosheidsuitkeringen	0	0,01	0,01	0	0	0	0,01	0	0,01
waarvan voor werklozen ouder dan 50 jaar	0	0	0,01	0	0	0	0	0	0
Gezondheidszorgen	0,01	0,10	0,27	0,41	0,57	0,70	0,19	0,57	0,34
Sociaal-demografische afhankelijkheidscoëfficiënt^a	0,05	1,05	2,80	4,91	7,09	8,44	2,07	6,93	4,02
Financiële afhankelijkheidscoëfficiënt (excl. uitgaven voor gezondheidszorg) ^b	0,02	0,35	0,86	1,38	1,88	2,18	0,63	1,84	1,11
Budgettaire kost van de vergrijzing (in % van het bbp)	0,02	0,30	0,75	1,19	1,62	1,93	0,54	1,60	0,96
OVERHEIDSREKENING (in % van het bbp)									
Effectieve bijdragen en belastingen	0	0	0,01	0,02	0,02	0,03	0,01	0,02	0,01
Overige ontvangsten (excl. fictieve bijdragen)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Consumptieve bestedingen excl. rechtstreekse uitkeringen	0	0	-0,01	-0,01	-0,01	-0,01	0	-0,01	-0,01
waarvan uitgaven voor onderwijs	0	0	-0,01	-0,01	-0,01	-0,01	0	-0,01	-0,01
Sociale overdrachten aan de gezinnen in natura en in valuta	0,02	0,30	0,75	1,20	1,64	1,94	0,55	1,61	0,97
Overige primaire uitgaven	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rentelasten van de overheidsschuld	0	0,07	0,38	1,07	2,22	3,90	0,31	2,32	1,12
Overheidsruis of -tekort	-0,02	-0,36	-1,11	-2,24	-3,82	-5,80	-0,84	-3,89	-2,07
Schuld	0,02	1,53	7,66	20,96	42,48	73,85	6,23	44,27	21,61

a. Niet-actieve bevolking (inclusief brugg gepensioneerden en schoolbevolking) + werklozen in verhouding tot de beroepsbevolking in ruime zin (zie. definitie FPB), wel of niet tewerkgesteld.

b. Sociale uitkeringen (kinderbijslag inbegrepen) van de inactieve bevolking of de niet-tewerkgestelde beroepsbevolking in verhouding tot de arbeidsinkomens.

Lichte wijzigingen van de andere categorieën inactieven

De andere sociaal-economische categorieën van inactieven worden minder beïnvloed door de variant. De schoolbevolking is met 6 200 eenheden toegenomen in 2050 door minder sterftes bij vrouwen op vruchtbare leeftijd en de lagere kindersterfte. De hogere levensverwachting, en in mindere mate de toename van de werkgelegenheid, genereert meer invaliden (2 500 eenheden in 2050), brugg gepensioneerden (2 700 eenheden in 2050) en oudere werklozen (1 900 eenheden in 2050). Die toenamen zijn echter beperkt voor zover deze sociaal-economische categorieën slechts tot aan de pensioenleeftijd geraakt worden door de verlenging van de levensverwachting.

iii. *Impact op de budgettaire kost van de sociale uitgaven*

De sociale uitgaven worden rechtstreeks beïnvloed door de impact van de variant op de projectie van het aantal rechthebbenden.

Meer pensioenuitgaven

In 2050 liggen de pensioenuitgaven 10,4 % hoger ten opzichte van de basissimulatie (of 1,2 % van het bbp nl. een toename van de pensioenuitgaven in bbp-termen tussen 2000 en 2050 met 4,4 procentpunt tegenover 3,2 procentpunt in de basissimulatie). Deze stijging kan verklaard worden door de sterke toename van het aantal gepensioneerden, terwijl het gemiddeld pensioen is verminderd omdat de (lagere) pensioenen van de oudsten in de werknemersregeling, meer gewicht kregen¹.

Meer uitgaven voor arbeidsongeschiktheid, werkloosheid en brugpensioen, maar hun gewicht in het bbp blijft onveranderd

Ook de uitgaven voor arbeidsongeschiktheid, werkloosheid en brugpensioen liggen hoger dan in de basis. Enerzijds is dat te verklaren door het groter aantal rechthebbenden en anderzijds door de gemiddeld hogere uitkeringen omdat het belang van de oudsten toegenomen is, alsook het belang van de mannen wiens verlenging van de levensduur sterk is toegenomen in de variant. Gelet op de groeiversnelling in de variant, blijft het gewicht van die uitgaven in het bbp echter onveranderd.

Toegenomen gewicht van de uitgaven voor gezondheidszorg

De gestegen uitgaven voor gezondheidszorg ten opzichte van de basis worden vooral verklaard door de bevolkingstoename en voornamelijk door het groter aandeel van de oudere bevolking die meer een beroep doet op gezondheidszorg. In totaal zijn de uitgaven voor gezondheidszorg in bbp-termen toegenomen met 0,7 procentpunt in 2050.

In totaal: toename van de budgettaire kost van de vergrijzing en vermindering van het saldo van de overheidsrekening in procent van het bbp

Tot slot zorgt de variant voor een toename van de budgettaire kost van de vergrijzing met 1,9 procentpunt in 2050. Als gevolg van de hogere sociale uitgaven wordt het saldo van de overheidsrekening verminderd met 5,8 % van het bbp in 2050, rekening houdend met de toename van de schuld en bijgevolg van de rentelasten.

c. Variant 8: grotere migratiestroom

i. Gewijzigde parameter: het demografisch scenario

De jonge bevolking en de beroepsbevolking zijn omvangrijker

De variant heeft tot doel de gevoeligheid van de resultaten te toetsen aan een (netto)migratiestroom die geleidelijk verhoogd wordt met 5 % in 1999 tot 50 % vanaf 2010, ten opzichte van het basisscenario. Zo bedraagt het jaarlijks nettomigratiesaldo 22 500 vanaf 2010.

TABEL 52 - Hypothesen van het demografisch scenario Eurostat over grotere migratiestroom

	2000		2025		2050	
	variant	verschil ten opzichte van de basis	variant	verschil ten opzichte van de basis	variant	verschil ten opzichte van de basis
Nettomigratiestroom (in duizenden per jaar)	11,2	1,0	22,5	7,5	22,5	7,5

1. In de regeling van het openbaar ambt daarentegen, leidt de toename van het aantal gepensioneerden, tot een hoger gemiddeld pensioen, omwille van het groter aandeel mannen (wiens pensioen gemiddeld hoger is dan dat van de vrouwen) voor wie de levensduur méér wordt verlengd door de variant en vooral door het toegenomen belang van de oudsten (wiens pensioen hoger is dan het gemiddelde in de eerste helft van de projectieperiode).

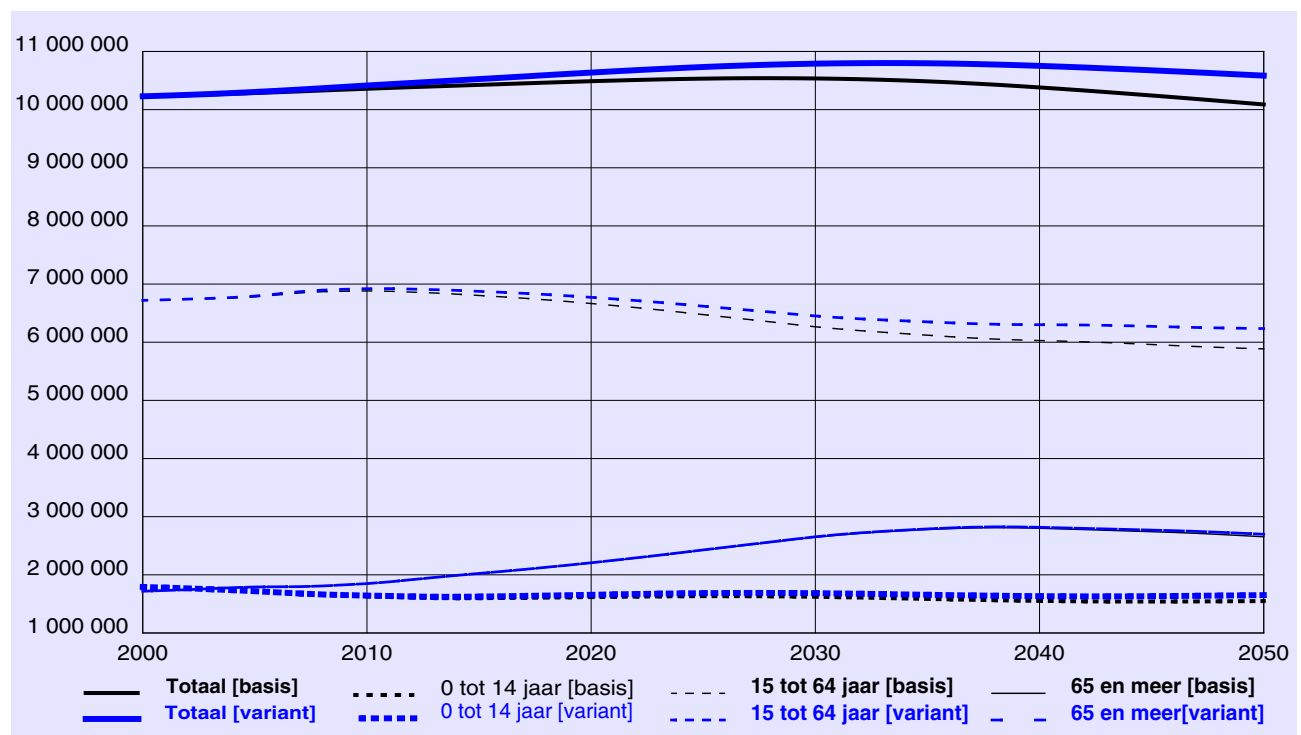
Bekeken vanuit de demografische projectie zorgt deze hypothesewijziging geleidelijk voor een grotere bevolking. Ze stijgt met 496 000 eenheden in 2050 (260 000 mannen en 236 000 vrouwen).

TABEL 53 - Resultaten van het demografisch scenario Eurostat met een grotere migratiestroom

	2000	2010	2030	2050	2050 (BASIS)
Totale bevolking in duizenden	10 228,9	10 414,6	10 790,2	10 584,5	10 088,6
<i>Grote leeftijdsgroepen in duizenden</i>					
0 tot 14 jaar	1 790,9	1 643,9	1 684,3	1 651,2	1 548,3
15 tot 39 jaar	3 491,1	3 251,6	3 066,1	3 038,5	2 844,5
40 tot 64 jaar	3 228,9	3 669,6	3 385,7	3 196,5	3 041,0
65 jaar en ouder	1 718,0	1 849,5	2 654,1	2 698,3	2 654,8
<i>Grote leeftijdsgroepen in % van het totaal</i>					
0 tot 14 jaar	17	16	16	16	15
15 tot 64 jaar	66	66	60	59	59
65 jaar en ouder	17	18	24	25	26
Afhankelijkheidscoëfficiënt van de ouderen in %: (65 jaar en meer) / (15 tot 64 jaar)	26	27	41	43	45
Vergrijzing in de vergrijzing in %: (85 jaar en meer) / (65 jaar en meer)	10	12	12	19	19
Gemiddelde leeftijd van de bevolking	39	41	44	44	45

Deze nettomigratiestromen voeden rechtstreeks de jonge bevolking en de bevolking op arbeidsleeftijd en beïnvloeden de oudere bevolking slechts na enige tijd. De demografische afhankelijkheidscoëfficiënt van de ouderen (bevolking ouder dan 65 jaar ten opzichte van de bevolking op arbeidsleeftijd van 15 - 64 jaar) daalt in 2050 zodoende met 2 procentpunt ten opzichte van de basissimulatie. De gemiddelde leeftijd van de bevolking in 2050 is 44 jaar tegenover 45 jaar in de basis.

FIGUUR 48 - Demografische bevolkingsgroepen - variant van grotere migratiestroom en basisscenario

Verspreiding van de effecten De effecten van deze variant verspreiden zich via een verhoging van de schoolbevolking en de beroepsbevolking, en bijgevolg van de werkgelegenheid en de groei.

TABEL 54 - Variant van de grotere migratiestroom (verschillen ten opzichte van het internationale basisscenario)

	2000	2010	2020	2030	2040	2050	gemiddelde		
							2000 - 2030	2030 - 2050	2000 - 2050
MACRO-ECONOMISCHE PROJECTIE: bbp (groeivoet)	0	0,10	0,10	0,16	0,14	0,13	0,11	0,14	0,12
SOCIAAL-ECONOMISCHE PROJECTIE (in duizenden)									
Schoolbevolking	0,5	22,1	55,7	88,5	118,5	148,4	40,2	118,5	71,5
Invaliden	0	0,3	1,4	4,3	8,1	11,4	1,2	8,0	3,9
Gepensioneerden	0	-0,1	0,2	4,6	20,6	56,1	0,6	24,3	10,3
Potentiële activiteitsgraad: 15 tot 64 jaar - mannen (in verschil)	0	0,02	0,08	0,10	0,09	0,07	0,05	0,09	0,06
Potentiële activiteitsgraad: 15 tot 64 jaar - vrouwen (in verschil)	0	0,02	0,07	0,08	0,06	0,05	0,04	0,06	0,05
Bruggepensioneerden	0	-0,2	-0,5	0,7	3,4	5,8	-0,2	3,4	1,3
Beroepsbevolking (definitie FPB)	0,5	29,4	81,9	140,1	199,7	254,0	59,3	198,6	115,1
Werkgelegenheid	0	18,3	65,6	128,8	183,1	231,6	49,3	182,0	102,4
waarvan werkgelegenheid van de overheidssector	0	3,5	12,0	21,1	30,0	38,2	8,4	29,9	17,0
Officiële werkloosheid	0,5	9,0	12,6	9,1	12,9	16,4	7,9	12,9	9,9
officiële werkloosheidsgraad (in verschil)	0,01	0,15	0,16	0	0	0	0,09	0	0,05
Oudere werklozen	0	2,0	3,6	2,2	3,7	6,0	2,2	3,8	2,8
SOCIALE UITGAVEN: niveau in BEF van 1998: verschillen in % t.o.v. de basis	0	0,3	0,7	1,2	2,1	3,3	0,6	2,3	1,5
Kinderbijslag	0	1,0	2,5	4,0	5,5	7,0	1,8	5,6	3,4
Uitkeringen voor arbeidsongeschiktheid	0	0,2	0,7	1,9	3,7	5,1	0,7	3,7	2,1
Pensioenen (incl. deze van de overheidsbedrijven die verbonden zijn aan de openbare uitgaven)	0	0	0	0,2	0,7	1,8	0	0,9	0,5
Brugpensioenen	0	-0,2	-0,3	0,4	2,3	3,9	-0,1	2,4	1,1
Werkloosheidsuitkeringen	0,1	1,8	3,1	2,6	4,1	5,5	1,9	4,2	2,9
waarvan voor werklozen ouder dan 50 jaar	0	0,7	1,7	1,2	2,5	4,1	1,1	2,7	1,8
Gezondheidszorgen	0	0,2	1,0	2,1	3,3	4,4	0,9	3,4	2,2
verschillen in procentpunt t.o.v. de basis	0	-0,03	-0,19	-0,48	-0,65	-0,68	-0,16	-0,63	-0,34
Kinderbijslag	0	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01
Uitkeringen voor arbeidsongeschiktheid	0	0	-0,01	-0,02	-0,01	-0,01	-0,01	-0,01	-0,01
Pensioenen (incl. deze van de overheidsbedrijven die verbonden zijn aan de openbare uitgaven)	0	-0,04	-0,15	-0,36	-0,49	-0,50	-0,12	-0,47	-0,26
Brugpensioenen	0	0	-0,01	-0,01	-0,01	-0,01	-0,01	-0,01	-0,01
Werkloosheidsuitkeringen	0	0,02	0,02	-0,01	-0,01	-0,01	0,01	-0,01	0
waarvan voor werklozen ouder dan 50 jaar	0	0	0	-0,01	-0,01	-0,01	0	-0,01	0
Gezondheidszorgen	0	-0,02	-0,04	-0,09	-0,13	-0,15	-0,04	-0,13	-0,07
Sociaal-demografische afhankelijkheidscoëfficiënt ^a	0,01	-0,04	-0,70	-2,14	-3,12	-3,23	-0,60	-2,95	-1,54
Financiële afhankelijkheidscoëfficiënt (excl. uitgaven voor gezondheidszorg) ^b	0	-0,03	-0,26	-0,72	-0,95	-0,96	-0,22	-0,91	-0,49
Budgettaire kost van de vergrijzing (in % van het bbp)	0	-0,03	-0,17	-0,49	-0,66	-0,68	-0,15	-0,63	-0,34
OVERHEIDSREKENING (in % van het bbp)									
Effectieve bijdragen en belastingen	0	0	-0,01	-0,01	-0,01	-0,01	0	-0,01	-0,01
Overige ontvangsten (excl. fictieve bijdragen)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Consumptieve bestedingen excl. rechtstreekse uitkeringen	0	0,01	0,02	0	-0,01	-0,01	0	-0,01	0
waarvan uitgaven voor onderwijs	0	0,01	0,02	0,01	0	0	0,01	0	0,01
Sociale overdrachten aan de gezinnen in natura en in valuta	0	-0,03	-0,19	-0,50	-0,66	-0,69	-0,16	-0,64	-0,35
Overige primaire uitgaven	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rentelasten van de overheidsschuld	0	-0,01	-0,09	-0,29	-0,65	-1,13	-0,08	-0,67	-0,32
Overheidssurplus of -tekort	0	0,04	0,26	0,78	1,31	1,81	0,23	1,31	0,66
Schuld	0	-0,25	-1,79	-5,86	-12,64	-21,44	-1,55	-13,00	-6,18

a. Niet-actieve bevolking (inclusief bruggepensioneerden en schoolbevolking) + werklozen in verhouding tot de beroepsbevolking in ruime zin (zie definitie FPB), wel of niet tewerkgesteld.

b. Sociale uitkeringen (kinderbijslag inbegrepen) van de inactieve bevolking of de niet-tewerkgestelde beroepsbevolking in verhouding tot de arbeidsinkomens.

ii. Impact op de sociaal-economische projectie

Een grotere schoolbevolking en beroepsbevolking

Het omvangrijker worden van de jonge bevolking en van de bevolking op arbeidsleeftijd, door de grotere migratiestromen, heeft als rechtstreeks gevolg dat de schoolbevolking en de potentiële beroepsbevolking worden verhoogd (tussen 2000 en 2050, respectievelijk

+ 71 500 en + 116 300 eenheden gemiddeld per jaar). De vermindering van het gewicht van de oudere bevolkingsgroepen verhoogt bovendien de gemiddelde potentiële activiteitsgraad: gemiddeld + 0,1 procentpunt zowel voor mannen als voor vrouwen tussen 2000 en 2050.

Meer werkgelegenheid, dus meer groei, en meer werkloosheid

De toename van de potentiële beroepsbevolking uit zich in een grotere werkgelegenheid van 254 000 eenheden in 2050 en een toename van de officiële werkloosheid met 16 400 eenheden in 2050 (de langetermijnwerkloosheidsgraad van 6,6 % blijft onveranderd). De grotere werkgelegenheid zorgt voor een snellere groei van het bbp met gemiddeld 0,1 % per jaar tussen 2000 en 2050 (of een bbp dat 6,2 % hoger is in 2050 t.o.v. de basis).

Meer inactieven die sociale uitkeringen trekken

De gestegen werkgelegenheid en werkloosheid hebben een geleidelijke impact op het aantal bruggepensioneerden en oudere werklozen: in 2050 zijn deze aantallen respectievelijk met 5 800 en 6 000 eenheden verhoogd. Ook het aantal invaliden wordt verhoogd (+ 11 400 eenheden in 2050).

Meer gepensioneerden

Op termijn komt de toename van de migratiestromen tot uiting in een groter aantal gepensioneerden. In 2050 bedraagt die toename 56 100.

iii. Impact op de budgettaire kost van de sociale uitgaven

De impact van de variant op de sociale uitgaven hangt rechtstreeks af van de effecten die ze heeft op de sociaal-economische projectie.

Afname van het gewicht van de pensioen- en brugpensioenuitgaven

De impact van de variant op de pensioen- en brugpensioenuitgaven komt pas echt tot uiting op het einde van de simulatieperiode. Er is immers een zekere termijn nodig voordat de toename van de beroepsbevolking, die het gevolg is van het grotere migratiesaldo, een weerslag heeft op de oudere leeftijdsgroepen. Ondanks de lichte stijging van het gemiddeld pensioen¹ en door de snellere groei, dalen de uitgaven voor pensioenen (en brugpensioenen) in bbp-termen ten opzichte van de basis: gemiddeld - 0,3 % tussen 2000 en 2050.

Meer uitgaven voor werkloosheid en arbeidsongeschiktheid maar hun gewicht in het bbp verandert bijna niet

De werkloosheidsuitgaven stijgen geleidelijk, parallel met het toenemend aantal werklozen (in 2010 en 2050, respectievelijk + 1,8 % en + 5,5 % t.o.v. de basissimulatie). De geleidelijke toename van die uitgaven wordt eveneens verklaard door de verandering van de leeftijdsstructuur van de werklozen. De gemiddelde uitkering wordt immers eerst verminderd ten opzichte van de basis (van gemiddeld - 0,1 % tussen 2000 en 2030) door het groter aandeel jongere werklozen in het begin van de simulatieperiode. Op lange termijn neemt het aandeel oudere werklozen daarentegen toe waardoor de gemiddelde uitkering wordt verhoogd ten opzichte van de basis (van gemiddeld + 0,1 % tussen 2030 en 2050). In totaal, gelet op de snellere economische groei, verandert het gewicht van de werkloosheidsuitgaven in het bbp nagenoeg niet ten opzichte van de basis.

De verhoging van de uitgaven voor arbeidsongeschiktheid ten opzichte van de basissimulatie (in 2010 en 2050, + 0,2 % en + 5,1 %) kan op analoge wijze verklaard worden.

1. Deze verhoging van het gemiddeld pensioen (in 2050, + 0,10 % ten opzichte van de basis) kan verklaard worden door het groter aandeel jongere gepensioneerden met een hoger pensioen in de werknemersregeling.

Iets meer uitgaven voor kinderbijslag

De toegenomen uitgaven voor kinderbijslag (in 2050, + 7 % t.o.v. de basis) zijn een gevolg van de uitbreiding van de jonge bevolkingsgroep.

Meer uitgaven voor gezondheidszorg maar hun gewicht in het bbp daalt

De verhoging van de uitgaven voor gezondheidszorg (+ 4,4 % in 2050 ten opzichte van de basissimulatie) komt door de bevolkingstoename en door de snellere groei van het bbp die daaruit voortvloeit. Die effecten worden gedeeltelijk gecompenseerd door de verjonging van de bevolking die, t.o.v. de basis, een vermindering van de uitgaven voor gezondheidszorg per hoofd met zich meebrengt. In totaal, vermindert het gewicht van die uitgaven in het bbp (- 0,2 % van het bbp in 2050).

Vermindering van de budgettaire kost van de vergrijzing en toename van het saldo van de overheidsrekening in procent van het bbp

Rekening houdend met de afname van het gewicht van de pensioenuitgaven en de uitgaven voor gezondheidszorg en ondanks de toename van de uitgaven voor de bezoldigingen van het onderwijspersoneel omwille van de grotere schoolbevolking, wordt de budgettaire kost van de vergrijzing verminderd met gemiddeld 0,7 procentpunt in 2050. De impact van die daling op het primaire saldo en bijgevolg op de schuld en de rentelasten, leidt tot een toename van het saldo van de overheidsrekening met 1,8 % van het bbp in 2050.

d. Variant 9: uitgestelde pensionering

i. Gewijzigde parameter: de wettelijke component van het sociaal-economisch scenario

Wettelijke variant met een impact op het aantal rechthebbers

De variant heeft tot doel de gevoeligheid van de resultaten te toetsen aan een wijziging van brugpensionerings- en pensioneringsleeftijden (met andere woorden een wijziging van het aantal gepensioneerden) om zo een daling van de overheidsschuld te bekomen van 10 % van het bbp in 2050. De modaliteiten van deze variant - met zuiver technische kenmerken - zijn de volgende:

Vertraagde toetreding tot brugpensioenen

- de wettelijke leeftijd voor brugpensioenen optrekken van 58 naar 60 jaar vanaf 2002 in de werknemersregeling; de mogelijkheid om vanaf 50 jaar op brugpensioenen te gaan, wordt alleszins gehandhaafd voor ondernemingen die in herstructurering zijn;

Uitstel van vervroegde pensionering in de regeling van het openbaar ambt

- de leeftijd waarop het vervroegd pensioen toegelaten is, wordt opgetrokken van 60 naar 61 jaar vanaf 2003 in de regeling van het openbaar ambt (overheid en overheidsbedrijven).

Deze maatregelen komen overeen met een vermindering van het aantal nieuwe bruggepensioneerden met 1 700 eenheden (of 11,6 % ten opzichte van de basissimulatie) in 2002 en van het aantal nieuwgepensioneerden met 6 400 eenheden (of 5,9 % ten opzichte van de basissimulatie) in 2003. De impact van die maatregelen op het aantal nieuwe rechthebbers is eenmalig voor zover de toetreding tot brugpensioenen en pensioenen enkel met 1 jaar wordt uitgesteld. Het jaar na de invoering van de maatregel vinden de toetredingen opnieuw het tempo dat nauw aansluit bij dat van het basisscenario.

Verspreiding van de effecten

De verspreiding van de effecten van deze variant is tweevoudig:

- enerzijds zorgt de initiële daling van het aantal uittredingen uit het beroepsleven naar de inactiviteit, voor een kleiner aantal bruggepensioneerden en gepensio-

neerden, alsook voor een toename van de beroepsbevolking, dus van de werkgelegenheid en bijgevolg van het bbp;

- anderzijds heeft de verlenging van de loopbaan in het openbaar ambt door uitgestelde uittredingen uit de beroepsbezigheid een impact op de berekening van het gemiddeld pensioen.

ii. Impact op de sociaal-economische projectie

Minder bruggepensioneerden en gepensioneerden

De variant zorgt rechtstreeks voor een daling van het aantal bruggepensioneerden en gepensioneerden van de regeling van het openbaar ambt: respectievelijk gemiddeld - 3 600 en - 16 300 eenheden tussen 2000 en 2050.

Toename van de beroepsbevolking

De uitgestelde pensioneringen zorgen voor een lichte toename van de potentiële beroepsbevolking bij de hogere leeftijdsgroepen: tussen 2000 en 2050 neemt de potentiële activiteitsgraad van de 15- tot 64-jarigen toe met gemiddeld 0,2 % voor vrouwen en 0,1 % voor mannen. De officiële beroepsbevolking wordt nog groter omwille van de uitgestelde brugpensioneringen: gemiddeld + 13 700 personen tussen 2000 en 2050.

Meer werkgelegenheid

De toename van de beroepsbevolking heeft een impact op de werkgelegenheid: eerst gedeeltelijk, zolang de langetermijnwerkloosheidsgraad niet bereikt wordt (*i.e.* tot 2021) en vervolgens bijna volledig (gemiddeld + 12 800 banen tussen 2022 en 2050). Het is vooral de privé-sector die deze werkgelegenheidstoename creëert omdat de beperking van de structurele werkloosheid enkel speelt op de werkgelegenheid in de privé-sector (zie hoofdstuk II).

Iets meer werkloosheid

Parallel met de toename van de werkgelegenheid, valt er ook een marginale toename van de werkloosheid te noteren, vooral van de werkloosheid op oudere leeftijd. Dat is vooral het geval tijdens de eerste twee decennia waarin de langetermijnwerkloosheidsgraad niet bereikt wordt: tussen 2000 en 2021 gemiddeld + 8 200 werklozen (waarvan 2 400 oudere werklozen) en tussen 2022 en 2050 gemiddeld + 2 500 werklozen (waarvan + 1 600 oudere werklozen).

TABEL 55 - Variant van uitgestelde pensionering (verschillen ten opzichte van het internationale basisscenario)

	2000	2010	2020	2030	2040	2050	gemiddelde		
							2000 - 2030	2030 - 2050	2000 - 2050
MACRO-ECONOMISCHE PROJECTIE: bbp (groeivoet)	0	0,01	-0,03	0	0	0,01	0,01	0	0,01
SOCIAAL-ECONOMISCHE PROJECTIE (in duizenden)									
Schoolbevolking	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Invaliden	0	0,1	-0,1	0	0,1	0,1	0	0,1	0
Gepensioneerden	0	-14,2	-19,6	-19,7	-18,3	-19,0	-14,8	-18,6	-16,3
Vrouwen ten laste van gepensioneerden (tegen gezinsbedrag)	0	1,1	0,4	-3,5	-4,7	-4,2	0	-4,4	-1,8
Potentiële activiteitsgraad: 15 tot 64 jaar - mannen (in verschil)	0	0,12	0,14	0,14	0,13	0,14	0,11	0,13	0,12
Potentiële activiteitsgraad: 15 tot 64 jaar - vrouwen (in verschil)	0	0,16	0,24	0,25	0,23	0,26	0,18	0,23	0,20
Bruggepensioneerden	0	-3,4	-4,6	-4,1	-3,5	-3,5	-3,7	-3,5	-3,6
Beroepsbevolking (definitie FPB)	0	13,0	17,2	16,3	14,2	15,0	13,3	14,5	13,7
Werkgelegenheid	0	3,5	6,0	13,5	12,5	12,9	6,4	12,6	8,8
waarvan werkgelegenheid van de overheidssector	0	0,4	0,7	0,7	0,6	0,6	0,5	0,6	0,5
Officiële werkloosheid	0	6,8	7,1	1,0	0,9	0,9	4,4	0,9	3,0
officiële werkloosheidsgraad (in verschil)	0	0,13	0,14	0	0	0	0,08	0	0,05
Oudere werklozen	0	2,6	4,1	1,8	0,9	1,2	2,5	1,0	1,9
SOCIALE UITGAVEN: niveau in BEF van 1998: verschillen in % t.o.v. de basis	0	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Kinderbijslag	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Uitkeringen voor arbeidsongeschiktheid	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pensioenen (incl. deze van de overheidsbedrijven die verbonden zijn aan de openbare uitgaven)	0	-0,7	-0,7	-0,6	-0,5	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6
Bruggpensioenen	0	-2,3	-2,6	-2,5	-2,4	-2,3	-2,4	-2,3	-2,4
Werkloosheidsuitkeringen	0	1,6	2,3	0,7	0,4	0,5	1,3	0,5	0,9
waarvan voor werklozen ouder dan 50 jaar	0	1,3	2,3	1,4	0,8	1,0	1,5	0,9	1,3
Gezondheidszorgen	0	0,1	0,2	0,4	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3
verschillen in procentpunt t.o.v. de basis	0	-0,06	-0,07	-0,14	-0,13	-0,14	-0,08	-0,13	-0,10
Kinderbijslag	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Uitkeringen voor arbeidsongeschiktheid	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pensioenen (incl. deze van de overheidsbedrijven die verbonden zijn aan de openbare uitgaven)	0	-0,07	-0,09	-0,12	-0,11	-0,12	-0,07	-0,11	-0,09
Bruggpensioenen	0	-0,01	-0,02	-0,02	-0,01	-0,01	-0,01	-0,01	-0,01
Werkloosheidsuitkeringen	0	0,01	0,01	0	0	0	0,01	0	0
waarvan voor werklozen ouder dan 50 jaar	0	0	0,01	0	0	0	0	0	0
Gezondheidszorgen	0	-0,06	-0,07	-0,14	-0,13	-0,14	-0,08	-0,13	-0,10
Sociaal-demografische afhankelijkheidscoëfficiënt ^a	0	-0,50	-0,76	-1,03	-0,98	-1,03	-0,63	-0,99	-0,77
Financiële afhankelijkheidscoëfficiënt (excl. uitgaven voor gezondheidszorg) ^b	0	-0,10	-0,14	-0,25	-0,23	-0,24	-0,14	-0,23	-0,17
Budgettaire kost van de vergrijzing (in % van het bbp)	0	-0,06	-0,08	-0,15	-0,14	-0,15	-0,08	-0,14	-0,11
OVERHEIDSREKENING (in % van het bbp)									
Effectieve bijdragen en belastingen	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Overige ontvangsten (excl. fictieve bijdragen)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Consumptieve bestedingen excl. rechtstreekse uitkeringen	0	0	0	-0,02	-0,02	-0,02	-0,01	-0,02	-0,01
waarvan uitgaven voor onderwijs	0	0	-0,01	-0,01	-0,01	-0,01	-0,01	-0,01	-0,01
Sociale overdrachten aan de gezinnen in natura en in valuta	0	-0,06	-0,08	-0,14	-0,13	-0,14	-0,08	-0,13	-0,10
Overige primaire uitgaven	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rentelasten van de overheidsschuld	0	-0,02	-0,07	-0,18	-0,32	-0,50	-0,06	-0,33	-0,17
Overheidssurplus of -tekort	0	0,08	0,15	0,33	0,47	0,65	0,14	0,48	0,28
Schuld	0	-0,43	-1,41	-3,46	-6,08	-9,35	-1,14	-6,21	-3,18

a. Niet-actieve bevolking (inclusief bruggepensioneerden en schoolbevolking) + werklozen in verhouding tot de beroepsbevolking in ruime zin (zie definitie FPB), wel of niet tewerkgesteld.

b. Sociale uitkeringen (kinderbijslag inbegrepen) van de inactieve bevolking of de niet-tewerkgestelde beroepsbevolking in verhouding tot de arbeidsinkomens.

iii. Impact op de budgettaire kost van de sociale uitgaven

Lonen veranderen niet maar er is iets meer groei

De variant heeft geen invloed op de loonevolutie noch op het sociaal beleid. Ze heeft daarentegen een klein effect op de economische groei via de verhoging van de werkgelegenheid: in 2050 ligt het bbp 0,3 % hoger dan in de basissimulatie.

Minder uitgaven voor pensioenen en bruggpensioenen

Door de vermindering van het aantal rechthebbenden, nemen de uitgaven voor pensioenen en bruggpensioenen af met respectievelijk gemiddeld 0,6 % en 2,4 % t.o.v. de basis

tussen 2000 en 2050. Het hoger gemiddeld pensioen in de regeling van het openbaar ambt¹, omwille van de verlenging van de loopbaanduur, wordt gecompenseerd door het groter gewicht van de (lagere) pensioenen in de werknemersregeling en de regeling der zelfstandigen: in 2050 wordt de gemiddelde pensioen- of brugpensioenuitkering - alle regelingen meegerekend - zeer licht verlaagd ten opzichte van de basis.

Meer werkloosheidsuitgaven maar hun gewicht in het bbp verandert niet

De werkloosheidsuitgaven worden verhoogd ten opzichte van de basis omdat het aantal werklozen toeneemt. Door de lichte groeitoename blijft hun gewicht in het bbp toch onveranderd ten opzichte van de basissimulatie.

Meer uitgaven voor gezondheidszorg maar hun gewicht in het bbp verandert niet

De verhoging van de uitgaven voor gezondheidszorg wordt verklaard door de versnelling van de groei. Vandaar dat die uitgaven in bbp-termen niet veranderen ten opzichte van de basissimulatie.

In totaal: een toename van het saldo van de overheidsrekening in procent van het bbp

In totaal heeft de vermindering van de uitgaven voor pensioenen en brugpensioenen een weerslag op het primaire saldo en bijgevolg op de evolutie van de schuld en de rentelasten. In 2050 wordt het saldo van de overheidsrekening met 0,7 % van het bbp verhoogd.

e. Variant 10: een vermindering van de uitgaven voor gezondheidszorgen

i. Gewijzigde parameter: het sociaal-beleidsscenario

Sociaal-beleidsvariant met een impact op de uitkeringen per hoofd

De variant heeft tot doel de gevoeligheid van de resultaten te toetsen aan een maatregel waarbij de terugbetalingsgraad voor gezondheidszorgen daalt om zo de overheidsschuld met 10 % van het bbp te doen dalen in 2050. De technische modaliteiten om die doelstelling te behalen, bestaat uit een vermindering van de terugbetalingsgraad vanaf 2001 met 1,05 %.

Verspreiding van de effecten

De sociaal-beleidsvariant beïnvloedt rechtstreeks de overheidsuitgaven voor gezondheidszorg.

ii. Impact op de sociaal-economische projectie

Geen impact op de sociaal-economische projectie

Deze variant heeft geen enkele impact op de sociaal-economische noch op de macro-economische projectie.

iii. Impact op de budgettaire kost van de sociale uitgaven

Minder uitgaven voor gezondheidszorg en toename van het saldo van de overheidsrekening in procent van het bbp

Enkel de uitgaven voor gezondheidszorg worden door de variant beïnvloed: gemiddeld - 1,5 % t.o.v. de basissimulatie (of - 0,1 % van het bbp) tussen 2000 en 2050. Hierdoor ontstaat er een geleidelijke vermindering van de schuld en bijgevolg van de rentelasten. De toename van het saldo van de overheidsrekening, met 0,1 % van het bbp in 2010, bereikt 0,7 % van het bbp in 2050.

1. In 2050, + 1 % ten opzichte van de basissimulatie.

TABEL 56 - Variant van een vermindering van de uitgaven voor gezondheidszorg
(verschillen ten opzichte van het internationale basisscenario)

	2000	2010	2020	2030	2040	2050	gemiddelde		
							2000 - 2030	2030 - 2050	2000 - 2050
SOCIALE UITGAVEN:	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,6	-0,5	-0,5	-0,5
niveau in BEF van 1998: verschillen in % t.o.v. de basis									
Gezondheidszorgen	-1,5	-1,5	-1,5	-1,5	-1,5	-1,5	-1,5	-1,5	-1,5
Andere sociale uitgaven	0	0	0	0	0	0	0	0	0
verschillen in procentpunt t.o.v. de basis	0	-0,10	-0,12	-0,13	-0,14	-0,14	-0,11	-0,14	-0,12
Gezondheidszorgen	0	-0,10	-0,12	-0,13	-0,14	-0,14	-0,11	-0,14	-0,12
Andere sociale uitgaven	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Budgettaire kost van de vergrijzing (in % van het bbp)	0	-0,10	-0,12	-0,13	-0,14	-0,14	-0,11	-0,14	-0,12
OVERHEIDSREKENING (in % van het bbp)									
Effectieve bijdragen en belastingen	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Overige ontvangsten (excl. fictieve bijdragen)	0	-0,02	-0,01	-0,01	-0,01	-0,01	-0,01	-0,01	-0,01
Consumptieve bestedingen excl. rechtstreekse uitkeringen	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Sociale overdrachten aan de gezinnen in natura en in valuta	0	-0,10	-0,12	-0,13	-0,14	-0,14	-0,11	-0,14	-0,12
Overige primaire uitgaven	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rentelasten van de overheidsschuld	0	-0,05	-0,11	-0,22	-0,36	-0,53	-0,09	-0,36	-0,20
Overheidsruis of -tekort	0	0,13	0,22	0,34	0,48	0,67	0,18	0,49	0,31
Schuld	0	-0,94	-2,21	-4,15	-6,69	-9,98	-1,72	-6,83	-3,78

f. Variant 11: een vermindering van de sociale uitgaven*i. Gewijzigde parameter: het sociaal-beleidsscenario**Sociaal-beleidsvariant met een impact op de gemiddelde uitkeringen voor werkloosheid en brugpensioen*

De variant heeft tot doel de gevoeligheid van de resultaten te toetsen aan een vermindering van de sociale uitgaven met als doel de overheidsschuld met 10 % van het bbp te doen dalen in 2050. Die vermindering wordt (technisch) ingevoerd door de groei van de loongrenzen¹ (die in de basissimulatie gekoppeld zijn aan de conventionele loonstijging²) voor brugpensioenen en werkloosheidsuitkeringen, met 0,7 % te vertragen vanaf 2001. De forfaitaire toelagen (voor de werkloosheid) en de toelagen, die berekend zijn op basis van de lonen die de loongrenzen niet bereiken, (voor de werkloosheid en het brugpensioen) wijzigen niet.

Verspreiding van de effecten

De effecten van deze sociaal beleidsvariant slaan rechtstreeks op de overheidsuitgaven voor werkloosheid en brugpensioen zowel via een vermindering van de maximale uitkeringen als via de toename van het aantal uitkeringen, die berekend zijn op basis van de lonen die de loongrenzen bereiken.

*ii. Impact op de sociaal-economische projectie**Geen impact op de sociaal-economische projectie*

Deze variant heeft geen enkele impact op de sociaal-economische noch op de macro-economische projectie.

1. Zie woordenlijst.
2. Zie woordenlijst.

TABEL 57 - Variant van de vermindering van de sociale uitgaven (verschillen ten opzichte van het internationale basisscenario)

	2000	2010	2020	2030	2040	2050	gemiddelde		
							2000 - 2030	2030 - 2050	2000 - 2050
SOCIALE UITGAVEN: niveau in BEF van 1998: verschillen in % t.o.v. de basis	0	-0,1	-0,5	-0,7	-0,9	-1,2	-0,4	-1,0	-0,7
Brugpensioenen	0	-1,2	-7,3	-13,6	-19,4	-24,8	-6,1	-19,7	-12,4
Werkloosheidsuitkeringen	0	-0,9	-4,6	-8,5	-12,6	-16,9	-3,3	-13,0	-7,5
waarvan voor werklozen ouder dan 50 jaar	0	-0,9	-5,4	-10,2	-14,9	-19,5	-4,2	-15,3	-9,0
Andere sociale uitgaven	0	0	0	0	0	0	0	0	0
verschillen in procentpunt t.o.v. de basis	0	-0,02	-0,10	-0,18	-0,24	-0,30	-0,07	-0,24	-0,14
Brugpensioenen	0	-0,01	-0,04	-0,07	-0,09	-0,12	-0,03	-0,09	-0,05
Werkloosheidsuitkeringen	0	-0,01	-0,06	-0,10	-0,14	-0,19	-0,04	-0,14	-0,08
waarvan voor werklozen ouder dan 50 jaar	0	0	-0,03	-0,04	-0,05	-0,07	-0,02	-0,05	-0,03
Andere sociale uitgaven	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Financiële afhankelijkheidscoëfficiënt (excl. uitgaven voor gezondheidszorg) ^a	0	-0,04	-0,19	-0,32	-0,43	-0,56	-0,13	-0,43	-0,25
Budgettaire kost van de vergrijzing (in % van het bbp)	0	-0,02	-0,10	-0,18	-0,23	-0,30	-0,07	-0,24	-0,14
OVERHEIDSREKENING (in % van het bbp)									
Effectieve bijdragen en belastingen	0	0	0	0	-0,01	-0,01	0	-0,01	0
Overige ontvangsten (excl., fictieve bijdragen)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Consumptieve bestedingen excl. rechtstreekse uitkeringen	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Sociale overdrachten aan de gezinnen in natura en in valuta	0	-0,02	-0,10	-0,18	-0,23	-0,30	-0,07	-0,24	-0,14
Overige primaire uitgaven	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rentelasten van de overheidsschuld	0	0	-0,03	-0,13	-0,29	-0,52	-0,03	-0,30	-0,14
Overheidsruis of -tekort	0	0,02	0,13	0,30	0,52	0,82	0,10	0,53	0,27
Schuld	0	-0,05	-0,73	-2,55	-5,51	-9,95	-0,64	-5,78	-2,72

a. Sociale uitkeringen (kinderbijslag inbegrepen) van de inactieve bevolking of de niet-tewerkgestelde beroepsbevolking in verhouding tot de arbeidsinkomens.

iii. Impact op de budgettaire kost van de sociale uitgaven

Onder de sociale uitgaven verschillen enkel de werkloosheidsuitgaven en de uitgaven voor brugpensioenen van de basissimulatie.

Minder werkloosheidsuitgaven

In 2050 zijn de werkloosheidsuitgaven verminderd met 0,2 % van het bbp - waarvan meer dan een derde voor uitkeringen betaald aan werklozen van 50 jaar of meer - als gevolg van de vermindering van 16,9 % van de gemiddelde werkloosheidsuitkering (- 20,4 % voor mannen, - 12,5 % voor vrouwen).

Minder uitgaven voor brugpensioenen

In 2050 zijn de brugpensioenen met 0,1 % van het bbp gedaald als gevolg van de vermindering van 24,8 % van het gemiddeld brugpensioen.

In totaal, toename van het saldo van de overheidsrekening in procent van het bbp

Die vermindering van de sociale overdrachten aan de gezinnen zorgt voor een lichte daling van de belastingontvangsten op lange termijn. De toename van het primaire saldo, veroorzaakt door de variant, en bijgevolg de schuldvermindering, zorgt voor een daling van de rentelasten met 0,5 % van het bbp in 2050. In totaal wordt het saldo van de overheidsrekening opgetrokken met 0,8 % van het bbp in 2050.

g. Variant 12: een lager pensioen

i. Gewijzigde parameter: het sociaal-beleidsscenario

Sociaal-beleidsvariant met een impact op het gemiddeld pensioen in de overheidssector

De variant heeft tot doel de gevoeligheid van de resultaten te toetsen aan een verandering van het sociaal beleid met betrekking tot het gemiddeld pensioen, om een daling van de overheidsschuld van 10 % van het bbp in 2050 tot gevolg te hebben. De technische modaliteiten bestaan uit een financiële inlevering die wordt opgenomen in de berekening van

het pensioen in de regeling van het openbaar ambt. Dat geldt voor vervroegde pensioering in de functies administratie en onderwijs. Het gemiddeld pensioen van de nieuwgepensioneerden wordt met 5 %, 3,3 % of 1,7 % verminderd naargelang ze met pensioen gaan op 60-61 jaar, op 62 jaar of op 63 jaar. Het pensioen blijft ongewijzigd als de pensionering plaatsvindt op 64 jaar of ouder.

Het gemiddeld pensioen van de gepensioneerden uit de administratie en uit het onderwijs wordt dus geleidelijk verminderd, naarmate het gewicht van de gepensioneerden die vervroegd met pensioen gaan, na 2000 toeneemt in het totaal aantal gepensioneerden. In 2050 is het gemiddeld pensioen met 5,5 % verminderd ten opzichte van de basissimulatie voor het onderwijs en met 5,6 % voor de administratie. Hieruit volgt een vermindering van het totaal gemiddeld pensioen van alle regelingen met 1,5 % in 2050 ten opzichte van de basissimulatie.

Verspreiding van de effecten Het effect van deze variant heeft rechtstreeks betrekking op de pensioenuitgaven.

ii. Impact op de sociaal-economische projectie

Geen effect op de sociaal-economische projectie Deze variant heeft geen enkele impact op de sociaal-economische projectie, noch op de macro-economische projectie.

TABEL 58 - Variant van een lager pensioen (verschillen ten opzichte van het internationale basisscenario)

	2000	2010	2020	2030	2040	2050	gemiddelde		
							2000 - 2030	2030 - 2050	2000 - 2050
SOCIALE UITGAVEN:									
niveau in BEF van 1998: verschillen in % t.o.v. de basis	0	-0,3	-0,5	-0,7	-0,7	-0,7	-0,4	-0,7	-0,6
Pensioenen (incl. deze van de overheidsbedrijven die verbonden zijn aan de openbare uitgaven)	0	-0,7	-1,2	-1,4	-1,4	-1,5	-1,0	-1,4	-1,2
Andere sociale uitgaven	0	0	0	0	0	0	0	0	0
verschillen in procentpunt t.o.v. de basis	0	-0,06	-0,11	-0,16	-0,17	-0,18	-0,09	-0,17	-0,12
Pensioenen (incl. deze van de overheidsbedrijven die verbonden zijn aan de openbare uitgaven)	0	-0,06	-0,11	-0,16	-0,17	-0,18	-0,09	-0,17	-0,12
Andere sociale uitgaven	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Financiële afhankelijkheidscoëfficiënt (excl. uitgaven voor gezondheidszorg) ^a	0	-0,12	-0,21	-0,30	-0,32	-0,32	-0,16	-0,32	-0,22
Budgettaire kost van de vergrijzing (in % van het bbp)	0	-0,06	-0,11	-0,16	-0,17	-0,17	-0,09	-0,17	-0,12
OVERHEIDSREKENING (in % van het bbp)									
Effectieve bijdragen en belastingen	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Overige ontvangsten (excl. fictieve bijdragen)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Consumptieve bestedingen excl. rechtstreekse uitkeringen	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Sociale overdrachten aan de gezinnen in natura en in valuta	0	-0,06	-0,11	-0,16	-0,17	-0,17	-0,09	-0,17	-0,12
Overige primaire uitgaven	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rentelasten van de overheidsschuld	0	-0,02	-0,07	-0,18	-0,33	-0,53	-0,06	-0,34	-0,17
Overheidsruis of -tekort	0	0,08	0,19	0,34	0,51	0,70	0,14	0,51	0,29
Schuld	0	-0,40	-1,47	-3,50	-6,34	-9,97	-1,16	-6,48	-3,31

a. Sociale uitkeringen (kinderbijslag inbegrepen) van de inactieve bevolking of de niet-tewerkgestelde beroepsbevolking in verhouding tot de arbeidsinkomens.

iii. Impact op de budgettaire kost van de sociale uitgaven

Minder pensioenuitgaven De enige sociale uitgaven die beïnvloed worden, zijn de uitgaven die de variant beoogt, namelijk de pensioenuitgaven in de regeling van het openbaar ambt. Het gaat om een afname van 0,2 procentpunt in bbp-termen in 2050 ten opzichte van de basissimulatie.

In totaal wordt het saldo van de overheidsrekening verhoogd in procent van het bbp

Gelet op het rechtstreeks effect van de variant op het primaire saldo en bijgevolg op de rentelasten, wordt het saldo van de overheidsrekening in totaal met 0,7 % van het bbp verhoogd in 2050.

3. De specifieke scenario's van de EU

a. **Variant 13: een minder omvangrijke bevolking**

i. *Gewijzigde parameters: het demografisch scenario*

Complexe demografische variant: minder jongeren, minder actieven, minder ouderen

De variant heeft tot doel de gevoeligheid van de resultaten te toetsen aan een minder omvangrijke bevolking. Deze variant wordt verkregen door het hele demografisch scenario te wijzigen: een lagere vruchtbaarheidsgraad, een kortere levensverwachting en een kleinere nettomigratiestroom.

TABEL 59 - Hypothesen van het demografisch scenario van Eurostat met een "lage" bevolking

	2000		2025		2050	
	variant	verschil ten opzichte van de basis	variant	verschil ten opzichte van de basis	variant	verschil ten opzichte van de basis
Vruchtbaarheidsgraad	1,47	-0,07	1,48	-0,27	1,50	-0,30
Levensverwachting bij de geboorte (mannen)	74,9	-0,4	76,5	-3,2	76,5	-4,0
Levensverwachting bij de geboorte (vrouwen)	81,2	-0,3	82,4	-2,5	82,5	-3,0
Levensverwachting op 65 jaar (mannen)	15,4	-0,3	16,4	-2,1	16,4	-2,6
Levensverwachting op 65 jaar (vrouwen)	19,5	-0,2	20,3	-1,8	20,4	-2,1
Nettomigratiestroom (in duizenden per jaar)	5 613	-4 591	10 000	-5 000	10 000	-5 000

Het geheel van die wijzigingen komt tot uiting in een daling van de bevolking. Het gaat om 1,7 miljoen mensen tegen 2050 van wie 901 000 mannen en 802 000 vrouwen (zie tabel 60). Het effect van de variant neemt toe in de tijd (in 2010 is de bevolking slechts met 227 000 eenheden gedaald) en betreft alle leeftijdsgroepen.

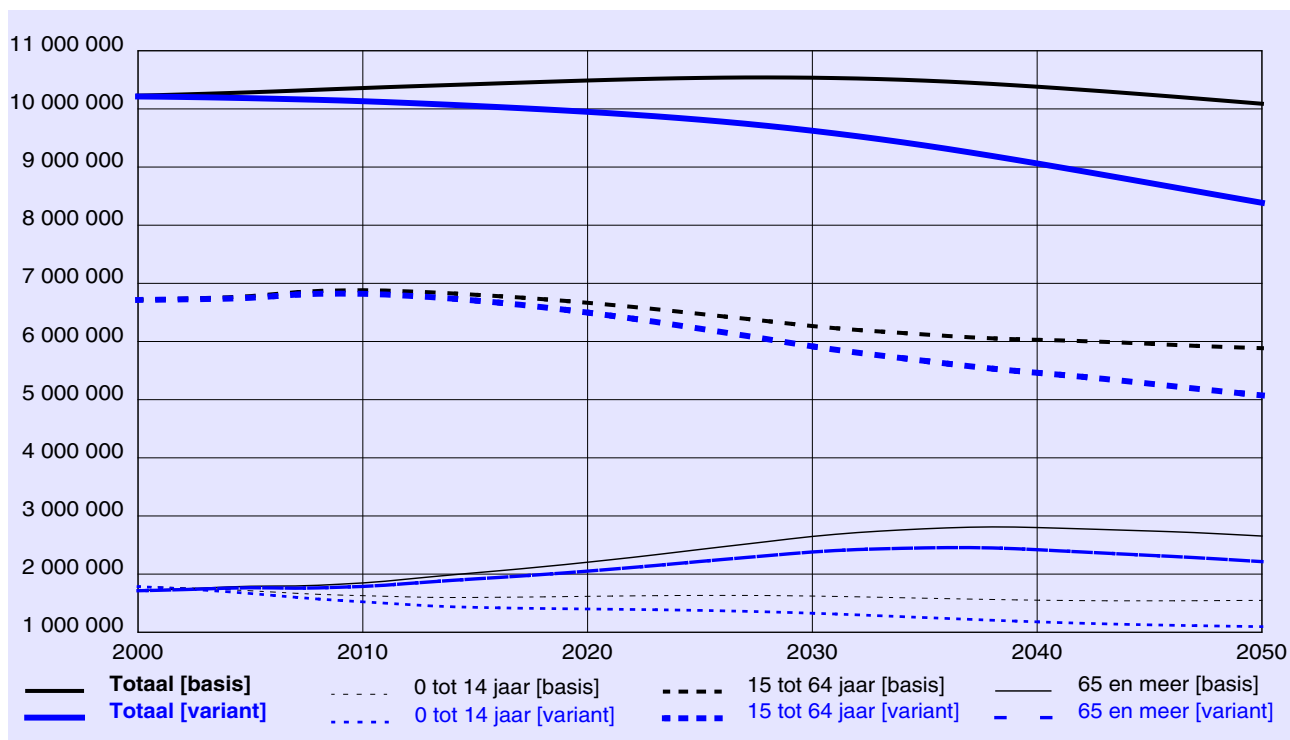
Het effect van de variant is echter niet hetzelfde voor alle leeftijdsgroepen. Vooral in 2050 is het aandeel hoge leeftijden (85 jaar en ouder) in de oudere leeftijdsgroep (65 jaar en ouder) veel geringer: 15 % tegenover 19 % in het internationale basisscenario. Zo is de demografische afhankelijkheidscoëfficiënt van de ouderen (bevolking van ouder dan 65 jaar in verhouding tot de bevolking op arbeidsleeftijd van 15 - 64 jaar) met 1 procentpunt gedaald in 2050. De gemiddelde leeftijd van de bevolking is daarentegen hoger dan in het basisscenario (46 jaar tegenover 45 jaar in het basisscenario).

TABEL 60 - Resultaten van het demografisch scenario van Eurostat met een "lage" bevolking en basisscenario

	2000	2010	2030	2050	2050 (BASIS)
Totale bevolking in duizenden	10 213,3	10 132,2	9 624,2	8 385,3	10 088,6
<i>Grote leeftijdsgroepen in duizenden</i>					
0 tot 14 jaar	1 784,7	1 523,5	1 327,6	1 097,0	1 548,3
15 tot 39 jaar	3 486,5	3 174,8	2 700,9	2 286,9	2 844,5
40 tot 64 jaar	3 227,9	3 645,6	3 215,1	2 786,9	3 041,0
65 jaar en ouder	1 714,1	1 788,3	2 380,6	2 214,5	2 654,8
<i>Grote leeftijdsgroepen in % van het totaal</i>					
0 tot 14 jaar	17	15	14	13	15
15 tot 64 jaar	66	67	61	61	59
65 jaar en ouder	17	18	25	26	26
Afhankelijkheidscoëfficiënt van de ouderen in %: (65 jaar en meer) / (15 tot 64 jaar)	26	26	40	44	45
Vergrijzing in de vergrijzing in %: (85 jaar en meer) / (65 jaar en meer)	10	12	10	15	19
Gemiddelde leeftijd van de bevolking	39	41	45	46	45

Verspreiding van de effecten De verspreiding van de effecten van deze variant gaat via de impact van de lagere vruchtbaarheidsgraad en het lagere migratiesaldo, op de schoolbevolking en op de beroepsbevolking en via de impact van de lagere levensverwachting op het aantal oudere rechthebbenden (vooral de gepensioneerden) en op de periode waarin ze uitkeringen ontvangen.

FIGUUR 49 - Totale bevolking (demografisch concept): variant 'lage' bevolking en basisscenario

TABEL 61 - Variant van de "lage" bevolking (verschillen ten opzichte van het internationale basisscenario)

	2000	2010	2020	2030	2040	2050	gemiddelde		
							2000 - 2030	2030 - 2050	2000 - 2050
MACRO-ECONOMISCHE PROJECTIE: bbp (groeivoet)	0	-0,14	-0,25	-0,38	-0,49	-0,62	-0,17	-0,49	-0,30
SOCIAAL-ECONOMISCHE PROJECTIE (in duizenden)									
Schoolbevolking	-6,9	-114,3	-264,4	-391,7	-504,0	-615,1	-191,6	-503,8	-316,2
Invaliden	-0,1	-1,1	-3,9	-7,4	-11,8	-18,0	-2,8	-12,1	-6,6
Gepensioneerden	-3,3	-52,4	-145,7	-270,8	-405,3	-485,3	-109,5	-395,0	-223,9
Vrouwen ten laste van gepensioneerden (tegen gezinsbedrag)	-1,0	-15,2	-31,0	-37,5	-35,8	-31,8	-21,9	-35,5	-27,2
Potentiële activiteitsgraad: 15 tot 64 jaar - mannen (in verschil)	0	-0,03	0,29	0,58	0,56	0,50	0,18	0,55	0,33
Potentiële activiteitsgraad: 15 tot 64 jaar - vrouwen (in verschil)	0	-0,03	0,27	0,56	0,54	0,41	0,17	0,52	0,31
Brugg gepensioneerden	-0,1	-0,4	-1,1	-3,1	-4,7	-5,6	-1,0	-4,5	-2,4
Beroepsbevolking (definitie FPB)	-3,2	-45,5	-102,4	-216,6	-377,8	-565,9	-83,6	-382,7	-204,2
Werkgelegenheid	0	-27,4	-94,2	-198,9	-348,3	-522,7	-69,4	-353,0	-183,6
waarvan werkgelegenheid van de overheidssector	0	-9,5	-32,0	-57,3	-85,2	-115,4	-22,6	-85,6	-47,9
Officiële werkloosheid	-3,2	-12,8	-2,9	-14,1	-24,6	-36,9	-10,2	-24,9	-16,2
officiële werkloosheidsgraad (in verschil)	-0,06	-0,21	0,08	0	0	0	-0,11	0	-0,06
Oudere werklozen	0	-5,3	-5,3	-3,7	-4,9	-6,2	-4,0	-4,8	-4,4
SOCIALE UITGAVEN: niveau in BEF van 1998: verschillen in % t.o.v. de basis	-0,2	-2,1	-4,5	-7,5	-11,1	-14,5	-4,0	-11,4	-7,9
Kinderbijslag	-0,3	-4,7	-11,5	-17,2	-22,6	-28,2	-8,4	-23,0	-14,4
Uitkeringen voor arbeidsongeschiktheid	-0,4	-1,6	-2,9	-4,9	-7,4	-10,3	-2,6	-7,7	-5,0
Pensioenen (incl. deze van de overheidsbedrijven die verbonden zijn aan de openbare uitgaven)	-0,1	-2,2	-5,2	-8,1	-11,6	-14,6	-4,5	-11,8	-8,5
Bruggpensioenen	0	-0,3	-0,6	-1,9	-3,2	-3,8	-0,7	-3,1	-1,8
Werkloosheidsuitkeringen	-0,5	-3,1	-1,7	-4,1	-7,3	-10,8	-2,7	-7,6	-4,8
waarvan voor werklozen ouder dan 50 jaar	-0,1	-2,2	-2,8	-2,6	-4,3	-5,2	-2,3	-4,2	-3,1
Gezondheidszorgen	-0,2	-1,5	-3,7	-6,6	-10,7	-14,8	-3,3	(-11,1	-7,4
verschillen in procentpunt t.o.v. de basis	-0,04	-0,29	-0,51	-0,62	-0,55	-0,18	-0,40	-0,49	-0,43
Kinderbijslag	-0,01	-0,05	-0,11	-0,14	-0,14	-0,14	-0,08	-0,14	-0,10
Uitkeringen voor arbeidsongeschiktheid	0	-0,01	-0,01	0	0,02	0,05	-0,01	0,03	0,01
Pensioenen (incl. deze van de overheidsbedrijven die verbonden zijn aan de openbare uitgaven)	-0,01	-0,13	-0,30	-0,30	-0,33	-0,08	-0,21	-0,30	-0,25
Bruggpensioenen	0	0	0,01	0,02	0,03	0,06	0,01	0,03	0,02
Werkloosheidsuitkeringen	-0,01	-0,04	0,01	0,01	0,02	0,04	-0,02	0,02	0
waarvan voor werklozen ouder dan 50 jaar	0	-0,01	0	0,01	0,02	0,04	0	0,02	0,01
Gezondheidszorgen	-0,01	-0,06	-0,12	-0,13	-0,15	-0,09	-0,08	-0,14	-0,10
Sociaal-demografische afhankelijkheidscoëfficiënt^a	-0,21	-2,82	-6,44	-8,98	-9,78	-8,53	-4,66	-9,41	-6,53
Financiële afhankelijkheidscoëfficiënt (excl. uitgaven voor gezondheidszorg) ^b	-0,06	-0,42	-0,71	-0,88	-0,72	-0,12	-0,56	-0,64	-0,59
Budgettaire kost van de vergrijzing (in % van het bbp)	-0,04	-0,38	-0,80	-1,06	-1,07	-0,73	-0,59	-1,01	-0,75
OVERHEIDSREKENING (in % van het bbp)									
Effectieve bijdragen en belastingen	0	0	0,01	0,01	0,02	0,03	0,01	0,02	0,01
Overige ontvangsten (excl. fictieve bijdragen)	0	-0,06	-0,06	-0,06	-0,06	-0,05	-0,05	-0,06	-0,05
Consumptieve bestedingen excl. rechtstreekse uitkeringen	0	-0,07	-0,24	-0,38	-0,45	-0,50	-0,17	-0,45	-0,28
waarvan uitgaven voor onderwijs	0	-0,08	-0,27	-0,40	-0,48	-0,53	-0,18	-0,47	-0,30
Sociale overdrachten aan de gezinnen in natura en in valuta	-0,04	-0,29	-0,52	-0,63	-0,56	-0,17	-0,40	-0,50	-0,44
Overige primaire uitgaven	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rentelasten van de overheidsschuld	0	-0,07	-0,37	-1,13	-2,37	-4,21	-0,32	-2,48	-1,19
Overheidsruis of -tekort	0,04	0,38	1,08	2,10	3,35	4,85	0,85	3,39	1,87
Schuld	-0,05	-1,68	-7,61	-21,82	-44,70	-78,22	-6,43	-46,63	-22,68

a. Niet-actieve bevolking (inclusief brugg gepensioneerden en schoolbevolking) + werklozen in verhouding tot de beroepsbevolking in ruime zin (zie definitie FPB), wel of niet tewerkgesteld.

b. Sociale uitkeringen (kinderbijslag inbegrepen) van de inactieve bevolking of de niet-tewerkgestelde beroepsbevolking in verhouding tot de arbeidsinkomens.

ii. Impact op de sociaal-economische projectie

Kleinere schoolbevolking, minder invaliden

De schoolbevolking en het aantal invaliden dalen (in 2050 met 615 000 en 18 000 eenheden ten opzichte van de basis) door de vermindering van respectievelijk de jonge bevolking en de bevolking op arbeidsleeftijd.

Minder gepensioneerden

Het aantal gepensioneerden is eveneens verminderd (in 2050, - 485 000 ten opzichte van de basis) door enerzijds de daling van het aantal nieuwgepensioneerden als gevolg van de

daling van de bevolking op arbeidsleeftijd en anderzijds door meer sterftes als gevolg van de lagere overlevingscoëfficiënten. Het vroegtijdig overlijden, ten opzichte van de basis, is bij mannen meer uitgesproken dan bij vrouwen, waardoor eveneens het aandeel van gepensioneerden tegen gezinsbedrag lager ligt (- 0,5 % gemiddeld).

Minder potentiële beroepsbevolking vooral in de oudere leeftijdsklassen

De daling van de bevolking, ten opzichte van de basissimulatie, zorgt voor een afname van alle componenten van de potentiële beroepsbevolking. Die daling is echter niet in verhouding met de daling van de bevolking gezien de leeftijdsstructuur ook gewijzigd wordt ten opzichte van de basis. Het gewicht van de leeftijdsgroep 50 - 64 jaar neemt zodoende geleidelijk toe ten nadele van de groep 15 - 49 jaar.

... ondanks een lichte toename van de potentiële activiteitsgraad

In totaal worden de potentiële activiteitsgraden licht verhoogd (ook omwille van de herstructurering van de werkgelegenheid per beroepsstatuut ten voordele van de privé-sector omdat de pensionering in de overheidssector op jongere leeftijd gebeurt dan in de privé-sector). De daling van het aantal bruggepensioneerden en oudere werklozen is relatief veel minder uitgesproken dan de vermindering van de werkgelegenheid of van de officiële werkloosheid.

iii. Impact op de budgettaire kost van de sociale uitgaven

Ongewijzigde lonen

De hypothesen i.v.m. de productiviteitsgroei en dus de loonstijging en het sociaal beleid worden in de variant niet gewijzigd. Het effect hiervan op de sociale uitgaven hangt dus af van de impact van de variant op de sociaal-economische projectie.

Minder uitgaven voor kinderbijslag

De uitgaven voor kinderbijslag zijn sterk verminderd tegenover de basis (- 28,2 % in 2050) door de enorme daling van de schoolbevolking. Bovendien is er een lichte daling van de gemiddelde uitkering als gevolg van de herverdeling van de werkgelegenheid per beroepsstatuut die volgt op de meer uitgesproken daling van de werkgelegenheid in het onderwijs. Gelet op de groeivertraging als gevolg van de daling van de werkgelegenheid, verminderen de uitgaven voor kinderbijslag in bbp-termen met 0,1 procentpunt in 2050.

Minder pensioenuitgaven ondanks een hogere vervangingsratio

In 2050 zijn de pensioenuitgaven met 14,6 % gedaald ten opzichte van de basissimulatie. Die daling verloopt niet evenredig met de vermindering van het aantal gepensioneerden omdat het gemiddeld pensioen in de werknemersregeling toegenomen is als gevolg van het groter gewicht van de jongere gepensioneerden (met een hoger pensioen); het kleiner aandeel van de gezinspensioenen vormt immers geen compensatie voor dit laatste effect.¹ In 2050 is de vervangingsratio van de pensioenuitgaven (zie woordenlijst) toegenomen met 0,3 % ten opzichte van de basissimulatie². Rekening houdend met de groeivertraging, worden de pensioenuitgaven in bbp-termen slechts met 0,1 procentpunt verminderd in 2050.

Minder uitgaven voor brugpensioenen maar een toenemend belang in het bbp

De uitgaven voor brugpensioenen zijn evenredig verminderd met het aantal rechthebbenden (- 3,8 % in 2050). Gezien de groeivertraging, is het gewicht in het bbp van die uitgaven echter gestegen met 0,6 procentpunt in 2050.

-
1. Die stijging van het gemiddeld pensioen in de werknemersregeling wordt ook niet gecompenseerd door de daling van het gemiddeld pensioen in de regeling van het openbaar ambt (administratie) als gevolg van de meer uitgesproken daling van het gewicht van de gepensioneerde mannen en het vroeger overlijden van oudere gepensioneerden (van wie het pensioen hoger is, toch in de eerste helft van de projectieperiode).
 2. Als de vervangingsratio voor de "beschermde bevolking" in aanmerking genomen wordt, i.e. de pensioenuitgaven per gepensioneerde of vrouw ten laste in verhouding tot het gemiddelde loon, is de verhoging in 2050 + 0,58 % ten opzichte van de basissimulatie.

Minder uitgaven voor arbeidsongeschiktheid maar hun gewicht in het bbp stijgt

De uitkeringen voor arbeidsongeschiktheid¹ liggen in 2050 10,3 % lager, enerzijds door minder geboortes en anderzijds door de daling van het aantal invaliden. Hun gewicht in het bbp is in 2050 echter met 0,5 procentpunt toegenomen.

Minder uitgaven voor werkloosheid maar een toenemend belang in het bbp

In 2050 liggen de werkloosheidsuitkeringen 10,8 % lager dan in de basis omdat het aantal werklozen afgenomen is en omwille van het effect op de gemiddelde uitkering (die in 2050 0,4 % lager is dan in de basis) door de wijziging van de verdeling per leeftijd en geslacht van de werklozen. Gelet op de groeivertraging, zijn die uitgaven in bbp-termen met 0,4 procentpunt gestegen in 2050.

Minder uitgaven voor gezondheidszorg

Ook de uitgaven voor gezondheidszorg zijn duidelijk verminderd ten opzichte van de basis (- 14,8 % of - 0,1 % van het bbp in 2050) door de daling en in mindere mate de verjonging van de bevolking.

In totaal daling van de budgettaire kost van de vergrijzing en toename van het saldo van de overheidsrekening in procent van het bbp

Gelet op de lagere uitgaven voor de bezoldigingen in het onderwijs (tengevolge van een verminderde schoolbevolking), ligt de budgettaire kost van de vergrijzing 0,7 procentpunt lager. Die vermindering zorgt voor een toename van het saldo van de overheidsrekening met 4,8 % van het bbp in 2050, rekening houdend met de effecten op de schuld en de rentelasten (- 4,2 % van het bbp in 2050) die hieruit voortvloeien.

b. Variant 14: een omvangrijkere bevolking

i. Gewijzigde parameters: het demografisch scenario

Complexe demografische variant: meer jongeren, meer actieven, meer ouderen

De variant heeft tot doel de gevoeligheid van de resultaten te toetsen aan een omvangrijkere bevolking. Die wordt verkregen door het hele demografisch scenario te wijzigen: hogere vruchtbaarheidsgraad, langere levensverwachting en grotere nettomigratiestroom.

TABEL 62 - Hypothesen van het demografisch scenario Eurostat met een "hoge" bevolking en basisscenario

	2000		2025		2050	
	variant	verschil ten opzichte van de basis	variant	verschil ten opzichte van de basis	variant	verschil ten opzichte van de basis
Vruchtbaarheidsgraad	1,63	0,09	1,97	0,22	2,00	0,20
Levensverwachting bij de geboorte (mannen)	75,7	0,4	81,8	2,1	83,5	3,0
Levensverwachting bij de geboorte (vrouwen)	81,7	0,2	86,3	1,4	87,5	2,0
Levensverwachting op 65 jaar (mannen)	16,0	0,3	19,9	1,4	21,0	2,0
Levensverwachting op 65 jaar (vrouwen)	19,9	0,2	23,2	1,1	24,0	1,5
Nettomigratiestroom (in duizenden per jaar)	14 715	4 511	20 000	5 000	20 000	5 000

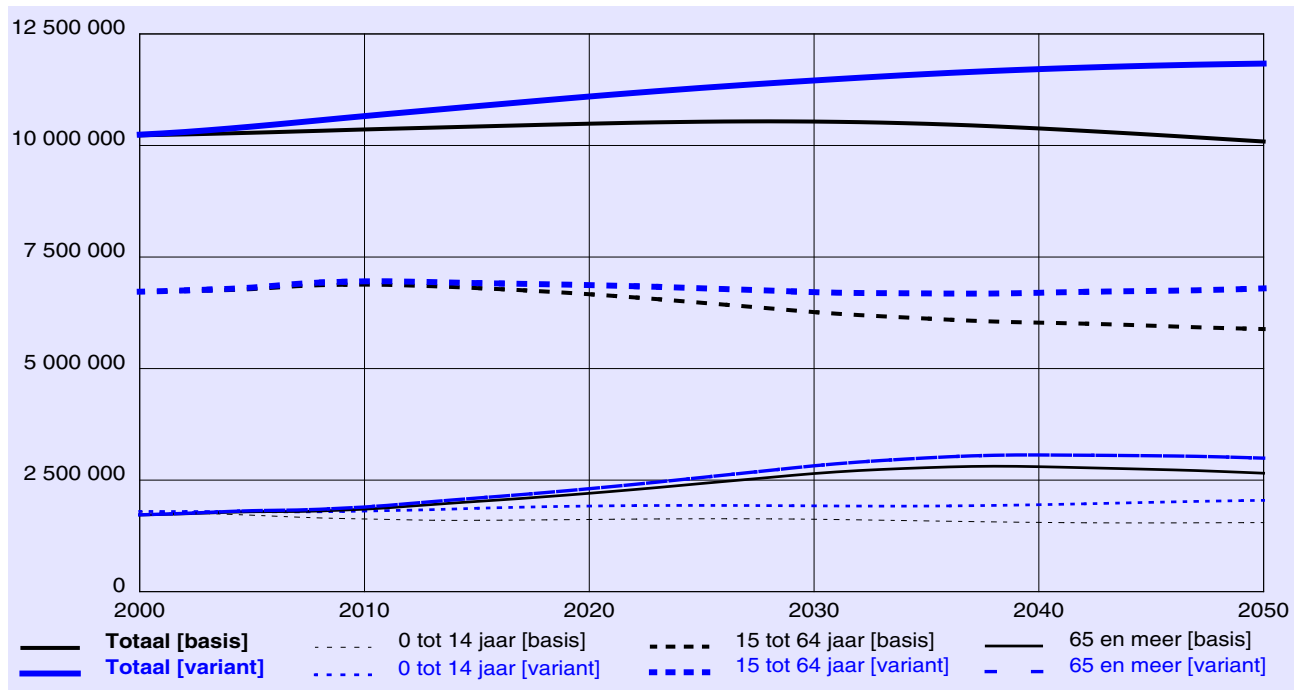
Door al die wijzigingen telt de bevolking 1,750 miljoen personen meer in 2050 (925 000 mannen en 823 000 vrouwen) - zie tabel 63. Het effect van de variant neemt toe in de tijd (in 2010 is de bevolking nog maar met 300 000 eenheden toegenomen). Alle leeftijdsgroepen worden beïnvloed maar het zullen de jongste leeftijdsgroepen zijn die in 2050 het meest zullen toegenomen zijn: + 500 000 kinderen van 0 tot 14 jaar, + 600 000 personen van 15 tot 39 jaar, tegen +310 000 personen van 40 tot 64 jaar en + 340 000 65-jarigen en ouder.

1. De uitkeringen voor arbeidsongeschiktheid bevatten moederschapsuitkeringen.

TABEL 63 - Resultaten van het demografisch scenario van Eurostat met een "hoge" bevolking

	2000	2010	2030	2050	2050 (BASIS)
Totale bevolking in duizenden	10 243,3	10 659,1	11 457,2	11 836,0	10 088,6
<i>Grote leeftijdsgroepen in duizenden</i>					
0 tot 14 jaar	1 798,6	1 806,5	1 923,2	2 046,6	1 548,3
15 tot 39 jaar	3 493,2	3 273,5	3 295,9	3 445,5	2 844,5
40 tot 64 jaar	3 229,8	3 682,1	3 416,8	3 351,6	3 041,0
65 jaar en ouder	1 721,7	1 897,0	2 821,3	2 992,3	2 654,8
<i>Grote leeftijdsgroepen in % van het totaal</i>					
0 tot 14 jaar	18	17	17	17	15
15 tot 64 jaar	65	65	59	58	59
65 jaar en ouder	17	18	25	25	26
Afhankelijkheidscoëfficiënt van de ouderen in %: (65 jaar en meer) / (15 tot 64 jaar)	26	27	42	44	45
Vergrijzing in de vergrijzing in %: (85 jaar en meer) / (65 jaar en meer)	11	13	13	21	19
Gemiddelde leeftijd van de bevolking	39	41	43	43	45

De leeftijdsstructuur van de bevolking wijzigt dus en de demografische afhankelijkheidsratio van de ouderen daalt met 1 procentpunt in 2050 (44 % in plaats van 45 % in het basisscenario); het gewicht van de jongeren in de bevolking is gevoelig toegenomen (17 % in plaats van 15 % in het basisscenario). De gemiddelde leeftijd van de bevolking is in 2050 43 jaar in plaats van 45 jaar in het basisscenario.

FIGUUR 50 - Totale bevolking (demografisch concept): variant "hoge" bevolking en basisscenario**Verspreiding van de effecten**

De effecten van deze variant verspreiden zich via de verhoging van de schoolbevolking en de beroepsbevolking, alsook via de gevolgen van de verlenging van de levensverwachting op het aantal oudere rechthebbenden (vooral de gepensioneerden) en op de periode waarin ze uitkeringen trekken.

*ii. Impact op de sociaal-economische projectie**Een grotere schoolbevolking, dus meer werkgelegenheid in het onderwijs*

Naarmate het aantal geboortes toeneemt, wordt de schoolbevolking geleidelijk groter ten opzichte van het basisscenario tot 668 000 personen in 2050. Die toename heeft een direct effect op de werkgelegenheid in het onderwijs en dus op het gewicht van de werkgelegenheid in de overheidssector in het totaal van de werkgelegenheid.

Meer invaliden

Door de grotere bevolking op arbeidsleeftijd, is ook het aantal invaliden geleidelijk toegenomen: in 2050, + 20 000 personen t.o.v. de basissimulatie.

Meer gepensioneerden

Ook het aantal gepensioneerden stijgt (in 2050, + 372 000 personen ten opzichte van de basis), enerzijds als gevolg van de hogere leeftijd waarop men overlijdt en anderzijds door het toenemend aantal pensioneringen als gevolg van de stijging van de bevolking op arbeidsleeftijd. Verder is er een erg lichte toename van het aantal gepensioneerden aan gezinsbedrag (gemiddeld + 0,3 %) door de lichte daling van de potentiële activiteitsgraad en door de verlenging van de levensverwachting die meer uitgesproken is voor mannen dan voor vrouwen.

Een grotere potentiële beroepsbevolking, vooral in de jongere leeftijdsgroepen...

Alle componenten van de potentiële beroepsbevolking nemen toe. Die stijgingen zijn echter niet in verhouding tot de toename van de bevolking omdat de leeftijdsstructuur van de bevolking eveneens gewijzigd wordt. Bijgevolg is de toename van het aantal gepensioneerden en van het aantal oudere werklozen relatief veel minder uitgesproken dan de verhoging van de werkgelegenheid of van de officiële werkloosheid.

... ondanks een lichte daling van de potentiële activiteitsgraden

In totaal zijn de potentiële activiteitsgraden licht gedaald. De herverdeling van de beroepsbevolking per beroepsstatuut leidt immers tot vervroegde pensioneringen omdat de pensionering in de overheidssector doorgaans op jongere leeftijd gebeurt dan in de privé-sector.

*iii. Impact op de budgettaire kost van de sociale uitgaven**Ongewijzigde lonen*

In de variant worden de hypothesen i.v.m. de productiviteitsgroei en dus de loonstijging en het sociaal beleid niet gewijzigd. Het effect van die variant op de sociale uitgaven hangt bijgevolg af van de impact van de variant op de sociaal-economische projectie.

Meer uitgaven voor kraamgeld en kinderbijslag

De uitgaven voor kraamgeld en kinderbijslag zijn duidelijk gestegen ten opzichte van de basis (in 2050, + 31,2 %) door de toename van het aantal geboortes en de schoolbevolking: het gewicht in het bbp van die uitgaven is met 0,1 procentpunt toegenomen.

Meer pensioenuitgaven ondanks een lichte daling van de vervangingsratio; hun gewicht in het bbp daalt

In 2050 zijn de pensioenuitgaven met 11,3 % toegenomen ten opzichte van de basissimulatie. Die toename is niet evenredig met de toename van het aantal gepensioneerden omdat het gemiddeld pensioen in de werknemersregeling lager ligt als gevolg van het groter gewicht van de oudere gepensioneerden (met een lager pensioen). De lichte toename van het gewicht van de gezinspensioenen compenseert dat effect immers niet.¹ In 2050 is de vervangingsratio van het gemiddeld pensioen (*zie* woordenlijst) iets gedaald (- 0,04 % ten opzichte van de basissimulatie).² Door de versnelde groei als gevolg van de hogere

1. Die daling van het gemiddeld pensioen in de werknemersregeling wordt ook niet gecompenseerd door de toename van het gemiddelde pensioen in de regeling van het openbaar ambt die volgt op enerzijds de toename van het gewicht van de mannen en anderzijds op het laattijdiger overlijden van de oudere gepensioneerden (met een hoger pensioen, toch in de eerste helft van de projectieperiode).

2. Als de vervangingsratio voor de "beschermde bevolking" beschouwd wordt, i.e. de pensioenuitgaven per gepensioneerde of vrouw ten laste in verhouding tot het gemiddelde loon, is de vermindering - 0,25 % ten opzichte van de basissimulatie in 2050.

werkgelegenheid, zijn de pensioenuitgaven in bbp-termen verminderd met 0,5 procentpunt in 2050 t.o.v. de basissimulatie.

Meer uitgaven voor brugpensioen, maar hun gewicht in het bbp daalt

De toename van het aantal bruggepensioneerden, gaat gepaard met de sociale uitgaven die zij genieten (+ 3,6 % in 2050). Gelet op de groeiversnelling, is het gewicht in het bbp van de uitgaven voor brugpensioenen iets afgenomen (- 0,05 procentpunt in 2050).

TABEL 64 - Variant van de "hoge" bevolking (verschillen ten opzichte van het internationale basisscenario)

	2000	2010	2020	2030	2040	2050	gemiddelde		
							2000 - 2030	2030 - 2050	2000 - 2050
MACRO-ECONOMISCHE PROJECTIE: bbp (groevoet)	0	0,17	0,16	0,49	0,43	0,44	0,21	0,44	0,30
SOCIAAL-ECONOMISCHE PROJECTIE (in duizenden)									
Schoolbevolking	8,8	188,6	375,7	439,2	530,7	668,3	262,9	539,8	373,4
Invaliden	0,1	1,0	3,2	6,5	12,2	20,3	2,4	12,6	6,5
Gepensioneerden	3,2	41,9	96,3	174,5	280,1	372,4	74,4	277,7	156,1
Vrouwen ten laste van gepensioneerden (tegen gezinsbedrag)	1,0	11,9	20,8	24,9	26,0	25,5	15,3	25,8	19,4
Potentiële activiteitsgraad: 15 tot 64 jaar - mannen (in verschil)	0	0,04	-0,52	-0,77	-0,17	-0,19	-0,29	-0,30	-0,28
Potentiële activiteitsgraad: 15 tot 64 jaar - vrouwen (in verschil)	0	0,04	-0,48	-0,70	-0,13	-0,10	-0,27	-0,24	-0,25
Bruggepensioneerden	0	0	-0,4	1,4	4,1	5,4	0,1	3,8	1,6
Beroepsbevolking (definitie FPB)	2,4	55,3	113,6	273,0	473,3	652,1	98,7	468,4	247,5
Werkgelegenheid	0	35,7	102,7	253,0	438,9	603,4	83,6	434,2	224,7
waarvan werkgelegenheid van de overheidssector	0	14,1	40,0	61,7	90,2	121,6	27,4	90,7	52,8
Officiële werkloosheid	2,4	14,0	6,7	17,9	31,0	42,6	11,5	30,7	19,3
officiële werkloosheidsgraad (in verschil)	0,05	0,22	-0,01	0	0	0	0,11	0	0,07
Oudere werklozen	0	5,6	4,2	2,1	3,4	6,1	3,5	3,6	3,6
SOCIALE UITGAVEN: niveau in BEF van 1998: verschillen in % t.o.v. de basis	0,2	2,0	3,5	5,8	9,5	13,1	3,2	9,8	6,6
Kinderbijslag	0,4	7,6	16,4	19,5	24,1	31,2	11,5	24,9	17,1
Uitkeringen voor arbeidsongeschiktheid	0,6	2,2	2,8	4,5	8,0	11,3	2,7	8,2	5,3
Pensioenen (incl. deze van de overheidsbedrijven die verbonden zijn aan de openbare uitgaven)	0,1	1,8	3,5	5,4	8,2	11,3	3,1	8,6	6,1
Brugpensioenen	0	0	-0,2	0,8	2,8	3,6	0,1	2,7	1,3
Werkloosheidsuitkeringen	0,4	3,3	2,2	4,6	8,4	11,9	2,8	8,6	5,3
waarvan voor werklozen ouder dan 50 jaar	0,1	2,2	2,3	1,5	3,2	4,4	1,9	3,2	2,4
Gezondheidszorgen	0,2	1,1	2,2	5,3	10,4	14,7	2,2	10,8	6,8
verschillen in procentpunt t.o.v. de basis	0,04	0,23	0,22	-0,15	-0,45	-0,64	0,15	-0,44	-0,08
Kinderbijslag	0,01	0,09	0,15	0,13	0,11	0,11	0,11	0,11	0,11
Uitkeringen voor arbeidsongeschiktheid	0,01	0,02	0	-0,02	-0,04	-0,05	0,01	-0,04	-0,01
Pensioenen (incl. deze van de overheidsbedrijven die verbonden zijn aan de openbare uitgaven)	0,01	0,08	0,10	-0,12	-0,37	-0,50	0,05	-0,34	-0,11
Brugpensioenen	0	0	-0,01	-0,03	-0,04	-0,05	-0,01	-0,04	-0,02
Werkloosheidsuitkeringen	0,01	0,04	0	-0,02	-0,03	-0,04	0,01	-0,03	0
waarvan voor werklozen ouder dan 50 jaar	0	0,01	0	-0,02	-0,03	-0,04	0	-0,03	-0,01
Gezondheidszorgen	0,01	0,01	-0,02	-0,09	-0,08	-0,11	-0,01	-0,09	-0,04
Sociaal-demografische afhankelijkheidscoëfficiënt ^a	0,25	3,87	7,16	5,19	2,92	2,56	4,71	3,32	4,13
Financiële afhankelijkheidscoëfficiënt (excl. uitgaven voor gezondheidszorg) ^b	0,06	0,39	0,43	-0,11	-0,68	-0,99	0,30	-0,63	-0,07
Budgettaire kost van de vergrijzing (in % van het bbp)	0,04	0,37	0,59	0,18	-0,17	-0,32	0,38	-0,13	0,17
OVERHEIDSREKENING (in % van het bbp)									
Effectieve bijdragen en belastingen	0	-0,01	-0,02	-0,02	-0,03	-0,03	-0,01	-0,03	-0,02
Overige ontvangsten (excl. fictieve bijdragen)	0	0,01	0,03	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02
Consumptieve bestedingen excl. rechtstreekse uitkeringen	0	0,11	0,32	0,27	0,23	0,28	0,19	0,25	0,21
waarvan uitgaven voor onderwijs	0	0,12	0,35	0,30	0,27	0,31	0,21	0,28	0,24
Sociale overdrachten aan de gezinnen in natura en in valuta	0,04	0,23	0,22	-0,15	-0,46	-0,66	0,15	-0,44	-0,08
Overige primaire uitgaven	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rentelasten van de overheidsschuld	0	0,09	0,34	0,77	1,14	1,55	0,27	1,15	0,62
Overheidsruis of -tekort	-0,04	-0,43	-0,88	-0,90	-0,92	-1,18	-0,61	-0,97	-0,75
Schuld	0,05	1,91	6,86	14,41	20,77	28,26	5,26	20,98	11,55

- a. Niet-actieve bevolking (inclusief bruggepensioneerden en schoolbevolking) + werklozen in verhouding tot de beroepsbevolking in ruime zin (zie definitie FPB), wel of niet tewerkgesteld.
- b. Sociale uitkeringen (kinderbijslag inbegrepen) van de inactieve bevolking of de niet-tewerkgestelde beroepsbevolking in verhouding tot de arbeidsinkomens.

Meer uitgaven voor arbeidsongeschiktheid, maar hun gewicht in het bbp daalt

De uitkeringen voor arbeidsongeschiktheid¹ zijn in 2050 met 11,3 % gestegen t.o.v. de basissimulatie, enerzijds door meer geboortes en anderzijds door meer invaliden. De verdeling van de invaliden per leeftijd, per geslacht en per regeling, leidt immers in 2050 tot een daling van de gemiddelde uitkering met 0,3 % tegenover de basissimulatie. Gezien de groeiversnelling, is het gewicht in het bbp van die uitgaven echter met 0,5 procentpunt gedaald in 2050.

Meer uitgaven voor werkloosheid, maar hun gewicht in het bbp daalt

In 2050 zijn de werkloosheidsuitkeringen met 11,9 % gestegen ten opzichte van de basis als gevolg van het groter aantal werklozen. Het effect van de variant op de verdeling van de werklozen per leeftijd en geslacht heeft eveneens een impact op de berekening van de gemiddelde uitkering die in 2050 0,1 % hoger is dan in de basis. Die uitgaven in bbp-termen dalen echter met 0,4 procentpunt in 2050.

Meer uitgaven voor gezondheidszorg, maar hun gewicht in het bbp daalt

Ook de uitgaven voor gezondheidszorg zijn gestegen: + 14,7 % t.o.v. de basis in 2050 omwille van de omvangrijkere bevolking en de groeiversnelling. Gezien de lichte verjonging van de bevolking, zijn de overheidsuitgaven voor gezondheidszorg in bbp-termen echter met 0,1 procentpunt gedaald in 2050.

Lagere budgettaire kost van de vergrijzing en daling van het saldo van de overheidsrekening in procent van het bbp

Rekening houdend met de meeruitgaven voor de bezoldigingen in het onderwijs als gevolg van de toename van de schoolbevolking, daalt de budgettaire kost van de vergrijzing met 0,4 procentpunt in 2050. Gelet op de impact op de schuld en de rentelasten, is het saldo van de overheidsrekening verminderd met 1,2 % van het bbp in 2050.

c. **Variant 15: het “Lissabon-scenario”**

i. *Gewijzigde parameters: het demografisch scenario, het sociaal-economisch scenario en het macro-economisch scenario*

Een complexe variant...

De variant heeft tot doel de gevoeligheid van de resultaten te toetsen aan een wijziging van de sociaal-economische en macro-economische scenario's die overeenkomen met de effecten van de maatregelen die toelaten de doelstellingen te bereiken die op de Top van Lissabon werden bepaald. Het scenario, opgemaakt door de diensten van de Europese Commissie, veronderstelt:

- een toename van de mannelijke en vrouwelijke activiteitsgraden voor de 15- tot 64-jarigen tot 83 % van de overeenkomstige bevolking (sociaal-economisch scenario),
- een daling van de structurele werkloosheidsgraad tot 4 % (macro-economisch scenario),
- en een sterke daling van de productiviteitsgroei tot 1 % per jaar in het geval van België (macro-economisch scenario).

... het macro-economisch scenario...

... het demografisch scenario...

Dit scenario, het zogenaamde Lissabon-scenario, werd geanalyseerd in de demografische context van de variant van de “hoge” bevolking die hogerop omschreven werd (zie variant 14).

1. Die de moederschapsuitkeringen bevatten.

... en het sociaal-economisch scenario...

De gewijzigde parameters die betrekking hebben op het sociaal-economisch scenario slaan op:

- een toename van de vrouwelijke activiteitsgraden tussen 30 en 59 jaar die geleidelijk de mannelijke activiteitsgraden benadert in de variant. De activiteitsgraden vóór de leeftijd van 30 jaar, worden niet verhoogd om te vermijden dat een onrealistische hypothese ontstaat waarin de scholingsgraad zou dalen, vooral in de opleidingen van het hoger onderwijs. In totaal blijft de vrouwelijke officiële activiteitsgraad iets lager dan de mannelijke (in 2050, 74,3 % voor vrouwen van 15 tot 64 jaar, dat is + 8,7 procentpunt ten opzichte van de basis tegenover 77,7 % voor mannen van 15 tot 64 jaar, dat is + 8,2 procentpunt ten opzichte van de basis).
- het verdwijnen van vroegtijdige uittredingen uit het beroepsleven (naar brugpensioenen, werkloosheid op oudere leeftijd of pensioen voor de wettelijke pensioenleeftijd). Die evolutie werd op de volgende wijze gesimuleerd:
 - * De toetredingen tot brugpensioenen en werkloosheid op oudere leeftijd worden vanaf 2000 afgeschaft in het Lissabon-scenario. Enkel de bruggepensioneerden en de oudere werklozen die reeds van deze statuten genoten voor 2000, komen in deze sociaal-economische categorieën nog voor. Die rechthebbenden verdwijnen dus geleidelijk naarmate ze met pensioen gaan of overlijden.
 - * De vervroegde pensioneringen (tussen 60 en 64 jaar) zijn drastisch vermindert maar zijn niet helemaal verdwenen, vooral om technische redenen.¹ Hieruit volgt een verlenging van de loopbaan, die gemiddeld met 1 jaar en 8 maanden toeneemt (gemiddeld 3 jaar en 5 maanden in de overheidssector, gemiddeld 1 jaar en 4 maanden in de werknemersregeling en gemiddeld 1 jaar en 2 maanden in de regeling der zelfstandigen).

TABEL 65 - Lissabon-scenario

	2000		2025		2050	
	variant	verschil ten opzichte van de basis	variant	verschil ten opzichte van de basis	variant	verschil ten opzichte van de basis
MACRO-ECONOMISCH SCENARIO						
officiële werkloosheidsgraad	11,2	1,0	10,3	3,7	4,0	-2,6
productiviteitsgroei	2,02	0	1,63	-0,12	1,00	-0,75
DEMOGRAFISCH SCENARIO						
bevolking (in duizenden)	10 243,3	15,4	11 291,0	758,3	11 836,0	1 747,4
vruchtbaarheidsgraad	1,63	0,09	1,97	0,21	2,00	0,20
levensverwachting bij de geboorte (mannen)	75,7	0,4	81,8	2,1	83,5	3,0
levensverwachting bij de geboorte (vrouwen)	81,7	0,3	86,3	1,3	87,4	2,0
levensverwachting op 65 jaar (mannen)	16,0	0,3	19,9	1,2	21,0	2,0
levensverwachting op 65 jaar (vrouwen)	20,0	0,2	23,2	1,0	24,0	1,5
nettomigatiestroom (in duizenden per jaar)	14,7	4,5	20,0	5,0	20,0	5,0
SOCIAAL-ECONOMISCH SCENARIO						
officiële mannelijke activiteitsgraad (15-64)	72,3	0,6	76,6	8,4	77,7	8,2
officiële vrouwelijke activiteitsgraad (15-64)	59,5	0,8	71,9	7,5	74,3	8,7
officiële activiteitsgraad (mannen + vrouwen ~ 15-64)	66,0	0,7	74,3	8,0	76,1	8,4
(mannen + vrouwen ~ 15-29)	55,4	0	53,9	-1,8	55,0	-0,9
(mannen + vrouwen ~ 30-59)	77,3	0,9	85,9	6,4	87,9	6,9
(mannen + vrouwen ~ 60-64)	12,9	2,1	62,8	42,1	66,8	45,3
toetredingen tot brugpensioenen (in duizenden)	0	-13,0	0	-23,5	0	-21,5
toetredingen tot werkloosheid op oudere leeftijd (in duizenden)	0	-16,2	0	-13,4	0	-12,4
gemiddelde pensioneringsleeftijd ^a	62,5	0	64,9	1,7	64,8	1,9

a. Exclusief overlevingspensioenen.

1. Het is ook om die redenen dat de wettelijke pensioenleeftijd 65 jaar blijft en geen enkele toename van de activiteitsgraad na 65 jaar werd ingevoerd.

Verspreiding van de effecten

De effecten van dit scenario zijn talrijk. De wijziging van de demografische hypothesen heeft een impact op enerzijds de schoolbevolking, de bevolking op arbeidsleeftijd en de gepensioneerde bevolking en anderzijds op de periode waarin sociaal rechtshoudenden uitkeringen ontvangen. De wijziging van de hypothese over het gedrag m.b.t. het beroepsleven en de macro-economische hypothesen, hebben een impact op het aantal rechtshoudenden op sociale uitkeringen, alsook op de werkgelegenheid en dus op de groei. De wijziging van de hypothesen m.b.t. de productiviteitsgroei heeft ook een impact op de evolutie van de lonen en - rekening houdend met het sociaal-beleidsscenario - op de gemiddelde uitkeringen.

TABEL 66 - Variant "Lissabon" (verschillen ten opzichte van het internationale basisscenario)

	2000	2010	2020	2030	2040	2050	gemiddelde		
							2000 - 2030	2030 - 2050	2000 - 2050
MACRO-ECONOMISCHE PROJECTIE: bbp (groeivoet)	0	0,63	0,53	0,51	0,31	-0,27	0,49	0,15	0,35
SOCIAAL-ECONOMISCHE PROJECTIE (in duizenden)									
Schoolbevolking	8,8	188,6	375,7	439,2	530,7	668,3	262,9	539,8	373,4
Invaliden	1,4	15,5	17,4	20,7	25,0	33,6	15,4	25,8	19,6
Gepensioneerden	5,3	-118,9	-62,7	37,2	199,0	298,9	-65,1	185,7	36,1
Vrouwen ten laste van gepensioneerden (tegen gezinsbedrag)	1,6	-19,8	15,9	46,8	53,5	44,3	4,6	51,1	22,9
Potentiële activiteitsgraad: 15 tot 64 jaar - mannen (in verschil)	0,03	2,21	1,92	1,76	2,10	2,14	1,75	2,05	1,87
Potentiële activiteitsgraad: 15 tot 64 jaar - vrouwen (in verschil)	0,33	2,47	3,12	3,89	4,48	4,63	2,70	4,40	3,38
Brugg gepensioneerden	-12,9	-137,7	-171,1	-163,6	-146,3	-148,0	-134,6	-150,1	-140,4
Beroepsbevolking (definitie FPB)	27,6	352,8	491,3	675,3	852,2	1042,8	404,4	855,0	584,6
Werkgelegenheid	0	147,5	363,0	685,7	1028,2	1248,5	274,5	1001,7	565,9
waarvan werkgelegenheid van de overheidssector	0	22,5	55,2	78,3	104,4	136,4	37,7	105,6	64,8
Officiële werkloosheid	50,7	384,3	317,0	151,5	-26,9	-56,4	285,3	4,8	172,4
officiële werkloosheidsgraad (in verschil)	1,02	6,77	5,32	1,91	-1,83	-2,60	4,89	-1,19	2,44
Oudere werklozen	-23,1	-179,0	-188,7	-161,9	-149,1	-149,3	-155,4	-151,5	-153,6
SOCIALE UITGAVEN: niveau in BEF van 1998: verschillen in % t.o.v. de basis	0,3	-1,0	1,9	5,1	7,3	6,1	1,5	6,7	4,2
Kinderbijslag	0,5	8,2	16,8	17,8	17,3	17,9	11,6	17,5	14,1
Uitkeringen voor arbeidsongeschiktheid	1,1	6,9	6,9	7,4	6,5	3,2	6,6	5,8	6,2
Pensioenen (incl. deze van de overheidsbedrijven die verbonden zijn aan de openbare uitgaven)	0,2	-6,4	-1,7	2,4	6,2	6,3	-2,1	5,7	2,1
Bruggpensioenen	-11,2	-96,1	-100,0	-100,0	-100,0	-100,0	-91,2	-100,0	-95,3
Werkloosheidsuitkeringen	3,5	27,8	17,2	-9,2	-47,0	-56,6	16,3	-43,3	-9,5
waarvan voor werklozen ouder dan 50 jaar	-2,1	-44,7	-63,6	-69,3	-81,2	-87,2	-51,3	-80,7	-64,0
Gezondheidszorgen	0,2	2,8	8,2	15,7	20,5	18,1	7,4	19,3	13,7
verschillen in procentpunt t.o.v. de basis	0,06	-0,88	-1,39	-2,28	-2,78	-2,69	-1,10	-2,68	-1,72
Kinderbijslag	0,01	0,06	0,08	0,02	-0,03	-0,01	0,06	-0,01	0,03
Uitkeringen voor arbeidsongeschiktheid	0,01	0,04	-0,02	-0,10	-0,15	-0,17	0	-0,14	-0,06
Pensioenen (incl. deze van de overheidsbedrijven die verbonden zijn aan de openbare uitgaven)	0,02	-0,81	-0,95	-1,38	-1,49	-1,28	-0,84	-1,43	-1,07
Bruggpensioenen	-0,05	-0,48	-0,56	-0,54	-0,47	-0,46	-0,46	-0,48	-0,47
Werkloosheidsuitkeringen	0,06	0,36	0,10	-0,26	-0,64	-0,71	0,16	-0,57	-0,13
waarvan voor werklozen ouder dan 50 jaar	-0,01	-0,23	-0,31	-0,30	-0,30	-0,32	-0,23	-0,30	-0,26
Gezondheidszorgen	0,01	-0,05	-0,04	-0,02	-0,01	-0,07	-0,03	-0,02	-0,03
Sociaal-demografische afhankelijkheidscoëfficiënt ^a	-0,09	-5,32	-6,78	-13,21	-17,03	-17,97	-6,31	-16,45	-10,35
Financiële afhankelijkheidscoëfficiënt (excl. uitgaven voor gezondheidszorg) ^b	0,09	-1,51	-2,47	-4,14	-5,08	-4,81	-1,97	-4,84	-3,11
Budgettaire kost van de vergrijzing (in % van het bbp)	0,06	-0,87	-1,29	-2,40	-3,07	-2,97	-1,09	-2,91	-1,81
OVERHEIDSREKENING (in % van het bbp)									
Effectieve bijdragen en belastingen	0	0	0,01	0,04	0,08	0,10	0,01	0,08	0,04
Overige ontvangsten (excl. fictieve bijdragen)	0	-0,05	-0,06	-0,07	-0,09	-0,08	-0,04	-0,08	-0,06
Consumptieve bestedingen excl. rechtstreekse uitkeringen	0	-0,02	-0,03	-0,40	-0,72	-0,75	-0,08	-0,65	-0,31
waarvan uitgaven voor onderwijs	0	0,02	0,11	-0,09	-0,24	-0,23	0,03	-0,20	-0,06
Sociale overdrachten aan de gezinnen in natura en in valuta	0,06	-0,90	-1,42	-2,32	-2,83	-2,75	-1,13	-2,71	-1,76
Overige primaire uitgaven	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rentelasten van de overheidsschuld	0	-0,27	-1,03	-2,36	-4,56	-8,28	-0,78	-4,85	-2,43
Overheidssurplus of -tekort	-0,06	1,14	2,44	5,05	8,18	11,79	1,95	8,22	4,47
Schuld	0,07	-5,86	-20,48	-46,16	-87,72	-156,20	-15,61	-92,91	-46,84

a. Niet-actieve bevolking (inclusief brugg gepensioneerden en schoolbevolking) + werklozen in verhouding tot de beroepsbevolking in ruime zin (zie definitie FPB), wel of niet tewerkgesteld.

b. Sociale uitkeringen (kinderbijslag inbegrepen) van de inactieve bevolking of de niet-tewerkgestelde beroepsbevolking in verhouding tot de arbeidsinkomens.

ii. Impact op de sociaal-economische projectie

Een grotere schoolbevolking

Zoals bij de variant van de “hoge” bevolking, werd de schoolbevolking geleidelijk opgetrokken door meer geboortes. Geen enkel ander element van het Lissabon-scenario heeft een impact op de evolutie hiervan. In 2050 is de schoolbevolking dus met 668 000 personen toegenomen ten opzichte van de basissimulatie.

Hoewel de bevolkingstoename door de wijziging van het demografisch scenario eveneens een impact heeft op de projectie van de andere sociaal-economische categorieën (*zie variant van de “hoge” bevolking*), heeft de wijziging van het sociaal-economisch en macro-economisch scenario in het Lissabon-scenario ook een belangrijke impact.

Toename van de beroepsbevolking

Tussen 2000 en 2050, zorgen de pensioneringen op oudere leeftijd en de hogere activiteitsgraden (tegenover de basis) voor een stijging van de potentiële activiteitsgraden van gemiddeld + 1,9 procentpunt voor mannen en + 3,4 procentpunt voor vrouwen ten opzichte van de basissimulatie (tegenover respectievelijk - 0,3 procentpunt en - 0,2 procentpunt in de variant van de “hoge” bevolking enkel omwille van de wijziging van de leeftijdsstructuur van de bevolking op arbeidsleeftijd). Doordat op middellange termijn het sociaal-economisch statuut van bruggepensioneerden en oudere werklozen verdwijnt, zoals bepaald werd in het Lissabon-scenario, stijgt de officiële beroepsbevolking nog meer ten opzichte van de variant van de “hoge” bevolking: tussen 2000 en 2050 gemiddeld + 738 000 mensen per jaar ten opzichte van de basissimulatie tegenover + 244 000 mensen per jaar omwille van het demografisch effect alleen.

Meer werkgelegenheid

De werkgelegenheid stijgt meer dan de beroepsbevolking door de wijziging van de hypothese over de langetermijnwerkloosheidsgraad (4 % - bereikt in 2043 - tegenover 6,6 % in het basisscenario). Die werkgelegenheidstoename wordt zeer belangrijk op het einde van de periode: in 2050 stijgt de werkgelegenheid met 1 248 000 eenheden (*i.e.* met 33,4 %, waarvan 16,1 % omwille van het demografisch effect alleen), terwijl de beroepsbevolking (in ruime zin) “slechts” groeit met 1 043 000 eenheden (*i.e.* met 25,1 %, tegenover + 15,6 % in de variant van de “hoge” bevolking). In totaal is de werkgelegenheidsgraad¹ in 2050 dus met 10,2 procentpunt voor vrouwen en 9,5 procentpunt voor mannen toegenomen ten opzichte van de basissimulatie (tegenover respectievelijk 0,5 en 0,2 procentpunt omwille van het demografisch effect alleen).

Minder werkloosheid op lange termijn

Als logisch gevolg van die hogere werkgelegenheidsgraden en ondanks de bevolkingstoename, toe te schrijven aan het demografisch scenario, daalt de (officiële) werkloosheid op lange termijn: in 2050 is dat - 56 000 mensen ten opzichte van de basissimulatie (tegenover + 43 000 mensen in de variant van de “hoge” bevolking). De groeiversnelling van de werkgelegenheid is daarentegen in het begin onvoldoende om de toename van de beroepsbevolking te absorberen. De officiële werkloosheidsgraad neemt dus toe tot 2035 (*i.e.* gemiddeld + 4,3 procentpunt tussen 2000 en 2035 tegenover + 0,1 procentpunt in de variant van de “hoge” bevolking).

Meer gepensioneerden op lange termijn

Zoals voor de officiële werkloosheid, vertoont het effect van het Lissabon-scenario op het aantal gepensioneerden een dynamiek die in de tijd evolueert. Zo treedt er eerst een daling op van het aantal gepensioneerden ten opzichte van de basissimulatie als gevolg van de verhoging van de effectieve pensioenleeftijd. De geleidelijke impact van de wijziging van het demografisch en sociaal-demografisch scenario (langere levensverwachting en een

1. *Zie woordenlijst.*

grotere bevolking die met pensioen kan gaan) komt tot uiting op lange termijn. Het aantal gepensioneerden is toegenomen ten opzichte van de basissimulatie, maar in mindere mate dan in de variant van de “hoge” bevolking: gemiddeld is het aantal gepensioneerden tussen 2000 en 2050 toegenomen met 36 000 eenheden per jaar ten opzichte van de basissimulatie tegenover 156 000 eenheden per jaar omwille van het demografisch effect alleen.

De toename van de vrouwelijke activiteitsgraad, die gesimuleerd wordt in het Lissabon-scenario, zorgt voor een daling van het aantal gepensioneerden aan gezinsbedrag in de algemene regeling van werknemers en zelfstandigen. Die daling wordt, vanaf de jaren 2030, gecompenseerd door de bevolkingsverhoging die in het Lissabon-scenario wordt ingevoerd. Bovendien leidt het Lissabon-scenario tot een verhoging van het gewicht van de gezinspensioenen in het totaal aantal pensioenen (gemiddeld + 0,7 procentpunt tussen 2000 en 2050, tegenover + 0,3 procentpunt in de variant van de “hoge” bevolking), naarmate het aandeel jonggepensioneerden is verminderd. In die leeftijdsgroep is het aandeel pensioenen tegen gezinsbedrag kleiner¹.

Meer invaliden

Het aantal invaliden dat in de variant van de “hoge” bevolking in 2050 met 20 000 personen was toegenomen, stijgt met 34 000 personen in het Lissabon-scenario ten opzichte van de basissimulatie. Er wordt inderdaad een toename van de bevolking (die in aanmerking komt om tot de invaliditeit toe te treden) waargenomen, omwille van de werkgelegenheidsgroei.

iii. Impact op de budgettaire kost van de sociale uitgaven

Meer groei ondanks de minder snelle productiviteitsgroei

De supplementaire werkgelegenheid en de vertraging van de productiviteitsgroei, die gesimuleerd worden in het Lissabon-scenario, hebben een impact op het bbp in tegengestelde zin. In totaal neemt de groei van het bbp toe met gemiddeld 0,3 % per jaar tussen 2000 en 2050 (*i.e.* iets meer dan in de variant van de “hoge” bevolking) en het bbp ligt in 2050 19 % hoger dan in de basis. De sociaal-economische projectie wordt bovendien door het Lissabon-scenario grondig gewijzigd waardoor een belangrijke wijziging van de sociale uitgaven ontstaat.

Meer uitgaven voor kraamgeld en kinderbijslag, maar hun gewicht in het bbp verandert niet

Ondanks de toename van de geboortes en van de schoolbevolking, die gelijkaardig is in de variant van de “hoge” bevolking, is de stijging van de uitgaven voor kraamgeld en kinderbijslag minder sterk in het Lissabon-scenario. De zwakkere loongroei, tengevolge van de tragere productiviteitsgroei, leidt inderdaad tot een vertraging van de welvaartsbinding van de gemiddelde toelagen. Als we rekening houden met een herverdelingseffect van die uitgaven per regeling (ten nadele van de werknemersregeling en het onderwijs in de overheidssector) wordt in 2050 de gemiddelde toelage voor kraamgeld en kinderbijslag met 9,1 % verminderd ten opzichte van de basissimulatie. In totaal veranderen de uitgaven voor kraamgeld en kinderbijslag niet in bbp-termen ten opzichte van de basissimulatie (tegenover + 0,1 procentpunt in de variant van de “hoge” bevolking).

Meer uitgaven voor arbeidsongeschiktheid, maar het gewicht in hun bbp wordt verminderd

De toename van het aantal invaliden die uit het Lissabon-scenario voortvloeit, komt niet volledig tot uiting in de uitgaven. De vertraging van de loongroei heeft inderdaad, ten opzichte van de basissimulatie, een daling van de gemiddelde uitkering tot gevolg met 2,3 %

1. Het aandeel overlevingspensioenen in het totaal van de pensioenen, is daarentegen nagenoeg ongewijzigd ten opzichte van het basisscenario. De vermindering van het aantal rustpensioenen, te wijten aan de uitgestelde pensionering, compenseert de impact van de verlenging van de levensduur, die het aantal overlevingspensioenen laat inkrimpen.

gemiddeld tussen 2000 en 2050 (tegenover + 2 % in de variant van de “hoge” bevolking omwille van een herverdelingseffect per regeling, leeftijd en geslacht van de invaliden). In totaal dalen de uitgaven voor arbeidsongeschiktheid in het bbp met 0,2 procentpunt (0,1 procentpunt in de variant van de “hoge” bevolking).

De uitgaven voor brugpensioenen en voor werkloosheid op oudere leeftijd verdwijnen

Vermits in het Lissabon-scenario gesimuleerd wordt dat de rechthebbenden, die een brugpensioen of werkloosheidsuitkering op oudere leeftijd genieten, verdwijnen, worden die uitgaven geleidelijk tot nul herleid tegen 2014. Hieruit ontstaat een belangrijke daling van de werkloosheidsuitgaven: - 56,6 % in 2050 ten opzichte van de basis (i.e. een daling van het gewicht in het bbp met 0,7 procentpunt in 2050). Ook de lagere officiële werkloosheid en de vermindering van de gemiddelde uitkering door de groeivertraging en de wijziging van de demografie (- 13,6 % in 2050 ten opzichte van de basis) dragen bij tot de daling van de werkloosheidsuitgaven.

Iets meer pensioenuitgaven op lange termijn maar hun aandeel in het bbp daalt

De schommelingen in de pensioenuitgaven zijn verbonden met de impact van het Lissabon-scenario op het aantal gepensioneerden en het gemiddeld pensioen (-0,4 % in 2050) door de groeivertraging van de lonen, de verlenging van de loopbaan, de toename van het gewicht van de gezinspensioenen (zie hierboven), de herverdeling van de gepensioneerden per regeling en de verlenging van de levensverwachting. Al die effecten zorgen uiteindelijk voor een verhoging van de vervangingsratio (zie woordenlijst) met 9,1 % in 2050 ten opzichte van de basissimulatie¹. Rekening houdend met het effect van het Lissabon-scenario op het aantal rechthebbenden en op de vervangingsratio, daalt de budgettaire kost van de pensioenuitgaven met 1,3 procentpunt in 2050 t.o.v. de basis (tegenover - 0,5 procentpunt in de variant van de “hoge” bevolking).

Meer uitgaven voor gezondheidszorg, maar hun gewicht in het bbp vermindert

Zoals in de variant van de “hoge” bevolking, stijgen de uitgaven voor gezondheidszorg. Die toename is nochtans groter dan de toename die toe te schrijven is aan het demografisch effect alleen, gezien de groeiversnelling groter is in het Lissabon-scenario. Het gewicht van die uitgaven in procent van het bbp is immers gedaald (in 2050 - 0,1 procentpunt zoals in de variant van de “hoge” bevolking).

In totaal neemt het saldo van de overheidsrekening in procent van het bbp toe

Het gewicht in het bbp van de overdrachten aan de gezinnen is dus aanzienlijk verminderd in het Lissabon-scenario (- 2,7 procentpunt waarvan enkel - 0,7 procentpunt omwille van het demografisch effect alleen). Het gewicht van de consumptieve bestedingen (exclusief sociale prestaties) daalt eveneens (- 0,7 % van het bbp tegenover + 0,3 % van het bbp in de variant van de “hoge” bevolking) omwille van de groeiversnelling. Het effect van die uitgavenverminderingen op het primair saldo en bijgevolg op de schuld en de rentelasten zorgt voor een aanzienlijke toename van het saldo van de overheidsrekening met 11,8 % van het bbp in 2050 ten opzichte van de basissimulatie (tegenover - 1,2 % van het bbp in de variant van de “hoge” bevolking).

1. + 8,2 % t.o.v. het basisscenario in 2050 als de vervangingsratio voor de “beschermde” bevolking in aanmerking genomen wordt (i.e. voor de gepensioneerden en vrouwen ten laste).

4. Samenvatting

De analyse waarin de gevoeligheid van de budgettaire kost van de vergrijzing wordt getoetst aan verschillende determinanten, maakt het mogelijk bepaalde cruciale parameters te identificeren waarop het beleid haar acties zou kunnen richten. Er moet echter opgemerkt worden dat de gesimuleerde variabele scenario's onderling niet gemakkelijk vergelijkbaar zijn omdat de ingevoerde schokken soms een zeer ongelijke omvang hebben.

TABEL 67 - Sensitiviteitsanalyse: synthese van de resultaten in 2050

	Bbp verschil in % t. o. v. de basis	Sociaal-economische afhankelijkheidscoëfficiënt^a verschillen in procentpunt t. o. v. de basis	Uitgaven voor het onderwijs en de kinder- bijslag in % van het bbp - verschil- len t. o. v. de basis	Pensioenuit- gaven^b in % van het bbp - verschil- len t. o. v. de basis	Uitgaven voor gezondheids- zorg in % van het bbp - verschil- len t. o. v. de basis	Overige soci- ale uitgaven^c in % van het bbp- verschil- len t. o. v. de basis	Budgettaire kost van de vergrijzing^d in % van het bbp - verschil- len t. o. v. de basis
HOGERE PRODUCTIVITEITSGROEI (1)	20,3	0	0	-0,59	-0,03	0	-0,62
LAGERE WERKLOOSHEIDSGRAAD OP LANGE TERMIJN (2)	5,2	-12,89	-0,24	-0,55	0	-0,68	-1,47
HOGERE REËLE RENTEVOET (3)	0	0	0	0	0	0	0
LAGERE ACTIVITEITSGRADEN VAN DE OUDEREN (4)	-1,6	3,20	0,08	0,10	0,01	0,20	0,39
LAGERE ACTIVITEITSGRADEN VAN DE VROUWEN (5)	-2,7	3,36	0,13	0,22	-0,01	0,01	0,36
UITGESTELDE PENSIONERING (9)	0,3	-1,12	-0,02	-0,13	0	-0,01	-0,15
GROTERE VRUCHTBAARHEID (6)	8,3	0,76	0,64	-0,87	-0,45	-0,08	-0,76
HOGERE LEVENSVORWACHTING (7)	0,6	9,42	-0,2	1,19	0,70	0,05	1,93
GROTERE MIGRATIESTROOM(8)	6,2	-3,72	0,01	-0,51	-0,15	-0,03	-0,68
"LAGE" BEVOLKING (13) ^e	-14,0	-8,81	-0,67	-0,03	-0,09	0,06	-0,73
"HOGE" BEVOLKING (14) ^e	16,1	2,19	0,42	-0,55	-0,11	-0,08	-0,32
VERMINDERING VAN DE UITGAVEN VOOR GEZONDHEIDSZORG (10)	0	0	0	0	-0,14	0	-0,14
VERMINDERING VAN DE SOCIALE UITGAVEN (11)	0	0	0	-0,12	0	-0,19	-0,30
LAGER PENSIOEN (12)	0	0	0	-0,18	0	0	-0,17
LISSABON-SCENARIO (15) ^e	18,4	-27,97	-0,21	-1,69	-0,04	-0,86	-2,80

- Actieve of inactieve bevolking die sociale prestaties ontvangt (schoolbevolking + (officiële) werklozen + oudere werklozen + invaliden + bruggepensioneerden + gepensioneerden) in verhouding tot de tewerkgestelde beroepsbevolking.
- Inclusief brugpensioenen en uitgaven die verbonden zijn aan pensioenen voor overheidsbedrijven.
- Uitgaven voor werkloosheid + uitkeringen voor arbeidsongeschiktheid + overige sociale overdrachten.
- Totaal van de sociale uitgaven.
- Complexe varianten.

Men stelt meteen vast (zie tabel 67) dat de demografische evoluties (varianten 6, 7 en 8¹) zowel inzake volume van de bevolking als inzake afhankelijkheidscoëfficiënten, bepalend zijn voor de budgettaire kost van de vergrijzing. Hetzelfde geldt voor de toekomstige groei, al dan niet als gevolg is van de werkgelegenheid (variant 2) of van de productiviteitsgroei (variant 1). De budgettaire kost van de vergrijzing in procent van het bbp zal inderdaad, wanneer alle omstandigheden dezelfde blijven, lager zijn naarmate het niveau van de economische activiteit en dus van de fiscale en parafiscale ontvangsten van de Staat, hoog is.

1. De varianten 13, 14 en 15 zijn complexe varianten die wijzigingen omvatten die tegengestelde effecten hebben.

Het geheel van de diverse verklarende parameters van de budgettaire kost van de vergrijzing, kan meer gedetailleerd worden geanalyseerd met behulp van tabel 68. Die tabel geeft enerzijds voor elke variant de bijdrage van iedere factor tot de toename van het aandeel in het bbp van de pensioenuitgaven en anderzijds de uitgaven voor vervangingsinkomens voor de 55-plussers¹.

De budgettaire kost van de vergrijzing als synthetische indicator: opsplitsing in contributieve factoren

Om de impact van de verschillende verklarende factoren te isoleren en de onderlinge vergelijking ervan in de variabele scenario's te vergemakkelijken, kan de budgettaire kost van de pensioenen of de budgettaire kost van de vervangingsinkomens voor de oudsten^a ($\frac{DEP}{GDP}$) worden opgesplitst in 4 elementen.

$$\frac{DEP}{GDP} = \frac{N \times MN}{E \times \Pi} \quad \text{met } \begin{aligned} DEP &= \text{pensioenuitgaven (of uitgaven voor vervangingsinkomens voor de 55-plussers)} \\ GDP &= \text{bbp} \\ N &= \text{aantal rechthebbenden op de pensioenuitgaven (of de vervangingsinkomens voor de 55-plussers)} \\ MN &= \text{gemiddeld bedrag per rechthebbende op pensioenuitgaven (of op vervangingsinkomens voor de 55-plussers)} \\ E &= \text{werkgelegenheid} \\ \Pi &= \text{productiviteit (dit is het bbp per werknemer: } \frac{GDP}{E} \text{)} \end{aligned}$$

$$\frac{DEP}{GDP} = \frac{POP55e}{POP2064} \times \frac{POP2064}{E} \times \frac{MN}{\Pi} \times \frac{N}{POP55e} \quad \text{met } \begin{aligned} POP55e &= \text{bevolking van 55 jaar en ouder (dit is de bevolking die in aanmerking komt voor een pensioen^b of een vervangingsinkomen voor de 55-plussers)} \\ POP2064 &= \text{bevolking van 20 tot 64 jaar (dit is de bevolking die het meest in aanmerking komt om een beroepsbezigheid uit te oefenen en dus groei te genereren)} \end{aligned}$$

$$\frac{DEP}{GDP} = DPA \times EMP \times BEN \times ELIG \quad \text{met } \begin{aligned} DPA &= \text{afhankelijkheidsgraad van de ouderen^{cde}$$

De lineaire opsplitsing van de wijziging van de ratio van de pensioenuitgaven (of de uitgaven voor vervangingsinkomens van 55-plussers) in verhouding tot het bbp, kan als volgt worden opengetrokken:

$$\Delta_{t, (t+i)} \left(\frac{DEP}{GDP} \right) = [\text{contr}_i(DPA) + \text{contr}_i(EMP) + \text{contr}_i(BEN) + \text{contr}_i(ELIG)] + \epsilon_i$$

met ϵ_i = residu van de logaritmische linearisatie^f
 $\text{contr}_i(X)$ = bijdrage van de factor X tot de wijziging tussen t en (t+i) van de ratio van de betreffende uitgaven in verhouding tot het bbp
 $= [\Delta_{t, (t+i)}(X)] \times (X2)_t \times (X3)_t \times (X4)_t$ voor $X = DPA, EMP, BEN$ of $ELIG$
 met $X2, X3, X4 =$ contributieve factoren anders dan X

Het is op basis van deze formule dat de bijdragen die in de synthesetabel van de sensitiviteitsanalyse zijn opgenomen (p. 177) werden geëvalueerd.

a. D.w.z. volgens conventie en volgens de instructies van de oefeningen, gerealiseerd voor de internationale instellingen, de personen van 55 jaar en ouder.
 b. De bevolking van 55 jaar en ouder wordt gebruikt zelfs indien men enkel de pensioenuitgaven in aanmerking neemt om rekenig te houden met het feit dat een aanzienlijk deel van de gepensioneerden hun pensioen neemt (rust- of overlevingspensioen) voor de wettelijke pensioenleeftijd.
 c. = demografische afhankelijkheidsgraad. Deze definitie is verschillend van de demografische afhankelijkheidsgraad die elders in dit document wordt geanalyseerd. Deze definitie geldt alleen voor de analyse van de factoren die bijdragen tot de budgettaire kost van de vergrijzing.
 d. Deze definitie is verschillend van de werkgelegenheidsgraad die elders in dit document wordt geanalyseerd (zie woordenlijst). Zij geldt slechts voor de analyse van de factoren die bijdragen tot de budgettaire kost van de vergrijzing.
 e. Indien de analyse van de verschillende componenten van de budgettaire kost van de pensioenen (of van de vervangingsinkomens voor de personen van 55 jaar en ouder) wordt gemaakt in groeivoeten en indien het macro-economisch scenario van de oefeningen in dit document uitgaat van de hypothese dat de groei van het gemiddeld loon gelijk is aan de productiviteitsgroei, kan het gemiddeld bedrag van de uitkering in verhouding tot de productiviteit ($\frac{MN}{\Pi}$) geïnterpreteerd worden als de gemiddelde uitkering in verhouding tot het gemiddeld arbeidsinkomen ($\frac{MN}{w}$ met $w =$ gemiddeld arbeidsinkomen) d.w.z. de macro-economische vervangingsgraad (definitie in de woordenlijst).
 f. Het residu van de logaritmische raming wordt geminimaliseerd wanneer men kleine periodes in aanmerking neemt. De bijdragen worden dus geraamd voor elk van de i jaren en deze worden vervolgens samengeteld voor de onderzochte periode [(t+i) - t]. Het residu wordt berekend per verschil tussen de wijziging tussen [t+i] en t, van de ratio van de pensioenuitgaven (of de uitgaven voor vervangingsinkomens van 55-plussers) in verhouding tot het bbp en de som van de bijdragen van de 4 verklarende factoren.

1. Zie groep die in beschouwing genomen is in het kader van de oefeningen gerealiseerd voor de OESO.

TABEL 68 - Sensitiviteitsanalyse: bijdragen tot de groei tussen 2000 en 2050 van het gewicht in het bbp van de pensioenuitgaven en van de uitgaven voor vervangingsinkomens voor de 55-plussers - in procentpunt¹

	pensioenuitgaven ^a - in % van het bbp					bijdragen:				
	2050 - 2000	van de afhankelijkheidsgraad van de ouderen ^c	van de toegenomen gelijkheidsgraad ^d	van de vervangingsratio ^e	van de werkgelegenheidsgraad ^f	2050 - 2000	van de afhankelijkheidsgraad van de ouderen ^c	van de toegenomen gelijkheidsgraad ^d	van de vervangingsratio ^e	van de werkgelegenheidsgraad ^f
BASISSCENARIO (OESO - EU)	3,25	4,69	1,06	-1,72	-0,76	3,36	5,37	0,94	-2,06	-0,86
HOGERE PRODUCTIVITEITSGROEI (1)	2,66	4,65	1,03	-2,25	-0,75	2,77	5,33	0,92	-2,60	-0,85
LAGERE WERKLOOSHEIDSGRAAD OP LANGE TERMIJN (2)	2,67	4,63	1,09	-1,74	-1,27	2,61	5,29	0,81	-2,02	-1,44
HOGERE REËLE RENTEVOET (3)	3,25	4,69	1,06	-1,72	-0,76	3,36	5,37	0,94	-2,06	-0,86
LAGERE ACTIVITEITSGRADEN VAN DE OUDEREN (4)	3,32	4,69	0,92	-1,67	-0,60	3,62	5,43	0,99	-2,10	-0,69
LAGERE ACTIVITEITSGRADEN VAN DE VROUWEN (5)	3,46	4,75	0,98	-1,76	-0,49	3,58	5,43	0,81	-2,10	-0,55
UITGESTELDE PENSIONERING (9)	3,13	4,65	1,00	-1,72	-0,79	3,23	5,32	0,88	-2,05	-0,89
GROTERE VRUCHTBAARHEID (6)	2,42	3,88	1,05	-1,60	-0,89	2,42	4,46	0,91	-1,93	-1,00
HOGERE LEVENSVRECHTING (7)	4,42	5,77	1,37	-1,92	-0,79	4,54	6,57	1,14	-2,25	-0,89
GROTERE MIGRATIESTROOM(8)	2,75	4,28	0,94	-1,68	-0,78	2,83	4,90	0,85	-2,02	-0,88
"LAGE" BEVOLKING (13) ^e	3,18	4,63	0,80	-1,66	-0,57	3,43	5,31	0,82	-2,03	-0,65
"HOGE" BEVOLKING (14) ^g	2,74	4,24	1,16	-1,72	-0,93	2,72	4,86	0,96	-2,04	-1,05
VERMINDERING VAN DE UITGAVEN VOOR GEZONDHEIDSZORG (10)	3,25	4,69	1,06	-1,72	-0,76	3,36	5,37	0,94	-2,06	-0,86
VERMINDERING VAN DE SOCIALE UITGAVEN (11)	3,25	4,69	1,06	-1,72	-0,76	3,17	5,34	0,93	-2,21	-0,86
LAGER PENSIOEN (12)	3,07	4,64	1,04	-1,84	-0,76	3,18	5,32	0,93	-2,18	-0,85
LISABON-SCENARIO (15) ^e	1,95	3,84	0,91	-0,65	-2,12	1,26	4,15	0,16	-0,74	-2,27
<i>ter info:</i> nationaal referentiescenario (zie hoofdstuk III)	2,44	4,45	1,29	-2,32	-0,96	2,41	5,05	1,14	-2,67	-1,09
nationaal alternatief scenario (zie hoofdstuk III)	3,09	4,54	1,34	-1,80	-0,98	3,06	5,14	1,17	-2,13	-1,11

- a. Inclusief overlevingspensioenen en pensioenen van de overheidsbedrijven die verbonden zijn aan openbare uitgaven; exclusief bruggpensioenen.
b. Werkloosheidsuitkeringen voor de 55-plussers (schatting) + uitkeringen voor arbeidsongeschiktheid voor de 55-plussers (schatting) + totaal van de bruggpensioenen + totaal van de pensioenuitgaven.
c. Bevolking van 55 jaar en ouder / bevolking van 20 tot 64 jaar.
d. Aantal rechthebbenden op de pensioenuitgaven (of op de uitgaven voor vervangingsinkomens voor de 55-plussers) / bevolking van 55 jaar en ouder.
e. Gemiddeld pensioen (o prestatie) / bbp per werknemer.
f. Bevolking van 20 tot 64 jaar / werkgelegenheid (dat is de omgekeerde werkgelegenheidsgraad)
g. Complexe varianten.

Positieve bijdrage van de afhankelijkheidsgraad van de ouderen: belangrijkste verklarende factor

De bijdrage van de afhankelijkheidsgraad van de ouderen² tot de toename van het aandeel in het bbp van de pensioenuitgaven of uitgaven voor vervangingsinkomens voor de 55-plussers is steeds het grootst, ongeacht het onderzochte scenario. De gevoeligheid van die factor aan een wijziging van de hypothesen van het demografisch scenario komt duidelijk tot uiting (varianten 6, 7, 8, 13, 14 en 15), met name in de varianten die vooral betrekking hebben op een van de uiteinden van de leeftijdsopbouw (varianten 6 en 7).

Er moet vermeld worden dat in het kader van variant 13 over de "lage" bevolking (waar de gewijzigde parameters in tegengestelde zin werken) de bijdrage van de afhankelijkheidsgraad van de ouderen vrijwel niet wordt beïnvloed ten opzichte van de basissimulatie.

1. De som van de bijdragen van de vier verklarende factoren is gelijk aan de variatie tussen 2000 en 2050 van het gewicht van de uitgaven in het bbp (mits een residuele term) zie kader p. 176.
2. Ietwat verschillende definitie van deze opgenomen in de woordenlijst: zie kader p. 176.

Positieve bijdrage van de toegankelijkheidsgraad, gekoppeld aan de beroepsbevolking

De bijdrage van de toegankelijkheidsgraad tot de budgettaire kost van de vergrijzing is altijd positief voor zover alle simulaties veronderstellen dat de vrouwelijke activiteitsgraden stijgen in de tijd. Algemeen gezien noteert men een wijziging - ten opzichte van het basisscenario - van de bijdrage van deze parameter in variant 5 i.v.m. de daling van de vrouwelijke potentiële beroepsbevolking. De varianten 4, 9 en 15 waarin de pensioensleeftijd wordt beïnvloed, registreren eveneens een grote wijziging van de bijdrage van de toegankelijkheidsgraad tot de budgettaire kost van de pensioenuitgaven. De bijdrage van de toegankelijkheidsgraad tot de budgettaire kost van de uitgaven voor vervangingsinkomens voor de 55-plussers wordt gewijzigd door de varianten 2, 4 en 15 waarin sommige gedragingen inzake vervroegde uittreding uit de arbeidsmarkt worden gewijzigd (bruggpensioen of werkloosheid op oudere leeftijd).

Er dient bovendien vermeld te worden dat de demografische varianten die de structuur per geslacht van de oudere bevolking wijzigen (scenario's 7, 8, 13, 14 en 15) ook een wijziging veroorzaken van de bijdrage van de toegankelijkheidsgraad voor zover mannen en vrouwen een verschillend beroepsprofiel vertonen.

Negatieve bijdrage van de vervangingsratio, vooral gekoppeld aan de loonevolutie...

De evolutie van de twee hierboven toegelichte factoren wordt deels gecompenseerd door de negatieve bijdrage van de vervangingsratio¹ tot de toename van de budgettaire kost van pensioenuitgaven of de uitgaven voor vervangingsinkomens voor de 55-plussers. Zoals blijkt uit variant 1 (variant 15) zal de negatieve bijdrage van deze factor meer (minder) tot uiting komen naarmate de groei van de arbeidsinkomens sterk (zwak) zal zijn².

De bijdrage van deze factor wordt uiteraard gewijzigd in alle varianten waarin een verandering van de gemiddelde uitkeringen wordt aangebracht (variant 12 voor de pensioenuitgaven en variant 11 voor de uitgaven voor vervangingsinkomens voor de 55-plussers) of onrechtstreeks wordt geïnduceerd omwille van een wijziging van de rechthebbende bevolking. In variant 7 doet de toegenomen vergrijzing van de gepensioneerde bevolking het aantal zeer oude gepensioneerden die een kleiner pensioen genieten, stijgen. De bijdrage van de vervangingsratio kan eveneens worden beïnvloed door de structuurwijzigingen van de rechthebbende bevolking per beroepsstatuut (variant 6) of per uitkeringscategorie (variant 15).

... en de werkgelegenheidsgraad, die groei genereert

De werkgelegenheidsgraad³ is de tweede factor die bijdraagt tot het vertragen van de evolutie van de budgettaire kost van de vergrijzing. Hoe meer deze stijgt, hoe sterker de economische groei en hoe meer deze factor de toename van het aandeel in het bbp van de uitgaven inzake de vergrijzing afremt.

De negatieve bijdrage van de werkgelegenheidsgraad is bijzonder duidelijk in de varianten 2 en 15 die een daling van de werkloosheid op lange termijn simuleren. Zij wordt eveneens herzien wanneer de activiteitsgraden gewijzigd worden (varianten 4 en 5) of beïnvloed door verschillende demografische vooruitzichten (varianten 6, 13 en 14).

De beheersing van de budgettaire kost van de vergrijzing: een globale benadering

De sensitiviteitsanalyse, die voor de internationale instellingen werd gemaakt, toont aan dat de budgettaire kost van de vergrijzing niet enkel afhangt van de demografische factor. Het sociaal beleid, de macro-economische vooruitzichten en de wetgevende parameters die de sociaal-economische gedragingen beïnvloeden, zijn evenzeer problematische punten, die een globale aanpak vergen.

1. Hier gemeten als de gemiddelde uitkering in verhouding tot het gemiddeld inkomen per baan: zie kader p. 176.
2. De hypothese over de productiviteitsgroei en dus over de loonstijging is in de varianten 1 en 15 veranderd.
3. Definitie die lichtjes verschilt van deze in het woordenlijst: zie kader p. 175.

Woordenlijst

Activiteitsgraad

Algemeen gezien is de activiteitsgraad (de potentiële, de officiële, die in ruime zin) de verhouding tussen de beroepsbevolking (de potentiële, de officiële, die in ruime zin - zie woordenlijst) en de bevolking op arbeidsleeftijd (bevolking van 15 tot 64 jaar).

De activiteitsgraad (de potentiële, de officiële, die in ruime zin) van de leeftijdscategorie i is de verhouding tussen de beroepsbevolking (de potentiële, de officiële, die in ruime zin) van de leeftijdscategorie i en de demografische bevolking van de leeftijdscategorie i.

Beroepsbevolking in ruime zin (definitie FPB)

De beroepsbevolking in ruime zin volgens het concept van het FPB omvat het geheel van werknemers (de werkgelegenheid) en werklozen (niet werkzoekende oudere werklozen - zie woordenlijst - inbegrepen).

Beroepsstatuut

De werkgelegenheid per beroepsstatuut onderscheidt de werknemers, zelfstandigen, de werknemers van de overheidsbedrijven en de werkgelegenheid van de staat (eventueel per functie: administratie, onderwijs, defensie).

Bevolking op arbeidsleeftijd

De bevolking op arbeidsleeftijd verwijst naar de bevolking van 15 tot 64 jaar (demografisch concept).

Boekhoudkundig of administratief concept

De verdeling van de bevolking tussen sociaal-economische categorieën heeft betrekking op verschillende concepten: het boekhoudkundig of administratief concept en het demografisch concept.

De verdeling van de bevolking tussen sociaal-economische categorieën volgens het boekhoudkundig of administratief concept komt overeen met de administratieve statistieken die door de bevoegde instellingen worden verspreid ("sociale" parastatuten).

In dit concept kan een persoon in meerdere sociaal-economische categorieën (zie woordenlijst) voorkomen of zelfs meerdere keren in eenzelfde categorie (nl. cumuls van statuten) terwijl die persoon slechts één keer geteld wordt in één sociaal-economische categorie volgens het demografisch concept. Bovendien is een gerechtigde op een sociale prestatie die niet in België woont, wel geteld in het boekhoudkundig of administratief concept terwijl hij niet in de bevolking van het land is meegerekend.

Bruggepensioneerden

Het conventioneel brugpensioen is een stelsel dat, in geval van ontslag, sommige oudere werknemers (vanaf 58 jaar - vanaf 50 jaar in het geval van ondernemingen in moeilijkheden of in herstructurering) toelaat om, naast de door de RVA betaalde werkloosheidsuitkering (sociale uitkering), een aanvullende vergoeding te ontvangen ten laste van de werkgever of een fonds dat in diens plaats optreedt (niet vervat in de overheidsrekening). Het conventioneel brugpensioen heeft enkel betrekking op de werknemers in de privé-sector, in toepassing van een collectieve arbeidsovereenkomst (CAO).

Brugpensioneringsgraad

De brugpensioneringsgraad is de verhouding tussen het aantal bruggepensioneerden van 50 tot 64 jaar en

- ofwel de bevolking van 50 tot 64 jaar

- ofwel de potentiële beroepsbevolking (zie woordenlijst) van 50 tot 64 jaar.

Brutoloon

In de sociale wetgeving zijn de socialezekerheidsbijdragen en de meeste socialezekerheidsprestaties uitgedrukt in procent van het brutoloon. Dit brutoloon bevat alle verloningselementen vermeld in de arbeidsovereenkomst of die enig verband houden met de dienstbetrekking, maar zonder de sociale werkgeversbijdragen en sommige andere vergoedingen (zie de definitie van de loonkost).

Budgettaire kost van de vergrijzing

Het gaat over de evolutie - gebonden aan ontgroening en vergrijzing - van de sociale uitgaven (pensioenen, gezondheidszorg, arbeidsongeschiktheid, werkloosheid, brugpensioenen, kinderbijslag en andere) en van de uitgaven voor de bezoldigingen van het onderwijspersoneel, in procent van het bbp.

Budgettaire marges

De budgettaire marges volgen uit het verschil tussen het begrotingssaldo dat volgens het model tot stand komt bij constant beleid en het begrotingssaldo vooropgesteld in het begrotingspad dat de Belgische regering zich heeft voorgenomen te volgen.

Dat vooropgesteld begrotingspad is uitgewerkt in het Stabiliteitsprogramma 2002-2005 van België, dat voorziet in de opbouw van jaarlijkse begrotingsoverschotten (tot 1 % van het bbp), zolang dat de demografische veroudering nog niet zijn volledige budgettaire effect bereikt.

Consumptieve besteding van de overheid

Zie tabel 4, hoofdstuk II, p. 57.

Conventionele loonstijging

De conventionele loonstijging verwijst naar alle werkelijk toegekende reële loonstijgingen (zonder wage drift - zie woordenlijst).

Cumuleringsgraad

Het gaat om het aantal pensioencumuleringen tussen de algemene regeling van werknemers en zelfstandigen en de regeling van het openbaar ambt in verhouding tot de gepensioneerde bevolking volgens het "zuiver" boekhoudkundig concept (zie woordenlijst en kader, hoofdstuk II, p. 42).

Demografische afhankelijkheidscoëfficiënt van de ouderen

De definitie van de demografische afhankelijkheidscoëfficiënt van de ouderen, die gewoonlijk wordt gebruikt is: de bevolking van 60 jaar en ouder in verhouding tot de bevolking van 20 tot 59 jaar. Zie hoofdstuk III.

De internationale instellingen passen echter een andere definitie toe, namelijk de bevolking van 65 jaar en ouder in verhouding tot de bevolking van 15 tot 64 jaar. Zie hoofdstuk IV.

Demografisch concept

De verdeling van de bevolking tussen sociaal-economische categorieën heeft betrekking op verschillende concepten: het boekhoudkundig of administratief concept en het demografisch concept.

Bij de verdeling van de bevolking tussen sociaal-economische categorieën volgens het demografisch concept, worden enkel de in België gedomicilieerde personen geteld en dat slechts één keer in één sociaal-economische categorie (zie woordenlijst).

Derde pijler

De derde pijler omvat de individuele aanvullende pensioenen (pensioensparen, individuele levensverzekeringen).

Eerste pijler

De eerste pijler vertegenwoordigt de wettelijke pensioenen, rechtstreeks uitgekeerd door de staat (soms via een eigen - of een private pensioenkas in het geval van de lokale - en plaatselijke besturen), en die uitgekeerd door de socialezekerheidsinstellingen. Deze laatste worden hoofdzakelijk gefinancierd door verplichte bijdragen van de werkgevers en werknemers en zijn gebaseerd op het repartitieprincipe (de bijdragen van vandaag betalen de pensioenen van vandaag, de bijdragen van morgen zullen de pensioenen van morgen betalen).

Emigrantengraad

In de teller bevinden zich de personen die niet meer in België wonen en dus niet meer meegerekend worden in de bevolking van België, maar die toch een pensioen ontvangen ten laste van de Belgische schatkist (soms via een eigen - of een private pensioenkas in het geval van de lokale - en plaatselijke besturen) of ten laste van de socialezekerheidsinstellingen, terwijl in de noemer zich de gepensioneerde bevolking bevindt volgens het "zuiver" boekhoudkundig concept (zie kader, hoofdstuk II, p. 42 en woordenlijst).

Fictieve bijdragen

Zie tabel 4, hoofdstuk II, p. 57.

Financiële afhankelijkheidscoëfficiënt van de ouderen

De financiële afhankelijkheidscoëfficiënt van de ouderen is de verhouding tussen de totale pensioenmassa en de arbeidsinkomens, inclusief de werkgeversbijdragen.

Forfaitaire toelage

Het gaat om een sociale uitkering waarvan het bedrag onafhankelijk is van het verdiende loon.

Graad van de andere inactieven

De graad van de andere inactieven (m.a.w. inactieven die geen eigen vervangingsinkomen trekken: echtgenoten ten laste, renteniers) van de leeftijdscategorie i is de verhouding tussen het aantal andere inactieven van leeftijdscategorie i en de bevolking van leeftijdscategorie i .

Herwaarderingscoëfficiënt

Bij de pensioenberekening in de werknemersregeling wordt een herwaarderingscoëfficiënt toegepast die uit twee elementen bestaat. Naast de aanpassing van de lonen uit het verleden aan het prijspeil van de ingangsdatum van het pensioen, ondergaan de lonen verdiend tijdens de jaren 1955 en 1974 een reële verhoging. Deze reële verhoging verdwijnt in 2005 (zie pensioenhervorming - kader, hoofdstuk II, p. 35).

Intensiteit van de vergrijzing of vergrijzing binnen de vergrijzing

De definitie die wordt gebruikt om de vergrijzing binnen de vergrijzing te meten is het aandeel van de oudsten binnen de groep van de ouderen: ofwel de bevolking van 80 jaar en ouder in verhouding tot de bevolking van 60 jaar en ouder (zie hoofdstuk III), ofwel de bevolking van 85 jaar en ouder in verhouding tot de bevolking van 65 jaar en ouder (indicator op vraag van de internationale instellingen - zie hoofdstuk IV).

Invaliditeitsgraad

Globaal gezien is de invaliditeitsgraad de verhouding tussen het totaal aantal invaliden en de bevolking op arbeidsleeftijd (bevolking van 15 tot 64 jaar).

De invaliditeitsgraad van leeftijdsklasse i is de verhouding van het aantal invaliden van leeftijdsklasse i en de bevolking van leeftijdsklasse i .

Levensverwachting of levensverwachting bij de geboorte

Gemiddeld aantal levensjaren dat een persoon mag verwachten volgens de sterftetafel die voor het beschouwde jaar is opgesteld.

Levensverwachting op leeftijd x

Gemiddeld aantal nog te verwachten levensjaren voor de personen die de leeftijd x hebben bereikt volgens de sterftetafel die voor het beschouwde jaar is opgesteld.

Loongrens

Bij de berekening van de niet-forfaitaire sociale uitkering van een nieuwe rechthebbende (persoon die tot een stelsel van sociale uitkering toetreedt) in de werknemersregeling wordt het in aanmerking genomen reële loon (referteloon - zie woordenlijst) beperkt tot een maximum bedrag, de loongrens.

Loonkost

De loonkost bevat elk voordeel in geld of in geld waardeerbaar, waarop de werknemer ingevolge zijn dienstbetrekking recht heeft ten laste van de werkgever: het brutoloon (inclusief premies, vergoedingen ingevolge de dienstbetrekking, winstdeelnemingen, enz.), de wettelijke werkgeversbijdragen, de werkgeversbijdragen voor extra-legale voorzieningen, de maaltijdcheques onder bepaalde voorwaarden, geschenkencheques bij bijzondere gelegenheden,....., noodzakelijke werkkledij.

Loopbaanvoorwaarde

In de algemene pensioenregeling van werknemers en zelfstandigen is het mogelijk om op rustpensioen te gaan vóór de wettelijke pensioenleeftijd (zie woordenlijst). Tot 1996 beperkte geen enkele loopbaanvoorwaarde deze mogelijkheid. Vanaf de pensioenhervorming in 1997 wordt de flexibele pensioenleeftijd (vanaf 60 jaar) onderworpen aan een voorwaarde m.b.t. de loopbaanduur: 20 kalenderjaren in 1997, dat de daaropvolgende jaren telkens met 2 kalenderjaren wordt verhoogd tot 35 kalenderjaren vanaf 2005. Zie kader over de pensioenhervorming, hoofdstuk II, p. 35.

Macro-economische loonstijging

De macro-economische loonstijging omvat de conventionele loonstijging en de wage drift (zie woordenlijst).

Migratiesaldo of netto-instroom

Verschil tussen de immigraties en de emigraties (in deze oefening die betrekking heeft op het gehele rijk, is er slechts sprake van internationale migraties; de interne migraties zijn niet afgebakend omdat hun saldo wat het rijk betreft logischerwijze gelijk is aan nul).

“Normale” gepensioneerde van de overheid

In de pensioenregeling van het openbaar ambt (overheidsbedrijven inbegrepen), is een “normaal” gepensioneerde een gepensioneerde die op de “normale” pensioenleeftijd met pensioen gaat (65 jaar of vanaf 60 jaar in geval van vervroegd pensioen). Het gaat dus niet over een overlevingspensioen, noch over een rustpensioen wegens lichamelijke ongeschiktheid.

Officiële beroepsbevolking (definitie FMTA)

De officiële beroepsbevolking omvat het geheel van werknemers (de werkgelegenheid) en officiële werklozen (met name de niet werkzoekende oudere werklozen niet inbegrepen - zie woordenlijst).

Officiële werkloosheid (definitie FMTA)

De definitie van de officiële werkloosheid (Federaal Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid) komt overeen met de werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledige werklozen en met de verplicht en vrijwillig ingeschreven niet werkende werkzoekenden (zie woordenlijst), volgens de statistieken van de RVA.

Ontdubbeling van het gezinspensioen

Het traditionele schema “gezinshoofd met een baan en vrouw aan de haard” zou uiteraard mannelijke rustpensioenen aan gezinsbedrag (zie woordenlijst) genereren aangezien de vrouw geen loopbaan heeft of een loopbaan heeft die onvoldoende is om het voor het koppel voordelig te maken om twee rustpensioenen aan het bedrag alleenstaande (zie woordenlijst) te vragen.

Als gevolg van de verhoogde beroepsbezigheid van de vrouw, lijkt dit gezinsprofiel steeds minder voor te komen: meer en meer hebben man en vrouw hun eigen beroepsinkomen en als zij de pensioenleeftijd bereiken, is het meestal voordeliger om twee rustpensioenen aan het bedrag alleenstaande aan te vragen dan één enkel pensioen aan gezinsbedrag.

Oorspronkelijke groep

In het kader van de berekening van de instromen in het rustpensioen, vertegenwoordigt de oorspronkelijke groep de sociaal-economische categorie in dewelke de toekomstig gepensioneerde aanwezig is in het jaar voorafgaand aan het jaar waarop hij op pensioen gaat. De sociaal-economische categorieën die de oorspronkelijke groepen vormen zijn de volgende: de werkgelegenheid per beroepsstatuut, de werkloosheid, de bruggepensioneerden, de invaliden per regeling, de andere inactieven.

Oudere niet werkzoekende werklozen

Een uitkeringsgerechtigde volledig werkloze van 50 jaar die sedert één jaar werkloos is, kan vragen niet langer ingeschreven te zijn als werkzoekende en toch uitkeringsgerechtigd blijven. Hij wordt dan oudere niet werkzoekende werkloze volgens de RVA-classificatie.

Overheidssector

De overheidssector is onderverdeeld in verschillende functies: de administratie, de defensie, het onderwijs en de overheidsbedrijven.

Overheidsuitgaven voor gezondheidszorg

De overheidsuitgaven voor gezondheidszorg bevatten de uitgaven van de sociale zekerheid met betrekking tot de geneeskundige verzorging (regeling van werknemers en zelfstandigen, DOSZ en andere regelingen), bepaalde uitgaven van de federale overheid (vooral de tussenkomst in de ligdagprijzen in de ziekenhuizen), van de gewesten (sociale voorzieningen aan gehandicapten) en van de lokale overheden (medische prestaties van OCMW's aan behoeftigen inclusief verblijfskosten in bejaardentehuizen).

Overlevingscoëfficiënt op leeftijd x

De kans dat een persoon van leeftijd x een jaar later nog in leven is ($= 1 - \text{sterftecoëfficiënt op leeftijd } x$).

Overlevingscoëfficiënt van de leeftijdsgroep (x tot x+4)

De kans dat de personen van deze leeftijdsgroep vijf jaar later nog in leven zijn (=1 - sterfecoëfficiënt voor de leeftijdsgroep (x tot x+4)).

Pensioenspanning tussen generaties

Het verschil van het gemiddeld pensioenbedrag tussen verschillende leeftijdscategorieën.

Pensioneringsgraad

De pensioneringsgraad is de verhouding tussen het totaal aantal gepensioneerden (inclusief die jonger dan 60 jaar) en de bevolking van 60 jaar en ouder.

Perequatie

In de overheidssector ondergaan de pensioenbedragen dezelfde reële verhogingen als de wedden (volledige welvaartsaanpassing) als gevolg van een Algemene Baremaherziening of een Sociale Programmatie.

Potentiële beroepsbevolking

De potentiële beroepsbevolking omvat het geheel van werknemers (de werkgelegenheid), werklozen (niet werkzoekende oudere werklozen - zie woordenlijst - inbegrepen) en bruggepensioneerden.

Primaire uitgaven

In de overheidsrekening verwijzen de primaire uitgaven naar de uitgaven zonder rentelasten en interne overdrachten tussen de overheden.

Privé-sector

De privé-sector omvat de regeling van de werknemers en die der zelfstandigen.

Productiviteitsgroei

De groei van de arbeidsproductiviteit vertegenwoordigt de groei van de verhouding tussen het bbp en de totale werkgelegenheid.

Referteloan

Het referteloan is het loon dat in aanmerking wordt genomen bij de berekening van een niet forfaitaire sociale uitkering.

Rustpensioen aan bedrag alleenstaande

In de algemene pensioenregeling van werknemers en zelfstandigen zal een rustpensioen aan het bedrag alleenstaande (met een berekeningspercentage van 60 % toegepast op het referteloan) enerzijds verplicht worden toegekend aan een niet gehuwde persoon en anderzijds gekozen worden door een gehuwd persoon indien het bedrag van het rustpensioen van elk der partners tezamen hoger is dan dat van het rustpensioen aan gezinsbedrag (zie woordenlijst).

Rustpensioen aan gezinsbedrag

In de algemene pensioenregeling van werknemers en zelfstandigen geniet het gehuwde gezinshoofd een rustpensioen aan gezinsbedrag (met een berekeningspercentage van 75 % toegepast op het referteloan) indien het bedrag van dat pensioen hoger is dan dat van de twee rustpensioenen aan het bedrag alleenstaande (zie woordenlijst) van de man en de vrouw.

Scholingsgraad

De scholingsgraad is de verhouding tussen de schoolbevolking van 0 tot 29 jaar en de bevolking van 0 tot 29 jaar.

Sociaal-demografische afhankelijkheidscoëfficiënt van de ouderen

De sociaal-demografische afhankelijkheidsgraad voor de ouderen komt overeen met de verhouding tussen het totaal aantal gepensioneerden en de beroepsbevolking in ruime zin (definitie FPB: inclusief de oudere werklozen - zie woordenlijst).

Sociaal-economische afhankelijkheidscoëfficiënt van de ouderen

De sociaal-economische afhankelijkheidscoëfficiënt van de ouderen is de verhouding tussen het totaal aantal gepensioneerden en de totale werkgelegenheid.

Sociaal-economische categorie

Het geheel van de bevolking wordt verdeeld in verschillende sociaal-economische categorieën: schoolbevolking, potentiële beroepsbevolking - zelf verdeeld tussen brugpensioenen, oudere werklozen, officiële werkloosheid, werkgelegenheid per beroepsstatuut - gepensioneerde bevolking per regeling, invalide bevolking per regeling, andere inactieven per saldo.

Sociale overdrachten in geld aan de gezinnen

De sociale overdrachten in geld aan de gezinnen stemmen overeen met de sociale uitkeringen die door de sociale zekerheid of de Belgische overheden worden betaald - zie tabel 4, hoofdstuk II, blz.57.

Sterftecoëfficiënt op leeftijd x

Kans dat een persoon van x jaar oud, sterft binnen het jaar (= 1-overlevingscoëfficiënt op leeftijd x).

Sterftecoëfficiënt van de leeftijdsgroep (x tot x+4)

Kans dat deze leeftijdsgroep sterft binnen de komende vijf jaar (= 1-overlevingscoëfficiënt van de leeftijdsgroep (x tot x+4)).

Structurele werkloosheidsgraad

De structurele werkloosheidsgraad is de werkloosheidsgraad die op lange termijn als onsamendrukbaar wordt beschouwd.

Terugbetalingstarief van de gezondheidszorg

Het gaat om de terugbetalingstarieven toegepast door het RIZIV op de uitgaven voor gezondheidszorg, waarbij een onderscheid gemaakt wordt tussen werknemers en zelfstandigen.

Toegankelijkheidsgraad

De toegankelijkheidsgraad verwijst naar het aandeel van de bevolking van 55 jaar en ouder die een sociale uitkering geniet (pensioen of andere). Zie kader, hoofdstuk IV, blz.175.

Totale financiële afhankelijkheidscoëfficiënt

De totale financiële afhankelijkheidscoëfficiënt van de ouderen is de verhouding tussen het geheel van de vervangingsinkomens (pensioenen, brugpensioenen, in geval van werkloosheid en arbeidsongeschiktheid) en de arbeidsinkomens, inclusief de werkgeversbijdragen.

Deze coëfficiënt omvat soms de uitgaven voor kinderbijslag in de noemer (zie sensitiviteitsanalyse in het hoofdstuk IV - waar het zich voordoet wordt de definitie expliciet aangegeven in de tekst).

Totale financiële afhankelijkheidscoëfficiënt met gezondheidszorg

De totale financiële afhankelijkheidscoëfficiënt met gezondheidszorg is de verhouding tussen het geheel van de uitgaven voor pensioenen, brugpensioenen, werkloos-

heid, arbeidsongeschiktheid en gezondheidszorg, en de arbeidsinkomens inclusief de werkgeversbijdragen.

Totale sociaal-demografische afhankelijkheidscoëfficiënt

De totale sociaal-demografische afhankelijkheidscoëfficiënt komt overeen met de verhouding tussen het geheel van gepensioneerden, bruggepensioneerden, werklozen en invaliden, en de beroepsbevolking in ruime zin (definitie FPB: inclusief oudere werklozen - zie woordenlijst).

Deze coëfficiënt voegt soms de schoolbevolking bij de andere gerechtigden op sociale prestaties (zie sensitiviteitsanalyse in hoofdstuk IV - waar het zich voordoet wordt de definitie expliciet aangegeven in de tekst).

Totale sociaal-economische afhankelijkheidscoëfficiënt

De totale sociaal-economische afhankelijkheidscoëfficiënt is de verhouding tussen het geheel van gepensioneerden, bruggepensioneerden, werklozen en invaliden, en de totale werkgelegenheid.

Tweede pijler

De tweede pijler komt overeen met aanvullende pensioenen, gefinancierd door extralegale werkgeversbijdragen aan groepsverzekeringen of pensioenfondsen, gebaseerd op het principe van collectieve kapitalisatie.

Vergrijzing binnen de vergrijzing of veroudering binnen de veroudering

Zie "Intensiteit van de vergrijzing of vergrijzing binnen de vergrijzing"

Verplicht ingeschreven niet werkende werkzoekenden

Deze categorie (van de RVA) omvat de niet uitkeringsgerechtigde jongeren tijdens de wachtperiode, de tijdelijk uitgesloten werklozen, de personen met OCMW-steun, de werklozen die vrijwillig afstand doen van uitkeringen...

Vervangingsratio

De "macro-economische" vervangingsratio van een sociale uitkering is de verhouding tussen die gemiddelde uitkering (uitkeringen/aantal gerechtigden) en het gemiddeld brutoloon (loonmassa/werkgelegenheid).

De internationale instellingen gebruiken soms de term vervangingsratio in de "micro-economische" betekenis: het gaat dan om het bedrag van de uitkering (van de nieuwgerechtigde) in verhouding tot het laatst verdiende loon. Naar deze bijzondere definitie wordt expliciet verwezen in de tekst als het geval zich voordoet.

Vrij ingeschreven niet werkende werkzoekenden

Deze categorie (van de RVA) omvat de niet werkende personen die geen recht hebben op werkloosheidsuitkeringen maar die zich vrijwillig inschrijven als werkzoekende.

(Globale) vruchtbaarheidsgraad

Verhouding tussen levende geboorten en de vrouwelijke bevolking van 15 tot 49 jaar.

"Wage drift"

De stijging van het gemiddelde loon tengevolge van de wijziging in de verdeling van de werkgelegenheid per kwalificatie, leeftijd en geslacht.

Werkgelegenheid

Volgens de definitie van het FMTA omvat de totale werkgelegenheid, de werkgelegenheid in de privé-sector (zelfstandigen en werknemers, inclusief de werknemers van de overheidsbedrijven) en de werkgelegenheid bij de overheid (statutair en niet-statutair).

Werkgelegenheidsgraad

Globaal gezien is de werkgelegenheidsgraad de verhouding tussen de totale werkgelegenheid en de bevolking op arbeidsleeftijd (bevolking van 15 tot 64 jaar).

De werkgelegenheidsgraad van de leeftijdsklasse i is de verhouding tussen de werkgelegenheid van de leeftijdsklasse i en de bevolking van leeftijdsklasse i.

Werkloosheid EAK

De Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK) werd ingevoerd door het Bureau voor de Statistiek van de Europese Gemeenschappen (Eurostat) om de vergelijkbaarheid te verzekeren van de statistieken inzake de arbeidsmarkt in de verschillende landen van de Gemeenschap. In België wordt die enquête uitgevoerd door het NIS en daarna overgemaakt aan EUROSTAT.

Volgens de Enquête moeten de werklozen in de zin van het IAB (Internationaal Arbeidsbureau) aan drie criteria voldoen: geen werk hebben tijdens de referentieweek, actief een bezoldigde baan gezocht hebben in de loop van de vier weken die aan de enquête voorafgaan en beschikbaar zijn om te gaan werken binnen de twee weken na de enquête.

Werkloosheidsgraad

De werkloosheidsgraad is de verhouding tussen de werkloosheid (de officiële of die in ruime zin - zie woordenlijst) en de beroepsbevolking (de officiële of die in ruime zin - zie woordenlijst).

Werkloosheid in ruime zin (definitie FPB)

Het begrip werkloosheid in ruime zin omvat de officiële werkloosheid vermeerderd met de oudere niet werkzoekende werklozen (zie woordenlijst).

Werklozengraad

Globaal gezien is de werklozengraad (de officiële of die in ruime zin) de verhouding tussen het aantal werklozen (de officiële of die in ruime zin - zie woordenlijst) en de bevolking op arbeidsleeftijd (bevolking van 15 tot 64 jaar).

De werklozengraad (de officiële of die in ruime zin) van de leeftijdscategorie i is de verhouding tussen het aantal werklozen (de officiële of die in ruime zin) van de leeftijdscategorie i en de bevolking van leeftijdscategorie i.

Werklozengraad van de ouderen

De werklozengraad van de ouderen is de verhouding tussen het aantal niet werkzoekende oudere werklozen van 50 tot 64 jaar (zie woordenlijst) en

- ofwel de bevolking van 50 tot 64 jaar

- ofwel de potentiële beroepsbevolking (zie woordenlijst) van 50 tot 64 jaar.

Werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen (UVW - WZ)

Het gaat om volledig werklozen die een werkloosheidsuitkering of wachtuitkering genieten en ingeschreven zijn als voltijdse werkzoekenden, geteld door de RVA.

Welvaartsaanpassing

Bovenop de prijsaanpassing (automatische prijsindexering), kunnen de bedragen van de sociale uitkeringen van de "oudere" rechthebbenden (personen met een sociale uitkering die reeds in het systeem zitten), genieten van een bijkomende aanpassing in reële termen (aanpassing aan de welvaartstoename).

Wettelijke pensioenleeftijd

In de pensioenregeling van het openbaar ambt bedraagt de wettelijke pensioenleeftijd 65 jaar, uitgezonderd wanneer specifieke leeftijden werden vastgesteld voor bijzondere categorieën van personeelsleden. De statutaire ambtenaren, ook die tewerkgesteld in een overheidsbedrijf, kunnen een vervroegd pensioen bekomen vanaf de leeftijd van 60 jaar.

In de algemene pensioenregeling der werknemers en zelfstandigen bedroeg de algemene pensioenleeftijd - uitgezonderd in welbepaalde gevallen - 65 jaar voor de man en 60 jaar voor de vrouw met respectievelijk een berekeningsbreuk in 45sten en 40sten.

Door de wet van 20 juli 1990 wordt de flexibele pensioenleeftijd voor werknemers ingesteld (m.a.w. door afschaffing van de vermindering van het pensioen met 5 % per jaar vervroeging) met behoud van de berekeningsbreuk in 45sten en 40sten.

Sedert de pensioenwet van 26 juli 1996 wordt geleidelijk voor man en vrouw de wettelijke pensioenleeftijd gebracht op 65 jaar en de pensioenbreuk in 45sten, zowel in de werknemersregeling als die van de zelfstandigen (zie pensioenhervorming - kader, hoofdstuk II, p. 35). De pensioenleeftijd blijft flexibel vanaf 60 jaar - uitgezonderd voor de gerechtigden op een voltijds conventioneel brugpensioen - mits de loopbaanvoorwaarde vervuld is (zie loopbaanvoorwaarde in de woordenlijst).

“Zuiver” boekhoudkundig concept (voor de gepensioneerden)

Het aantal gepensioneerden dat berekend wordt in de projecties Maltese komt overeen met het boekhoudkundig concept (zie woordenlijst), na eliminatie van bepaalde dubbelstellingen: deze sociaal-economische categorie is gedefinieerd volgens het “zuiver” boekhoudkundig concept.

Het gaat over het boekhoudkundig concept want enerzijds wordt een persoon meerdere keren geteld als die gepensioneerd is in zowel de algemene regeling van werknemers en zelfstandigen als in de regeling van het openbaar ambt (staat of overheidsbedrijven). Anderzijds wordt een persoon die niet in België woont maar wel een Belgisch pensioen geniet, geteld als gepensioneerde terwijl die persoon niet in de bevolking van het land voorkomt.

De cumuls van pensioenen binnen eenzelfde regeling worden geëlimineerd en zijn dus “zuivere” gegevens voor elke regeling (“zuiver” boekhoudkundig concept). Bijvoorbeeld, een gepensioneerde die een werknemerspensioen cumuleert met een zelfstandigenpensioen wordt een “zuiver equivalent” gepensioneerde hetzij als werknemer hetzij als zelfstandige, naargelang het niveau van zijn pensioen.

Voor de methodologie met betrekking tot de raming van het aantal gepensioneerden volgens het zuiver boekhoudkundig concept vanuit administratieve gegevens: zie kader in hoofdstuk II p. 42.

Bibliografie

ANDO, A. and MODIGLIANI, F., *The 'permanent income' and the 'life cycle' hypothesis: comparison and tests*, in "Consumption and Saving", Wharton School of Finance and Commerce (ed), University of Pennsylvania, Vol. 2, pp. 74 - 108, pp. 138 - 147, 1960

AUERBACH, A.J. and KOTLIKOFF, L.J., *Dynamic Fiscal Policy*, Cambridge University Press, 1987

BOGAERT, H., *Long term fiscal sustainability in Belgium*, Banca d'Italia, Research Department public finance workshop "Fiscal Sustainability", pp. 303-341, 2000

DANG, T.T., ANTOLIN, P., OXLEY, H., *Fiscal implications of ageing: projections of age-related spending*, Economic Department Working Paper n°305, OECD, september 2001

DEVOS, H., VAN DENDER, K., PACOLET, J., *De rijkdom van de ouderdom. De sociaal-economische situatie van de bejaarden in België: huidige situatie en vooruitblik*, Koning Boudewijnstichting, Hoger Instituut voor de Arbeid, 1991

DEVOS, H., PACOLET, J., VAN DENDER, K., *Sociale zekerheid, vermogensvorming en demografische aspecten*, Hoger Instituut voor de Arbeid, 1996

DELHUVENNE, M., FESTJENS, M.-J., BERCKMANS, A., DE LANGE, H., *De geschiedkundige ontwikkeling van de sociale zekerheid in België (1945 - 1980)*, in *Geschiedenis van de Openbare Financiën in België, Deel IV-2, de periode 1950 -1980*, Hoofdstuk IX, Belgisch Instituut voor Openbare Financiën, Bruylant, Brussel, 1988

ENGLERT, M., *Méthodologie des projections à long terme des comptes de la sécurité sociale*, Planning Paper 51, Planbureau, november 1990

ENGLERT, M., FASQUELLE, N., WEEMAES, S., *Les perspectives d'évolution à très long terme de la sécurité sociale (1991-2050)*, Planning Paper 66, Planbureau, maart 1994

FASQUELLE, N., WEEMAES, S., *Verkenning van de financiële evolutie van de sociale zekerheid tot 2050*, Planning Paper 83, Planbureau, november 1997

FEDERAAL PLANBUREAU, *Vergrijzing en financiering van de sociale zekerheid: een haalbare uitdaging?*, *Handelingen van het door het Federaal Planbureau georganiseerde Colloquium, Brussel, 2 en 3 december 1997*, Planning Paper 86, Federaal Planbureau, juli 1999

FEDERAAL PLANBUREAU, *Economische Vooruitzichten 1999 - 2005*, Federaal Planbureau, april 2000

FEDERAAL PLANBUREAU, *Economische Vooruitzichten 2000 - 2006*, Federaal Planbureau, april 2001

FESTJENS, M.-J., BECQUAERT, H., BOGAERT, H., *PENSION, een model voor de langetermijnanalyse van het pensioenbedrag in de werknemersregeling*, Planning Paper 45, Planbureau, mei 1990

FESTJENS, M.-J., *De ontwikkeling van de sociale zekerheid 1980 - 1990*, in *Geschiedenis van de openbare financiën in België, de periode 1980 -1990*, Deel V, Hoofdstuk VI, Belgisch Instituut voor Openbare Financiën, Academia Press, Gent, 1992

FESTJENS, M.-J., *Invloed van de flexibele pensioenleeftijd op de uitgaven van de sociale zekerheid*, nota 4758, Planbureau, maart 1992

FESTJENS, M.-J., *Nieuwe pensioenberekening in het werknemersstelsel, voorstel van Minister Willockx*, nota 5245, Planbureau, januari 1994

FESTJENS, M.-J., *Gevoeligheid van de werknemerspensioenen aan de welvaartsbinding*, nota 5500, Federaal Planbureau, maart 1995

FESTJENS, M.-J., *Een nieuwe pensioenberekening, voorstel van Minister Colla*, nota, Federaal Planbureau, juni 1996

FESTJENS, M.-J., *De pensioenhervorming: een nieuwe generatie en een nieuw contract*, Planning Paper 82, Federaal Planbureau, november 1997

FRANCO, D. and MUNZI, T., *Ageing and Fiscal Policies in the European Union*, E.C., 1997

JACOBZONE, S., *Healthy ageing and the challenges of new technologies - Can OECD social and health care systems provide for the future?*, Proceedings of the "Tokyo Workshop on healthy ageing and biotechnologies" organised jointly by the OECD and the Ministry of Health, Labour and Welfare in Japan, 2001

LAMBRECHT, M., *De vergrijzing van de bevolking. Over de analyse van de bevolkingsevolutie en het gevaar voor overhaaste conclusies*, Planning Paper 81, Federaal Planbureau, november 1997

LIEGEOIS, PH., GINSBURGH, V., *De vergrijzing van de bevolking en de overheidsschuld: macro-economische aspecten*, in "De toekomst van onze pensioenen: doelmatigheid, billijkheid en politieke haalbaarheid van de sociale bescherming voor bejaarden" onder leiding van P. PESTIAU, L. GEVERS, V. GINSBURGH, E. SCHOKKAERT en B. CANTILLON, Onderzoek gefinancierd door de DWTC, Garant, Leuven, 2000

MATHEUSSENS M., *Geografische spreiding van de inkomsten uit rust-en overlevingspensioenen van de openbare sector, beheerd door de administratie der pensioenen*, PSW-

paper 1997/1, Departement Politieke en Sociale Wetenschappen, Universiteit Antwerpen
- UIA, 1997

Nationaal Instituut voor de Statistiek, Federaal Planbureau, *Bevolkingsvoorzichten
2000 - 2050 per arrondissement*, Nationaal Instituut voor de Statistiek, Brussel, 2001

OESO, *L'étude de l'OCDE sur l'emploi - Partie III, Les recommandations*, OCDE 1994

OESO, *L'étude de l'OCDE sur l'emploi - La mise en oeuvre de la stratégie*, OCDE 1995

OESO, *La stratégie de l'OCDE pour l'emploi - Accélérer la mise en oeuvre*, OCDE 1996

OESO, *La nouvelle économie: mythe ou réalité? Le rapport de l'OCDE sur la croissance*,
OCDE, augustus 2001

PLANBUREAU, *Een langetermijnverkenning van de sociale zekerheid (1987 - 2040)*,
Planbureau, 1990/5

ROSEVEARE, D., LEIBRITZ, W., FORE, D. and WURZEL, E., *Ageing populations, pension
systems and government budget: simulation for 20 OECD countries*, OECD, 1996

